

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI**

**EĞİTİM ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN YEREL SİVİL
TOPLUM KURULUŞLARININ ÇALIŞMALARININ VE
SORUNLARININ İNCELENMESİ**

**M. Fatih GÜVENDİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

İstanbul - 2017

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI**

**EĞİTİM ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN YEREL SİVİL
TOPLUM KURULUŞLARININ ÇALIŞMALARININ VE
SORUNLARININ İNCELENMESİ**

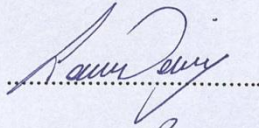
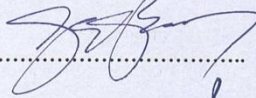
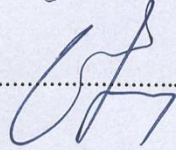
**M. Fatih GÜVENDİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Danışman
Doç. Dr. Levent DENİZ**

İstanbul - 2017

ONAY

Fatih Muhammet Güvendi tarafından hazırlanan “Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının Çalışmalarının ve Sorunlarının İncelenmesi” konulu bu çalışma 09/11/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	Doç. Dr. Levent DENİZ	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Seyfi KENAN	
Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. Esmâ ÇOLAK	

ÖNSÖZ

Ülkemizde daha iyi, daha nitelikli bir eğitim sevdasıyla yola çıkan, bir ya da birkaç kişinin emeğiyle yoğrulan, sonrasında topluma mâl olan derneklerin; çabalarını, sorunlarını incelemek amacıyla, biz de çalışmaya koyulduk. Çalışmamızın başından sonuna kadar derneklerle yüz yüze, telefonla ve internet ortamında görüştük. Böylece arkadaş olduğumuz, samimi ilişkiler geliştirdiğimiz, dertlerini dinlediğimiz, tepkilerini aldığımız derneklerle bir şekilde irtibata geçmiş olduk. Derneklerin pek çoğundan olumlu dönütler alırken bazıları ise çalışmamıza farklı nedenlerden ötürü ön yargı ile yaklaştı. Biz ise bu durumlarla karşılaşacağımızı önceden tahmin ederek kendimizi onlara anlatmaya, dernekler için önemli bir çalışmaya imza atacağımızı açıklamaya çalıştık. Bu yönde gayretleriyle çalışmamızı destekleyen, fikirlerini paylaşan, dertleriyle bizi dertlendiren, çalışmamıza zenginlik katan tüm dernek yöneticilerine, gönüllülerine ve çalışanlarına teşekkür ederim.

Çalışmamda bana fikir veren, görüşlerini paylaşan, destek olan tüm üniversite hocalarıma, kamu kurum ve kuruluşlarında görüşme imkânı bulduğum değerli yetkililere teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmamın başından sonuna kadar tüm süreçlerde fikirleriyle, yorumlarıyla ve yönlendirmeleriyle yanımda olan, engin düşüncesiyle bana yol gösteren, her istediğim zaman kapısını çalabildiğim değerli hocam ve danışmanım Sn. Doç. Dr. Levent Deniz'e teşekkür ederim.

Çalışmamın başından sonuna kadar kahrımı çeken, fikirleriyle ve yönlendirmeleriyle bana destek olan, bu süreçte hem kendi teziyle hem de yeni doğan kızımız Ayşe Verâ ile bizzat ilgilenen değerli eşim, yol arkadaşım Merve Akkuş Güvendi'ye ayrıca çok teşekkür ederim.

Fatih Muhammet GÜVENDİ

İstanbul, Haziran 2017

ÖZET

Bu çalışmada, İstanbul'da eğitim alanında faaliyet gösteren yerel sivil toplum kuruluşlarından olan derneklerin eğitim amaçlı faaliyetleri ile bu faaliyetleri gerçekleştirirken karşılaştıkları sorun alanlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışmada, İstanbul'da faaliyet gösteren, İstanbul dışında şubesi/şubeleri olmayan, uluslararası arenada faaliyet göstermeyen eğitim dernekleri seçilmiştir. Bu derneklere, Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın internet sitesi üzerinden ulaşılmış ve dernekte görevli bir yetkiliye online ortamda anket uygulanmıştır. Anket uygulanan dernek sayısı 42 olmuştur. Anketlerin çözümlenmesinde, frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmıştır.

Anket, 4 bölümden ve toplamda 45 sorudan oluşmaktadır. Bu soruların ana eksenleri; sivil toplum kuruluşlarının kimliği, anketi yanıtlayan dernek görevlilerinin bilgileri, derneklerin üye profilleri ve derneklerin eğitim faaliyetleri ile karşılaştıkları sorunların tespitidir.

Çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: Yerel derneklerin büyük bir kısmı, buldukları mahalde yaptıkları işleri, daha etkili yapabilmek ve daha geniş kitlelere ulaştırmak için yasal bir çatı olan dernekleri kurmaktadır. Derneklerin kuruluş amaçlarının başında, milli, dini ve ahlaki alanlarda görülen eksiklikler yer almaktadır.

Dernekler, eğitim politikalarında görülen eksikliklere dikkat çekmek, eğitim konusunda toplumu bilinçlendirmek ve kendi çaplarında bu değişime destek vermek amacıyla en çok kullandıkları yöntemler şunlardır; toplantı, konferans, seminer ve panel.

Derneklerin eğitim verdiği kitlelere bakıldığında en çok ortaokul ve lise öğrencilerinin olduğu görülmektedir. Derneklerde okul öncesi ve ilkökul ile ön lisans ve üstüne seslenecek çalışmaların yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada ortaya çıkan bir başka husus ise, derneklerin kamuoyu oluşturabilecek ve siyasi karar alma süreçlerine etki edecek çalışmalara çok fazla önem vermemeleridir.

Dernekler diğer STK'larla işbirliği yapma konusunda sınırlı alanlarda çalışmaktadırlar. Çalıştıkları alanların başında ortaklaşa planladıkları toplantı, konferans, seminer ve panel türü faaliyetler göze çarpmaktadır. Derneklerin diğer STK'lar ile en az paylaşımda buldukları alan ise yasal/bürokratik sorunlarda birbirlerinden yardım alma hususudur. Derneklerin en önemli sorunlarından birini oluşturan yasal/bürokratik sorunlarda en az işbirliği geliştirmeleri çalışmadan çıkan ilginç bir sonuçtur.

Derneklerin en önemli sorunu ekonomik problemlerdir. Derneklerin ekonomik sorunlarının üzümünde en çok kullandıkları yöntem, bağış toplamak ve ye aidatı almaktır. Derneklerin zel şirketlerden, AB ve bakanlık fonlarından, resmi kurum ve kuruluşlardan yeterli lde destek almadıkları sonucuna da ulaşılmıştır.

Derneklerin devletten en önemli beklentisi, eğitim politikalarının oluşturulmasında STK'ların grşlerinin alınmasıdır. Dernekler, bu süreçte devletle STK'lar arasında karşılıklı güven ortamının oluşabileceği ve fikir alışverişinin yapılabilceği olanaklar aramaktadırlar.

ABSTRACT

In this study, it was aimed to determine the educational activities of the associations of local NGOs operating in the field of education in Istanbul and the problem areas they encountered in carrying out these activities.

In the study, education associations operating in Istanbul, who are not branches/branches outside Istanbul, and who are not active in the international arena, have been selected. These associations were accessed via the website of the Directorate of Associations and a questionnaire was applied to an official in charge of the association in an online. The number of associations applied in the survey was 42. In the analysis of the questionnaires, frequency and percentage calculations were done.

The questionnaire consists of 4 parts and 45 questions in total. The main axes of these questions are; the identity of non-governmental organizations, the information of associate members who responded to the survey, member profiles, educational activities of associations and detecting problems of associations.

The following conclusions were reached in the study: A large number of local associations are establishing associations as a legal framework for making the work they do in their region more effective and reaching wider masses. At the beginning of the foundations of the associations are the deficiencies seen in national, religious and ethical fields.

The associations organize meetings, conferences, seminars and panels to draw attention to the shortcomings of education policies, to raise awareness of the society on education and to support these changes.

It is seen that most of the secondary and high school students are the ones who are educated by the associations. It has been found that studies that address pre-school, primary school, and undergraduate and graduate studies are inadequate.

Another issue that arises in the study is that associations should not give much importance to the work that will create public opinion and influence the political decision-making processes.

Associations are working in limited areas to cooperate with other NGOs. Among the collaborative activities they have jointly planned meetings, conferences, seminars and panel activities. One of the interesting results that came out of study is that associations develop little cooperation when they encounter legal/bureaucratic problems.

The most important problem of associations is economic problems. The most common method used by the associations to solve their economic problems is to collect donations and subscriptions. Moreover, associations have not received sufficient support from private companies, EU and ministry funds, and official institutions and organizations.

The most important expectation of the associations from the state is the taking of the views of NGOs in the formation of educational policies. Associations are looking for platforms in which mutual trust and dialog can be created between the state and NGOs in this process.

İÇİNDEKİLER

ONAY	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TABLO LİSTESİ	xi
ŞEKİL LİSTESİ	xiii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç	6
1.3. Önem	6
1.4. Sınırlılıklar.....	7
1.5. Sayıltılar	7
1.6. Tanım.....	7
BÖLÜM II	8
ALANYAZIN	8
2.1. Sivil Toplum: Kavramsal Analiz.....	8
2.1.1. Sivil Toplum Kavramı	8
2.1.2. Sivil Toplumun Temel Unsurları.....	13
2.1.3. Sivil Toplum ve Sivil Eğitim.....	14
2.2. Sivil Toplum Kuruluşu Kavramı, Tarihsel Süreci, Yasal Dayanakları, Kuruluş Çeşitleri, Konumları ve İşlevleri	16
2.2.1. Sivil Toplum Kuruluşu Kavramı	16
2.2.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihçesi	19
2.2.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Yasal Dayanakları	32
2.2.4. Sivil Toplum Kuruluşu Çeşitleri.....	33
2.2.5. Sivil Toplum Kuruluşlarının Konumları ve İşlevleri	43
2.3. Eğitim Alanında Çalışan Sivil Toplum Kuruluşları, Faaliyetleri, Sorunları ve Çözüm Önerileri	45

2.3.1. Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşları.....	45
2.3.2. Eğitim Alanında Çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetleri.....	53
2.3.3. Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının Sorunları ve Çözüm Önerileri.....	63
2.4. Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarını Hedef Alan Çalışmalar.....	73
2.5. Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşları İlişkisi.....	75
BÖLÜM III.....	78
YÖNTEM	78
3.1. Araştırma Modeli	78
3.2. Evren ve Örneklem.....	78
3.3. Veri Toplama Aracı.....	85
3.4. Verilerin Analizi.....	87
BÖLÜM IV	88
BULGULAR.....	88
4.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Kurumsal Kimlikleri İle İlgili Bulgular.....	88
4.1.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Kuruluş Yılları	88
4.1.2. Derneklerin Üye Profili	89
4.1.3. Derneklerin Ortalama Yıllık Faaliyet Giderleri.....	91
4.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Kuruluş Amaçları ve Hedefleri.....	92
4.2.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Kuruluş Hikâyeleri.....	93
4.2.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Resmi Kuruluş Gerekçeleri.....	95
4.2.3. Derneklerin Kuruluş Gerekçelerini Oluşturan Sorun Alanları.....	98
4.3. Derneklerin Eğitim Faaliyetleri.....	99
4.3.1. Derneklerin Eğitimle İlgili Hizmet Verdikleri Alanlar	100
4.3.2. Derneklerin Kendi Bünyelerinde Eğitim Verme Durumları	100
4.3.3. Derneklerin İhtiyaç Analizi Yaptırma Durumları	101
4.3.4. Derneklerin Müfredat Durumları.....	102
4.3.5. Derneklerin Eğitim Materyali Geliştirme Durumları	102
4.3.6. Derneklerin Eğitim İhtiyacı Olan Kişilere Ulaşma Durumları.....	103
4.3.7. Derneklerin Eğitimci İhtiyacını Karşılama Durumları.....	103
4.3.8. Derneklerin Verdikleri Eğitimlerde Ulaştıkları Kitleler ve Sayılar.....	104

4.4. Derneklerin Karşılaştıkları Sorun Alanları.....	105
4.5. Derneklerin Başka STK'lar İle Geliştirdikleri İşbirlikleri	106
4.6. Derneklerin Resmi Kurum ve Kuruluşlar İle İlişkileri.....	108
4.7. Derneklerin Okullarla İlişkileri	109
4.8. Derneklerin Gelir Kaynakları ve Yeterlilik Durumları	112
4.9. Derneklerin Türk Eğitim Sistemi İle İlgili Görüşleri	113
4.10. Derneklerin Gelişimlerini Değerlendirmeleri ve Devletten Beklentileri ...	114
BÖLÜM V	116
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	116
5.1. Sonuç ve Tartışma	116
5.1.1. Araştırma Sürecinde Ortaya Çıkan Sonuçlar.....	116
5.1.2. Araştırmaya Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Sonuçlar	122
5.2. Öneriler.....	134
KAYNAKÇA.....	138
EKLER	146
EK 1: Anket Soruları	146
EK 2: Anket Yapılan Derneklerin İsim Listesi	157

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: 2015 Yılı Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Üye Sayıları.....	37
Tablo 2: İllere Göre Dernek Sayıları (En Çok ve En Az Beş İl)	39
Tablo 3: Sivil Toplum Kuruluşlarının Çalışma Alanları ve Faaliyetleri	54
Tablo 4: Örgün ve Yaygın Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Derneklerin Anketi Yanıtlama Durumları	79
Tablo 5: Eğitim Alanında Araştırma Yapan Derneklerin Anketi Yanıtlama Durumları	80
Tablo 6: Eğitim Derneklerinin Anketi Yanıtlama Durumları.....	80
Tablo 7: Çalışma Evrenine Göre Anketlerin Yanıtlanma Sayıları	82
Tablo 8: Dernek Görevlilerinin Kurumlarındaki Pozisyonları	84
Tablo 9: Anketi Yanıtlayan Dernek Görevlilerinin Meslek Dağılımları	85
Tablo 10: Ankette Bulunan Soruların Dağılımı.....	87
Tablo 11: Derneklerin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımları	88
Tablo 12: Derneklerin Resmi Kuruluş Gerekçelerine Göre Sınıflandırılması ve Sayıları	96
Tablo 13: Derneklerin Kuruluş Gerekçelerini Oluşturan Sorun Alanları.....	99
Tablo 14: Derneklerin Hizmet Verdiği Alanlar	100
Tablo 15: Derneklerin Eğitim Verme Durumları	101
Tablo 16: Derneklerin Eğitim Programı (Müfredat) Durumu	102
Tablo 17: Derneklerin Eğitim Materyali Üretme/Geliştirme Durumları.....	102
Tablo 18: Eğitim İhtiyacı Olan Kimselere Ulaşma Durumları.....	103
Tablo 19: Eğitimci İhtiyacını Karşılama Durumu	104
Tablo 20: Derneklerin Sorunlarının Dağılımı.....	106
Tablo 21: Derneklerin STK'lar ile İşbirliği Durumları	106
Tablo 22: Derneklerin Resmi Kurum ve Kuruluşlardan Destek Alma Durumları	108
Tablo 23: Derneklerin Okullarla İşbirliği Durumu.....	110
Tablo 24: Okullarla Yapılan Faaliyetlerde Karşılaşılan Sorunlar	111
Tablo 25: Derneklerin Gelir Kaynakları	112
Tablo 26: Derneklerin Gelir Kaynaklarının Yeterlilik Durumu	113
Tablo 27: Derneklerin Eğitim Sistemine Katılım Durumları	113
Tablo 28: Derneklerin Eğitim Sistemine Katıl(a)mama Nedenleri	114

Tablo 29: Derneklerin Kuruluş Hedeflerine Ulaşma Durumu.....	114
Tablo 30: Derneklerin Devletten Beklentileri	115

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: 22.12.2016 Tarihi İtibariyle Türkiye’de Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı (Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2016).....	35
Şekil 2: Yıllara Göre Faal Dernek Sayıları (Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2016).....	36
Şekil 3: Dernek Üye Sayılarının Cinsiyet Bazlı Dağılımı (Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2016).....	38
Şekil 4: Vakıfların Türlerine Göre Dağılımı (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2016).....	41
Şekil 5: Yıllara Göre Yeni Vakıf Sayıları (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2016).....	42
Şekil 6: Yeni Vakıfların 2015 Yılı İçinde Yaptıkları Faaliyetler (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2016).....	42
Şekil 7: Derneklerin Genel Profili (Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2016).....	48
Şekil 8: Vakıfların Genel Profili (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2016).....	51
Şekil 9: Dernek Görevlilerinin Cinsiyet Dağılımı.....	82
Şekil 10: Dernek Görevlilerinin Yaş Dağılımı.....	83
Şekil 11: Dernek Görevlilerinin Eğitim Durumları.....	84
Şekil 12: Derneklerin Üye Sayıları.....	89
Şekil 13: Dernek Üyelerinin Cinsiyet Dağılımları.....	90
Şekil 14: Dernek Üyelerinin Yaş Dağılımları.....	90
Şekil 15: Dernek Üyelerinin Mezuniyet Dağılımları.....	91
Şekil 16: Derneklerin Yıllık Ortalama Faaliyet Giderleri.....	92
Şekil 17: Derneklerin Eğitim İhtiyaç Analizi Yap(tır)ma Durumları.....	101
Şekil 18: Eğitimlerde Ulaşılan Kitle ve Sayılar.....	105
Şekil 19: Eğitim İşbirliklerinin Türü ve Sıklığı.....	107
Şekil 20: Derneklerin Resmî Kurum ve Kuruluşlardan Aldıkları Hizmetler.....	109
Şekil 21: Derneklerin Okullarda Geliştirdikleri İlişki Türleri ve Sıklığı.....	110

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın yapılma nedenini oluşturan problem durumu, amaç, önem, sınırlılıklar ve sayılılar üzerinde durulmuştur.

1.1. Problem Durumu

İnsanlık tarihi boyunca bireyler, kendi düşüncelerini, fikirlerini, taleplerini, isteklerini ve beklentilerini ifade etmeye çalışmışlardır. Bu bağlamda insanlık tarihinin düşünceyle başladığını ifade etmek mümkündür. İnsanlar düşüncelerini ifade ederlerken tarihin çeşitli dönemlerinde farklı yöntemler kullanmışlar ve bu yöntemleri kullanırken etkililiğini de ihmal etmemişlerdir. Tarihi süreçte fikri olgunluk seviyesi yükseldikçe, düşünme yolları ve yöntemleri artıp bunları ifade edebilecek araçlar da çoğaldıkça insanoğlu kendini daha rahat ifade etmeye başlamıştır. Bununla beraber insanoğlu iletişim araçları üretilip bu araçları etkili kullandıkça kendi düşüncelerini yalnızca etrafıyla paylaşmakla kalmamış tüm dünya ile iletişime geçmiştir.

Tarihsel süreçte bireylerin kendi düşüncelerini etkili olarak iletebilecekleri ve savunacakları ortamların oluşması kolay olmamıştır. Bu süreçte insanlar, düşüncelerini toplumla paylaştıkça yadigarlanmış, eleştirilmiş hatta yargılanıp öldürülmüşlerdir. Bununla beraber düşüncenin gücü anlaşılıp etkililiği arttıkça tarih sahnesinde yargılanan insanlara saygı duyulmaya başlanmış ve değerleri gün geçtikçe daha fazla anlaşılmıştır.

İnsanlar, düşüncelerini, isteklerini, beklentilerini devletler kurarak daha etkili ve güçlü bir şekilde ifade etmeye başlamışlardır. Ancak bu sürecin toplumun güçlü ve elit kesimleri tarafından şekillenmesi, gücün onlar eliyle toplumda hissedilmesi ve düşüncenin onların tekelinde yoğunlaşmasıyla, bireyler, devlet karşısında aciz duruma düşmüşler ve kendilerini ifade edemez hale gelmişlerdir. İnsanlar, bu durum karşısında kendilerini ifade edebilecekleri ortam arayışlarına yönelmişler, kendilerine çıkış noktaları olarak sivil toplum denen bir alanın oluşmasının zeminini hazırlamışlardır.

Sivil toplum, modern dünyada ilk defa 18. yüzyılda Batı Avrupa'da insanların topluluk halinde nasıl yaşayacaklarını belirlemek için ortaya atılmıştır (Sarıbay, 1997).

Ancak kavramın ana mantığı incelendiğinde çok daha eskilere gittiği görülmektedir (Keyman, 2009; Tunç ve Aktaş, 1998).

Sivil toplum kavramı farklı kesimlerce farklı tanımlamalar yapılarak şekillenmeye çalışılmış ama hâlâ üzerinde mutabık kalınan bir tanıma varılamamıştır. Bununla beraber sivil toplum denildiğinde üzerinde uzlaşılan bazı hususlar oluşmuştur. Bu uzlaşın sonucunda ortaya çıkan hususlar şunlardır:

- Sivil toplum, toplumda herkesin düşüncesini özgürce ifade edebildiği bir süreç sonunda ve demokratik ülkelerde oluşabilir (Çaha, 1997; Sarıbay, 1995; Yılmaz, 1997; Yorgun, 2007).
- Sivil toplum, gönüllük esasıyla bir araya gelen bireylerin oluşturduğu bir birlikteliktir (Aslan, 2010; Keyman, 2009; Sarıbay, 1997).
- Sivil toplumda herkesin düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri bir ortamın (dernek, vakıf, sendika vb.) oluşması önemlidir (Keane, 2004; Kuçuradi, 1998).

Sivil toplum kuruluşları kendilerini ifade edebilecekleri ortamlarda varlığını idame ettirirler. Bu ortamlar; dernekler, vakıflar, sendikalar, kooperatifler, dini kurumlar ve kuruluşlar, platformlar, inisiyatifler, loncalar, spor kulüpleri, birlikler, barolar, odalar, siyasi ve ekonomik oluşumlardır (Yürük-Silahtaroglu, 2004). Bu yapıların tamamına birden ülkemizde sivil toplum kuruluşu (STK) denmektedir. Ülkemizde bu yapılar farklı terimlerle ifade edilse de en yaygın kullanım şekli STK olmuştur. Bununla beraber sivil toplum örgütü (STÖ) kavramı da yer yer kullanılabilir. Örgüt kavramının ülkemizde çok olumlu bir kullanımı olmadığı ve insanların zihninde olumsuz çağrışımlar ve korku uyandırdığı düşüncesi alan yazında dillendirilmiştir (Şirin, 2008).

Sivil toplum kuruluşlarının ilk örneklerini, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) ve İngiltere'de köleliğin kaldırılmasına yönelik isteklerde görmekteyiz. Bu isteklerini ve taleplerini sadece dile getirmekle kalmayan sivil toplumcular, konu ile alakalı Britanya Parlamentosu'na 200 dilekçe vererek ve bu dilekçelerin sadece bir tanesinde 20.000 imzaya ulaşarak göstermişlerdir. Köleliğe karşı verilen mücadelenin sonucunda British and Foreign Anti-Slavery Society (Köleliğe Karşı İngiliz ve Yabancı

Topluluğu) adında bir STK kurulmuş, bu kuruluş on yıl çalışarak köleliğin 1833 yılında kaldırılmasına kadar faaliyet göstermiştir (Ryfman, 2006).

Dünya’da sivil toplumculuğun oluşumu, insanlığın varoluş gayesini gerçekleştirmek üzere bedenine ve düşüncesine pranga vurulan kölelerin özgürlüğe kavuşması ile şekillenirken, bizim topraklarımızda Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde bambaşka bir süreç izlenmiştir. Osmanlı’da sivil toplum benzeri yapılar olarak; vakıflar, tarikatlar ve loncaların varlığı dikkat çekicidir (Acun, 2005; Mahçupyan, 1997). Bu yapılar merkezi idarenin denetimi altında bulunan merkezler ile merkezi yönetimin bizzat yetişemediği yerleşim yerlerinde de etkin olmuşlardır. Bu yapılar, merkezi yönetimin kontrolünde işlev görürken, toplumsal, ahlaki, ekonomik, kültürel, sağlık ve daha pek çok noktada örgütlenerek sorumluluk almışlardır (Tosun, 2001). Osmanlı’da bu kurumlar devletin denetiminden tamamen bağımsız kuruluşlar olmadıkları (Acun, 2005; Akpınar-Gönel, 2001; Çaha 2007; Minc, 2000; Tosun, 1998) var olan yapıyı güçlendirmenin ve statükoyu korumanın bir aracı olarak işlev gördükleri için, Batı’daki sivil toplumun tam karşılığı olamamışlardır (Minc, 2000).

Sivil toplumculuğun Cumhuriyet Dönemi’nde, Osmanlı’dan alınan mirasla şekillendiği görülmektedir. Mardin (2004), merkez-çevre ilişkisi bağlamında kurduğu teorisinde, Tek Parti iktidarının merkezi temsil ederek çevreyi ihmal ettiğini, Çaha (1999) ise, Tek Parti iktidarının tek tip ve homojen bir toplum kurma hayali ile sivil toplumculuğun oluşumuna engel olduğunu savunur. Bu dönemde (Tek Parti) kurulan, Türk Hava Kurumu, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Kızılay gibi dernekler, devletin sürekli gözetimi ve denetimi altında tutulmuş ya da devlet tarafından devletin savunuculuğunu yapmak üzere teşekkül ettirilmişlerdir (Uyar, 2006; Yerasimos, 2001).

Türkiye’de sivil toplumculuğun gelişim gösterdiği üç önemli olaydan bahsedilebilir. Bu olayların ilki 1996 yılında İstanbul’da gerçekleştirilen Habitat II Konferansı’dır. Habitat II Konferansı ile kentleşme ve kentleşmeye bağlı sorunların saptanması, bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin konuşulması ve bunun sonucunda hukuki bir altyapının oluşturulması amaçlanmıştır (Bkz. <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-insan-yerlesimleri-programi.tr.mfa>). Bu konferansa yerelin sorunlarını konuşabilecek, yerele ait sorunlara yönelik çözüm

önerileri getirebilecek STK'lar katılarak ilk defa ulusal ve uluslararası arenada temsil hakkı bulmuşlardır. Sivil toplumculuğun ülkemizde en etkin olduğu ve başarılı bir sınav verdiği ikinci olay ise 1999 Gölcük Depremi'dir. Ülkemizi derinden etkileyen bu hadisede çok hızlı ve etkili olarak örgütlenen mahalli derneklerden, uluslararası alanda faaliyet gösteren kuruluşlara kadar tüm toplum, ciddi bir refleks göstererek yardımlarını ilk elden ihtiyaç sahibi vatandaşlarımıza sunmuşlardır. O zamana kadar belli bir önyargıyla bakılan sivil oluşumlara o zamandan sonra toplumda, bakış açısı değişerek olumlu bir havaya dönüş sağlanmıştır. Sivil toplumculuğun yasal anlamda en etkili olduğu olay ise, 2000'li yıllarla Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde kazanılan haklar ve STK'lara yüklenen misyonlardır.

Türkiye'de son yıllarda sivil toplum kuruluşlarının ulusal manada siyasi iradeyle olan ilişkilerinin yanında yerel aktörlerle ilişkileri de önem kazanmaktadır. Ülkemizde yerelin sessiz devrimi olarak görülebilecek asıl olay, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ile ortaklaşa yürütülen *Yerel Gündem 21* programıdır. Yerel Gündem 21'in temel amacı, yerel yönetimler ile sivil toplumu, kentin gündemini belirlemek ve sorunlara beraberce çözüm bulabilmek amacıyla buluşturmadır. Böylelikle hem katılımcı demokrasi gelişecek hem de çevre ve yaşam kalitesi iyileşecektir (Arar, 2002). Yerel Gündem 21 programında; kent konseyleri, çalışma grupları, kadın ve gençlik meclisleri, çocuk, yaşlı ve engelli platformları ile mahalleye yönelik çalışma yapan gruplar bulunmaktadır (Emrealp, 2005).

Yerel Gündem 21 programı çerçevesinde kurulan kent konseylerinin illerdeki sorunların çözümünde etkinliklerini arttırmaları, il ve ilçe belediyelerin STK'lar ile birlikte ortak projeler geliştirmeleri, il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri'nin STK'lar ile birlikte eğitim organizasyonları düzenlemeleri, yerel STK ruhunun gelişimine ciddi katkılar sağlamıştır. Yerel STK'ların gelişmesi ve etkinlik kazanması sivil toplumculuğun halk nezdinde de karşılık bulmasını kolaylaştırmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının yerelde karşılık bulması olumlu bir gelişme olarak görülürken, diğer taraftan STK'ların halka kendini kabul ettirmek için çok farklı argümanlar geliştirmeleri gerektiği de ortaya çıkmaktadır. Özellikle yerel STK'ların yardımlaşma ve dayanışma, sosyal, kültürel, ahlaki ve dini faaliyetler ile eğitimin geliştirilmesine yönelik çalışmalar

yaptıkları görülmektedir. Yerel STK'ların eğitim sorunundan hareketle faaliyetlerini gerçekleştirmeleri ve halka kendilerini kabul ettirmeye çalışmaları ve etkinliklerini bu yönde organize ettikleri düşünülmektedir.

Toplumsal güçlerin, STK'ların ve odak gruplarının eğitim üzerinde daima büyük etkileri olmuştur. Hatta bu büyük etkiler, eğitim programlarının oluşturulmasında ve organize edilmesinde belirleyici bir rol üstlenmiştir (Demirel, 2014). Bundan dolayı eğitimde program geliştirmenin temellerinden birini de toplumsal temeller oluşturmaktadır.

Eğitimde toplumsal güçlerden kimileri desteğini toplumun geniş kesimlerinden alırken, kimileri de bunu yerel unsurlardan almaktadır. Eğitimdeki toplumsal güçler, gerek yerel olsun gerekse ulusal ya da uluslar arası olsun toplumdan ve toplumsal yapıdan uzak kalmaz. Çünkü eğitilen kişiler toplumun bir parçası olacak ve o toplumda yaşayacaklardır. Bundan dolayı toplumun ihtiyaçlarının bilinmesine gerek vardır (Demirel, 2014). Bu ihtiyaçlar bilindikten sonra hedefler belirlenecek ve bireyler, o hedeflere uygun şekilde yetiştirilecektir (Ertürk, 1977).

Ülkemizde Cumhuriyet'in kurulduğu ilk dönemlerden günümüze kadar olan süreçte STK'lar çeşitli problemler ve sıkıntılar yaşarken, bu sıkıntılı süreçlerden kurtulmak için farklı yöntemler geliştirdikleri görülmektedir. Son yıllarda STK'ların yerelleşmesiyle; karşılaştıkları problemlerin çoğalması ve eğitim faaliyetlerinin çeşitlenmesi durumlarıyla karşı karşıya kalındığı düşünülmektedir. Ülkemizde STK'lar üzerine yapılan çalışmalar (Demirel, 2009; Karataş, 2008; Yürük-Silahtaroglu, 2004) bulunmakla beraber özellikle yereldeki STK'lar üzerine yapılan çalışmaların (Çankaya, 2005; Güçlü, 2009; Özmelek, 2006) oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Yerel sorunların yerelde çözülmesi açısından önem taşıyan bu STK'ların ne tür etkinliklerde ve eğitim faaliyetlerinde buldukları, hizmet üretmede karşılaştıkları sorunların neler olduğunun bilinmemesi bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Bu çalışmada; yerelde faaliyet gösteren, il sınırları dışında şubesi olmayan, uluslararası çapta çalışmalar yapmayan, yerelin sorunlarına eğilen sivil toplum kuruluşlarından derneklerin eğitim faaliyetleri ve sorun alanları incelenecektir. Bu

çalışmada, eğitim alanında faaliyet gösteren derneklerin; kuruluş amaçları, genel özellikleri, üye profilleri, eğitim faaliyetleri, eğitime ilişkin algıları, sorun alanları, yerel ve merkezi aktörlerle ilişkileri, diğer STK'larla paylaşımları, ekonomik kaynakları ve devletten beklentileri araştırılıp, tartışılacaktır.

1.2. Amaç

Eğitim alanında faaliyet gösteren yerel sivil toplum kuruluşlarının eğitim alanında yaptığı çalışmaları ve yaşadıkları sorunları belirlemek amacıyla aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Derneklerin genel kurumsal bilgileri (kuruluş yılları, üye profilleri vb.) nelerdir?
2. Dernekler, eğitim sistemi ile ilgili olarak öncelikli hangi sorunlu alanı (ya da eksikliği) hedef alarak kurulmuşlardır?
3. Dernekler, eğitimle ilgili hangi alanlarda ne tür hizmetler vermektedirler?
4. Derneklerin karşılaştıkları en önemli sorunlar nelerdir?
5. Dernekler, başka STK'lar ile eğitim işbirliği yapıyorlar mı?
6. Dernekler, resmi kurum ve kuruluşlardan (bakanlık, belediye, valilik, kaymakamlık, vb.) hizmet/destek alıyorlar mı?
7. Derneklerin herhangi bir okul ile birlikte yaptığı eğitim çalışmaları var mı?
8. Derneklerin faaliyetlerini finanse eden en temel ekonomik kaynakları nelerdir?
9. Dernekler, çalışmalarını geliştirmek için devletin ne tür katkıları vermesini bekliyorlar?

1.3. Önem

Bu çalışmada yerel derneklerin; genel kuruluş amaçları ve gerekçeleri, kendilerini ifade ederken kullandıkları dilleri, yerel halkın ihtiyaçlarına karşı geliştirdikleri argümanları belirlenerek bu derneklerin genel özellikleri ortaya çıkartılacaktır.

Yerel derneklerin, eğitim alanında gerçekleştirdikleri faaliyetlerin çeşitliliği belirlenerek, sorun olarak görülen alanlarının çözümüne yönelik yerelde ortaya konulabilecek uygulamalar araştırılacak, resmi kurum ve kuruluşlarla ilişkiler başta olmak üzere okullar ve derneklerin yakın çevresiyle olan ilişkilerine katkıda bulunmasına destek olacaktır.

Ayrıca bu çalışma, alanda yapılacak diğer çalışmalar için örneklik teşkil etmesi bakımından önem ihtiva etmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. İstanbul ilinde bulunan eğitim dernekleri ile sınırlıdır.
2. Örneklem açısından, İstanbul ili sınırları içerisinde faaliyet gösteren yerel derneklerle sınırlıdır.
3. Zaman açısından, 2016-2017 yılları ile sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

Bu araştırma aşağıdaki sayıtlara dayalı olarak gerçekleştirilmiştir:

1. Anketlerde ve görüşmelerde samimi cevaplar verilmiştir.
2. Anketi yanıtlayan dernek yetkililerinin anketteki soruları cevaplayacak nitelikte oldukları varsayılmıştır.
3. Örneklem, evreni temsil etmektedir.

1.6. Tanım

Yerel Sivil Toplum Kuruluşu: Ulusal veya uluslararası çapta örgütlenmeyen, kendi bulunduğu il geneli haricinde diğer illerde ya da ülkelerde şubesi/şubeleri olmayan sivil toplum kuruluşlarına yerel sivil toplum kuruluşu denir.

BÖLÜM II

ALANYAZIN

2.1. Sivil Toplum: Kavramsal Analiz

Bu bölümde sivil toplum kavramının tarihsel süreç bağlamında analizi yapılarak tanımların geçirdiği aşamalar incelenecek, günümüze ışık tutan tanımların içerikleri belirlenmeye çalışılacaktır. Sivil toplum kavramının tanımlarından yola çıkarak kavramın temel öğeleri ele alınıp değerlendirme yapılacaktır. Bu bölümün sonunda, sivil eğitim kavramı tartışılacak ve sivil eğitimin temel paradigmaları belirlenmeye çalışılacaktır.

2.1.1. Sivil Toplum Kavramı

Dünyada insanların toplum olarak bir arada yaşamalarının nasıl mümkün olacağını anlama çabaları, bireysel özgürlük taleplerinin oluşması, insanların temel ihtiyaçlarını karşılamadaki bireysel etki gücünün artmaya başlaması ve insanların bir araya gelip ortak paydalarda buluşmaları, taleplerini gerek topluma gerekse de devlete ulaştırma gayretleri *sivil toplum* denilen bir alanın doğmasına zemin hazırlamıştır. Sivil toplum alanının ortaya çıkmasıyla beraber çeşitli tanımları yapılarak sınırları, etki güçleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu tanımlardan hareketle ortak ve farklı yönler, kavramın ele alınış biçimi, ideolojik kaygı vb. pek çok alana ait bir sınıflama yapmak da mümkün olmaktadır.

Sivil toplum kavramı, tarihsel süreç içerisinde farklı bakış açılarıyla tanımlanmaya çalışılmış, pek çok anlamdan ve olgunlaşma sürecinden sonra modern tanımını almış ve günümüze ışık tutan anlamıyla topluma ve devlete (siyasi iradeye) kendini kabul ettirmiştir.

Sivil toplum kavramı modern tanım olarak, ilk defa 18. yüzyılda insanların toplum halinde yaşamalarının nasıl mümkün olacağını belirlemeye yönelik analitik bir araç olarak Batı Avrupa'da ortaya çıkmıştır (Sarıbay, 1997). Sivil ve toplum kavramlarının ve bunların sonucunda ortaya çıkan sivil toplum kavramının tarihsel süreci incelendiğinde ise 18. yüzyıldan çok daha öncesine gitmemiz gerektiği ortaya

çıkmaktadır. Bu süreç incelendiğinde, kavramın kökeninin Eski Yunan Siteleri'ne kadar uzandığını görmek mümkün olacaktır (Keyman, 2009; Tunç ve Aktaş, 1998).

Bobbio (1979, 26), sivil toplum kavramının tarihsel süreçte geçirdiği tanımsal aşamayı doğal hukuk felsefe geleneğiyle başlatmıştır. Doğal hukuk felsefe geleneğinde sivil toplum kavramı devletle aynı anlamda kullanılmıştır. Bu kavramsal ifadeyi Bobbio; Locke, Rousseau, Fichte ve Kant'ın tanımlarıyla ilişkilendirerek açıklamıştır. Kant, bu tanımlardan birinde *bürgerliche gesellschaft* olarak adlandırdığı sivil toplumu; doğanın insana devlet kurma yolunda karşı konulmaz bir eğilimi olarak belirtmiştir (Bobbio, 1979). Bu ifade ile Kant, devlet ile sivil toplumu birbirinin ayrılmaz birer parçaları olarak görmüştür.

Hegelci-Marksist gelenekte sivil toplum, devlet olarak görülmezken bunun yerine doğa ya da medeniyet ifadesine rastlanmaktadır. Burada vurgulanan asıl nokta; devlet öncesi (doğal durum) dönemden, devlete (doğal topluma) doğru olan geçişin sağlanmasıdır (Bobbio, 1979). Sivil toplumu doğal toplum bağlamından kopararak, medeni-uygar toplum olarak kullanan Adam Ferguson ve Adam Smith (Bobbio, 1979) kavramın alanının genişlemesine ve modern tanımlara ışık tutacak bir sayfaya taşınmasına ön ayak olmuşlardır. Günümüzde sivil kavramı İngilizce, Fransızca ve İtalyanca'da da barbar olmayan (yani uygar) anlamına geldiği gibi, Mardin de (2004), bu kavramı *şehirli* ya da *medenî* anlamlarında kullanmıştır.

Ünlü sosyolog Gramsci, sivil toplumu; bir sosyal grubun tüm toplum üzerinde yürüttüğü siyasal ve kültürel hegemonya olarak tanımlamıştır (Bobbio, 1979). Tocqueville sivil toplumu, demokratikleşme sürecine katkı veren, demokratik devrimlerle modern toplumda ortaya çıkan tekil bireyin yaşam tarzının zenginleşmesini sağlayan özel bir toplumsal ilişkiler bütünü olarak tanımlayarak günümüze ışık tutan görüşlerin temelini atmıştır (Yetiş, 2005). Devletin toplum üzerinde tamamen denetim sağladığı ortamlarda Hegel ve Gramsci'nin sivil toplum anlayışları ve tanımları önemlidir. Fakat özgürlükçü bir toplumda sivil toplum, Tocqueville'in anlayışına daha yakın olmak durumundadır. Böyle bir yaklaşımın temelinde, gönüllü ve devlet yönlendirmesinden bağımsız bir örgütlenme ve faaliyet tarzı temel alınmalıdır (Doğan, 2002).

Günümüzde sivil toplum kavramının farklı tanımlarına ulaşmak mümkün olmakla beraber bu tanımları belli sınıflandırma alanları ile birbirinden ayırmak önem taşımaktadır. Sınıflandırma alanlarının en önemlisi sivil toplumun konumu ile ilgilidir. Sivil toplumun devletten tamamen ayrı olması gerektiğini düşünenler ya da devlete karşı mesafeli bir tutumla yaklaşılması gerektiğini savunanlar ile sivil toplumu devletle aile arasında ara bir alan olarak görenler arasında görüş ayrılıkları ve tanımsal farklılıklar bulunmaktadır. Bunun haricinde literatürde tanımına ve sınıflandırma sistemine dâhil edilmeyen ancak realitede faaliyet gösteren, devletin bir aygıtı gibi çalışan kuruluşlar da vardır. Çaha (2005), devletin resmi ideolojisini devletten daha fazla sahiplenen, devletin kolları ve kanatları altında faaliyet gösteren, sivil toplum sıfatını da kimseye bırakmayan bu kesimlerin sivil topluma ciddi zarar verdiklerini belirtmektedir.

Sivil toplumun devletten ayrı ya da devlete karşı mesafeli bir tutum geliştirmesi gerektiğini savunanlardan Salamon, bu ayrımı yapmak için üçüncü sektör kavramını kullanmıştır. Salamon (1999) üçüncü sektör olarak adlandırdığı bu alanın, örgütlü, devletten ayrı bir şekilde kurumsallaşmış, özerk, kâr amacı gütmeyen, gönüllülük esaslarına dayalı ve ortak değerlere sahip olduğunu belirtmiştir. Salamon'un yaptığı tanımın ekonomik temelli olduğu ve devletin özel sermaye karşısında ya da tam tersi özel sermayenin devlet karşısında konumunun net olarak ortaya konulmasına vurgu yaptığı anlaşılmaktadır. Sivil toplumu, pazar ekonomisinin ve demokrasinin egemen olduğu, üçüncü sektörün hızla güçlenebildiği alan olarak tanımlayan Yorgun (2007) da benzer düşünceleri ifade etmiştir. Sosyal Bilimler Sözlüğü'nde (2005) de kavramın tanımı esnetilerek ekonomik ilişkilerin baskısından görece bağımsız bir alan olarak kendine yer bulmuştur. Sivil toplum kavramının bu tanımlarla ifade edilişi, kavramın burjuvazinin elinde bir koza dönüşmesine imkân verdiği ve yeni burjuvaziye alan açtığı iddiasıyla Sunar (2005) tarafından eleştiriye tabi tutulmuştur.

Sivil toplum kavramını ekonomik temeller bağlamında ele almadan ama devlete karşı da mesafeli bir tutum geliştirmesi gerektiğini savunanlardan Özdemir ve Yamanoğlu (2010), devlet, aile ve piyasa ilişkilerinin dışında kalan ve insanların ortak çıkarlarını savunmak için bir araya geldikleri alan olarak tanımlamaktadır. Ekonomik

göstergeleri dikte etmeden ama ekonomik birliktelikler olarak da insanların bir araya gelmesi gerektiğini savunanlar da olmuştur. Yılmaz (1997), devlet otoritesinin dışında olan ekonomik ve toplumsal alanı kapsayan, kendi ilke ve kurallarına göre varlığını sürdüren, kendi kendini düzenleyen bağımsız alan olarak sivil toplumdan bahsetmiştir. Kalaycıoğlu (1998), ekonomik ve toplumsal ifadeler ek olarak siyasal, kültürel ve sosyal alanları da ekleyerek alanı genişletmiştir.

Sivil toplum kavramını devletin kısmen ya da tamamen dışında tutan görüşlerin aksine devletle özel alan arasında ara alan olarak tanımlayan görüşler daha yaygındır. Aslan'a (2010) göre sivil toplum, devlet ile aile arasında bulunan alanda faaliyet gösteren, özerk, gönüllülüğe dayalı, çoğulcu bir yapıya sahip ve birey-devlet arasında ortak buluşma zeminini temin eden sosyal örgütlenmelerden oluşan bir ara alandır. Sarıbay (1997) da benzer terimler kullanarak kavramı açıklamış, gönüllü, kendi kendini oluşturan, kendi desteklerine sahip, devletten özerk, özel alan ile devlet arasında aracı niteliğinde örgütlü bir sosyal yapılanma olduğuna vurgu yapmıştır. Burada tanımlardan da anlaşılacağı üzere devletle doğrudan bir yakınlaşma durumu olmasa bile devletten tamamen bağımsız bir durumdan da bahsedilemez. Karakuş'un (2006) da bahsettiği gibi, aslında hedeflenen sivil toplumun, devletten tamamen kopuk olması değil vermiş olduğu mücadelede amaçları doğrultusunda kararlar alılabilmek için devletle irtibatın olması ve isteklerini ilk elden ilgililere ulaştırabilmesidir.

Sivil toplum kuruluşlarının devlete karşı konumlarına göre sınıflandırma sisteminde tanımsal muğlaklığın oluştuğunu öne süren Keyman (2009), bu anlaşılmazlığın giderilmeden sivil toplum kavramının anlaşılmasının mümkün olmadığını dile getirmektedir. Keyman'a (2009) göre sivil toplum kavramını, devlet iktidarının baskısı ve denetimi altında olmayan gönüllü örgütlerin yer aldığı alan olarak sivil toplum kavramını kabul etmek; demokratikleşme sürecine ve demokratik toplum yönetimine katkı sağlamadığı için (ya da az katkı sağladığı için) kabul edilmesi mümkün görünmemektedir. Diğer taraftan bir toplumun kendisini ve eylemlerini bir bütün olarak, devlet iktidarının baskısı ve denetimi altında olmayan gönüllü örgütler yoluyla örgütlemesi olarak sivil toplum kavramını kabul etmek; kavrama aşırı ahlaki ve siyasi değer yüklemek sorununu ortaya çıkartacaktır. Keyman (2009), bu tanımları

maksimal ve minimal olarak siyasi ya da ahlaki olarak eleştirerek kendi tanımını şöyle yapmıştır: Sivil toplum; toplumsal sorunlara etkili ve uzun-dönemli çözüm bulma sürecine aktif olarak katılan ve bu temelde de siyasi aktörleri bu çözümleri yaşama geçirecek politikalar üretmeye yönlendirmek için çalışan farklı gönüllü örgütlerin devlet denetimi dışında kurdukları ortak alanıdır.

Sivil toplum; sosyal, ekonomik ve siyasi alanı kapsayan zengin ve renkli bir içeriğe sahiptir. Bu özelliğinden dolayı sivil toplum ile ilgili herhangi bir tanımın verilmesinin yersiz olacağını ileri süren bilim adamları da vardır. Nitekim literatürde de sivil toplum üzerinde uzlaşma sağlanmış tek bir tanım bulunmamaktadır (Dalay ve Çebi, 2009). Sivil toplum kavramının tanımının verilemeyeceğini belirten bilim adamları, sivil toplumdan söz edilebilmesi için söz konusu devletin temel bir takım özellikleri taşıması gerektiğini belirtmektedirler. Bu özelliklerden biri devletin bir hukuk devleti olması, diğeri ise etkinlikleri bakımından sınırlı bir devlet olmasıdır (Çaha, 1999). Azaklı (1997) da bu hususlara işaret ederek devletin hukuki değerleri üstün tutan bir yapıda olması durumunda sivil toplum denen alanın oluşabileceğini belirtmiştir. Diğer taraftan sivil toplum da devletin yasalarına uymalı ve diğer üyelere zarar vermeden onların haklarını koruyan davranış örüntülerine sahip olmalıdır.

Sivil topluma ilişkin literatür incelendiğinde yurttaş, vatandaş, kamu alanı ve özel alan kavramları ortaya çıkmaktadır. Bu kavramlardan yola çıkarak önemli olanın aslında birey ve onun özgürlüğü olduğu görülmektedir (Şirin, 2008). Bireyin ve onun özgürlüğünün ön plana çıkması olarak düşünüldüğünde ise sivil toplum, sosyal sınıfları, dini cemaatleri, etnik grupları birim olarak ele alan düzen değil, vatandaş merkez olarak değerlendiren sistem olarak kabul edilmektedir (Kuçuradi, 1998).

Sivil toplum konusunda tam bir görüş birliği olmadığını ifade eden bir diğer isim olan Keane (2004), kavramı içeriğinden hareketle tanımlayarak, ekonomik, sosyal, kültürel veya politik tüm toplumsal ilişkilerin farklı toplumsal gruplar arasındaki etkileşim alanı olduğundan bahseder. Bu farklı toplumsal gruplar, kapitalist ekonomi kuruluşlarından aileye, sosyal hareketlerden gönüllü kuruluşlara, medya kuruluşlarından siyasi partilere kadar uzanan geniş bir yelpazedeki tüm kuruluşları içermektedir. Bu

kurumların karşılıklı ilişkileri uyum içinde olabileceği gibi çatışmalı da olabilmektedir. Sivil toplum da bu farklı ideolojilerin yaşadığı ortak alandır (Keane, 2004).

2.1.2. Sivil Toplumun Temel Unsurları

Sivil toplumun tanımsal çeşitliliğinin olması yanında bazı temel unsurların hemen hemen tüm tanımlarda var olduğu görülmektedir. Bu temel unsurları Erdoğan (1998), hukukun üstünlüğü çerçevesinde bir devlet, özel mülkiyeti esas alan piyasa ekonomisi, özgür, gönüllü birlikler ve özgür bir kamusal tartışma alanı olarak belirtmektedir. Sivil toplumun temel unsurlarını, *Sivil toplum nasıl tesis edilmeli ki, herkes için demokrasi iyi olarak kabul edilsin?* sorusu etrafında tartışan Sarıbay (1997), hâkim ideolojisiz bir toplum cevabı ile çözüme katkı sunmaktadır. Hâkim ideolojisiz (çok görüşlülük) bir toplumun oluşabilmesi için ise, çoğulluk, kamusallık, özellik ve yasallık olmak üzere dört temel öğenin toplumda işlerlik kazanması gerektiğini belirtir. Sarıbay (1995), çoğulluk kavramı ile sivil toplumun birbirlerine karşı özerkliklerini, kamusallık ile sivil toplumun birbirlerine karşı sorumluluklarını, özellik ile sivil toplumun birbirlerine karşı bireyselliklerini, yasallık ile ise tabi olunacak ortak çerçeveleri kastetmektedir.

Sivil toplumun oluşabilmesi ve gelişebilmesi için beş şart öneren Çaha (1997) ise toplum yaşamdaki etnik, kültürel, dinsel, ideolojik, siyasi, ekonomik veya cinsiyet temelindeki *farklılaşmaların* sivil toplumun gelişimi için zorunlu olduğunu belirtmiştir. Çaha farklılaşmış bu alanlarda *toplumsal örgütlenme* ve *gönüllü birlikteliğin* olması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca *toplumsal düzeyde otonomleşme* ile siyasi otoriteyle organik veya ekonomik bağıllık içerisinde olmadan bir *baskı mekanizması* işlevi göstermesi gerektiğini belirtmiştir. Bunları yaparken şiddetten uzak, demokratik hak ve hukuk çerçevesinde ve siyaset kuralları içerisinde yapılması gerektiğini savunmuştur.

Sivil toplumun temel unsurlarını, öğelerini, gelişim ve ilerleme süreçlerini açıklamaya çalışan yukarıdaki tanımlamalardan hareketle şu sonuçlara ulaşmak mümkündür.

- Sivil toplum, hukukun üstünlüğü çerçevesinde ilerleyen devletlerde (ya da kamusal alanda) gelişme zemini bulabilir. Sivil toplum, devletlerle meşru bir zeminde

işbirliği yapabilir ya da baskı unsuru oluşturup isteklerini vurgulayabilir ancak onların hegemonyası altına girdiği an varoluşsal amacını yitirir.

- Sivil toplumun gelişebilmesi için ortak bir paydada buluşan ve görüşlerini özgürce ifade eden çeşitli dernek, vakıf, birlik, sendika vb. örgütlerin, kurumların ve kuruluşların olması gerekir.
- Sivil toplumun gelişebilmesi için en önemli öğelerden biri de, gönüllü olarak bir araya gelen bireylere duyulan ihtiyaçtır.

2.1.3. Sivil Toplum ve Sivil Eğitim

19. yüzyılın başlarında sanayi toplumunun oluşmasıyla beraber ülkeler, sanayileşmenin gereği olarak fabrikalarda çalışabilecek kalifiyede, fabrika düzenine uyum gösteren, kendilerine koşulsuz bağlı, itaatkâr, ordu düzeninde hareket eden, mekanik bir insan tipinin ortaya çıkmasını benimsemişlerdir. Fabrikaların ihtiyaçları doğrultusunda kazandırılmaya çalışılan bu becerilerin devletin eğitim sistemine yüklemesiyle beraber devletler, kitlesel, resmi ve milli bir eğitim sistemine geçiş yapmışlardır (Toku, 1997). Devletin resmi, milli, kitlesel ve zorunlu eğitimine karşın, otoriteye boyun eğmeğe isteksiz, kendilerine maksimum özgürlük talep eden, kendi eylem, inanç ve görüşleri doğrultusunda hareket eden bireyci ve özgürlükçü radikal grupların oluşmasına da zemin hazırlamıştır.

Toku (1997), devletin hâkim ideolojik kimliklerinden yalıtılmış, bireyin veya toplumun şekillendirilmesi gibi ideolojik bir dayatmanın olmadığı ve dolayısıyla eğitimin nasıl ve ne için olacağı sorusunun cevabının da bireye ve topluma ait olacağı bir sivil eğitim alanının oluşması gerektiğinden bahseder. Bu durumda eğitim, ruhsuz, mekanik ve zorlayıcı alanından ayrılarak, insani değerlerle donanmış, duygu ve düşünce birliğine müsait bir tabiata doğru evrilir (Toku, 2005). Böylece eğitim insanî olan noktaları ön plana çıkartarak insana insan olmanın onurunu yaşatır.

Toku'ya (1997) göre, sivil eğitimde, devlete ait eğitim kurumları olmakla beraber, özel sektör, örgütlü gruplar ve daha birçok toplumsal grup ya da çıkar çevresi kendi istediği eğitim kurumlarını açabilecek ve istediği müfredatı uygulayabilecektir. Böyle bir durumun oluşması da devlete alternatif eğitim kurumlarının oluşmasına bağlı

olarak deęiŖecektir. Toku (2005), sivil eğitimin oluŖabilmesi için, devletin demokratik, çoğulcu, çok kültürlü, bireyi ön planda tutan, zgrlk ve spontane bir devlet anlayıŖında olmasıyla sağlanabileceğini belirtir.

Dünyada ve ülkemizde sivil eğitimin devlete alternatif olarak görülmesi, tartıŖılsa bile bu konuda alternatif denilen yapıların oluŖması zor görünmektedir. Bu konuda örnek olarak gösterilebilecek home school, medrese, Kur'an kursu, özel teŖebbslerin açtığı okullar vb. yapıların devlete alternatif olmaktan ziyade bireysel taleplerin etkisi ile ortaya çıktığı ve belirli alanlarla sınırlı kaldığı bilinmekte ve bir eğitim sistemi teklif de etmemektedirler. Ülkemizde sivil toplum kuruluŖlarında yapılan eğitim amaçlı faaliyetlerin hemen hemen hepsi, devlete alternatif oluŖurmaktan ziyade devletin ihmale uğrattığı veya göz ardı ettiği kısımların tamirine yönelik pansuman niteliğinde tedavilerdir. Sivil toplum kuruluŖlarında alternatif eğitim, alternatif müfredat gibi kavramlardan bahsetmek mümkün olmakla beraber cılız kalmakta ve devletin eğitim sistemine alternatif bir sistem olarak göze çarpmamaktadır.

Sivil eğitim kavramının; devletin zorunlu, tek tipi, belli bir ideolojiyi dayatan, ordu düzeninde hareket eden, itaatkâr, mekanik, ruhsuz vatandaŖ yetiŖtirme düzenine tepki olarak doğduğu belirtilebilir. Sivil eğitimi savunanların haklı talepleri olmakla beraber bunların devletten bağımsız olarak yapılamayacağı da bir baŖka gerçektir. Bu konuda devletler; hâkim ideolojilerini dikte etmeden, çoğulcu, toplumsal uzlaŖı ile hareket ederek, insanların bireysel hak ve taleplerini göz ardı etmeden ve sivil toplum alanında yapılan eğitim uygulamalarına destek vererek ya da en azından engel olmayarak insanların taleplerini yerine getirmelidirler.

Sivil toplumun eğitime alternatif olarak yapılanması görünürde mümkün olmasa bile, hem devlet üzerinde bulunan eğitimle ilgili sorunları hem de toplumsal beklentileri devlete taŖıması da bir ihtiyaçtır. Sivil toplum devlete karŖıt bir anlam yükleyerek ve devleti eğitim sisteminden tamamen tasfiye ederek bir tavır takınması toplumsal uzlaŖıya da darbe vurmaktadır. Sivil toplum eğitimle ilgili ürettiği fikirleri, projeleri, yenilikleri, eğitim programlarını, hassasiyetlerini devlete ileterek sivil toplum bilincinin de oluŖmasına katkı verecektir. Bu durum sivil toplumun devletten tamamen

bağımsızlaşıp marjinal kalmasını engeller, diğer taraftan da sivil toplumun ihtiyaçlarını devlete ileterek bir nevi köprü vazifesi işlevi görür.

Sivil toplum da devletle zıtlaşıp, devleti tamamen göz ardı etmektense devletin yetersiz kaldığı alanlarda devletle işbirliği halinde çalışarak ve devletin eksikliklerine çözüm önerileri sunarak aktif rol almanın yollarını aramalıdır. Bu bağlamda bir çok sivil toplum kuruluşu da ders araç gereçlerinin temini ve kullanılması, okul, kütüphane, yurt ve laboratuvarların açılması, kitap-defter temin edilmesi, ihtiyacı olan öğrencilere burs imkânı sağlanması, donanımlı öğretmenlerin yetiştirilmesi, eğitimle ilgili öğrenci ve ailelerini bilgilendirici konferans, paneller düzenlemek suretiyle maddi ve manevi olarak inisiyatif olarak devlete yardımcı olmaktadır (Özgören, 2014).

2.2. Sivil Toplum Kuruluşu Kavramı, Tarihsel Süreci, Yasal Dayanakları, Kuruluş Çeşitleri, Konumları ve İşlevleri

2.2.1. Sivil Toplum Kuruluşu Kavramı

Modern dünyada insanların ihtiyaçları, beklentileri, özgürlük talepleri vb. artınca toplum kitleleri devlet karşısında hak talep etmeye ve siyasi irade üzerinde baskı oluşturmaya başlamıştır. Bu bağlamda halk kitleleri devletin yetersiz kaldığı noktalarda ortak amaçlar doğrultusunda bir araya gelmesi ile hızlı bir sivil toplum kurumsallaşması yaşanmıştır. Bu kurumsallaşmalar, toplumun modernleşme sürecine katkı sağlayacak bir olanak olarak görülmüştür (Bora ve Çağlar, 2002). Sivil toplum kuruluşları (STK) zaman içerisinde işlevlerini arttırarak günümüz örgütlü toplumunun vazgeçilmez unsuru haline gelmişlerdir.

Sivil toplum kuruluşu, sivil toplum örgütü, 3. sektör, hükümet dışı kuruluşlar, devlet dışı kuruluşlar, gönüllü teşekküller gibi farklı adlarla da adlandırılmaktadır. Ülkemizde bu adlandırmalardan sivil toplum kuruluşu yaygın olarak kullanılmaktadır. Şirin'e (2008, 80) göre, sivil toplum örgütü adının kullanılmamasının altında yatan neden, örgüt kavramının özellikle 1970'li yıllarda insanların zihinlerinde bıraktığı yanlış anlam ve korkudur. İnel (2002), Türkiye'de devlet dışı kuruluşlar kavramından ziyade hükümet dışı kuruluşlar kavramının kullanılmasının devletçi geleneğe göre daha yumuşak bir geçiş imkânı sağladığını

belirtmektedir. Benzer bir ifadeyi kullanan Başkaya (2004) ise, devlet dışı kuruluşlar, hükümet dışı kuruluşlar kavramlarının kullanılmama sebebini Türkiye’de devlete yüklenen misyonun abartılması ve devlet dışında herhangi bir şeye tahammül edilememesinden kaynaklandığını öne sürmektedir.

Sivil toplum kuruluşu kavramı sivil toplum kavramı kadar pek çok alana hitap eden, hatta ondan daha çetrefilli alanlara kadar uzanan siyasi çıkar uzantılarının, ekonomi çevrelerinin, kamuoyunun, dini grupların, belli amaca yönelik gönüllü birliklerin ve daha nicelerinin bulunduğu alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Sivil toplum kuruluşu kavramını sivil toplum kavramından hareketle ele alırsak, tanımlarda görülen ortak noktalar; gönüllük, ortak bir amaç uğrunda buluşma, herhangi bir çıkar ilişkisi içerisine girmeme ya da kâr elde etme uğruna birliktelik oluşturmamaktır. Bu ortak noktalardan hareketle, siyasi iktidarı belli ekonomik çıkarlar doğrultusunda etkileme amacıyla örgütlenmiş yapılar ile siyasi partiler aracılığıyla siyasi iktidarı yasama, yürütme ve yargı eliyle temsil eden politik grupların, sivil toplum kuruluşu olamayacağından bahseden Kapucu (2005), sivil toplum kuruluşlarının doğrudan doğruya siyasi iktidarı ele geçirme gayesi olmadığını da altını çizer. Kuçuradi (1998) de belli noktalara vurgu yaparak sivil toplum kuruluşunu şöyle tanımlar: Belirli zaman ve mekânda ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanmasını kendine amaç olarak belirleyen, kâr amacı gütmeyen ve böylece kamunun yönetimine katılan kuruluşlardır.

Sivil toplum kuruluşu, ortak talep, ortak beklenti, ortak görüş vb. gibi temelinde *ortaklık* esasının işletildiği bir sistem olup bu ortaklık sistemi ekonomik değil sadece *gönüllülük* esası üzerine bina edilir. Gönüllülük esasıyla çalışan bireylerin, içinde buldukları siyasi yapının, ekonomik sistemin, kültürel, eğitimsel, sosyal ve ahlaki düzenin eksik, yanlış, bireyi özgürlüğünden mahrum kılan konularında söz sahibi olmak ve eksiklik hissedilen konularda taraflara isteklerini kabul ettirmek gibi bir görevleri vardır. Sivil toplum kuruluşlarına üye olmayan bireylerin taleplerini de iletebilecekleri bu sürecin sonunda örgütlü bir yapının toplum üzerindeki etkisi gün geçtikçe kendini daha rahat hissettirebilir ve demokratik taleplerin daha rahat ifade edilmesine yol açabilir. Sivil toplum kuruluşlarında gönüllülük ilkesi etrafında yürüyen tüm bu ilişkiler, kişisel veya kuruluşun çıkar amacı halinde işlemeye başlarsa ve rant

haline dönüşürse, tekelleşme karşıtı bir toplumsal anlayış olan (Özdalga, 1999) STK amacını aşmış olur. Burada kastedilen STK'ların kendi üyelerinin ekonomik çıkarlarını korumak ve geliştirmek üzere bir araya gelmelerinin yanlış olduğunu belirtmek değil hatta tam tersine yapılan çalışmaların herhangi bir kesime menfaat karşılığı ya da komisyonculuk gibi addedilmesinin önüne geçmektir. Diğer türlü memur, işçi ve işveren örgütlerinin STK olarak kabul edilmeyeceği manasına gelir ki, bu durum sivil toplumculuğun ruhuna aykırılık teşkil eder. Sivil toplum kavramlarında geçen *özerklik* ifadesi STK'ların karşılaşılabileceği bu tür durumlara karşı önceden bir hatırlatma olarak görülebilir.

Sivil toplum kuruluşunun temelinde olan bir diğer husus, devletle olan ilişkilerdir. Birey temelli özgürlük ve hak taleplerinin sivil toplum kuruluşları ile gündeme gelmesi örgütlü toplumun oluşmasına ve güçlenmesine katkı sağlar. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, sivil toplum kuruluşlarının örgütlü yapılarının siyasi yapılara entegre olmaması (Özden, 2008) ve siyasi yapının sözcülüğüne soyunmamasıdır. Tanımından da anlaşılacağı üzere siyasi yapılara angaje olma, siyasi bir birliklilik olarak devleti ele geçirme ya da hükümete talip olma, devletle işbirliği ile iktidar olma ya da devletin karşısında muhalefet olma (Yürük-Silahtaroglu, 2004; Özdalga, 1999) gibi sivil toplum kuruluşlarının bir amacı yoktur. Siyasi yapılara fikir sunmak, kamuoyunu aydınlatıcı bilgiler vermek, raporlar hazırlamak, tekliflerde bulunmak, avantajlı insanların hayat kalitesini geliştirmek (Vakil, 1997), sivil toplum kuruluşlarının vazifeleri içerisinde yer alırken, toplumun önüne dikte edilmeye çalışılan ya da toplumsal uzlaşma sağlanmayan konularda siyasi yapının karşısında durarak baskı oluşturmak da STK'ların vazifeleri arasında sayılabilir. Bu durum onun sadece demokratik bir güç olmasından kaynaklanmaktadır. Gümüş (2002) oluşan bu durumu, STK'ların sivil halkların temsiline yönelik kamusal bir alan inşa etme süreci olarak tanımlar. Kısacası, STK'lar devletten tamamen bağımsız olmadığı gibi, tamamen devlet aygıtı gibi de çalışmazlar (Sarıbay, 1997). Bir başka ifade ile STK'lar devlet karşısında dikkatli ama devlete karşı da saygılıdırlar (Diamond, 1994; akt. Sarıbay, 1997). Sivil toplum tanımlarında kullanılan *ara alan* ibaresi tam da bu görüşlerde karşılığını bulmuş gibidir.

Sivil toplum kuruluşu olmanın bir diğer ayağı ise, birlikteliğin hangi adlarla ve nasıl kurulacağı meselesidir. İnsanların STK üyesi ya da gönüllüsü olup olmama durumu STK'lara yüklenen anlamın da belirlenmesine yardımcı olmaktadır. Yürük-Silahtaroglu (2004, 10) bu meseleyi içerden ve dışarıdan STK'lara bakış açısına göre değiştiğini savunur. Ona göre STK'ların içinden meselelere bakılırsa, kamuoyuna yeni ve farklı şeyler söyleyen, yeni kültürleri, kimlikleri ve kişilikleri savunan, eski düzeni değiştirmek gayretinde olan ve iletişimsel birlikteliğe sahip eylem gruplarıdır. STK'lara dışarıdan bakıldığında ise, kimlik ögesi görünür olmaktan çıkar ve yalnızca biçimsel bir örgüt olarak kendini gösterir. Bireylerin toplumda meydana gelen sosyal adaletsizliğe karşı duyarlılığı, yaşadıkları problemlere karşı çözüm arayışları, toplumsal bilinçlenmeye katkı sağlama çabaları (Doğan, 2002) STK'lara olan bakış açılarının belirlenmesinde rol oynamaktadır. Bu durum insanların STK'lara ilişkin bireysel tutumlarının karşılığı olarak toplumda da yer bulabilmektedir.

2.2.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihçesi

Sivil toplum kavramı tarihi süreç içerisinde Dünyada ve Türkiye'de çeşitli etkenlerin tesiriyle birbirinden farklı anlamlarda ve şekillerde kullanılmıştır. Sivil toplum kavramı ilk olarak Eski Yunan'da Aristo tarafından *politike koinonia* şeklinde, *Poetika* isimli kitabında yer almıştır (Tosun, 1998; Yıldız, 2004; Yürük-Silahtaroglu, 2004). Cicero'nun kullandığı *societas civilis* kavramı, Aristo'nun kullandığı *politike koinonia* kavramının Latince birebir çevirisidir (Tosun, 1998; Yürük-Silahtaroglu, 2004). Aristo'nun tanımında geçen *polis* ve *oikos* kavramları birbirinin tamamlayıcısı olarak tüm siteyi (ya da devleti) saran toplumu ifade ediyordu (Tosun, 1998; Yıldız, 2004). Bu iki kavram *oikos* ile *polis* çoğu zaman birbirinin yerine kullanılarak hem devleti hem de sivil toplumu ifade ediyor ve her ikisi de aynı anlamda kullanılıyordu (Doğan, 2002). Aristo'da sivil toplumun devletle özleştirilmesi siyasal duruma bir tepki değil tam tersine doğal duruma (devletsiz) bir karşıtlığın tepkisiydi. Aristo, burada ilkel (doğal) olanın karşısına medeni olanı, devletsiz (doğal) toplumun karşısına da devletli toplumu çıkartıyordu (Akpınar-Gönenç, 2001). Tabii ki; Eski Yunan toplumundaki her birey, devlet ya da toplum olarak görülüyordu. Sivil toplumun içerisinde yer alabilmek için yurttaş mertebesinde olmak gerekiyordu. Yurttaş olmanız için ise,

yabancı ya da köle olmamanız gerekmektedir (Yıldız, 2004). Sivil toplum kavramından anlaşılan buydu ve bu görüşün etkileri yüzyıllar boyu sürdü.

Sivil toplumun devletten ayrı, özerk bir yapı olarak algılanmasının altında yatan nedenleri pek çok düşünür çok farklı etkenlere bağlı olarak değerlendirmiştir. Sivil toplum kavramının anlamsal değişiminin altında yatan temel nedeni Popper (1994), deniz ticaretinin yaygınlaşmasına bağlarken, Çın (2015) uluslararası ticari ilişkiler ile ulaşım ve haberleşme imkânlarının gelişmesine bağlamıştır. Özalp (2007) ise, ticaretin gelişmesinin kentlerden ayrı olarak düşünülmemeyeceğini, kentlerin yaşanılan yerlerin kimliği olduğunu ve tarihin belleğini oluşturan ana temellerin kentler olduğunu belirtmiştir. Ticaretin yaygınlaşmasını ana etken olarak kabul eden Popper (1994) da kapalı toplumlarda yaşayan bireylerin yabancı toplumlarla ya da kabilelerle ticari ilişkiler kurmaya başlamalarını, kabileciliğin egemen olduğu toplumlara karşı bile bakış açısının değişmesine sebep olduğunu açıklamıştır. Bireysel girişkenlik ve bağımsızlık duygusu devleti kutsallaştıran ana görüşlere olan bakış açısını değiştirmiştir. Bu yaşanan değişimi anlamak için Avrupa tarihine kısa bir yolculuk yapmak yararlı olacaktır.

Antik Yunan, büyük filozofların (Aristo, Eflatun, Sokrates, Herodot gibi) yetiştiği, düşünce sahasının önemli örneklerinin görüldüğü bir yerleşim yeri idi. Antik Yunan kültürü kendinden sonra gelen Roma'yı da ondan sonra gelen bütün Batı medeniyetlerini de etkilemiştir. Roma'nın Cermen saldırıları sonucu yıkılması merkezi krallığı (devleti) zayıflatarak yerine feodal yönetim biçiminin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Feodalizmle krallık zayıflarken, aristokrasi, asker ve kilise güç kazanmıştır (Tunç ve Aktaş, 1998). Feodalizm 12. yüzyılda şehirlerin gelişmesi ve ticaretin artmasıyla çok ağır bir darbe almıştır (Mardin, 2004). Avrupa'da 13. yüzyılda ise, imalatın ve ticaretin artmasıyla liman şehirleri oluşmaya başlamıştır. Liman şehirlerinin gelişmesi ile yavaş yavaş zenginleşmeye başlayan, kendini yaşadığı diğer topluluklardan ayrı gören, aristokratlar kadar zengin ancak köleler kadar soyluluktan uzak olan burjuva denen bir sınıf oluştu. Burjuvazi, ticaretin gereği olarak toplumsal yapıyı gelir, meslek, işbölümü, uzmanlaşma vb. kategorilere ayırarak durağan toplumu dinamik, hızlı ve üretken hale getirdi. Burjuvazinin kazandırdığı bu ivme ile sivil

toplumun oluşumdaki ön koşul olan belli eğitim seviyesinde ve girişken *modüler insan* tipi ortaya çıktı (Tunç ve Aktaş, 1998). Burjuvaziyi sivil toplumun olmazsa olmazı olarak gören Marx, sivil toplum teriminin antik çağdaki mülkiyet ilişkileri ile orta çağdaki cemaatlerin içinde evrilen burjuvazinin etkisiyle 18. yüzyılda geliştiğini ifade etmiştir (akt. Tunç ve Aktaş, 1998).

Sivil toplum kavramının anlamında özellikle 18. yüzyılda ciddi kırılmalar yaşanmıştır. Bu tarihe kadar Aristo'nun *societas civilis* tanımı ile şekillenen sivil toplum kavramı bu tarihten sonra değişik versiyonlarla ve anlamlarda kullanılmaya başlanmıştır. Bu yüzyılda özellikle ticari konularda gelişmişlik, pazar ekonomisindeki değişiklikler, yeni keşifler, limanların açılması vb. sebeplerden kaynaklı olmak üzere devletin siyasi yapısı ve otoritesi sorgulanır hale gelmiştir. Bu dönemde Tanrı, kral, toplumsal yapı, aile, hukuk, devlet, birey gibi kavramlar eleştirel bir tarzda ele alınıp sorgulanmış ve içerikleri yeniden tanımlanmaya çalışılmıştır (Çaha, 1996). Bu sorgulamanın temelini oluşturan etkeni Tunç ve Aktaş (1998), ortaçağda matbaanın icadı ve gazetelerin çıkmasına bağlamıştır. Onlara göre, burjuva entelektüelleri, fikirlerini ilk defa kitlesel olarak halka ulaştırıyor, kamuoyu oluşturuyor ve bunun sonucunda edilgen bir toplum yapısından etken, sorgulayan, araştıran, değiştiren, fikirlerini açıkça dile getiren, özgürlüğüne düşkün halk kitleleri oluşuyordu. Bu halk kitleleri yaşamsal memnuniyetsizliklerini, otoriteye karşı 1789 yılında Fransız İhtilali ile eyleme geçirdi. Bu eylem burjuvazinin kontrolünde, entelektüellerin yönlendirmesiyle halk kitleleri tarafından yapıldı (Tunç ve Aktaş, 1998). Bu eylemin sonucunda uzun yıllar boyunca halka tahakküm eden, onlara empoze ettikleri düşünce etrafında yön veren, dinde, ekonomide, ticarete, toplumsal hayatta tek belirleyici olan kilisenin gücünün ve otoritesinin kaybedilmesine ve yerine bireyi önceleyen bir felsefe ve düşünsel hayata geçiş sağlanmasına imkân tanınmıştır. Bu sürecin sonunda, Aristo'nun *societas civilis* kavramının devletle toplumu eş gören tanımının yerini, bireyin ve ben ögesinin etrafında şekillenecek başka tanımlar ve görüşler alacaktır.

Sivil toplumun kurumsal olarak gelişmeye ve yaygınlaşmaya başlamasında asıl etken sanayileşmedir. Sanayileşmenin gelişmesiyle toplumda çeşitli sınıflar ve örgütlenmeler oluşmuş bu durum modern sivil toplum anlayışının şekillenmesine imkân

tanımıştır. Sanayileşme ile ortaya çıkan bu çok çeşitli sesler, kendi çıkarlarını korumak için, başka kuruluşlara ve örgütlere sosyal, siyasi, ekonomik baskı yaparak kendi yaşantılarına yön vermeye başlamışlardır. Böylece modern toplumlarda liberal çevrelerin etkisiyle sivil toplumculuk gelişmiştir (Yürük-Silahtaroglu, 2004). Avrupa’da sivil toplumun bu denli gelişmesinin altında yatan öge, Batı toplumlarında ciddi bir birikime sahip alt yapısal ve üst yapısal değişimlerdir.

Kavramın 18. ve 19. yüzyıldaki hızlı gelişiminden sonra 20. yüzyılda kendine duyulan ilgi azalmış, 20. yüzyılın sonlarına doğru tekrar ivme kazanmıştır. Buna Batılı araştırmacılar *kavramın dirilişi* ismini vermişlerdir (Akpınar-Gönenç, 2001). Kavramın popülerliğini yitirdiği dönemde uluslararası ticaret başlamış, devletler ve milletler arasında ilişki ağları genişlemiş, teknolojik imkânlar artmış ve bunun sonucunda devlete olan bakış açılarında değişiklik yaşanmıştır. Ticari hayatın uluslararası boyuta taşınması, hizmet sektörünün hızla gelişmesi, sosyal politika anlayışının olgunlaşması, devletin varlığını; sosyal, ekonomik, eğitimsel ve kültürel anlamda hayatı şekillendirecek bir konuma tekrar yerleştirmiştir. Bu durumun en belirgin hâlini Doğu Avrupa’da ve Sovyetler Birliği’nde görmek mümkündür. Sovyet ve Doğu Bloğu ülkelerinde otarşik devletçi bir ekonomik sistemin yerleşmesi bu durumun örneğidir.

Sivil toplumun içinde bulunduğu durumdan çıkıp, modern anlamda tekrar doğuşunu Splichal (akt. Tosun, 1998), dört krizin etkisinde değerlendirmiştir. Bu krizlerden birincisi, Sovyet ve Doğu Bloğu ülkelerinin dünya ekonomisinde meydana gelen değişime ve gelişime ayak uyduramaması, üretim tekniklerinin yetersizliği, ihtiyaçların belirgin oranda artması, eğitilmiş işgücünün çoğalması gibi nedenler devletin iyi çalışmayan, verimsiz, insani ilişkilerden kopuk ve mekanik olması yönündeki eleştirileri arttırmıştır. İkinci kriz, dünyada uzun süredir devam eden ekonomik sıkıntıların, siyasal ve toplumsal düzeye de yansiyarak, bireyin egemenlik anlayışını kısıtlaması ve bireyi devlet karşısında aciz bırakmasıdır. Üçüncü kriz, Batı Avrupa ülkelerinde sosyal demokrat partilerin, kapitalist işçi sınıfına yönelik iyileştirme çabalarının ekonominin globalleşmesi sonucu başarısız olmasıdır. Dördüncü kriz, klasik devlet anlayışının bireylerin ihtiyaçlarını karşılama noktasında yetersiz kalması ve emekçi sınıfın yerini farklı sınıfların alarak ihtiyaçların değişim göstermeye

başlamasıdır. Bu krizlerin etkisiyle modern anlamını alacak bir sivil toplumculuk geliştirecektir.

Keane (2004), modern sivil toplumculuğun gelişimini Avrupa temelli üç etken ile açıklamaya çalışır. Avrupa’da devletin üretim sürecinde STK’larla ilişkisini koruyarak kapitalist ekonomiyi güçlendirmesi birinci etkindir. İkincisi, Keynesyen ekonominin, toplumsal dayanışmaya zarar vermesi, bürokrasi, uzmanlık ve profesyonelliğe uzak bakması ve toplumdaki siyasal tartışmalar sivil toplumculuğun gelişimine katkı sağlamıştır. Üçüncüsü, hayatın temel sorularını tekrar sorgulayan, yeniden tanımlamaya çalışan yeni toplumsal hareketlerdir. Kapitalist üretim süreçlerinin artması ekonomi temelli STK’ların alanını genişletmiş, Keynesyen ekonomi politikalarının topluma zarar vermesi, sivil toplumun devlete karşı elini güçlendirmiş, anti-politik söylemleri olan STK’larla devlet arasında uçurum gittikçe derinleşmiş ve bunların sonucunda modern sivil toplumculuk gelişmiştir.

Sivil toplumculuğun dünya üzerinde 1980 sonrası, özellikle 90’larda ciddi bir gelişme ve yoğunlaşma yaşamasının altında yatan nedenlerinden birisi de globalleşmedir. Özellikle teknolojik gelişmeler, haberleşme ağlarının artması, ulaşımın yaygınlaşması, medyanın etkisinin sivil toplumculuğun gelişmesi üzerinde ciddi etkileri olmuştur. Bu yıllarda Komünist bloğun dağılması ve demokrasi taleplerinin artması özellikle sivil toplumculuğun örgütlenme biçimlerinde de bir devrim yarattı. Küreselleşme ile beraber, çevre sorunları, savaş ve insani krizler, işçi ve tüketici hakları vb. sorunlar bireysel bir hak talebi yerine grup eksenli bir sivil toplumculuğu yaygınlaştırarak devrimsel bir noktaya ulaştırmıştır (Çiçek, 2004).

2.2.2.1. Dünyada Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihçesi

Günümüzde örgütlenme biçimi olarak, dernek, vakıf, sendika, girişim, işçi ve işveren örgütleri, inisiyatif, meslek odaları vb. şeklinde toplumda faaliyet gösteren STK’lar, gelişim serüvenine Aristo ile başlamış ve süreç içerisinde modern halini alarak günümüze kadar varlığını taşımıştır. Günümüzde STK’lar hakkında pek çok farklı görüşün olduğunu ve bunlarla ilgili ortak ve farklı yönleri, sivil toplum kavramını analiz ederken etraflıca tartışmıştık. Bu bölümde o tartışmaları birinci bölüme havale ederek,

günümüzün örgütlü yapısı içerisinde kendine yer bulan STK'ların dünyada ilk örneklerine bakıp, gelişim süreçlerini inceleyeceğiz.

Sivil toplum kuruluşlarının tarihini 19. yüzyıla başlatan görüşlerin temel dayanakları, sömürge anlayışına duyulan tepkiler, köleliğin kaldırılmasına yönelik talepler ya da girişimler, savaşların yıkıcı ve sarsıcı etkileri, insan haklarına yönelik beklentiler, hastalıklarla mücadele şeklinde sıralanabilir. Sivil toplumun kurumsallaşmamış ve modern görünümünden uzak bu yapıların, siyasi iktidarın, dini bir oluşumun ya da bireysel girişimin etkisiyle şekillendiğini gözden kaçırmamak gerekir. Ryfman (2006), sivil toplumun kurumsallaşma serüvenini üç başlık altında inceler. Bu üç başlık, 17. yüzyılda sömürge anlayışına bir tepki olarak hayır ve yardım kuruluşlarının oluşması, devletlerarasında uluslararası bir hukukun gelişmesi ve insanlık erdemini öne çıkaran Aydınlanma'nın entelektüel coşkusudur.

Günümüz modern sivil toplumculuğundan uzak ama gerekli bir adım olarak atılması gereken bu yapıların ilk örneğini, ABD'de ve İngiltere'de köleliğin kaldırılmasına yönelik taleplerde görmekteyiz. Sömürünün yasaklanması ve köleliğin kaldırılmasına yönelik talepler Britanya Parlamentosu'na kadar taşınmış, konu ile alakalı 200 dilekçe verilmiş ve bu dilekçelerin birinde 20.000 imza toplanmıştır. Bunun sonucunda 1807 yılında parlamento, köleliği tek taraflı olarak yasaklamıştır. Köleliğe karşı yapılan girişimlerin sonucunda British and Foreign Anti-Slavery Society (Köleliğe Karşı İngiliz ve Yabancı Topluluğu) adında bir STK kurulmuş, bu kuruluş on yıl çalışarak köleliğin 1833 yılında kaldırılmasına kadar faaliyet göstermiştir (Ryfman, 2006). Bu STK misyonunu tamamladıktan sonra kapanmış, yerine dünyanın farklı yerlerinde her türlü köleliğe karşı durmak için Anti-Slavery International denilen bir STK 1839'da kurulmuş ve günümüze de çalışmalarını sürdürerek gelmiştir. Bu kuruluş günümüzde, zorla çalıştırma, emek sömürüsü, insan kaçakçılığı, göçmen işçiler, çocuk işçiler, zorla ve erken evlilik gibi konularda faaliyet göstermektedir (Bkz. http://www.antislavery.org/english/who_we_are/).

Köleliğin kaldırılmasından sonra özellikle savaşların yıkıcı etkisi altında kalan sivillere yardım etmek ve onların sağlık problemlerini karşılamak için Florence Nightingale, hemşireleri örgütleyerek insani duyarlılığa sahip birliğin temellerini

atmıştır. Bu örgütün bir özelliği de siyasal ve dinsel otoriteden bağımsız olması ve özerk bir kimlik taşımasıdır. Bu birlik Osmanlı-Rus savaşında aktif rol oynamış, Florence Nightingale İstanbul Selimiye Kışlası'na gelerek İngiliz askerlerinin bakımıyla bizzat ilgilenmiştir. Bu örgüt sonrasında Fransa ve Hindistan'da da faaliyetlerini devam ettirmiştir. Savaş mağdurlarının artması sonucu pek çok sivil oluşum uluslararası boyut kazanmış, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay hareketi 1863 yılında Cenevre'de bu sorunların çözümü amacıyla kurulmuştur (Ryfman, 2006). Bu örgütün amacı; *din, inanç, dil, ırk, toplumsal sınıf veya politik görüş farkı gözetmeksizin insan hayatı ve sağlığını korumak, insan varoluşunun saygı görmesini sağlamak, insanların acı çekmesini önlemek ve acılarını dindirmek olan uluslararası bir insani harekettir* (Bkz. <http://www.redcross.org.cy/tr/about-us/history-of-establishment>).

Birinci dünya savaşı zamanında bazı oluşumlar, savaş mağduru sivillere yardım etmek ve savaş zamanında uygulanan ambargoları delmek için mücadele vermişlerdir. İngiltere'de 1919 yılında Alman kadınlara ve çocuklara yardım amacıyla kurulan Fight the Famine (Açlıkla Mücadele) derneği, ismini Save the Children Fund (Çocukları Koruma Vakfı) olarak değiştirerek günümüzde de varlığını devam ettirmektedir (Bkz. <https://www.savethechildren.net/about-us/our-story>).

İnsan haklarına saygıyı ön planda tutan ilk örgüt olan Worldwide Movement for Human Rights (İnsan Hakları İçin Dünya Hareketi), 1922 yılında Fransız ve Alman örgütlerinin katılımıyla kurulur. Bu hareket günümüzde de faaliyetlerine devam etmektedir (Bkz. <https://www.fidh.org/en/about-us/What-is-FIDH/>). Bu ve benzeri hareketler İkinci Dünya Savaşı ile yoğunluk kazanmış ve sayıları artmıştır. 1942 yılında kurulan İngiliz Oxfam (Bkz. <https://www.oxfam.org/en/about>) ile 1945 yılında kurulan American Care (Bkz. <http://www.care-international.org/who-we-are-1/cares-history>) yoksullukla mücadele eden farklı örgütlere örnek olarak gösterilebilir.

1950'li yıllarda var olan STK'lar; savaş mağdurlarının sorunlarına eğilen, kısmen yoksullukla mücadele eden, kısmen insan hakları ile ilgilenen konumdaydılar ancak bu tarihten itibaren etki alanları genişlemeye başlamış ve kurumsallaşmalar ortaya çıkmıştır. Günümüz modern sivil toplum kuruluşlarının başlangıç noktası da bu tarihten sonrası olarak kabul edilmiştir. 1960'lı yıllarda o zamana kadar ulusal ya da

daha dar sınırlar altında kalan STK'lar kabuk kırarak uluslararası alana adım atmışlardır. Bu dönüşümün en bariz örneği, insan hakları konusunda faaliyet gösteren ve bu faaliyetlerini uluslararası bir mecraya taşıyan Uluslararası Af Örgütü'dür (Bkz. <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/>). Bu örgüt, insan hakları ihlalleri, işkence, fikir suçları ve insan onurunu zedeleyen kanunlara karşı mücadele vermeye günümüzde de devam etmektedir. Dünyanın en önemli çevre örgütlerinden olan World Wildlife Fund (Dünya Doğayı Koruma Vakfı) aynı yıl (1961) kurulmuştur (Bkz. http://wwf.panda.org/who_we_are/history/). WWF'nin kurulmasıyla sadece bilimsel çevrelere hasredilen ekosistem, yaşamın çeşitliliği, küresel ısınma, iklim değişikliği gibi konular küresel bağlamda tüm insanlığın sorunu olarak karşılık bulmuş ve günümüze kadar etkinliğini artırarak gelmiştir (Dikilitaş, 2008, 24). Bu tür örgütlerin içerisinde zaman zaman sansasyonel eylemlere imza atan Greenpeace türü örgütler de vardır.

1960'ların sonu 1970'lerin başında sivil toplum kuruluşlarında yeni bir sayfa açılır ve zihniyet değişimi yaşanır. Bu tarihlerdeki STK'ların diğerlerinden farkı, çok farklı alanda ve meselede politik alana vurgu yapmaları, sisteme eleştiri getirmeleri, eylemlerini ön plana çıkarmaları, uluslararası ve kitlesel sorunlara ek olarak gündelik hayatı ilgilendiren ve yerel meselelere de değinecek şekilde yapılanmalarıdır (Özdemir, 2009; Dikilitaş, 2008). Göle (1998) bu durumu modernizmin anlamının değişimine bağlayarak, büyük savaşların, uluslararası politikaların ve uluslararası ekonomilerin belirleyiciliğinden ziyade; ırk ayrımı, çevre sorunları, cinsel tercihler, sanat, bilim, teknolojik sorunlar gibi yerel ve hayata dair alanlara eğilmenin sonucuna bağlar. Bu durum politikanın, yerele hatta bireye göre konumlanmasını ve insanın ön planda olması anlayışını siyasal devlete dayatmıştır. Artık politika yukarıdakilerin, seçilmişlerin işi değil, herkese açık, herkesin müdahil olup söz söyleyebileceği, fikirlerini ifade edebileceği bir alana dönüşmüştür (Atauz, 1991).

Sivil toplumun anlam değiştirdiği bu dönemde, 1971 yılında Biafra'da yaşanan kıtlık ve savaşın ardından bir grup doktor ve gazeteci tarafından Fransa'da Sınır Tanımayan Doktorlar örgütü kurulmuştur (Bkz. <http://sinirtanimayandoktorlar.org/hakkimizda/tarihce/>). Bu örgüt; dil, din, ırk, cinsiyet

ve siyasi görüş gözetmeksizin, haritalardaki fiziksel sınırlardan bağımsız olarak her bireyin nitelikli sağlık hizmetlerine ulaşması gerektiği inancıyla hayata geçirilmiştir.

21. yüzyılda artık pek çok alanda faaliyet gösteren, yerel, ulusal, uluslararası pek çok STK bulunmaktadır.

2.2.2.2. Osmanlı Dönemi'nde Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihçesi

Türkiye'de modern anlamda sivil toplumdan bahsedebilmenin öncesinde yaklaşık 700 yıllık bir geçmişe sahip olan vakıfları incelemek yararlı olacaktır. Selçuklu döneminde ve sonrasında Osmanlı'da ciddi bir birikim ve kültürle yaşamış olan vakıflar, tarikatlar, loncalar toplumda pek çok işlevin yerine getirilmesinde etkin rol oynamışlardır (Acun, 2005; Mağcupyan, 1997). Osmanlı Devleti'nde bu kuruluşlar merkezin denetimi altında olan yerleşim yerleri ile merkezi idarenin yetişemediği yerlerde sorumluluk alarak sosyal, ahlaki, ekonomik, kültürel, sağlık ve daha pek çok noktada örgütlenmişlerdir (Tosun, 2001).

Osmanlı'da vakıfların ciddi anlamda kurumsallaşması, devletin dâhi uzanamadığı alanlarda pek çok işlevi üstlenmesi, devletin desteği ile gerçekleşmiştir. Bunun en bariz göstergeleri, şehirlerde kurulan vakıfların yöneticilerinin, devletin üst düzey memurları, saray ahalileri ve toplumda nüfuzu olan kişilerden oluşması ve yapılanmanın alttan üste değil üstten altta doğru olmasıdır. Kırsal bölgelerde yapılanan tekke ve zaviyeler ise halkların buralara yerleşmesine, buraların köy, belde hatta şehir olmalarına ön ayak olmuşlardır. Tekke ve zaviyelerin ihtiyaçlarını gidermek ve sonrasında buraların gelişip büyümelerini şekillendirmek de devletin etkisiyle olmuştur (Acun, 2005). Bundan dolayı Osmanlı'da ciddi anlamda faaliyet gösteren vakıflar, loncalar, tekkeler ve zaviyeler devletin denetiminden tamamen bağımsız kuruluşlar olmamışlardır (Acun, 2005; Akpınar-Gönenç, 2001; Çaha, 2007; Minc, 2000; Tosun, 1998). Devlet, vakıfların gelirlerini zaman zaman kontrol etmiş, loncalardaki üretim kalitesine ve fiyatlarına müdahil olmuş, istihdam durumlarına kadar bunları araştırmış ve etkisini açıkça ortaya koymuştur (Acun, 2005). Bundan dolayı sivil görünümlü bu yapılar, var olan yapıyı güçlendirmenin ve statükoyu korumanın bir aracı olarak işlev gördükleri için, Batı'daki sivil toplumun tam karşılığı olamamışlardır (Minc, 2000).

Osmanlı'da, Batı'daki gibi sivil toplum anlayışının oluşmama sebeplerini incelemek olayın mahiyetini anlamak için de belirleyici olacaktır. Osmanlı'da Batı'da olduğu gibi tarımsal bir kapitalistleşme yaşanmaması burjuva sınıfının oluşmasını engellemiştir. Aslında Osmanlı'da Tımarlı Sipahi'lere dağıtılan has, zeamet ve tımar topraklarının varlığı ya da bunların dağılmasıyla ortaya çıkan Ayanların toprakları bir kapitalist gösterge gibi dursa da, bunlar devletin mülküdür ve gerektiği zaman devlet tarafından geri alınabilir. Bu durum tarım üzerine tahakküm kurma çabalarını engelleyerek Batı tarzı ayrıcalıklı bir sınıfın oluşmasını da engellemiştir. Burjuvazi gibi Aristokrasinin Osmanlı'da gelişmemesinin sebebi ise, devletin güçlü bir merkeziyetçi yapıya sahip olması ve bu yapıya karşı olabilecek her hangi bir sınıfa, güruha, topluluğa meydan verilmemesidir (Çaha, 2007). Ayrıca Sanayi Devrimi ile Batı'da uzmanlaşmak şeklinde ortaya çıkan farklı sınıfların olmayışı, devlet ile birey arasında tampon işlevi görecekteki yapıların varlığını engelleyerek, özerk bir sivil toplumun oluşmasına engel olmuştur.

Osmanlı Devleti'nde modern sivil toplumun ilk kıvılcımlarını ateşleyen gelişmeler 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu dönemi kamuya açık alanın reformu olarak değerlendiren Mardin (2004), bu reformların mimarlarını Tanzimat Dönemi'nin yetişmiş Bâb-ı Âli'nin kalemlerine bağlamıştır. Mardin (2004), daha sonraki dönemde sivil toplum kurucuları olarak görülebilecek İttihat ve Terakki ile Kemalistlerin, bu görüş ve yazılarıyla yetinmeyerek kendilerine *ara alan* olarak görülebilecek bir alan tesis etmek istemelerini önemli görmüştür. Bunun için bankalar gibi kurumları, ticaret ve endüstri burjuvazisi gibi sınıfları, Cumhuriyet'in temelini oluşturabilecek medeni ve ticaret kanunlarını kendilerine referans noktası olarak belirleyen bu yeni yapıların oluşumu sivil toplumun ilk göstergeleri sayılmıştır (Mardin, 2004). Bu ilk kıvılcımların devletin engelleyici tutumu, aydın hareketleri olarak tevarüs etmeleri ve sivil halka inmemiş olmaları dolayısıyla toplumda başarıyı yakalayamadıkları görülür (Yürük-Silahtaroglu, 2004).

Sivil hayatın tekrar canlanması, Batılı fikirlerin Osmanlı içerisinde yaygınlık kazanmaya başlaması, batı tarzı eğitim anlayışının model alınması, II. Meşrutiyet'in ilanı ile padişahın yetkilerinin sınırlandırılması ve dernek kurmanın anayasal bir hak

olduğunun kabulü ile sağlanmıştır (Özdemir, 2009). Bu dönemde (II. Meşrutiyet), kültürel amaçlı örgütlenmelerin sayısındaki artış ilginçtir. Bu durumun sebebi Alkan'a (1998) göre, esnaf ya da işçi örgütlenmelerinden ziyade bürokrat ya da memur/aydın denilen ve devletten özerk olmayan hatta tam tersine devletle uyum içinde çalışan örgütlerin varlığıdır. Günümüze kadar varlığını koruyan Hilal-i Ahmer Cemiyeti (Kızılay, 1868) bu durumun bariz örneklerindedir. Bu cemiyette 22 bakanlık mensubu, 6 hâkim, 12 milletvekili, 7 askeri yetkili ile 5 mülki amir bulunmakla beraber diğer üyeler de üst düzeyde görev yapan isimlerdir (Özbek, 2007). Bu dönemin en önemli olaylarından birisi, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin iktidara el koymasıdır. İttihat ve Terakki sivil toplumun ilk kıvılcımlarını oluşturan yapıları tesis etmesine ve fikirlerine yön vermesine karşın kısa zamanda devletin sihirli gücünü ele geçirdikten sonra sıkıyönetim ilan edecek ve dernekleşmenin önü yine dernekleşmeyi savunanlar tarafından kesilecektir (Özdemir, 2009). Bu dönem 1. Dünya Savaşı'na kadar devam edecek, bu dönemin sonunda yenik İttihat ve Terakki iktidardan ayrılacak ve Kurtuluş Savaşı ve sonrasında sivil toplum ve dernekçilik ciddi oranda artış yaşayacaktır (Özdemir, 2009).

Osmanlı'da tarihsel süreçte, sivil toplumculuğun göstergesi olarak sayılabilecek olaylarla ilgili şu tespitlerde bulunmak konunun anlaşılmasını sağlayacaktır. Osmanlı'da sivil oluşum olarak adlandırılabilir yapıların tamamı devlet eksenli ya da devlet tarafından desteklenen yapılardan oluşmaktadır. Merkezi idare bu sivil oluşumları denetler, bu yapıları şekillendirir. Oysa Batı tarzı sivil toplumculuğun doğasında devlete entegre olmadan, devletin denetlenebilir olması vardır. Bu bağlamda Osmanlı'da sivil toplumculuğun oluştuğunu söylemek zordur. Osmanlı'da sivil toplumculuğun oluşmadığının ikinci göstergesi bu yapıların aşağıdan yukarı bir örgütlenme şeklinde olmayıp tam tersi yukarıdan aşağı bir örgütlenme ile yapılanmasıdır. Bu durumda sivil toplumculuk sözde kalmış, halka inmemiş hatta sivil toplum değil devletin şekillendirdiği bir oluşum haline gelmiştir. Bu yapıların olumlu katkılarının da gözden kaçırmamak gerekir. Bu yapılarla toplumda ilk defa kamuoyu oluştuğu, kamu yararına hareket etmeye çalışıldığı görülür.

2.2.2.3. Cumhuriyet Dönemi'nde Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihçesi

Türkiye Cumhuriyeti'nde sivil toplum olgusu Osmanlı'dan alınan miras çerçevesinde şekillenmiştir. Mardin (2004), merkez-çevre ilişkisi bağlamında kurduğu teorisinde; Tek Parti iktidarının merkezi temsil ettiğini, halkın taleplerine ve isteklerine karşı kulaklarını tıkadığını belirterek, merkeziyetçilikten kurtulma özlemi duyan muhalefet partilerini Takrir-i Sükûn Kanunu ile bertaraf ettiğini savunur. Mardin'e (2004) göre çevreyi temsil eden taşra, sürekli devrimlerin karşısında görülüyor, karanlık dönemlerden kalma bir yapı olarak addediliyor ve tüm bu unsurların merkezi idareden uzaklaştırılması gerekiyordu. Bunun neticesinde Kemalistler, yönetmelik ve tüzüklerle ideolojilerini pekiştirmek ve çevreye kendi hâkim dünya görüşlerini dayatma çabalarına karşın karşılarında bulunan çevre, nutuklarla avutulduğunu görerek merkeze karşı yine merkezin içinden çıkan bürokratların eliyle bir karşı darbe yaptı (Mardin, 2004).

Tek Parti iktidarı döneminde tek tip ve homojen bir toplum kurma hayali sivil toplumculuğun oluşumunu da engellemiştir (Çaha, 1999). Bu dönemde Osmanlı Dönemi'nden kalma pek çok sivil yapı da dâhil olmak üzere, devletçi elitin uygun görmediği hiçbir oluşum varlık gösterememiştir. Bu dönemde varlık gösteren sivil oluşumlar ise devletin sürekli gözetimi ve denetimi altında tutulmuş ya da devlet tarafından devletin savunuculuğunu yapmak üzere teşekkül ettirilmişlerdir (Yerasimos, 2001). Tek Parti döneminde Türk Ocakları, Mason Locaları, Muallim Birlikleri ve Kadınlar Birliği dağıtılırken, Türk Hava Kurumu, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Kızılay gibi dernekler ise özellikle CHP tarafından desteklenip korundu. Bu dönemde bir diğer örgütlenme biçimi olan işçi örgütlenmelerinin CHP tarafında bizzat kurulmasını sağlamak ve diğer oluşumların önüne geçmek için sınıf temelli örgütlenme yasaklandı (Uyar, 2006).

Çok partili döneme geçişle birlikte sivil toplum kuruluşlarının hem sayı hem de etki bakımından yeni bir döneme girdiği görülebilir. Bu dönemde vakıflar, dernekler, dini gruplar, siyasi partiler, işçi-işveren örgütlenmeleri, köylü grupları ve farklı medya unsurları ile iktisadi alanda devletten ayrı boy gösteren sivil unsurlar temel yaşamın vazgeçilmez unsuru olarak toplumda kendine yer edinmişlerdir (Çaha, 1999). Böylece Tek Parti döneminde yer altına inen sivil oluşumlar ya da farklı görüşler demokrasinin

temel unsuru olan siyasi partilerle tekrar toplumda görünür hale gelmişlerdir. Sivil toplum kavramını tartıştığımız tanımlarda da vurgulandığı gibi sivil toplumculuğun oluşmasının en temel göstergesi demokrat ve hukukun üstünlüğünü esas alan bir devletin var olmasıdır. Bu temel şartların olgunlaşmadığı toplumlarda sivil oluşumlar ya yoktur ya yer altında kendilerini ifade etmeyi bekler halledirler ya da devlete entegre olmuş yapılar içinde var olmaya çalışırlar. Kaldı ki bu durumların hiçbirisi sivil toplumculuğun oluşmasını ve varlığını devam ettirmeyi garanti altına almaz.

Çok partili siyasi yaşama geçilmesiyle birlikte siyasi ve kültürel hayatın canlanmasını sayısal verilerle de teyit etmek mümkündür. Bu dönemde siyasi yelpazesi çok geniş pek çok partinin açıldığı görülmektedir. 1946-1949 yılları arasında 23, 1950-1960 arasında 14 olmak üzere toplam 37 yeni parti kurulmuştur (Erdoğan-Tosun, 2001). Ayrıca 1938 yılında sadece 205 dernek varken, 1946'da 733, 1950'de 2.011, 1951'de 2.470, 1955'te 7.086, 1956'ta 11.368, 1960'ta 18.958, 1970'te 42.170, 1980'de 54.144, Mart 1994'te 112.000'e ulaşmıştır (Toksöz, 1983; Yavuziğit, 1998).

Türkiye'de sivil toplumla ilgili en önemli gelişmeler 1980'li yıllardan sonra ortaya çıkmıştır. Bu tartışma gündeminin oluşmasında askeri darbenin etkisi belirleyici rol oynamıştır. Toplumda darbenin tesiriyle oluşan baskı, devletin piyasayı güdümü altına alması ve apolitik bir ortamın oluşması insanlarda karşı bir refleks olarak sivil toplum denen kavramın literatüre girmesine bir nevi vesile olmuştur (Yerasimos, 2001). Sivil toplum, askeri müdahalenin tesirinden kurtulmak için insan hakları, dinî haklar, etnik haklar, kadın hakları gibi demokratik haklar talep etmeye başladı ve bu talepler devlet eliyle değil tamamen sosyal gruplar tarafından dillendirilmeye çalışıldı (Çaha, 1999). Bu taleplerin oluşmasında ANAP ve DYP'nin parti programları da önemli rol oynadı. Sivil toplumculuğun oluşmasında önemli bir etken olarak görülen ve Batı'da sivil toplumculuğun temel taşlarından birini oluşturan liberalizm bu partilerin programlarında kendine yer buldu. Özelleştirmeler, yetki devri, belediyelere fon aktarma, pazar ekonomisinin ön plana çıkartılması gibi konular sivil toplumun önünü açan düşünceler oldu.

Türkiye'de 1990'lı yıllarda toplumsal değişimin dinamosu olarak görülebilecek en önemli olaylardan birisi de özel televizyonculuğun gelişmesi ve kitle iletişim

araçlarının yaygınlaşmasıdır. Toplumla devlet arasında köprü işlevi gören kitle iletişim araçları, gündelik olayları gündeme getirerek toplumsal bir farkındalık oluşturmuş ve bu olaylara yönelik siyasilere demokratik çözümler üretmesi yolunda olanak sağlamıştır (Sarıbay, 1998).

1990'lı yıllarda sivil toplumculuğun devlet tarafından ciddiye alınmasını sağlayan ve gücünü gösterdiği üç ana olaydan bahsedilebilir. Bu olaylardan ilki 3-14 Haziran 1996 tarihinde İstanbul'da gerçekleşen Habitat-II Konferansı'dır. Bu konferansta hükümetler, tüm vatandaşlara uygun iskân olanakları sağlamayı ve sürdürülebilir insan yerleşimlerini geliştirmeyi taahhüt etmişlerdir (Bkz. <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-insan-yerlesimleri-programi.tr.mfa>). Ayrıca bu konferansta sivil toplumun, yerel yönetimlerin ve bilim adamlarının fonksiyonlarına değinilmiştir. Bu olay sivil toplumun Birleşmiş Milletler tarafından ülkemizdeki anlamını arttırmıştır. 90'ların sonlarında yaşanan ve ülkemizi derinden etkileyen deprem hadisesinden sonra sivil toplum kuruluşları çok başarılı bir sınav vererek sivil toplumculuğun tüm ülke sathında yayılmasına ve imajlarının değişmesine vesile olmuşlardır. Sivil toplumculuğun gelişmesinde en önemli faktörlerden biri olarak görülebilecek Avrupa Birliği'ne uyum süreci, üçüncü ana olaydır.

Türkiye'de 2000'li yıllardan sonra sivil toplumculuğun ciddi anlamda arttığı ve etkinlik alanlarının da ülke çapından dünyaya doğru kaydığını görmek mümkündür. Özellikle ülkemizde insani yardım anlamında pek çok sivil inisiyatifin dünyanın pek çok yerinde örgütlü olarak çalışmaya başlaması bunun en net ifadesidir. Ayrıca insani yardımlarla birlikte, ekonomik katkılar, düşünsel paylaşımlar, hak ihlallerinin engellenmeye çalışılması gibi pek çok alanda da dünyaya iyi örneklikler sunmaktadırlar.

2.2.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Yasal Dayanakları

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 33. maddesinde derneklerin ve vakıfların önceden izin almaksızın kurulması ve bunlara üye olunması ya da üyelikten çıkartılması hususları ile fiili ehliyete sahip herkesin bu derneklere üye olabileceği ya da kurabileceği açıkça anayasal güvence altına alınmıştır. Derneklerin ve vakıfların ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlak ile

başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabileceği de aynı maddede belirtilmiştir.

Türkiye’de sivil toplum kuruluşları; 5072 Sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları İle İlişkilerine Dair Kanun, 5253 Sayılı Dernekler Kanunu, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (Dernekler ve Vakıflarla İlgili Hükümler), 3152 Sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (Dernekler Dairesi Başkanlığı İle İlgili Hükümler), 2860 sayılı Yardım Toplama Kanunu, 3335 sayılı Uluslararası Nitelikteki Teşekküllerin Kurulması Hakkında Kanun, 1606 sayılı Bazı Dernek ve Kuruluşların Vergiden Muaf Tutulmasına İlişkin Kanun (1), 2847 sayılı Türkiye Emekli Subaylar, Emekli Astsubaylar, Harp Malulü Gaziler Şehit Dul ve Yetimleri İle Muharip Gaziler Dernekleri Hakkında Kanun ve 3628 sayılı Mal Bildirimi, Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Kanunu ile yasal güvence altına alınmışlardır.

Sivil toplum kuruluşları ile ilgili ayrıca çeşitli yönetmelikler mevcuttur. Bunlardan bazıları: Dernekler Yönetmeliği, Gençlik ve Spor Kulüpleri Yönetmeliği, Dernek, Vakıf, Birlik, Kurum, Kuruluş, Sandık ve Benzeri Teşekküllere Genel Yönetim Kapsamındaki Kamu İdarelerinin Bütçelerinden Yardım Yapılması Hakkında Yönetmelik ve Özel Öğrenci Yurtları Yönetmeliği bunlardan sadece birkaç tanesidir.

2.2.4. Sivil Toplum Kuruluşu Çeşitleri

Sivil toplum kavramından hareketle, devletin bir aygıtı gibi hareket etmeyen, kâr amacı gütmeyen, bir amaç etrafında gönüllü olarak toplanan oluşumlara sivil toplum kuruluşu diyebiliriz. Bu kuruluşlara; siyasi oluşumlar, dernekler, vakıflar, sendikalar, kooperatifler, dini kurum ve kuruluşlar, platformlar, inisiyatifler, loncalar, spor kulüpleri, birlikler, barolar, odalar, ekonomik oluşumlar girmektedir (Yürük-Silahtaroğlu, 2004).

2.2.4.1. Dernekler

Kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarına

dernek denir. Fiil ehliyetine sahip gerçek veya tüzel kişiler, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptirler (Dernekler Kanunu, 2004).

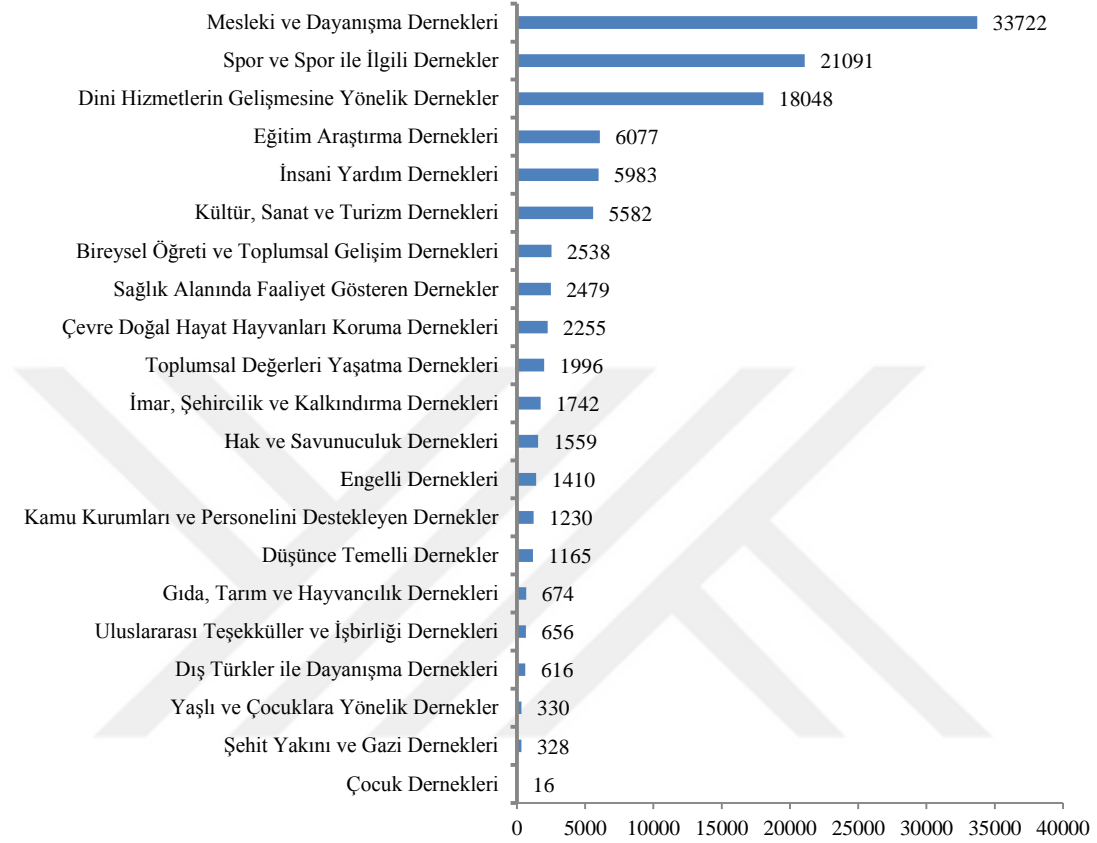
Derneklerin tüzükleri bulunur ve bu tüzüklerde; derneğin adı ve merkezi, kuruluş amacı, çalışma alanları ve faaliyetleri, derneğe üye olma ve üyelikten çıkartılma şartları, genel kurulun toplanma şekli ve zamanı, şubesinin bulunup bulunmayacağı, giriş ve yıllık aidat miktarları, borçlanma usulleri, iç denetim şekilleri, derneğin feshi halinde mal varlığının tasfiye edilme şekli gibi birçok konuda ayrıntılı bilgiler bulunur (Dernekler Kanunu, 2004).

Dernekler, tüzüklerinde gösterilen amaçları gerçekleştirmek üzere uluslararası faaliyette veya işbirliğinde bulunabilir, derneklerden, işçi ve işveren sendikalarından ve meslekî kuruluşlardan maddî yardım da alabilecekleri gibi sandık ta kurabilirler. Dernek hizmetleri gönüllüler veya yönetim kurulu kararı ile göreve başlatılan ücretliler aracılığıyla yürütülür (Dernekler Kanunu, 2004).

Dernekler, yılsonu itibarıyla faaliyetlerini, gelir ve giderlerini düzenleyecekleri beyanname ile her yıl Nisan ayı sonuna kadar mülkî idare amirliğine vermekle yükümlüdürler. Gerek görülen hallerde derneklere de bilgi verilerek derneklerin faaliyetleri ve gelir-gider tabloları ile diğer durumları için İçişleri Bakanlığı ve mülkî idare amirleri tarafından denetimler yapılabilir. Bu denetimlerin sonucunda suç teşkil eden fiillerin tespit edilmesi hâlinde, mülkî idare amiri durumu derhal Cumhuriyet Savcılığı'na bildirir. Hâkim ya da mülkî idare amirinin yazılı emri bulunmadıkça, kolluk kuvvetleri, dernek ve eklentilerine giremez, arama yapamaz ve buradaki eşyaya el koyamazlar (Dernekler Kanunu, 2004).

Dernekler, gerekli gördükleri yerlerde dernek faaliyetlerini yürütmek amacıyla temsilcilik açabilirler. Ayrıca kanunlarla yasaklanmayan alanlarda, kendi aralarında veya vakıf, sendika ve benzeri sivil toplum kuruluşlarıyla ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere ve yetkili organlarının kararı ile plâtfomlar oluşturabilirler. Dernekler tüzüklerinde gösterilen amaçları gerçekleştirmek üzere, eğitim ve öğretim faaliyetleri için yurt, pansiyon, lokal açma ile bu tesislerin işletilmesini mülkî idare amirinden izin alarak yapabilirler (Dernekler Kanunu, 2004).

Derneklerle ilgili yasal durumların yanında günümüzde çeşitli alanlarda çalışan derneklerin faaliyet alanlarına göre şöyle sıralamak mümkündür.

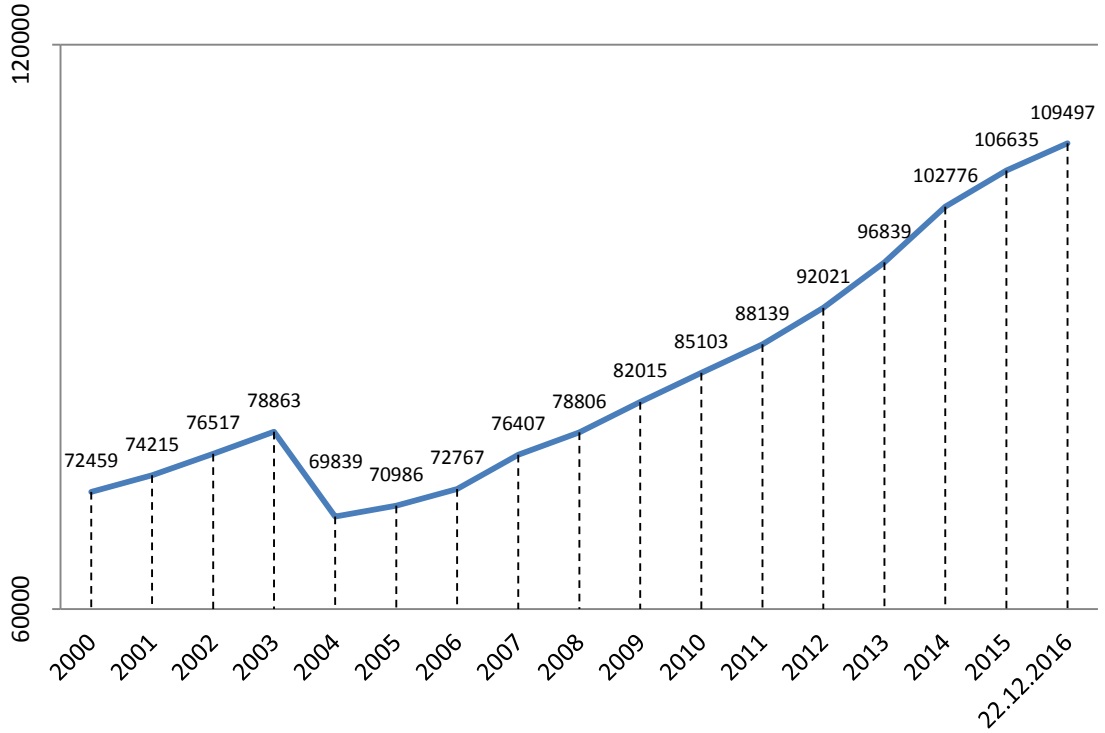

Şekil 1: 22.12.2016 Tarihi İtibariyle Türkiye’de Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı (Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2016)

Türkiye’de 22.12.2016 tarihi itibariyle 109.497 faal dernek bulunmaktadır. Bu derneklerin faaliyet alanlarına bakıldığında en fazla mesleki ve dayanışma ağırlıklı derneklerin olduğunu görmek mümkündür. Mesleki ve dayanışma derneklerinin içeriği incelendiğinde, hemşehri, mezun, emekli, esnaf, sanayici ve iş adamı, yerel yönetici, özel sektör çalışanları, ihtisas meslekleri, medya gibi alanlarda faaliyet gösterdikleri anlaşılmaktadır. Spor ve sporla ilgili derneklere bakıldığında, spor kulüpleri, gençlik, sportif meslek grupları, taraftar, engelli, avcılık ve atıcılık veya geleneksel sporlarla ilgili faaliyetleri olduğu görülür. Dini hizmetlerin geliştirilmesine yönelik faaliyet gösteren derneklere bakıldığında ibadethane, dini tesis yaptırma ve din alanında faaliyet

gösterme gibi faaliyetleri vardır. Eğitim araştırma dernekleri incelendiğinde ise, eğitim alanında araştırma yapan dernekler ile örgün ve yaygın eğitim alanında faaliyet gösteren dernekler kastedilmektedir.

Derneklerle ilgili sayısal verilerden biri de 2000’li yıllardan itibaren faaliyet gösteren dernek sayılarına aittir.

Şekil 2: Yıllara Göre Faal Dernek Sayıları (Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2016)

Derneklerin yıllara göre dağılım grafiğine bakıldığında, 2000’li yılların başından beri devam eden yükseliş trendi 2004 yılında gerilemiştir. Bunun nedeni, 5072 Sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşlarına İlişkin Kanunu ile kamu kurum ve kuruluşları bünyesinde kurulan dernek ve vakıfların feshedilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durumdan sonra tekrar yükselişe geçen dernek sayıları Şekil 2’de ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Türkiye’de 2015 yılı verilerine göre faaliyet gösteren (faal ve feshedilen dernekler dâhil) toplam 115.544 dernek vardır (Tablo 1). Bu derneklerin toplam üye

sayıları ise 10.979.976'dır. Dernek sayıları incelendiğinde, mesleki ve dayanışma dernek sayılarının 36.138 (%31,28), spor ve spor ile ilgili dernek sayılarının 20.941 (%18,12), dini hizmetlerin gelişmesine yönelik dernek sayılarının ise 18.270 (%15,81) ile ilk üç sırayı aldığını görmek mümkündür. Çocuk derneklerinin, şehit yakını ve gazi derneklerinin, yaşlı ve çocuklara yönelik faaliyet gösteren derneklerin ise son üç sırayı aldığını tablodan çıkartabiliriz.

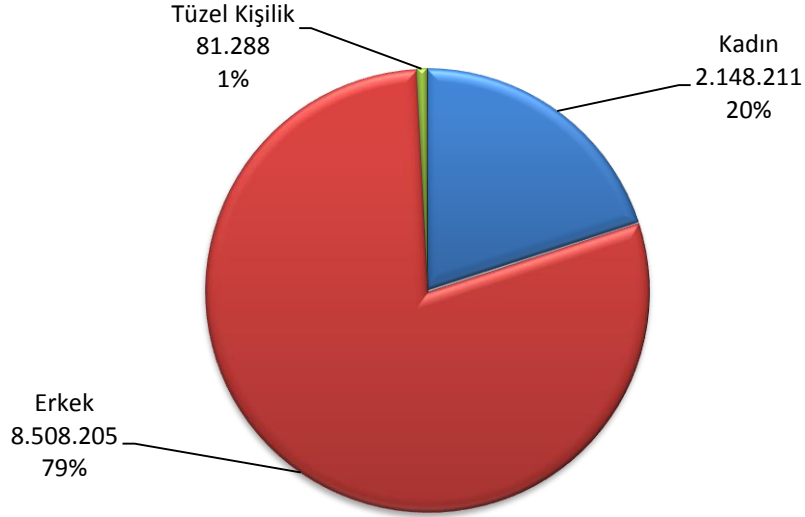
Tablo 1: 2015 Yılı Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Üye Sayıları

Faaliyet Alanı	Dernek Sayısı (f)	Yüzde (%)	Üye Sayısı (f)	Yüzde (%)
Mesleki ve Dayanışma Dernekleri	36.138	31,28%	5.939.840	54,10%
Spor ve Spor ile İlgili Dernekler	20.941	18,12%	1.370.657	12,48%
Dini Hizmetlerin Gelişmesine Yönelik Dernekler	18.270	15,81%	617.096	5,62%
İnsani Yardım Dernekleri	85.89	7,43%	447.571	4,08%
Eğitim Araştırma Dernekleri	6.281	5,44%	265.823	2,42%
Kültür, Sanat ve Turizm Dernekleri	5.550	4,80%	254.463	2,32%
Sağlık Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler	2.576	2,23%	319.787	2,91%
Bireysel Öğreti ve Toplumsal Gelişim Dernekleri	2.536	2,19%	180.441	1,64%
Çevre Doğal Hayat Hayvanları Koruma Dernekleri	2.215	1,92%	126.693	1,15%
Toplumsal Değerleri Yaşatma Dernekleri	1.858	1,61%	249.129	2,27%
İmar, Şehircilik ve Kalkındırma Dernekleri	1.846	1,60%	100.691	0,92%
Hak ve Savunuculuk Dernekleri	1.669	1,44%	199.979	1,82%
Kamu Kurumları Personelini Destekleyen Dernekler	1.476	1,28%	157.240	1,43%
Engelli Dernekleri	1.422	1,23%	210.192	1,91%
Düşünce Temelli Dernekler	1.204	1,04%	195.603	1,78%
Uluslararası Teşekküller ve İşbirliği Dernekleri	987	0,85%	59.893	0,55%
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Dernekleri	711	0,62%	47.142	0,43%
Dış Türklere İle Dayanışma Dernekleri	616	0,53%	140.007	1,28%
Yaşlı ve Çocuklara Yönelik Dernekler	327	0,28%	13.589	0,12%
Şehit Yakını ve Gazi Dernekleri	313	0,27%	83.702	0,76%
Çocuk Dernekleri	18	0,02%	431	0,00%
Bilinmiyor	1	0,00%	7	0,00%
Toplam	115.544	100,00%	10.979.976	100,00%

Kaynak: Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2016

Tablo 1'de dernek üye sayıları incelendiğinde, 5.939.840 (%54,10) üye sayısı ile yarıdan fazlasının mesleki ve dayanışma derneklerinde olduğunu görmek mümkündür. Onu 1.370.657 (%12,48) üye sayısı ile takip eden spor ve spor ile ilgili derneklerdir. En az üye sayısına sahip dernek ise 431 (%0,004) üye ile çocuk dernekleridir. Çocuk derneklerinin sayısının az olmasının sebebi, bu derneklere on sekiz

yaşından büyüklerin kurucu veya üye olamayacağı kanunda belirtildiğinden kaynaklanıyor olabilir (Dernekler Kanunu, 2004).

Şekil 3: Dernek Üye Sayılarının Cinsiyet Bazlı Dağılımı (Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2016)

Derneklerle ilgili başka bir istatistik ise dernek üyelerine ait cinsiyet bilgisidir. Şekil 3 incelendiğinde, erkek sayılarının kadın sayılarının yaklaşık dört katı olduğu görülmektedir. Erkek üye sayısı 8.508.205 (%79), kadın üye sayısı ise 2.148.211 (%20) olarak gösterilmiştir. Tüzel kişilikler ise 81.288 (%1) olarak belirlenmiştir.

Derneklere dair bir başka istatistiki veri ise, derneklerin illere göre dağılımıdır. Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın, 2016 yılı verilerine göre, derneklerin illere göre dağılımında en çok ve en az derneğe sahip iller Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: İllere Göre Dernek Sayıları (En Çok ve En Az Beş İl)

En Çok Dernek Olan İller	Dernek Sayıları	En Az Dernek Olan İller	Dernek Sayıları
İstanbul	22.157	Tunceli	112
Ankara	10.386	Ardahan	159
İzmir	6.152	Bayburt	174
Bursa	4.689	Hakkâri	181
Kocaeli	3.236	Şırnak	194

Tablo 2 incelendiğinde en çok dernek bulunan illerin büyükşehirler olduğu görülür. İstanbul'da 22.157, Ankara'da 10.386, İzmir'de 6.152, Bursa'da 4.689, Kocaeli'nde ise 3.236 dernek vardır. En az dernek bulunan iller incelendiğinde ise Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde kümelendikleri görülmektedir. Tunceli 112, Ardahan 159, Bayburt ise 174 dernek ile en son sıradadırlar. Bu üç şehrin son sıralarda yer alması nüfuslarından da kaynaklanıyor olabilir. Çünkü bu üç şehir Türkiye'nin en az nüfusa sahip illeridir. Hakkâri ve Şırnak ise Türkiye nüfusunun alt basamaklarında bulunmalarına rağmen bu şehirlerde sivil toplum kuruluşlarının az olması dikkat çekicidir. Bu illerde sivil toplumculuğun gelişmemesinin altında yatan sebeplerden biri, terör olaylarının insanların fikirlerini özgürce ifade etmelerinin önüne geçmesi ve terör örgütlerinin açık hedefi haline gelmemek olabilir.

2.2.4.2. Vakıflar

Türk Medeni Kanununa göre vakıf; gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleri ile oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır. Vakıflar, servetin zengin kesimlerden toplumun daha fakir kesimlerine doğru akışını önemli ölçüde gerçekleştirerek sosyal dengelerin kurulmasında ve sosyal bütünleşmenin sağlanmasında, içtimaî barışın sürekliliğinde, sınıf çatışmalarının önlenmesinde, kamunun hizmet taleplerinin yerinde karşılanmasında, siyasî ve ekonomik istikrarın sağlanmasında rol oynarlar (<http://www.vgm.gov.tr/sayfa.aspx?Id=3>).

Mazbut, mülhak, cemaat, esnaf ve yeni vakıf olmak üzere beş farklı vakıf türü vardır. Mazbut vakıf, Türk Medeni Kanunu'ndan önce kurulan ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce yönetilen vakıflardır. Günümüzde mazbut vakıfların 59 adedi Azınlık cemaati vakfi olmak üzere 41.550 civarındadır. Mülhak vakıf, Türk Medeni Kanunu'ndan önce kurulan ve yönetimi vakfedenlerin soyundan gelenlere ait olan vakıflardır. Cemaat vakfi, mensupları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Türkiye'deki gayrimüslim cemaatlere ait vakıflardır. Esnaf vakfi, 2762 sayılı Vakıflar Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önce kurulmuş ve esnafın seçtiği yönetim kurulu tarafından yönetilen vakıflardır. Yeni vakıf ise, Türk Medenî Kanunu'nun hükümlerine göre kurulan vakıflardır (Vakıflar Kanunu, 2008).

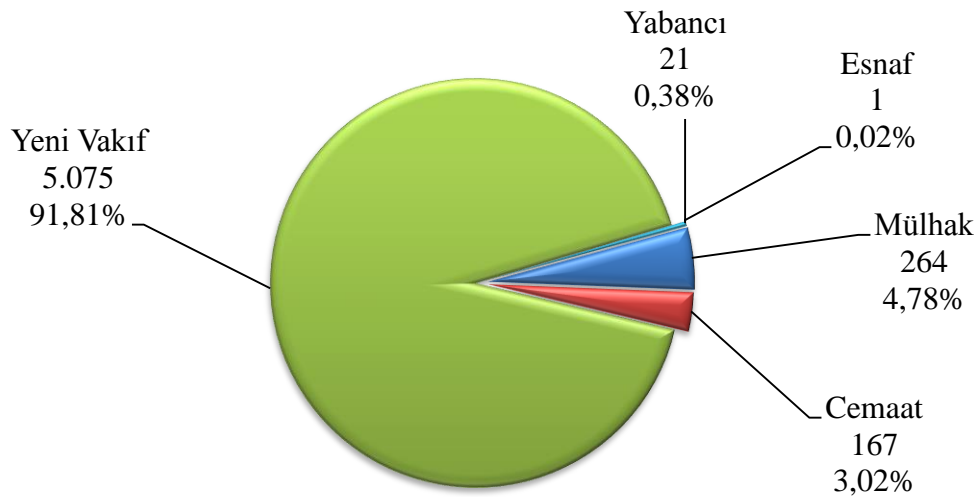
Vakıflar, özel hukuk tüzel kişiliğine sahiptirler. Yeni vakıflar, Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre kurulur ve faaliyet gösterirler. Yeni vakıflar kuruluş aşamasında asgarî kuruluş mal varlığına sahip olmalıdırlar (Bu bedel 2017 yılı için 60.000 (Altmışbin) TL'dir). Yeni vakıflar, vakıf senetlerinde yazılı amaçlarını gerçekleştirmek üzere Genel Müdürlüğe beyanda bulunmak şartıyla şube ve temsilcilik açabilir, uluslararası faaliyet ve işbirliğinde bulunabilir, yurt dışında şube ve temsilcilik açabilir, üst kuruluşlar kurabilir ve yurt dışında kurulmuş kuruluşlara üye olabilirler. Yabancılar da Türkiye'de, hukukî ve fiilî mütakabiliyet esasına göre yeni vakıf kurabilirler (Vakıflar Kanunu, 2008).

Vakıflarda; hırsızlık, nitelikli hırsızlık, yağma, nitelikli yağma, dolandırıcılık, nitelikli dolandırıcılık, zimmet, rüşvet, sahtecilik, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, güveni kötüye kullanma, kaçakçılık suçları ile devletin güvenliğine karşı işlenen suçların birinden mahkûm olanlar yönetici olamazlar. Vakıf yönetiminde yer alan kişiler ile vakıf çalışanları kusurlu fiilleri nedeniyle vakfa verdikleri zararlardan sorumludurlar. Ayrıca vakıf yöneticileri mahkeme kararı olmaksızın görevlerinden uzaklaştırılamazlar (Vakıflar Kanunu, 2008).

Vakıflar; mal edinebilirler, malları üzerinde de her türlü tasarrufta bulunabilirler. Vakıflar özel ormanlar kurulabilirler. Vakıflar, iktisadî işletme ve şirket kurabilir, kurulmuş şirketlere de ortak olabilirler. Vakıflar; yurt içi ve yurt dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlardan ayni ve nakdi bağış ve yardım alabilirler, yurt içi ve yurt

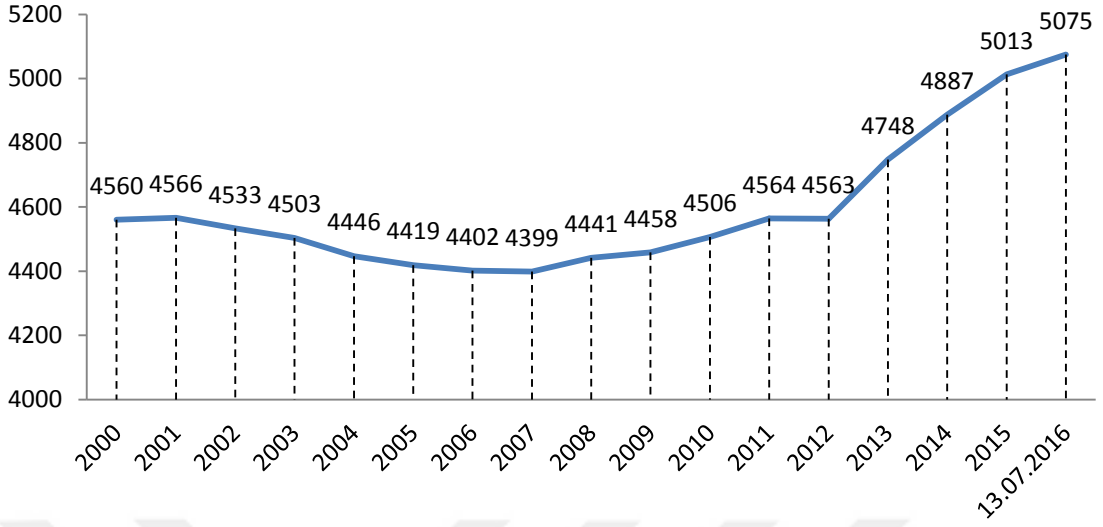
dışındaki benzer amaçlı vakıf ve derneklere aynı ve nakdi bağış ve yardımda bulunabilirler (Vakıflar Kanunu, 2008).

Vakıf yönetimi; vakfın yönetici veya yönetim kurulu üyeleri listesini, bir önceki yıla ait faaliyet raporlarını, bütçe ve bilançolarını, gayrimenkullerini, malî tablolarını ve bu tabloların uygun araçlarla yayınlandığına dair belgeyi, işletme ve iştiraklerinin malî tabloları ile yönetmelikle belirlenecek diğer bilgileri içeren beyannameyi her takvim yılının ilk altı ayı içerisinde Genel Müdürlüğe verir (Vakıflar Kanunu, 2008).

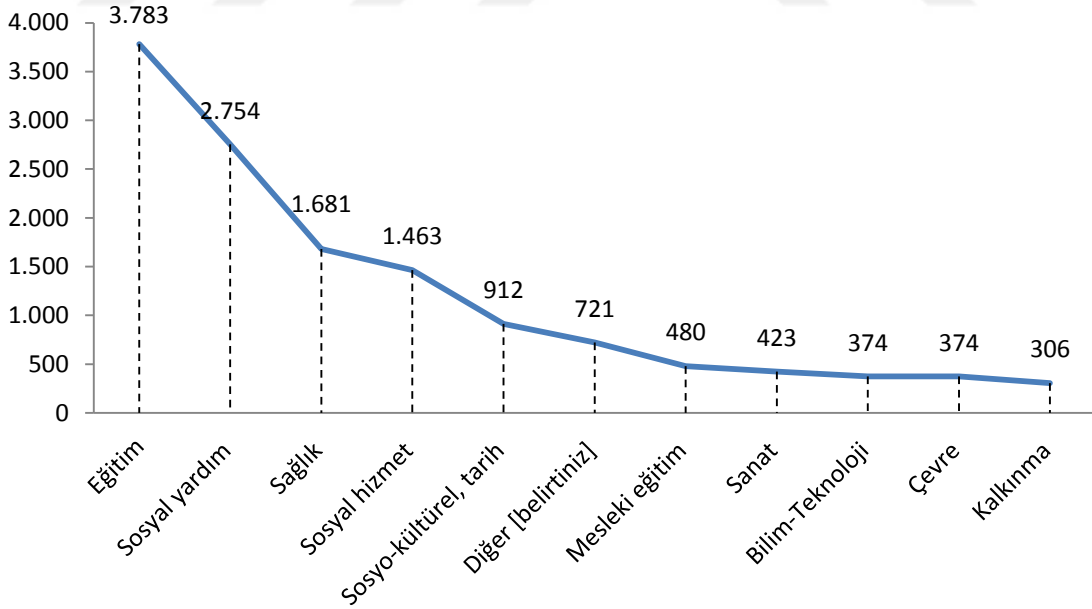
Şekil 4: Vakıfların Türlerine Göre Dağılımı (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2016)

Türkiye’de vakıfların türlerine göre dağılımı Şekil 4’te de görüldüğü üzere %92’lik büyük bir kısımla Yeni Vakıf’lara aittir. Bu durum Cumhuriyetten sonra özellikle de Medeni Kanun’dan sonra vakıfların büyük çoğunluğunun ya kapatılmış ya da feshedilmiş olduğunu gösterir. Mülhak ve Esnaf vakıflarının sayılarının bu denli az olmasının nedeni ise Osmanlı’dan günümüze vakıfların taşınmadığının bir göstergesidir. Cemaat vakıfların ülkemizde temsilcisi olduğu gruplar; Bulgar, Ermeni, Gürcü, Keldani, Maroni, Musevi, Rum ve Süryani’lerdir.

Şekil 5: Yıllara Göre Yeni Vakıf Sayıları (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2016)

Şekil 5 incelendiğinde, 2000’li yılların başında vakıfların sayılarında kısmi bir düşüş yaşanırken, 2007 yılından itibaren genel olarak bir artış yaşandığı görülmektedir.

Şekil 6: Yeni Vakıfların 2015 Yılı İçinde Yaptıkları Faaliyetler (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2016)

Yeni Vakıflar kendi kapsamlarında birden fazla alanlarda faaliyet gösterebilirler. Yeni Vakıflar'ın 2015 yılı içerisinde de en fazla faaliyet gösterdikleri alan eğitim olmuştur. Eğitimin ardından sosyal yardım, sağlık, sosyal hizmet ve sosyokültürel alanda vakıfların yoğunlaştığı görülmektedir. Yine vakıfların az da olsa bilim, sanat, teknoloji, çevre ve kalkınma alanında faaliyet yürüttükleri belirlenmiştir.

2.2.5. Sivil Toplum Kuruluşlarının Konumları ve İşlevleri

2.2.5.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Konumları

Çalışmamızın başında Türkiye'de sivil toplumun gelişmesi konusunda Cumhuriyet döneminden günümüze kısa bir bilgi verilmişti. Ülkemizde sivil toplumun konumunun belirlenmesinde yasalar etkili olmaktadır. Ülkemizde Takrir-i Sükûn Kanunu'nun kabulü ile Tek Parti iktidarının gözetiminde bazı derneklerin sınırlı faaliyetlerine izin verilmiştir. 1926 yılında ise, Medeni Kanunun kabulü ile derneklerin konumları belirlenerek, kendilerini sicile kaydettirmeden faaliyet göstermelerine izin verilmiştir. Ancak bu durum devlete entegre ve sınırları devlet tarafından çizilen sivil toplum kuruluşlarının varlığını korumuş ve diğerlerinin yaşam alanlarını kısıtlamıştır. 1938 yılında ise, Dernekler Yasası ile demokratik hakların birçoğu yok sayılmış, 1961 Anayasası ile özgürlükçü bir yaklaşım getirilmesine rağmen 1972 yılındaki sıkıntılı durumun yaşanması ve 1982 Anayasası ile antidemokratik uygulamalar, sürecin tekrar baltalanmasına neden olmuştur (Karataş, 2008). Özellikle Avrupa Birliği uyum süreci ile sivil toplum tekrar kendi düşüncelerini topluma ifade eder duruma gelmiştir.

Karataş'a (2008) göre devlet, eğitim alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarına, eğitim finansmanı vermenin haricinde demokratik sürece katma noktasında hâlâ sıkıntılı bir tavır takınmaktadır. Bununla beraber sivil toplum kuruluşlarının, eğitim şuralarında yer aldıklarını, eğitim kurumlarında aktif olarak boy gösterdiklerini görmek mümkündür. Sivil toplum, devletin yetişemediği veya göz ardı ettiği boşlukların doldurulmasında aktif olarak uğraşmakta, çeşitli projeler ve uygulamalarla eksiklikleri gidermeye çalışmakta, toplumda farklı görüş, düşünce ve uygulamaları dillendirmektedir.

Yıldırım (2004), eğitim politikalarının belirlenmesinde sivil toplum kuruluşlarının yerel süreçlere katılımlarını çok önemli ve değerli görmüş, Karataş (2008) ise, sivil toplum kuruluşlarının devlete kendilerini fark ettirerek varlıklarını devam ettireceklerini belirtmiştir. Sivil toplum tanımının gereği olarak STK'ların kendi konularını alacaklarını belirten Karataş (2008), bir yere konuşlandırılmasının mümkün olamayacağını ifade etmiştir.

2.2.5.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri

Sivil toplum kuruluşlarının en önemli işlevleri; devlet ile birey arasında tampon vazifesi görerek (Erözden, 1998), devlet üzerinde baskı unsuru olarak çalışmak (Çakır, 2006) ve böylelikle demokratik taleplerin etkili bir şekilde ilgililere iletilmesini sağlamaktır.

Sivil toplum kuruluşları pek çok alanı etkileme gücüne sahiptirler. Çelik ve Aykanat'a (2006) göre, sivil toplum kuruluşları siyasal ve hukuksal alanda ciddi bir etki gücüne sahip ve bunu çeşitli yollarla yürütebilecek imkâna ve olanağa sahiptirler. Sivil toplum kuruluşları, siyasal açıdan meclis üyeleri üzerinde baskı kurarak etkilerini göstermek isterler. Bazen de sivil toplum kuruluşları istek, beklenti ve taleplerini hukuksal anlamda gösterirler. Hukuksal anlamda etki gösterebilecekleri yöntemler ise, referandumda toplumu etkileme, ilgililere rapor sunma, siyasi iktidarı ikna etme, menfaat ile siyasi iktidara isteklerini kabul ettirme, kitlesel eylemler düzenleme, açlık grevleri, yürüyüş ve miting yapma sivil toplumun kullandığı yöntemlerdendir (Çelik ve Aykanat, 2006).

Sivil toplum kuruluşları sadece siyasal alanda değil, kültür, sosyal, ekonomik ve bireysel alanlarda da etkili olurlar. Sivil toplum kuruluşları bu alanlara etki ederek aynı zamanda bazı işlevleri de yerine getirirler. Bu işlevleri maddeler halinde işlersek;

- Demokratikleşmenin temel unsuru olarak sivil toplum, vatandaşların düşüncelerini dillendirmesinde etkin işlev gösterir.
- Sivil toplum kuruluşları, isteklerini, televizyon, internet, radyo ve diğer kitle iletişim araçlarını kullanarak ifade eder ve kamuoyu oluşturur.

- Sivil oluşumlar, devlete alternatif projeler üreterek hem siyasi mekanizmalara yön gösterirler hem de sorumluluk alarak aslı işlevlerini yerine getirirler.
- Sivil toplum kuruluşları, bireylerin yalnızlık duygusunu ortadan kaldırarak toplumsallaşmasına katkıda bulunur, çoğulculuğun oluşmasını sağlar.
- Sivil toplum kuruluşları, üyelerinin; dayanışma, yardımlaşma, paylaşma, iletişim kurma ve kendini topluma ifade etme gibi sosyal becerilerini geliştirirler.
- Sivil toplum kuruluşu üyeleri, beraberce hareket edebilme, örgütlenme, sorumlulukları paylaşma, ortak paydalar etrafında buluşma, bilinç kazanma, toplumsal olaylarda duyarlılık oluşturma gibi pek çok işlevi de yerine getirirler.
- Sivil toplum kuruluşları, takdir görme, saygı duyma, güven oluşturma gibi bireysel tatmin oluşturan konularda da işlev görürler.

Eğitim alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının işlevlerini üç başlık altında değerlendiren Karataş (2008), bu yapıların eğitim politikalarının belirlenmesinde baskı grubu olarak işlev gördüklerini, eğitim alanında projeler üreterek ve yürüterek devlete örnek olduklarını ve bizzat eğitim hizmeti vererek görevlerini yerine getirdiklerini belirtir.

2.3. Eğitim Alanında Çalışan Sivil Toplum Kuruluşları, Faaliyetleri, Sorunları ve Çözüm Önerileri

Bu bölümde eğitim alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarından dernekler ve vakıflar incelenecek, bu kuruluşların eğitim alanındaki çalışmaları, eğitimle ilgili proje ve kampanyaları açıklanacak, karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri tartışılacaktır.

2.3.1. Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşları

Türkiye’de sivil toplum kuruluşu olarak faaliyet gösteren ve türleri vakıf, dernek, sendika, siyasi oluşum, kooperatif, dini kurum ve kuruluş, platform, inisiyatif,

lonca, spor kulübü, birlik, baro, oda, ekonomik oluşum gibi farklı adlarla anılan pek çok sivil oluşum vardır. Bu kısımda eğitim alanında faaliyet gösteren ve resmi kayıtlarına da rahatlıkla ulaşılabilen sivil toplum kuruluşlarından bahsedeceğiz.

Türkiye’de sivil oluşumlar dernek ve vakıf şeklinde odaklanmışlardır. Dernekler ve vakıflarla ilgili bilgilere online olarak ulaşmak mümkün olmakta ve bu veriler resmi olarak da kullanılabilir. Çünkü bu iki kuruluştan Dernekler Dairesi Başkanlığı İçişleri Bakanlığı’na, Vakıflar Genel Müdürlüğü Başbakanlık’a bağlı olarak hizmet vermektedir. Bu noktada biz de bu iki resmi veri kaynağından bilgilere ulaşmaya çalışacağız.

2.3.1.1. Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler

Dernekler Dairesi Başkanlığı’nın resmi sitesinden faaliyet alanlarına göre dernekleri süzerek Eğitim Araştırma Dernekleri’ne ulaşmak mümkündür. Türkiye’de aktif olarak faaliyet gösteren dernek sayısı 22.12.2016 tarihi itibari ile 109.497’dir. Türkiye’de Eğitim Araştırma Derneklerinin sayısı ise 6.077 olarak görülmektedir. Bu da bize tüm derneklerin %5,54’ünün eğitim amaçlı olarak kurulduğunu göstermektedir. İstanbul’da eğitim amaçlı kurulan derneklerin sayısı ise 549’dur. Eğitim Araştırma Dernekleri kendi içerisinde iki kategoride değerlendirilmiş, Örgün ve Yaygın Eğitim Alanlarında Faaliyet Gösteren Dernekler ile Eğitim Alanında Araştırma Yapan Dernekler olmak üzere isimlendirilmiştir. Bu bağlamda İstanbul’da eğitim amaçlı derneklerden 253’ü örgün ve yaygın eğitim alanında faaliyet gösterirken, 296’sı eğitim alanında araştırma yapan dernekler olarak faaliyet göstermektedirler.

Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının pek çoğu eğitim alanında çalışma yapmasalar bile tüzüklerinde eğitimle ilgili ibarelere rastlamak mümkündür. Eğitim alanında örgütlenen sivil toplum kuruluşları ile ilgili bir araştırma yapıldığında dernek ve vakıflarla ilgili ilginç sonuçlara ulaşmak mümkün olmaktadır. Örneğin bu çalışmanın başlangıcında (01.10.2016 tarihinde) 109.905 olan faal dernek sayısı, çalışmanın devam ettiği süreç içerisinde 22.12.2016 tarihinde 109.497, 27.12.2016 tarihinde ise 109.439 olmuştur. Bunun nedeni, ülkemizde yaşanan 15 Temmuz darbe girişimiyle ilintili

olduğu belirtilen terör destekçisi derneklerin kapatılma kararı alınmasından kaynaklanıyor olabilir.

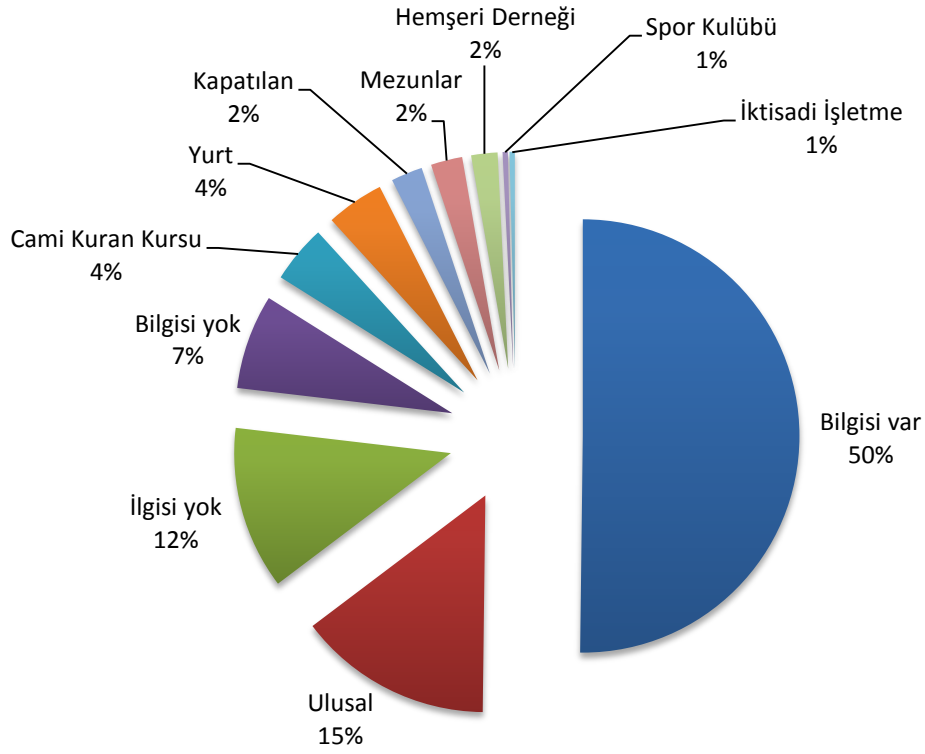
Örgün ve yaygın eğitim alanında faaliyet gösteren derneklerin genel profili incelendiğinde; 18 derneğin hiçbir bilgisinin olmadığı, 31 derneğin eğitimle alakalı hiçbir çalışma yapmadığı ya da eğitimle ilgisi olmadığı, 6 tanesinin kapatıldığı, 37 tanesinin ise ya ulusal ya uluslararası alanda çalıştığı ya da şubelerinin olduğu ortaya çıkmıştır. Geri kalanlarının 11 tanesi cami Kur'an kursu, 11 tanesi yurt, 6'sı mezunlar derneği, 5'i hemşehri derneği, 1'i spor kulübü ve 1'i de iktisadi işletme şeklinde örgütlenmiştir (Şekil 7).

Derneklerle ilgili bu verilere ulaşıktan sonra şöyle yorumlar yapılabilir:

Derneklerin %50'sinin eğitim alanında bilfiil çalışmadıkları görülmektedir. Burada ya Dernekler Dairesi Başkanlığı'nda tutulan kayıtlarda problem vardır ya da bu dernekler eğitim alanında çalıştıklarını belirterek Başkanlığı yanıltmışlardır. Derneklerin 18'inin hiçbir bilgisinin olmaması, Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın kayıtlarında problem olduğuna işaret edebilir. Derneklerden 31 tanesinin eğitimle ilgili bir çalışma yapmaması ya da eğitimi kapsayan bir dernek olmaması dernek yöneticilerinin bu dernekleri Başkanlığa bildirirken hata yaptıklarını gösterebilir.

Derneklerden 37 tanesinin ulusal ya da uluslararası alanda çalışma gösterdiği ya da şubeler açarak teşkilatlandıkları görülebilir. İstanbul'da en yaygın olarak teşkilatlanan ve 27 şubeye sahip Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği bu anlamda ilk sırayı almaktadır. Diğer örgün ve yaygın eğitim alanında faaliyet gösteren derneklerin ise şube sayıları 1 ya da 2 olarak değişmektedir.

Derneklerden 35 tanesinin cami Kur'an kursu, yurt, mezun, hemşehri, spor kulübü ve iktisadi işletme olarak eğitim alanında örgütlenmeleri yelpazenin çok geniş olduğunu göstermesi bakımından ilginçtir. Aslında hemşehri ve mezun derneklerinin mesleki ve dayanışma derneklerinin içerisinde, cami Kur'an kurslarının ve yurtlarının dini hizmetlerin gelişmesine yönelik derneklerin içerisinde, spor kulüplerinin spor ve ilgili derneklerde, iktisadi teşekküllerin ise farklı bir kategoride değerlendirilmesi gerekmektedir.

Şekil 7: Derneklerin Genel Profili (Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2016)

Genel olarak İstanbul’da, örgün ve yaygın eğitim alanında faaliyet gösteren derneklerden (253 dernek) herhangi bir iletişim bilgisine ulaşılan dernek sayısı toplamda 167’dir (%66). Bu 167 dernekten; 121 tanesinin telefon numarasına, 164 tanesinin adres bilgisine, 139 tanesinin e-posta adresine, 35 tanesinin ise web adresine ulaşılabilmektedir. Toplamda 253 derneğin, sadece 26’sının (%10); adres, telefon, e-posta adresi ve web sayfası bilgilerinin tamamına ulaşılabilmesi son derece manidardır. Bunlar yine de teyit edilmeye muhtaç bilgilerdir.

Bu verilerden şunları çıkartmak mümkündür: İnternet siteleri, dernekler hakkında pek çok veriye ve bilgiye toplu olarak ulaşılabilecek en kolay ve etkili iletişim aracıdır. Eğitim alanında faaliyet gösteren derneklerin çok büyük bir kısmının ise (%86) internet sitesi yoktur. İnternet sitelerinin dernekler tarafından bu kadar az kullanılması özellikle sivil toplumu kendine dert edinmiş bireyler açısından bir dezavantajdır.

İnternet sitesi kullanan 35 derneğin 10'unun, 2016 yılı içerisinde sitelerini hiç güncellemedikleri görülmüştür. İnternetle pek çok insana ulaşma imkânı sağlanması, yapılan faaliyetlerin derli toplu ve etkili olarak sunumunun yapılabilmesi, ulaşım bilgilerine yer verilebilmesi, derneklerin kendileri hakkında bilgileri oluşturabilecek alanların olması dernekler için çok önemli ve kolay bir iletişim aracı olmasını sağlamaktadır. İnternet sitesinin olmaması ya da var olan sitelerin güncellenmemesi derneklerin yaptıkları faaliyetler hakkında herhangi bir bilgiye ulaşma problemi doğurmaktadır. Bununla beraber yapılan faaliyetlerin niteliği ve niceliği açısından da veriye ulaşmak mümkün olmamaktadır. Derneklerin faaliyetlerini raporlaştırmadıkları da varsayılırsa, genel olarak derneklerin kendilerini değerlendirebilecekleri bir ortamın oluşması da mümkün olmayacaktır. Türkiye'deki derneklerin en büyük problemlerinden birisi olarak görülebilecek bu durumun sivil toplumculuğun gelişmesine de engel olduğunu söylemek mümkün olabilir. Derneklerin internet siteleri olmasa bile faaliyetlerini değerlendirdikleri, nitel ve nicel verileri toplayarak muhasebelerini yaptıkları haftalık, aylık, yıllık vb. raporların olması derneğin hem vizyonunu geliştirecek hem de yapılanlar hakkında geri bildirim sağlayacaktır.

Derneklerden sadece 26'sının (%10); adres, telefon, e-posta adresi ve web sayfası bilgilerinin tamamına ulaşılması, derneklerin kendilerini belirli alanlarla sınırladıkları anlamını da taşıyabilir. Derneklerin ulusal ya da uluslararası arenaya hitap etmemeleri ya da yerel kalmak istemeleri bunun nedeni olabilir. Diğer taraftan derneklerin yaptıkları faaliyetleri internet sitesi gibi çeşitli alanlarda yayınlamama düşüncesi, İçişleri Bakanlığı veya mülkî idare amirler tarafından yapılan denetimlerden kaynaklanıyor olabilir. Dernekler her yıl gelir-gider tablolarını ve yaptıkları faaliyetleri mülkî idare amirliğine bildirmek durumundadırlar. Yapılan faaliyetlerde ya da gelir-gider tablolarında oluşabilecek sıkıntılı bir durum, dernekleri zor bir durumda bırakılabileceği düşüncesi dernekleri sınırlı bir bilgi akışına yöneltmiş olabilir.

2.3.1.2. Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Vakıflar

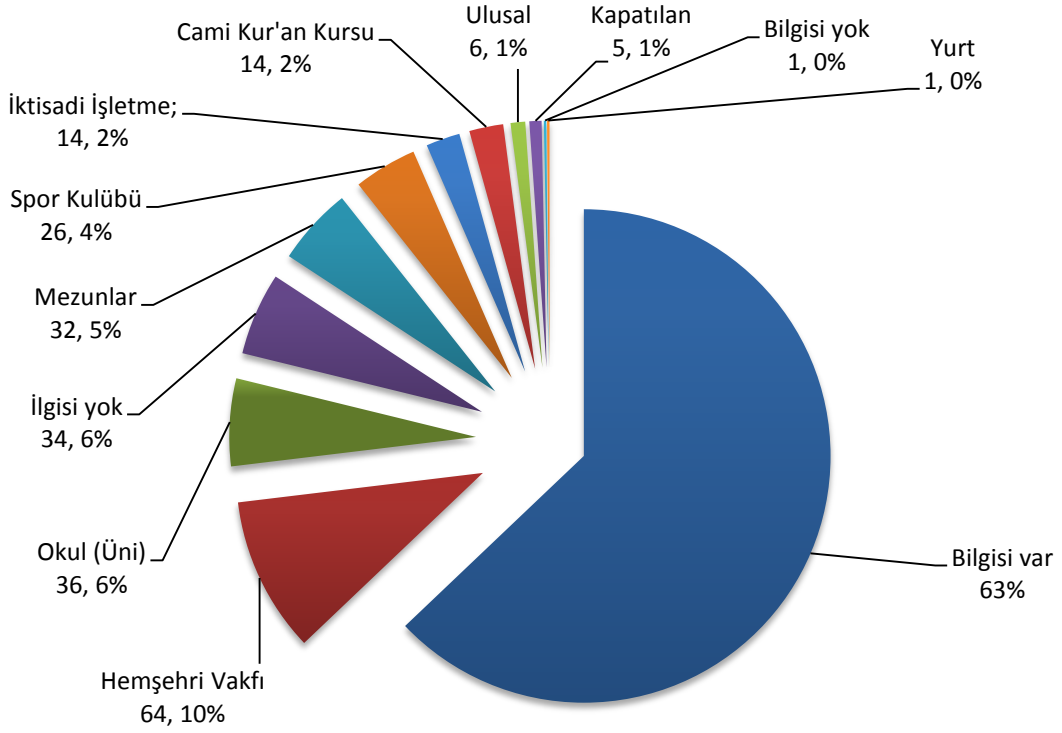
Türkiye'de aktif olarak faaliyet gösteren vakıf sayısı 01.10.2016 tarihi itibarıyla 4.979'dur. Bunların içerisinde eğitim ibaresi bulunan vakıf sayısı ise

1.478'dir. Buna göre eğitim amaçlı kurulan vakıflar, tüm vakıfların %30'unu oluşturmaktadır.

Türkiye'de eğitim alanında faaliyet gösteren vakıflara Vakıflar Genel Müdürlüğü sayfasından ulaşmak mümkün değildir. Ancak bu sayfadan vakıfların 2015 yılı içerisinde 3.783 eğitim amaçlı faaliyet yaptıkları bilgisine ulaşılabilir. Bununla beraber vakıf adları arasında yapılan aramalarda içinde eğitim geçen vakıf sayısı 1.478'dir. Buna göre isimlerinde eğitim ibaresi bulunan vakıfları eğitim vakıfları olarak kabul edebiliriz. İstanbul'da eğitim alanında faaliyet gösteren vakıf sayısı ise 628'dir. Buna göre eğitim vakıflarının %42'si İstanbul'da bulunmaktadır (Sayılardaki belirsizlikler vakıflar sitesinin devamlı kendini güncellenmesinden ve kendi verdiği bilgilerin birbirleriyle uyuşmamasından kaynaklanmaktadır).

Türkiye'de vakıflarla ilgili sayısal anlamda farklı bilgilere ulaşmak mümkün olmaktadır. Örneğin bu çalışmanın başlangıcında (01.10.2016 tarihinde) 4.979 olan faal vakıf sayısı, çalışmanın devam ettiği süreç içerisinde 13.02.2017 tarihinde 5.001 olmuştur. Bunun nedeni, ülkemizde yaşanan 15 Temmuz darbe girişimiyle ilintili olduğu belirtilen terör destekçisi vakıfların kapatılması ve bu arada devam eden vakıflaşma sürecinin hız kesmeden devam etmesi bu değişimi açıklayabilir.

Başlığında eğitim ibaresi bulunan 628 vakfın genel profili incelendiğinde; 1 vakfın hiçbir bilgisinin olmadığı, 34 vakfın eğitimle alakalı hiçbir çalışma yapmadığı ya da eğitimle ilgisi olmadığı, 5 tanesinin kapatıldığı, 6 tanesinin ise ya ulusal-uluslararası anlamda çalıştığı ya da şubelerinin olduğu ortaya çıkmıştır. Geri kalanlarının 14 tanesi cami Kur'an kursu, 1 tanesi yurt, 32'si mezun vakfı, 64'ü hemşehri vakfı, 26'sı spor kulübü ve 14'ü iktisadi işletme, 36'sı ise okul (üniversite vb.) vakfı şeklinde örgütlenmiştir (Şekil 8). 395 vakıf ise eğitimle ilgilenmektedir.

Şekil 8: Vakıfların Genel Profili (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2016)

Vakıflardan 187 (%30) tanesinin, cami Kur'an kursu, yurt, okul (üniversite), mezun, hemşehri, spor kulübü iktisadi işletme olarak eğitim alanında örgütlenmeleri yelpazenin çok geniş olduğunu göstermesi bakımından ilginçtir. Aslında vakıflarda da derneklere benzer nitelikte sınıflandırmalar yapmak yerinde olacaktır. Böylelikle vakıfların genel olarak hangi alanlarda örgütlendiklerini görmek mümkün olabilir. Diğer taraftan bu sınıflandırmalarının yapılmaması verilere ulaşmada ve kullanmada istenilen sonuçların alınamamasını da beraberinde getirir. Vakıfları sınıflandırmak onları belli alanlara hapsetmek anlamına gelmemeli, onların daha iyi işlev verdikleri alanlarda tanınmasına ve güçlenmesine destek manasında anlaşılmalıdır. Bununla beraber vakıflar güçlü oldukları alanlar yanında diğer hizmetlerini vermeye de devam edebilmelidirler.

Genel olarak haklarında herhangi bir iletişim bilgisine ulaşılan İstanbul'daki vakıf sayısı toplamda 627'dir (%99). Bunlardan 560 tanesinin telefon numarasına, 627 tanesinin adres bilgisine, 141 tanesinin e-posta adresine, 199 tanesinin ise web adresine

ulaşılabilmektedir. Bunlardan 110 (%18) tanesinin; adres, telefon, e-posta adresi ve web sayfası bilgilerinin tamamına ulaşılabilmektedir. Bunlar yine de teyit edilmeye muhtaç bilgilerdir.

Bu verilerden şunları çıkartmak mümkündür: Vakıfların adreslerinin %99'una ulaşılması Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün adres verilerini alırken titiz davrandığını ortaya koymaktadır. Dernekler Dairesi Başkanlığı sayfasından il ve ilçe olarak yapılabilen aramalar, Vakıflar Genel Müdürlüğü sayfasından yapılamamaktadır. Bundan dolayı adreslere açıkça ulaşabilmek vakıflar sayfasından mümkün olmakta ancak fonksiyonel bir aramaya izin verilmemektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü bu sorunu giderebilecek etkili bir arama motoru hazırlamalıdır.

Vakıfların 199'unun (%32) web sayfası vardır. Bu da bize şunu göstermektedir ki vakıflar derneklerden daha fazla insana ulaşmayı hedeflemekte, faaliyetlerini kamuoyu ile daha çok paylaşma gayreti içerisinde girmektedirler. Bu da vakıfların yerelliği aşır, ulusal ya da uluslararası alana doğru açıldıklarının bir göstergesi sayılabilir. Diğer taraftan vakıflar iktisadî işletme ve şirket kurdukları için bu hususlarda da üyelerini ve gönüllülerini de bilgilendirme işlevlerini yerine getirmek amacıyla web hizmetini iletişim aracı olarak kullandıkları söylenebilir. İnternet sitelerini kullanma nedenlerinden birisi de bağışçılarına daha rahat ulaşmayı hedeflemelerinden kaynaklanabilir. Sitede bağışçılarla ilgili bölümlerin olması ve çeşitli bilgilere bu linklerden ulaşılması da bunun göstergesidir. Sitelerde gönüllülere ulaşmak için ayrı bölümlerin bulunması da gönüllülere daha rahat ulaşmayı hedeflediklerini göstermektedir. Tüm bu bilgiler ışığında internet sitesi olan vakıfların sayılarının %32'yi geçememiş olması da düşündürücüdür. Yerellik gayesi olmayan, ulusal ya da uluslararası alanda kendini ispat etmeye çalışan ve en azından vakıf kurulurken (2017 yılı için) 60.000 TL'lik bir bütçeye sahip vakıfların web sitelerinin dahi olmaması ilginçtir. Bu durumda vakıfların faal olup-olmadıkları hususu gündeme gelmekte ya da faaliyet yapmayarak belli bir alanda üst kuruluş olarak hareket ettiği izlenimi uyandırmaktadır. Bu ve benzeri nedenlerin haricinde vakıfların daha çok ön planda olması ve yaptıkları hataların, işledikleri suçların kamuoyunda imajlarının lekelenmesine neden olabileceği düşüncesi de vakıfların çok görünür olmasını

engelleyen nedenler arasında gösterilebilir. Vakıfların sadece 110 (%18) tanesinin; adres, telefon, e-posta adresi ve web sayfası bilgilerinin tamamına ulaşılabilmesi bu durumun bir diğer göstergesi olabilir.

2.3.2. Eğitim Alanında Çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetleri

Türkiye’de eğitim araştırma derneklerinin, örgün ve yaygın eğitim alanında ve araştırma amaçlı çalışmaları belirtilmişti. Her iki kategoriye giren dernekler ile vakıfların çalışmaları bu bölümde birlikte incelenecektir. Bu noktada vakıfların ve derneklerin eğitim amaçlı yaptıkları faaliyetler tanıtılıp anlatılacaktır.

Sivil toplum kuruluşlarının eğitim çalışmalarını 6 ana başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar:

1. Genel Eğitsel Çalışmalar: Çeşitli eğitim kursları, kültürel, ahlaki, sosyal, sportif vb. faaliyetler.
2. Yenilikçi Çalışmalar: Projeler, kampanyalar, yarışmalar, törenler vb.
3. Yardım Amaçlı Çalışmalar: Burs verme, okul, yurt, derslik, kütüphane, eğitim ve kültür merkezi açma (ya da buralara malzeme temin etme gibi) vb. çeşitli yardım faaliyetleri.
4. Kamuoyuna Yönelik Çalışmalar: Toplantı, konferans, sunum, seminer, panel, çalıştay, bildiri, rapor, davet vb. organizasyonlar.
5. Siyasi Süreci Etkileyecek Çalışmalar: Siyasi partilerle iletişim, lobi faaliyetleri, eğitime yön veren raporlar, eylem, yürüyüş, miting vb.
6. Tanıtım Çalışmaları: Kitap, dergi, gazete, broşür, ilan, reklam, sosyal medya, web hizmetleri vb. kurumu tanıtıcı çalışmalar.

Eğitim amaçlı çalışmaları 6 ana başlıkta topladıktan sonra sivil toplum kuruluşlarının bu başlıklarda hangi faaliyetleri yürüttüklerini incelemek yararlı olacaktır.

Tablo 3: Sivil Toplum Kuruluşlarının Çalışma Alanları ve Faaliyetleri

Sivil Toplum Kuruluşunun Adı	Çalışma Alanı	Faaliyetleri
Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)	Kamuoyuna Yönelik Çalışmalar Yardım Amaçlı Çalışmalar Yenilikçi ve Genel Eğitsel Çalışmalar Tanıtım Çalışmaları	Anne çocuk eğitim programı Baba destek programı Çocuk koruma İlk fırsat programı
Başka Bir Okul Mümkün Derneği	Kamuoyuna Yönelik Çalışmalar Yenilikçi ve Genel Eğitsel Çalışmalar Tanıtım Çalışmaları	İlkokul öğretmenleri destek programı Başka öğretmenler mümkün Anne baba kumandası
Bilge Yolu Eğitim Kültür Sosyal Yardımlaşma Derneği	Yenilikçi ve Genel Eğitsel Çalışmalar	0'dan eğitim Etüt çalışmaları Sosyal ve sportif faaliyetler
Bilim Kahramanları Derneği	Kamuoyuna Yönelik Çalışmalar Yenilikçi ve Genel Eğitsel Çalışmalar Tanıtım Çalışmaları	Minik bilim kahramanları buluşuyor Dünya robot olimpiyatı Genç bilim insanları ödülleri
Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD)	Siyasi Süreci Etkileyecek Çalışmalar Kamuoyuna Yönelik Çalışmalar Yardım Amaçlı Çalışmalar Yenilikçi ve Genel Eğitsel Çalışmalar Tanıtım Çalışmaları	Okul, yurt, eğitim-kültür merkezi açma Dünya tiyatro günü etkinliği Üretimden yeniden eğitime Gençlerle el ele projesi Mentorluk projesi
Çocuk Eğitim Derneği (ÇED)	Kamuoyuna Yönelik Çalışmalar Yenilikçi ve Genel Eğitsel Çalışmalar	Okulda bir gün İşitme engelli çocuklara eğitim Ebeveynlerin eğitimi
Düşün Taşın Derneği	Yenilikçi ve Genel Eğitsel Çalışmalar	Kitap okuma günleri Kitap kumbarası projesi Siz onları okumadınız sergisi
Eğitim Reformu Girişimi (ERG)	Siyasi Süreci Etkileyecek Çalışmalar Kamuoyuna Yönelik Çalışmalar Yenilikçi ve Genel Eğitsel Çalışmalar Tanıtım Çalışmaları	Eğitim izleme raporu Eğitimde iyi örnekler konferansı Demokratik okullara doğru Meslek eğitiminde kalite için işbirliği
Eğlenceli Bilim Eğitim Derneği (EBED)	Yenilikçi ve Genel Eğitsel Çalışmalar	Eğlenceli bilim eğitimleri
Lider Eğitim Kültür ve Sanat Gençlik Kulübü Derneği	Yardım Amaçlı Çalışmalar Yenilikçi ve Genel Eğitsel Çalışmalar	Gençlik merkezi kurma Avrupa-Anadolu medeniyet köprüsü Gezelim-öğrenelim
Mavi Pusula Eğitim ve Yardımlaşma Derneği (MAPUDER)	Yardım Amaçlı Çalışmalar Yenilikçi ve Genel Eğitsel Çalışmalar	Kütüphane kurma Çocuk yuvası ziyaretleri Kariyer günleri Uçurtma şenliği
Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG)	Kamuoyuna Yönelik Çalışmalar Yardım Amaçlı Çalışmalar Yenilikçi ve Genel Eğitsel Çalışmalar Tanıtım Çalışmaları	İyi kalpler dükkânı Çantamda gelecek var Şimdi sıra bende Doğal olarak geniciz 5 anahtar sistemi
Tüm Üstün Zekâlılar Derneği (TÜZDER)	Kamuoyuna Yönelik Çalışmalar Yenilikçi ve Genel Eğitsel Çalışmalar	10 yılda 10.000 mucit çocuk Yüzümüzü güldürecek 100 çocuk Ebeveynlerin eğitimi

Türk Eğitim Derneği (TED)	Siyasi Süreci Etkileyecek Çalışmalar Kamuoyuna Yönelik Çalışmalar Yardım Amaçlı Çalışmalar Yenilikçi ve Genel Eğitsel Çalışmalar Tanıtım Çalışmaları	Eğitim değerlendirme raporu Uluslararası eğitim forumu Özel okul ve yurt açma 10.000 genç meşale daha aydınlık Türkiye projesi
Türk Eğitim Vakfı (TEV)	Kamuoyuna Yönelik Çalışmalar Yardım Amaçlı Çalışmalar Yenilikçi ve Genel Eğitsel Çalışmalar Tanıtım Çalışmaları	Özel okul ve yurt açma Soma umut fonu Tevmentorink projesi Zeki Müren anma programı
Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV)	Kamuoyuna Yönelik Çalışmalar Yardım Amaçlı Çalışmalar Yenilikçi ve Genel Eğitsel Çalışmalar Tanıtım Çalışmaları	Bağış kampanyaları Ateşböceği gezici öğrenim birimi 1'den başlamak Gönüllü eğitim programları Avrupa gönüllü hizmeti 4+4+4 Eğitim sisteminde seçmeli din dersleri
Yaygın Eğitim ve Kültür Derneği (YEKDER)	Siyasi Süreci Etkileyecek Çalışmalar Kamuoyuna Yönelik Çalışmalar Yenilikçi ve Genel Eğitsel Çalışmalar	Sivil din eğitimi çalıştay Ev okulu (İlkokul) Şahsiyet okulu (Ortaokul) Marifet okulu (Lise)

Sivil toplum kuruluşlarının, siyasi sürece etki edip milli eğitim programlarının belirlenmesi aşamasından kendi içerisinde yaptığı eğitim faaliyetlerine kadar pek çok alanda çalışma yaptıkları Tablo 3'te görülmektedir. Son yıllarda ülkemizde, eğitim politikalarının belirlenmesi aşamasında pek çok farklı kesimden ve alandan sivil toplum kuruluşlarının görüşlerine başvuruluyor. Milli Eğitim Şurası Yönetmeliği'nde genel kurula davetliler arasında sivil toplum kuruluşlarının olması ve 17. Milli Eğitim Şurası'na katılan 850 kişiden %10.97'sinin sivil toplum kuruluşlarının temsilcisi olması bunun bir göstergesidir (M.E.B., 2006, 2014). Milli eğitim politikalarının belirlenme aşamasında sivil toplum kuruluşlarının devlet ve hükümet yetkililerine yön verebilmek amacıyla kamuoyunu aydınlatıcı raporlar yayınlamaları bu noktada büyük önem arz etmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri incelendiğinde en fazla yardım amaçlı çalışmaların var olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar özellikle örgün eğitimde okuyan muhtaç çocuklara ve gençlere yapılan burslar şeklinde olmaktadır. Diğer taraftan Tablo 3'te incelenen pek çok sivil toplum kuruluşunun sitesinde, bağış yapılmasını özendirici çeşitli kampanyaların olduğu görülmektedir. STK'ların web siteleri aracılığıyla bu kampanyaları düzenlemeleri ve yardımlarla ilgili güncel verileri sitelerinde paylaşmaları

ya da sene sonlarında faaliyet raporu şeklinde kamuoyuna açıklamaları bağışçılar açısından da önemli bir güven vesilesidir. STK'ları ayakta tutan en önemli destekçiler bağışçılardır. Bu bağlamda STK'ları ayakta tutan ve güçlenmelerine destek olan bağışçıların, bağışları ve yardımları ile ilgili geri dönüt vermek, onları onore edecek çeşitli vasıtalar geliştirmek gerekir. Bu ilişki biçimi STK'lar ile işbirlikçilerini, bağışçılarını, gönüllülerini, katılımcılarını da sürece dâhil edilmesi konusunda cesaretlendirecek ve motive edecektir.

Kamuoyunu bilgilendirici tanıtım çalışmalarının yapılması STK'ların kendilerini toplumda rahatlıkla ifade edebilmesine ve olası yanlış anlaşılmanın önüne geçilmesine vesile olur. Bu noktada eğitim alanında faaliyet gösteren STK'lar ile ilgili genel bilgiler verilen bölümde, derneklerin %86'sının ve vakıfların %68'inin kendilerini ifade edebilecek web sitelerinin olmamasını incelemiştik. Bu durum sivil toplumculuğun korkulan ya da gizli kapaklı işlerin çevrildiği bir alan olduğu imajını toplumda yaygınlaştırır ya da var olan algıyı pekiştirir. Bu algı en başta sivil toplum kuruluşlarına ciddi zararlar verir ve toplumda kırılmalara yol açar. Sivil toplumculuğun öncelikli görevi, toplumda bir yer edinmek ve bir amacı gerçekleştirmek için farklı toplum kesimlerini içinde barındırabilecek bir ortam oluşturabilmektir. Bu durum STK içinde otokontrol mekanizmasının da bir ayağı olmuş olur. Zaten demokratik ortamların olmadığı devletlerde de, STK'larda da, sivil toplumculuk içine kapanır, toplumdan soyutlanır, marjinalleşir ve başlangıçtaki hedefleri ile sonunda ulaştığı noktayı idrak edemez hale gelir. Sonuçta ya kendi kararlarını alamaz hale gelir fesh olur ya da çeşitli suç unsurlarının maşası haline gelir.

Sivil toplumculuğun gelişmesi için otokontrol mekanizmalarından denetim mekanizmasının (buna denetim kurulu da denebilir) işler olması bunun yanında da STK'larda farklı düşüncelerin gelişmesine imkân tanıyacak ortamların oluşturulması önemlidir. STK'ların en açık olması gereken konulardan biri de eleştirilmekten korkmaması ve kendi içerisinde eleştirel düşüncüyü hâkim kılacak uygulamaları hayata geçirmesidir. Eğer STK'lar bu noktada eleştiri kültürüne karşı durur ya da buna karşı devamlı savunma mekanizmaları geliştirirse yine istediği, amaçladığı hedeflere ulaşamaz.

Eğitim alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının yenilikçi ve genel eğitsel çalışmaları incelendiğinde farklı sonuçlara ulaşılabilir. STK'lerden özellikle derneklerin pek çoğunun hangi faaliyetleri yaptıklarını genel olarak görmemiz onlarla ilgili verilere ulaşamadığımız için çok mümkün olmamasına rağmen, Tablo 3'teki verilerle genel hatlarıyla çalışmaları hakkında fikir sahibi olunması amaçlanmıştır.

2.3.2.1. Ulusal ya da Uluslararası Alanda alışma Yapan STK'ların Eğitim Faaliyetleri ve Gelir Kaynakları

Türkiye'de eğitim alanında ulusal ya da uluslararası çalışma yapan STK'ların genellikle daha büyük btçelerle çalıştığını söylemek mümkündür. Bu büyüklükte bir kitleye seslenebilecek btçelerin bulunması ise STK'lar için çok zorlu bir süreci ifade eder. Ülkemizde ulusal ya da uluslararası çalışma yapan STK'ların bte ile ilgili sorunları aşmada en büyük destekçilerinin bağışçılar olduğunu görmekteyiz. Bunun örneklerine aşağıda değinilmiştir.

Anne ocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) destekçilerini 5 farklı renkte sponsor olarak tanımlamış ve tüm kurumsal ve bireysel bağışçılarının isimlerini görünür biçimde sitesinde yayınlamıştır. AÇEV, platin sponsor (1.000.000 TL üzerinde bağış yapan firmalar) olarak tanımladığı kategoride 2, kırmızı sponsor (250.000TL - 999.999 TL arası bağış yapan firmalar) olarak tanımladığı kategoride 5 olmak üzere kurumsal ve bireysel pek çok destekçisini açıkça sitesinde paylaşmıştır (<http://www.acev.org/biz-kimiz/destekcilerimiz>). Bu durum çok farklı kategoride destekçilere seslenen STK'lar için güzel bir örneklik teşkil edebilir. AÇEV'in destekleyicileri ile birlikte 13 ülkede ve 81 ilde faaliyetlerini sürdürdüğünü ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla 7.000.000 insana ulaştığını düşünürsek, ulusal ve uluslararası arenada eğitim alanında çalışan bu vakfı zikretmemiz mümkün olacaktır.

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin 2015 yılı gelirler toplamı 20.334.312 TL'dir. Bu gelirin 13.909.878 TL'si bağış ve yardımlardan gelmektedir. Geri kalan gelir kalemleri ise, yurt dışından alınan yardımlar, finansal gelirler ve diğer başlığı altında yapılan gelirlerdir. Bu miktarlar toplamı ise 6.424.434 TL tutmaktadır. Bağış yapan firmaları açıklayan ÇYDD'nin listesinde Türkiye'nin önde gelen beyaz eşya, inşaat,

makine gibi firmaların destek olmasının yanı sıra yurt dışından akredite olduğu kuruluşlardan da belli miktarlarda bağış aldığını kendi sitelerinden görmek mümkündür (<http://www.cydd.org.tr/sayfa/ortaogretim-burs-birimi-destekcilerimiz-137/>).ÇYDD'nin bu gelirle beraber büyüdüğünü ve 2014 yılında Türkiye'nin 106 farklı noktasında şube açtıklarını ve 14.368 üyeye sahip olduklarını belirtirsek ulusal anlamda iyi organize olduklarını da söyleyebiliriz.

Çocuk Eğitim Derneği (ÇED) ise yıllık muhasebe raporunu ve gelirlerini açıklamasa da internet sitelerinden güç ortaklarımız başlığı altında önde gelen medya kuruluşları ile diğer bağışçıların isimlerini yayınlamıştır. Özellikle dernekler için medyanın ne kadar etkili olduğu düşünülecek olursa ÇED çok ciddi gelirler sağlamasa bile bu konuda ulaşabileceği kitleye ulaşma anlamında medya ile ilgili destekçilerinin olması büyük avantaj doğuracaktır (<http://www.cocukegitimderneği.org/album/guc-ortaklarimiz.html>).

Eğitim Reformu Girişimi (ERG), Sabancı Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren ve her yıl Herkes için Kaliteli Eğitim başlığı altında Türkiye'deki eğitim sistemi hakkında en gerçekçi değerlendirme raporlarını sunan bir girişimdir. ERG'nin hem üniversite bünyesinde çalışması hem de güçlü kurumsal destekçilerinin olması çalışma alanlarındaki kalitenin de en büyük sebeplerinden biridir. ERG sadece ulusal düzeyde değil uluslararası işbirlikleriyle de dikkat çeken bir oluşumdur (<http://www.egitimreformugirisimi.org/node/1050>).

Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG), ulusal ve uluslararası alanda yaptıklarıyla isminden çokça söz ettiren sivil toplum kuruluşlarından biridir. TOG'un, 2015 faaliyet raporu incelendiğinde; 79 ilde 126 gençlik örgütünün faaliyet gösterdiğini ve bunların 1.468 yerel, ulusal ve uluslararası sosyal sorumluluk projesi/etkinliği/kampanyası gerçekleştirildiğini görmek mümkündür. Bu hizmetleri 60.761 gönüllü, 621.014 kişiye ulaştırmıştır. TOG'un bu denli faaliyetlerini geniş kesimlere ulaştırmasının altında yatan en büyük neden tabii ki kabarık bağışçılar listesinin olmasıdır. TOG'un 2015 yıllık gelir miktarı 16.598.730 TL'dir (<https://www.tog.org.tr/tr/hakkimizda/belge-ve-raporlar>).

Türk Eğitim Derneği (TED), içerisinde bulundurduğu pek çok özel okul, gelir getirici pek çok bilimsel yayın, ulusal ve uluslararası yayınlanan dergileri ile kendi kaynağını ve desteklerini karşılayabilecek misyona bürünmüş güzel örneklerden biridir. Buna rağmen TED'in en önemli bağışçılar listesine bakıldığında Türkiye'nin önde gelen iki bankası ve farklı sektörlerde faaliyet gösteren firmalarının isimlerine rastlanır (<http://www.ted.org.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFA79D6F5E6C1B43FF8DF920F956B90357>). Bu durum dernek ve vakıfların yüklü bütçelerle yapacağı eğitim çalışmalarında mutlaka dışarıdan destek alınabilecek farklı kaynaklara yönelmesi gerektiğini gösterir. Bunlardan bazıları; iş adamları, kurumsal destekçiler, ulusal ve uluslararası bağış getirici çeşitli organizasyonlar, etkinlikler, kampanyalar ve ulusal ya da uluslararası projelerden alınabilecek hibe fonlarıdır.

Türk Eğitim Vakfı'nın (TEV) 2015 yıllık faaliyet raporu incelendiğinde, Türkiye'nin en önemli iş adamları tarafından desteklendiği görülür. Bu isimleri hem kurucular arasında hem mütevelli heyetlerinde hem de yönetim kurullarında görmek mümkündür. Bu görülen tablo 49 yıllık sivil toplum kuruluşu olmanın bir birikimidir. TEV, 2015 yılı için 6.240 öğrenciye burs verirken, yurt dışında okuyan ve çalışma yapan 165 kişiye de burs vermiştir. TEV aynı zamanda Türkiye genelinde 11 şubesi, 30 okulu ve 3 kız yurdunu bünyesinde bulunduran bir eğitim kurumu olarak da faaliyet göstermektedir. TEV eğitim çalışmalarını, 500 bağışçı ile çeşitli gelir getirecek uygulamaları ve kira gelirleriyle zenginleştirmektedir. TEV'in, 2015 yılında sadece kira geliri 24.851.000 TL olup yıllık gelir miktarı ise 362.526.000 TL'dir.

Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV), gönüllülere ulaşmada ve bunların etkili yönetiminde çok profesyonel hareket eden bir yapıda örgütlenmiştir. TEGV gerek bağışçılarının ciddi destekleri gerekse medya kanalını kullanarak yaptıkları kampanyalar ve kamu ile uluslararası projelerden aldıkları yüksek tutarlardaki hibelerle çalışmalarını arttırarak devam ettirmişlerdir. TEGV, 2015 yılı raporunda dikkat çeken veriler şunlardır; 10 eğitim parkı, 38 öğrenim birimi ve 24 ateşböceğinden oluşan toplam 72 etkinlik noktası vardır ve etkinlik noktalarından 176.553 çocuk yararlanmaktadır. TEGV'in bunlar için ayırdığı bütçe 2015 yılı için, 13.475.301 TL'dir.

Bu gelirleri sitesinde yayımlayan TEGV, iki bankanın desteğini almış görünmektedir (<http://tegv.org/bagis-ve-urunler/bagis-yontemlerimiz-ve-bagiscilarimiz/>).

TEGV'in 2015 yılı faaliyet raporlarında en dikkat çeken ayrıntılardan biri de, farklı sivil toplum kuruluşlarını bir araya getirerek tüm Türkiye'de eş zamanlı etkinlikler organize etmesidir. Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının en büyük sıkıntılarında biri olan; birlikte iş yapabilme kültürü, ortak projelerde bulunamama sıkıntısı, STK'ların birbirlerini tamamlayacak etkinlikleri planlayamama gibi farklı noktaların eksik kalmasıdır. Bu noktada TEGV'in üstlendiği misyon pek çok STK için örnek olabilecek mahiyettedir.

2.3.2.2. Yerelde Çalışma Yapan STK'ların Eğitim Faaliyetleri ve Gelir Kaynakları

Türkiye'de ulusal ya da uluslararası alanda faaliyet gösteren derneklerin yanında onlardan sayıca daha fazla olan ve yerelin ihtiyaçlarını karşılamak üzere örgütlenen dernekler de vardır. Bu bölümde daha çok yerelin ihtiyaçlarını karşılamak üzere örgütlenmiş, şubeleri olmayan, ulusal ya da uluslararası olmak gibi bir hedefi şu anlık olmayan derneklerin faaliyetleri incelenecektir.

Başka Bir Okul Mümkün Derneği (BBOM); çocuk haklarını hayata geçiren, çocukların kendilerini gerçekleştirmelerini sağlayan, katılımcı demokrasiyle yönetilen, ekolojik dengeye saygılı ve ticari kâr amacı gütmeyen okul öncesi ve ilk okulların kurulması ve bu modelin ülke çapında yaygınlaşması için çalışmalar sürdüren bir dernektir. BBOM Derneği, 8 ilde örgütlenerek eğitim kooperatifleri kurmuş, bu kooperatiflerde anaokulu tarzında çalışma yapmaktadır. Dernek gönüllülerine ve gönüllüsü olmak isteyenlere seslendiği yazısında kullandığı samimi ve içten dille örnek bir yazı kaleme almıştır. Dernek şeffaflık ilkesi gereği 2015 yılı mali tablosunu sitesinde paylaşmış ve 84.940,16 TL'lik bir gelir elde ettiğini ilgililerine ve kamuoyuna duyurmuştur. Derneğin destekçileri ise bireysel bağışçılardan oluşmaktadır (<http://www.baskabirokulmumkun.net/gelir-gider/>).

Bilge Yolu Eğitim Kültür Sosyal Yardımlaşma Derneği; çocukların ve gençlerin ilkokuldan üniversiteye kadar eğitim ihtiyaçlarını karşılamayı kendine hedef

edinmiş daha çok okula yardımcı dersler veren yerel bir dernektir. Ayrıca bu dernek rehberlik faaliyetleri, sosyal aktiviteleri, birebir özel ders imkânları sunması ve kaynak desteği ile örnek çalışmaları olan bir dernektir. Gönüllülerinin desteği ile ayakta durduğunu belirten dernek bu gönüllülerden ve destekçilerinden bahsetmemiştir. Dernek, tüzüğüne, yıllık faaliyet ve mali raporlarına sitesinde yer vermemiştir. Faaliyet örneklerinden ve yaptıklarından galeri bölümünde ve sitede haber olarak bahsedilmiştir (<http://www.bilgeyolu.org/galeri>).

Bilim Kahramanları Derneği; bilimi, bilimsel düşüncüyü ve bilimsel farkındalığı toplumun her kesimine ulaştırmak gayesiyle çocukların ve gençlerin erken yaşta bilimle tanışmasını kendine hedef olarak belirlemiş bir dernektir. Dernek en son 2014 yılına ait faaliyet ve mali raporunu yayınlamış, son yıllara ait bir rapor yayınlamamıştır. Yayınladığı raporda kurumsal yapısını tamamlamış ve şubeleşme yolunda ilerleyen bir tablonun olduğu görülmektedir. Ayrıca kurumsal ve bireysel destekçilerinin de varlığını belirten ve medyada kendileri hakkında çıkan haberlere dikkat çeken dernek, 2014 yılında 957.873 TL'lik geliri ile büyümesi ve gelişmesi ile dikkat çekmektedir (<http://www.bilimkahramanlari.org/tr/faaliyet-raporlari/>). Son yıllardaki destekçileri incelendiğinde farklı kategorilerde sistematik bir örüntü oluşturularak ilgililerle bilgi paylaşımı yapılmıştır. Bu durum projelerle çalışan ve mali kaynağını projeler üzerinden karşılayan STK'lar için bir örnek teşkil edebilir.

Düşün Taşın Derneği, ülkemizde kitap okuma alışkanlığını ve sevgisini arttırmak amacıyla kurulan yerel bir dernektir. Bu dernek faaliyet ve mali raporları yayınlamamasına rağmen sitesinde pek çok etkinlik, faaliyet ve projeye vermektedir. Bu faaliyetleri 84 farklı üniversiteye ve 28.400 katılımcıya götürmesi ile örnek bir çalışma göstermektedir. Derneğin, çözüm ortaklarımız bölümünde birçok kamu kurumu ile özel sektörden destek aldığı görülebilmektedir (<http://dusuntasin.org.tr/kurumsal/cozum-ortaklarimiz/>).

Eğlenceli Bilim Eğitim Derneği (EBED); eğitici, öğretici ama aynı zamanda eğlendirici projeler ile çocuklarda analitik düşüncenin gelişmesini sağlayan, macera ve keşif duygusunu çocuklarda yaşatan bir dernek olarak kendini tanıtmaktadır. Bilgi evleri, belediyeler, bilim merkezleri, özel kuruluşlar, üniversiteler ile birlikte projeler

ürettiklerini belirten dernek, sitesinde faaliyetlerinden, etkinliklerinden detaylıca bahsetmemiş mali rapor ile faaliyet raporunu sitede yayınlamamıştır. Bununla beraber iştirakçileri arasında medya kuruluşlarının varlığı özellikle dikkat çekicidir (<http://eglencelibilimegitim.com/istirakcilerimiz.html>).

Lider Eğitim Kültür ve Sanat Gençlik Kulübü Derneği; Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren, gençlerin ahlaklı, özgüvenli, bilgi ve beceri bakımından donanımlı fertler olarak hayata hazırlanmalarını kendisine amaç edinmiş bir dernektir. Derneğin bünyesinde 6 adet gençlik gelişim merkezi, İrfan ve Şahsiyet Akademisi adı altında bir birimi ve Karakter Eğitimi alanında da başka bir birimi daha bulunmaktadır. Ayrıca derneğin projeler başlığı altında kamplar, geziler ve sportif faaliyetler düzenlediği görülebilir. Dernek faaliyet raporu ile mali rapor yayınlamazken tüzüğüne sitede yer vermiştir. Ana sayfasında destekçilerimiz başlığı altında kamu kurum ve kuruluşlarından bazılarının isimlerine rastlamak mümkündür (<http://www.lider.org.tr/>).

Mavi Pusula Eğitim ve Yardımlaşma Derneği (MAPUDER); öğrenimden, yeterli veya eşit şartlara sahip olmamaları sebebiyle mahrum kalan öğrenciler ile imkân ve olanakları yeterli olmayan okullara yardım etmeyi hedefleyen bir dernektir. Faaliyetleri genel olarak, okullarda kütüphaneler kurmak veya zenginleştirmek olsa da okulların çeşitli ihtiyaçlarını da gidermektedirler. Bununla beraber çocuk yuvası ziyaretleri, kariyer günleri, uçurtma şenlikleri gibi faaliyetleri vardır. MAPUDER, referanslarımız başlığı altında ülkemizde faaliyet gösteren çeşitli şirketlerin isimlerine yer vermektedir (<https://mapuder.org.tr/referanslarimiz/>). Derneğin faaliyet ve mali raporları sitede yer almamaktadır.

Yaygın Eğitim ve Kültür Derneği (YEKDER); genel olarak eğitim alanında ve özellikle din eğitimi alanında görülen eksiklikleri gidermek ve bu alanda sürdürülen çalışmalara katkı sağlamak üzere kurulmuş bir dernektir. YEKDER, çocukların ve gençlerin eğitim programlarına Ev Okulu, Şahsiyet Okulu ve Marifet Okulu adı ile kurumsal bir kimlik kazandırmıştır. Ev okulu çalışmaları ile ilkokul, Şahsiyet Okulu ile ortaokul ve Marifet Okulu ile de liseli gençlere seslenmektedir. Ayrıca dernek bu birimlerde çalışacak öğretmenler için sınavlar tertip ederek bu sınavı başarı ile geçen

kimselerden öğreticilerini seçmektedir. Dernek ayrıca ebeveynlere yönelik de pek çok çalışma yürütmektedir. YEKDER, kamuoyunu aydınlatıcı çeşitli raporlar sunarak özellikle din eğitime dikkat çekmektedir (<http://www.yekder.org/?mod=yayinlar&lang=tr-TR&q=yayinlar>). Dernek faaliyet ve mali raporlarına sitede yer vermemiştir. Ayrıca destekçilerinden de bahsetmemiş, destek olmak için banka hesap numaralarını paylaşmıştır.

Tüm Üstün Zekâlılar Derneği (TÜZDER); üstün zekâlı çocukların zihinsel ve duygusal alanlarda desteklenmesi, bu çocukların sahip oldukları potansiyellerini kullanmayı öğrenmelerini ve performanslarını artırmaya yönelik çalışmalar yapan bir dernektir. TÜZDER, eğitimcilere, öğrencilere ve velilere çeşitli eğitimler vererek farkındalık oluşturmaktadır. Dernek ayrıca pek çok proje ile hem çocuklara hem gençlere hem de velilere seslenerek çalışmalarını yürütmektedir. Dernek, kurumsal ortaklarımız başlığı altında İstanbul'un önde gelen üniversitelerinden faydalanmaktadır. Derneğin sitesinde faaliyet ve mali tablolara rastlanmazken, destekçilerinden ve bağışçılarından bahsedilmemiş diğer derneklerin aksine bağış/destek vb. çeşitli ibarelere rastlanılmamıştır (<http://www.tuzder.org/>).

2.3.3. Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının Sorunları ve Çözüm Önerileri

Bu bölümde eğitim alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının yaşadığı sorunlar, toplumda karşılaştığı sıkıntılar, kendi içlerindeki problemler ve uygulamalar ele alınacak sonrasında bu sorunların cevapları aranacaktır.

2.3.3.1. Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının Sorunları

Türkiye'de sivil toplumculuğun önündeki sorunların benzerleri eğitim alanında faaliyet gösteren STK'ların sorunları ile paraleldir. Bundan dolayı Türkiye'de genel olarak sivil toplumun önündeki engelleri ve sorunları incelemek daha doğru olacaktır.

Çaha (1999), Sivil Toplum, Aydınlar ve Demokrasi isimli kitabında, Türkiye'de sivil toplumun problemlerini incelediği bölümde dört ana sorunun altını

çizmektedir. Çaha'ya (1999) göre, Türkiye'de en önemli sorun alanı anayasanın geniş çaplı demokratik ve özgürlük taleplerini karşılayacak bir görünüm sergileyememesidir. Bu durum, sivil toplumculuğun dinamizmine engel olmaktadır.

Çaha (1999), ikinci sorun alanı olarak, siyaset alanının ordunun ağırlığında devam ettiğini ve bu durumun siyasi haklar ve özgürlükler karşısında bir engele dönüştüğünü belirtir. Çaha (1999), üçüncü sorun alanı olarak, özelleştirmelerin başarılı bir şekilde tamamlanamamış olmasının ve piyasayı tekel ve kartelden kurtaracak yasal düzenlemelerin yapılamamış olmasının piyasa eksenli bir sivil toplumculuğun önünde büyük bir engel teşkil ettiğini belirtmiştir. Çaha (1999), son olarak Türk siyaset yapısının iki çatışmacı zihniyet tarafından aşırı biçimde kutuplaştırıldığından bahsederek bu durumun sivil toplumculuğun önünde büyük bir engel olduğunu belirtmiştir.

Karataş (2008), sivil toplum kuruluşlarının sorunlarını, bürokratik sorunlar, iç sorunlar ve kültürel sorunlar olmak üzere üç ana başlıkta incelemiştir. O'na göre, sivil toplum kuruluşlarının önündeki en büyük engellerden biri yasal sorunlardır. Son yıllarda yasal düzenlemelerle bazı değişiklikler yapılmış olsa da yönetmeliklerde hâlâ eksiklikler mevcuttur. Bu düzenlemeler yapılsa bile, sivil toplum kuruluşlarının devlet tarafından, meşruiyet (kabul) sorunu olduğunu belirten Karataş (2008), devletin sivil toplum kuruluşlarına yönelik bir politikasının olmamasının da bu durumu daha da belirgin hâle getirdiğini savunur.

Karataş (2008), iç sorunlar başlığı altında Çaha'nın (1999), belirttiği meşruiyet sorunundan bahseder ve STK'ların hem devlete, hem kendi içindeki bireylere hem de topluma karşı açık olamadıklarını ve bu durumun STK'ları kendi içerisinde demokratik olmayan bir yapıya ittiğini, böylece kendilerini toplumdan ve devletten uzaklaştırdığını savunur. Karataş (2008), son olarak kültürel sorunlardan bahsederek, eğitim sisteminin özgür, taleplerini rahatlıkla dile getirebilen ve kendi ayakları üzerinde duran bireyler yetiştiremediğini ve bu talepleri dile getiren STK'ların ise bir çıkar uğruna bunları dile getirdiği algısının toplumda oluştuğunu ve bu yapıya toplumun güvenmediği sonucuna ulaşır. Diğer taraftan son yıllarda pek çok STK'nın görülenin aksine farklı amaçlar gütmesi ve devlete sızma aracı olarak bu yapıları vesile olarak görmesi ve bazı

STK'ların da bu oyunun figüranı hatta başrol oyuncusu gibi davranması toplumdaki bu algıyı güçlendirmektedir.

Yürük-Silahtaroglu (2004), Türkiye'de STK'ların karşılaştıkları sorunlara değinirken Karataş ve Çaha'nın belirttiği; STK'lara kuşku ile bakıldığı, devletin egemen güç olarak STK'lara istenilen desteği ve güveni vermediği, STK'ların siyasi pratikler içerisinde kaybolup gittiği ve misyonundan uzaklaştığı gibi hususların altını tekrar çizmiştir. Bunun haricinde Yürük-Silahtaroglu (2004); STK'ların iç sorunlarına değinerek, örgüt içi bilgilendirme kanallarının zayıf olduğunu, beklentileri istenilen oranda karşılayamadıklarını, altyapı eksikliklerinin olduğunu, demokratik talepleri yerine getirmede başarılı olamadığını, deneyimlerinin ve maddi kaynaklarının yeterli olmadığını, proje üretmediklerini, diğer STK'larla ortaklaşa iş geliştiremediklerini hatta ilişki kurmada çok yetersiz kaldıklarını belirtmiştir. Aynı çalışmada Batı'da gönüllü kuruluşlarda görev yapan kişilerin tecrübeli, yaşlı ve belli birikime sahip insanlardan oluştuğunu, ülkemizde ise, tam tersi bir tablonun görüldüğünü belirtmektedir. Yürük-Silahtaroglu (2004), STK'ları belli bir şemsiye altında toparlayacak oluşumların, inisiyatiflerin ve platformların olmamasını da bir eksiklik olarak görmüştür.

Acar (2010), derneklerin profilini araştırdığı çalışmasında sivil toplum gelişmesinin ve güçlenmesinin önündeki en önemli engelin güven problemi olduğunu belirtir. Acar'a (2010) göre, devletin topluma, toplumun devlete ve sonunda toplumu oluşturan bireylerin birbirine güvenmemesiyle güvensiz bir toplum oluşur ve bu durum sivil toplumun da önünde engeldir. Toplumda yaşanan bu güvensizliğe bir de dürüst ve tutarlı olmayan, şeffaf ve hesap verilebilirlik ilkelerine uymayan sivil toplum kuruluşları da eklenince güven problemi gittikçe büyür. Acar (2010), sivil toplumun önündeki engellerden bahsederken, kaynak yetersizliğine, profesyonel yönetici ve çalışanların olmamasına değinir ve bunların da önemine dikkat çeker.

Zihnioğlu (2013), Türkiye'de sivil toplum bilincinin ve kültürünün yetersiz olduğunu, örgütsel ve teknik kapasitelerinin düşük olduğunu, insanların ortak bir amaç için bir araya gelme isteğinin ve yeteneğinin sınırlı olduğunu, STK'lara gönüllü katılımların çok düşük kaldığını, STK'ların liderler etrafında şekillenen kuruluşlar

olduğunu ve karar alma mekanizmalarının etkili çalışmadığını, mali kaynaklarının kendi ihtiyaçlarını dahi karşılayamadığını çalışmasında açıkça belirtmiştir.

Dursunoğlu (2012), demokrasilerde sivil toplum kuruluşlarının rolünü incelediği çalışmasında; STK'ların medyayı yetersiz kullandıklarını, tanıtım faaliyetlerinin eksik kaldığını, yöneticilerinin içinde buldukları yapıyı kamuoyunda yeterince iyi temsil edemediklerini, hedefledikleri kesimde yeterince ilgi uyandıramadıklarını ve diğer STK'larla olumsuz rekabet ilişkisi geliştirdiklerini belirterek sorun olan noktaları açıklamıştır.

Güneş ve Güneş (2003), Türkiye'deki eğitim politikalarını ve sivil toplum kuruluşlarını incelediği kitabında STK'ların sorunlarına eğilerek birkaç hususun altını çizmiştir. Güneş ve Güneş'e (2003) göre, STK'ların önündeki en büyük problemlerden birinin ideolojik kaygılar olduğunu ayrıca STK'ların meşruiyet sorunu olduğunu ve devlet ile STK'ların birbirine güven problemi bulunduğunu belirtir. Devlet ile STK'lar arasında yasal düzenlemelerin yapılmamasının da problemlerine değinen Güneş ve Güneş (2003), siyasal yapının kutuplaşmasının ve medyanın tekelleşmesinin de STK'ların önünde problem olduğunu vurgular. Ayrıca Güneş ve Güneş (2003), Türkiye'de STK'ların en önemli sorunlarından birinin de sivil denetimin olmaması ve kişisel çıkarların sivil toplumculuğun önüne geçerek ciddi zararlar doğurma ihtimalinin mevcut bulunduğunu savunur.

2.3.3.2. Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının Sorunlarına Çözüm Önerileri

Türkiye'de sivil toplumculuğun önündeki sorunları ve sorun alanlarını belirledikten sonra bu sorunlu alanların çözümüne yönelik olarak çözüm alanları ve çözüm aşamalarını sıralamak gerekmektedir. Ülkemizde sivil toplumculuğun önündeki sorunlu alanların çözümüne yönelik önerileri şu başlıklar altında toplamak mümkündür:

- I. Devlet-STK İlişisini Geliştirme
- II. Toplumsal ve Kültürel Bilinç Kazanma
- III. STK'ların İç Sorunlarına Yönelik Çözüm Önerileri

IV. STK'lar Arası İlişkiler Geliştirme

I. Devlet-STK İlişisini Geliştirme

Ülkemizde sivil toplumculuğun önündeki hukuksal sorunların çözümünde en etkili ve sonuç verici yöntem ya da uygulama yasal önlemlerin alınmasıdır. Bu noktada devletin ilgili birimleri, sivil toplum kuruluşlarının taleplerini, isteklerini, beklentilerini ve ihtiyaçlarını belirleyecek ortak oturumlar oluşturarak, sorunların giderilmesinde hukuksal düzenlemelerin önünü açmalıdırlar. STK'ların görüşleri alınmadan tepeden inme yasal düzenlemelerin yapılması etkili sonuçlar alınmasının önüne geçer. Bu bağlamda iletişim kanallarının devamlı açık tutulduğu, baskı ortamlarının etkilerinden uzak, demokratik ortamlarda her türlü düşüncenin ifade edilebildiği, paylaşımların sürekli hale getirildiği ve ortak aklın galip geldiği bu süreçlerin oluşması sivil toplumculuğun gelişmesinde anahtar rol işlevi görmektedir. Çaha (1999) da benzer düşünceleri dile getirdikten sonra anayasada özgürlükleri kısıtlayan maddelerin çıkartılarak sivil toplumculuğun gelişmesinin önemine vurgu yapmıştır.

Çaha (1999), sivil toplumculuğun etkin olarak gelişebilmesi için sosyal gruplar üzerindeki devlet baskısının kaldırılması gerektiğini belirtir. Demokrasinin özü düşünceye saygı olduğuna göre, devlet de toplumdaki grupların özgün ve farklı kimliklerine saygı duymalıdır (Çaha, 1999).

Silier (2001), sivil toplumculuğun gelişmesi için devletin, STK kuruluş aşamalarını kolaylaştırması, vergi muafiyeti getirmesi, kapatılmasını zorlaştırması ve dışarıdan yardım/kaynak alabilmesi gerektiğini belirterek devletin üzerine düşen sorumluluklardan bahsetmiştir.

Türkiye'de sivil toplumculuğun gelişmesi için Batı idealinden vazgeçilmemesi gerekir (Çaha, 1999). Avrupa Birliği uyum yasaları, sivil toplumculuğun Türkiye'de ciddi anlamda gelişmesinde ön ayak olmuştur (Güneş ve Güneş, 2003). Bu süreç STK'lar ile devlet arasında oluşabilecek uyumsuzluklar noktasında da hakem rolünü üstlenebilecek bağımsız, tarafsız uluslararası kuruluşların oluşumunu hızlandıracak ve süreçte oluşabilecek olumsuzlukların ortadan kaldırılmasını sağlayacaktır.

Ülkemizde devletin üzerine düşen görev ve sorumluluklar olduğu kadar STK'ların da üzerine düşen pek çok sorunlu alan bulunmakta ve çözüm önerileri beklemektedir. Bu bağlamda STK'lar devletin içerisine sızma gibi görülecek direkt ya da dolaylı ilişkilerin içerisine girmeden devletle ilişkilerini yasal çerçevede dizayn etmek zorundadırlar. Bu ve benzeri oluşumların kalkıştığı her eylem toplumdaki tüm STK'ları etki ve zan altında bırakmakta ve hareket alanlarının kısıtlanmasına sebebiyet vermektedir. Bu anlamda STK'ların üzerine düşen görevlerden biri de, toplumsal uzlaşmayı esas almayan ve toplumda usulsüzlüğe ve kanunsuzluğa karşı tepkisini açıkça ortaya koymasındır.

Ülkemizde yukarıda bahsedilen durumun aksine gelişebilecek bir başka olay ise, Çaha'nın (1999) kapıkulu geleneği olarak bahsettiği bazı sivil toplum kuruluşlarının devletten rant bekleyen, devletçi refleksle hareket eden ve toplumsal hassasiyetten çok merkezîyetçi teamüllerle gündem oluşturan bazı kesimlerin var olmasıdır. STK'lar bu tür oluşumlara da tavırlarını açıkça belli etmeli ve bu STK'lar ile ilişkilerini gözden geçirmelidir.

Ülkemizde sivil toplumculuğun önündeki engellerden kurtulmanın bir diğer adımı, ekonomik yaşamda serbest piyasa ekonomisinin benimsenmesidir (Çaha, 1999). Devlet tekeline olan bir ekonomik yapının sivil toplumun oluşumunda ciddi bir engel olduğu unutulmamalıdır.

II. Toplumsal ve Kültürel Bilinç Kazanma

Ülkemizde uzun yılların birikimi olan vakıf çalışmaları tarihsel ve kültürel olarak sivil toplumculuğa bakış açısında olumlu bir etki bırakmıştır. Tarihsel süreçte ne kadar sıkıntılı ve problemlili alanlara doğru bir kayış söz konusu olmuş olsa bile olumlu izler bıraktığı ve günümüzde hala bazı uygulamalarda bu yapıya atıf yapıldığı ve örnek alındığı bilinmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi yapısı bağlamında sivil toplumculuk dalgalı bir seyir izlemiştir. Ancak son yıllarda sivil toplum kuruluşlarının hem nicelik olarak artışı hem de nitelik olarak etkisinin daha fazla hissedilmesi ve örnek uygulamalarıyla toplumun her kesimine dokunma durumu oluşmuştur. Bu bağlamda

STK'lar kendilerini toplumda daha rahat olarak ifade edebilecekleri ortamlar oluşturarak topluma bir nevi kendilerini ispatlamakla yükümlüdürler.

Sivil toplum kuruluşları topluma tek yönlü ve sadece kendilerinden oluşan bir yapı olarak değil çok boyutlu etkilerden oluşan bütünün bir parçası olarak bakmalıdırlar. Bunun için toplumda farklı kesimlerin isteklerini de göz ardı etmemelidirler. Ayrıca toplumda örgütlü yapıların oluşumunu destekleyecek her türlü düşünceye açık olmalı ve bu haklar noktasında taleplerini devlete karşı da açıkça belirtecek çıkış yolları aramalıdır.

Toplumda demokrasi kültürünün bir göstergesi olan STK'ların işlevselliğinin artması, yerel ve ulusal medyada amaçlarının ve faaliyetlerinin yer bulması, yaptıklarının toplum tarafından kabul görmesine ve STK'lara gönüllü katılımına ciddi oranda katkı sağlar. Böylelikle bireyler demokratik taleplerini, kendi düşünce ve planlarını yaşama geçirme imkânına kavuşurlar (Dursunoğlu, 2012).

Ülkemizde toplumsal anlamda sivil toplumculuğun en başarılı sınav verdiği alan yardımlaşma konusunda olmaktadır. STK'lar özellikle 1999 Gölcük Depremi'nde yerelden genele çok iyi bir şekilde örgütlenerek yardımlarını ulaştırmışlar ve tüm dünyaya çok güzel bir mesaj vermişlerdir. Bununla beraber son yıllarda sınır komşusu olduğumuz Suriye halkının da yanında olduğunu gösteren pek çok STK, yardımlarını organize ederek buraya ulaştırabilmektedirler. Bunun haricinde Suriye'den topraklarımıza göç eden pek çok insana da kucak açan Türk halkı başarılı sınavlarına bir yenisini daha eklemiştir. Bu ifadelerden de anlaşıldığına göre yardımlaşma, dayanışma gibi alanlarda bir araya rahatlıkla gelmeyi başaran halkımızın, bu niyetlerini organize hale getirerek ferdi birlikteliklerden ziyade örgütlü beraberliği yakalayabilecek ortaklıklara ihtiyacı vardır.

III. STK'ların İç Sorunlarına Yönelik Çözüm Önerileri

STK'ların en önemli sorunlarından biri olan meşruiyet sorununun çözümüne yönelik Ryfman (2006), bazı referanslar noktalarından bahsetmiştir.

- Sahada çalışan bir STK, misyonu, etkinliği, başarısı ve uyguladığı yardım faaliyetleri ile yavaş yavaş toplumda meşruiyetini artırır.
- STK, zaman içerisinde başarıya ulaştığı ve uzmanlaştığı alanlarda meşruiyetini güçlendirir.
- STK'ların meşruiyet kazanma faktörlerinden biri de, toplumsal projeler geliştirme ve bu projeleri etkili biçimde uygulayarak topluma mâl edebilmektir.
- Ryfman toplumda kök salma olarak belirttiği, değerlendirmesi zor ama ihmal edilmemesi gereken bir olgu olarak, toplumun saygın ve itibarlı insanların ve pek çok bağışçısı bulunan yapıların doğal meşruiyet kazandığını söyler.
- Ryfman son olarak meşruiyet sorununun iç hukukla ve uluslararası hukukla korunabileceğini belirtir.

Sivil toplum kuruluşlarının toplumsal meşruiyet sorununun yanında iç meşruiyet sorunları da bulunmaktadır. STK'ların yönetim ya da idari kadrolarının üyelerine ve gönüllülerine bilgi akışı sağlamaları, iç iletişim kanallarını kullanmaları, kendilerini ifade ederken onların desteğini ve yardımlarını almaları bu sorunların ortadan kalkmasına zemin hazırlayabilir. Bu konuda en etkili yöntemlerden biri örgüt içi bilgilendirme ve iletişim kanallarının ve süreçlerinin son derece şeffaf, katılımcı ve demokratik yapılmasıdır. Bu ortamın oluşması idari kadrolar yanında, üyelerin, gönüllülerin ve çalışanların da motivasyonunu artırır.

STK'ların iç denetim sistemlerinin etkin çalışması da sorunların çözümünde önemli etkenlerden biridir. STK'lar kendi bünyelerinde denetim mekanizmaları kurabildikleri gibi dışarıdan hizmet alma yoluyla da kendilerini denetlettirerek, pek çok hususta geribildirim alabilirler. Bu husus sivil toplumculuğun etkili olarak yürütülmesinde ciddi katkılar sağlar. Bu sayede STK'lar yaptıklarını ve yapamadıklarını, güçlü ve zayıf yönlerini, karşılarındaki fırsatları ve tehditleri,

toplumdaki konumlarını, ekonomik durumlarını vb. hususlarda pek çok veriyi elde edip geleceğe gerçekçi bir bakış geliştirebilirler.

STK'ların en önemli sorunlarının başında gelen toplumda kendini ifade edememe, kendine toplumda bir yer açamama problemlerine yönelik yapılacak basit ve kitlelere kısa zamanda ulaşabilecek yöntem tanıtıcı internet sitelerinin açılmasıdır. Araştırmamızın ilgili noktalarında değinildiği gibi, STK'ların çok büyük bir kısmının internet sitesi yoktur, olanların ise bazılarının uzun süredir güncellenmediği görülmektedir. Meşruiyet gibi bir sorunu tartışan ve bu konuda ciddi sınavlar veren STK'ların kendilerini en iyi ve en etkili şekilde ifade edebilecekleri internet sitelerinin ve iletişim ağlarının sağlanmasının ne kadar önemli olduğu ve toplumda ne denli bir kabul işlevi görebileceğini tahmin etmek hiç de zor değildir. Bunun yanında STK'ların imkânları ölçüsünde yazılı ve görsel medyayı bunun yanında sosyal medyayı da etkin olarak kullanabilecek etkinlikler, yarışmalar, projelerin olması gerekir.

STK'ların sorunlarına çözüm olabilecek etkenlerden biri de, yaptıkları faaliyetler, süreçler ve sonuçlar hakkında bağışçıları ve gönüllülerini bilgi sahibi yapması ve gerekirse bu konular hakkında raporlar sunarak onlara ulaştırmasıdır. Bu durum gönüllüler ve üyeler nezdinde STK'nın kabullenilmesini, sahiplenilmesini ve meşruiyetini de artırır. Ayrıca bağışçıların da verdikleri ekonomik desteklerin nereye ve nasıl harcandığını görmesi açısından önemli bir motivasyon unsuru sağlar ve böylelikle bağışçılar yapılan işi sahiplenmiş olur ve katkılarını arttırarak devam ettirirler.

STK'larda işlerinin yürütülmesinde en önemli destekçiler gönüllülerdir. Gönüllüler, STK'larda gerek hizmet vermek gerekse gönüllü katkı vermek gerekse de bir işi organize etmek anlamında pek çok işleyişte kendilerine yer bulurlar. STK'ların da bu işleri yapan gönüllüleri taltif ve onore edecekleri, çeşitli hediyelerle onları motive edecekleri, cesaretlerini arttırabilecekleri etkinlikleri, programları tertip etmeleri gerekir. Bu durum gönüllülerin de STK'ları sahiplenme duygusunu artırır ve yaptıkları işlerde onları daha mutlu hissettirir. Ayrıca STK'lar gönüllülerini çeşitli eğitim ortamları içerisinde bulundurarak ve o eğitimleri aldırarak hem STK için hem de gönüllüler için bir artı değer oluşturabilir.

STK'ların önemli sorunlarından biri olan kaynak sorununun çözümüne yönelik çeşitli bakanlıkların proje destekleri ile Avrupa Birliği'nin fonları yararlı olabilir. Bu konuda STK'ların gerek kendi ilgi alanlarında seslenebilecekleri iş adamlarından yardım talep ederek gerekse de derneğe ek gelir getirebilecek uygulama ve projeler geliştirerek kendi fonlarını oluşturmaları da önerilebilir. Bu bağlamda STK'lar girişimci gibi hareket etmeli hatta bu konuda profesyonel hizmetliler istihdam etmeli ya da dışarıdan profesyonel hizmet satın almalıdırlar. Dünyada ve ülkemizde STK'lar kendi fon yönetimlerini geliştirebilecek ve onu etkili olarak kullanabilecek çeşitli argümanlarla hareket etmeye başlamışlardır ve yakın gelecekte bu hususun tüm STK'lar için geçerli bir durum olarak karşımıza çıkması da muhtemeldir.

IV. STK'lar Arası İlişkiler Geliştirme

Ülkemizde sivil toplum kuruluşlarının bir araya gelerek ortak platformlar etrafında buluşmaları, STK ağları oluşturmaları, kamuoyunu ilgilendiren konularda ortaklık geliştirmeleri, ortak proje, etkinlik düzenlemeleri, sivil toplumculuğun önündeki pek çok engelin aşılmasını ve gereksiz güç kaybının önüne geçilmesini sağlayacaktır.

Sivil toplum kuruluşlarının birbirleri ile ilişkilerini geliştirebilecek çözüm önerileri şöyle sıralanabilir:

- Sivil toplum ağları (gazete, dergi, internet sitesi vb.) oluşturarak STK'ların birbirinden haberdar olması sağlanabilir.
- STK platformları oluşturularak birlikte karar alma, alınan kararları birlikte savunma olanağı gerçekleştirilebilir.
- STK inisiyatifleri ile toplumsal pek çok soruna ait çözümler birlikte geliştirilebilir ve dillendirilebilir.
- STK'lar bir araya gelerek kendileri için ortak standartlar belirleyerek profesyonel bir oluşum süreci belirleyebilir.

- STK'lar ortak bir tanım geliştirerek, iş ahlakının oluşmasına katkıda bulunabilirler (Yürük-Silahtaroglu, 2004).
- STK'lar güçlerinin yetmediği, zorlandığı, daha çok hedef kitlesine ulaşmak istediği durumlarda ortak projeler ve etkinlikler geliştirerek birlikte iş yapabilme becerileri kazanabilirler.
- Sivil toplum kuruluşları sadece yurt içi birliktelikler değil yurt dışı ilişkiler kurma noktasında da iş yapabilme becerileri geliştirebilmelidirler.

2.4. Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarını Hedef Alan Çalışmalar

Türkiye'de eğitim politikaları ile sivil toplum ilişkisini ortaya koyan ilk çalışma 2003 yılında M. Güneş ve H. Güneş tarafından yazılan Türkiye'de Eğitim Politikaları ve Sivil Toplum adlı kitaptır. Kitabın önsözünde yazılış amacını açıklayan yazarlar, parti ve hükümet programlarında yer alan eğitim politikalarının, Atatürkçü düşünce sisteminden farklılaşmasını ortaya koymaya çalışmaktadırlar. Ayrıca eğitim sisteminin zamanının gerisinde kaldığını ve bu geriliğin sivil toplum kuruluşları ile dillendirilmesi gerektiğini belirten yazarlar bu bağlamda Türk Ocakları ile Eğitim-Sen örneğini son bölümde işlemişlerdir.

Çankaya (2005), Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı, Türk Eğitim Vakfı, Anne ve Çocuk Vakfı, Zihinsel Engelliler Vakfı, Türk Psikologlar Derneği, Türkiye Sosyal Bilimler Derneği, Türk Eğitim Derneği gibi eğitim alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarını çalışmış kendisi de bir sendikanın eğitim faaliyetlerini incelemiştir. Çakır (2006) eğitim kurumları ile sivil toplum kuruluşlarının ilişkisini incelediği çalışmasında, eğitime doğrudan etki ettiğini vurguladığı Eğitim-Sen, Türk Ülkü Ocakları, Milli Eğitim Vakfı, Türk Eğitim Derneği, Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, Çağdaş Eğitim Vakfı, Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı, Gönüllü Eğitimciler Derneği ile dolaylı yoldan etki ettiğini vurguladığı Hacı Ömer Sabancı Vakfı, Vehbi Koç Vakfı, İhlas Vakfı, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Alarko Eğitim Kültür Vakfı, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, Türkiye Zekâ Vakfı gibi sivil toplum kuruluşlarını ayrı başlıklar altında çalışmıştır.

Orhan (2007) ise 1990 sonrasına yoğunlaşarak, Türkiye’de eğitim sisteminin yeniden yapılandırılmasında sivil toplumun rolünü, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD), Türk Eğitim Vakfı (TEV), Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV), Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG) gibi ulusal bazda çalışan sivil toplum kuruluşlarının etkinliğiyle incelemiştir. Şirin (2008), eğitimin siyasal işlevlerine yöneldiği çalışmasında sivil toplum kuruluşlarının bu işleve olan katkılarını Anne Çocuk Eğitim Vakfı, DİSK, Eğitim-Bir-Sen, Eğitim-Sen, Eğitim Reformu Girişimi, HAK-İŞ, MÜSİAD, Tarih Vakfı, Türk Eğitim Derneği, TİSK, Türk Eğitim-Sen, TÜRK-İŞ, Türkiye Özel Okullar Birliği Derneği ve TÜSİAD üzerinden değerlendirmiştir. Tura (2004) ve Ertugay (2005) ise, genel olarak STK’ların siyasal iktidar üzerindeki etkilerini incelemişlerdir.

Karataş (2008), Türk eğitim sisteminde sivil toplum kuruluşlarının konumlarını ve işlevlerini incelediği çalışmasında 32 sivil toplum kuruluşu yöneticisi ile 201 okul yöneticisinin görüşlerini almıştır. Özdemir (2009), sivil toplum kuruluşlarının örgütlenme modellerinden bahseden çalışmasında, Amargi Kadın Kooperatifi’nin örgütlenme modelini, örgüt içi demokrasinin işlerliğini, gönüllülerle ve devletle ilişkilerini incelemeye çalışmıştır. Demirel (2009), kuramsal ve tarihi arka planı ile sivil toplum kuruluşlarını inceleyerek, Erzincan Kültür Eğitim ve Yardımlaşma Derneği’nin yapılanma biçimini, misyonunu, faaliyetlerini örnek alarak çalışmıştır. Güçlü (2009), sivil toplum kuruluşlarının yerel yönetimlerle etkileşimlerini incelediği çalışmasını Sivas Hayat Ağacı Derneği kapsamında yürütmüştür. Bu derneğin Sivas Belediyesi ile beraber yürüttüğü projeleri göz önünde bulunduran araştırmacı iyi örnekliklerin ve uyumlu çalışmanın sivil toplumculuğun gelişmesine ve yerel yönetimlerin halkla buluşmasına imkân tanıdığı sonucuna ulaşmıştır. Sohbet (1999) ise, STK’ların sağlık eğitimi çalışmalarını incelemiş ve 176 STK ile irtibata geçerek görüşmüştür.

Funda (2011), STK’ların bilişim teknolojilerinden yararlanarak finansal kaynaklara ulaşma çabalarını, Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV) üzerinden analiz etmiştir. Engiz (2013) ise, STK’ların yeni faaliyet alanı olarak belirttiği internet

ve sosyal medya ağlarının sadece toplumda farkındalık yaratma potansiyeli düşünüldüğünde bile ne kadar güçlü olduğunu yaptığı çalışmayla ortaya koymuştur.

Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA), 2012-2013 yılları arasında TRA2 Bölgeleri olan Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars illerinde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ile ilgili Prof. Dr. Ömer Çaha, Doç. Dr. Adem Çaylak ve Dr. Hüseyin Tutar'a bir rapor hazırlatmıştır. SERKA'nın bu raporu hazırlatma amacı; STK'ların kapasite ve profillerini belirleyerek, sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin bölgenin sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlarına yönelik bakış açılarını saptamak ve çözüm yollarını araştırmaktır.

2.5. Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşları İlişkisi

Türkiye'de 1990'lı yıllarda sivil toplumculuğun devlet tarafından ciddiye alınmasını sağlayan ve görünürlüğünü açıkça ortaya koyduğu etkinliklerden birinin Habitat-II Konferansı olduğunu belirtmiştik. Habitat Konferanslarının temel amacı; kentleşme ve kentleşmeye bağlı sorunların saptanması, bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin konuşulması ve bunun sonucunda hukuki bir altyapının oluşturulmaya çalışılmasıdır (Bkz. <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-insan-yerlesimleri-programi.tr.mfa>). Bu amaç doğrultusunda ikincisi ülkemizde düzenlenen konferansa kentin asıl sahipleri olan, kentle ilgili söylemleri olan ve kendi buldukları yerin (yani yerelin) nabzını tutan STK'lar iştirak etmişlerdir. Bu etkinlikle beraber, STK'lar yerele ait söylemler üretmeye, hemşehricilik adı altında birliktelikler oluşturmaya, kültürel, sosyal ve ekonomik işbirlikleri kurmaya yönelmişler ve kendini ifade edebilecekleri ortam arayışlarına girmişlerdir.

Türkiye'de yerelin sessiz devrimi olarak görülebilecek asıl olay, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ile ortaklaşa yürütülen "Yerel Gündem 21" programıdır. Yerel Gündem 21'in temel felsefesi, yerel yönetimler ile sivil toplumu, kentin gündemini belirlemek amacıyla buluşturmaktır. Böylelikle hem katılımcı demokrasi gelişecek hem de çevre ve yaşam kalitesi iyileşecektir (Arar, 2002).

Yerel Gündem 21 kapsamında; kent konseyleri, çalışma grupları, kadın ve gençlik meclisleri, çocuklar, yaşlılar ve engelliler platformları ve mahalleye yönelik

çalışma yapan gruplar bu program bünyesinde bulunmaktadır (Emrealp, 2005). Bu programın kapsamında faaliyet gösteren kent konseyleri (veya benzeri platformlar), merkezi yönetimi, yerel yönetimi ve sivil toplumu ortaklık anlayışıyla buluşturan yönetim mekanizmaları olmuşlardır. Burada yönetim kavramı dikkat çekmektedir.

Tekeli (1996), yönetim kavramından yönetim kavramına geçişi bireyle devlet arasında kurulan yeni bir ilişki biçimi olarak açıklamaktadır. Tekeli'ye (1996) göre; tek özneli, merkeziyetçi, hiyerarşiyi benimseyen ve tüm yetkileri ve kaynakları kendinde toplayan yönetim anlayışından, çok aktörlü, insan haklarına saygılı, toplumdaki aktörleri yapabilir kılan, yönlendiren, kaynakların yönlendirilmesini kolaylaştıran yönetim anlayışına geçilmektedir. Bu durumla beraber Türkiye'de çok uzun zamandan sonra halkın kendi bulunduğu kenti ve yöresi ile ilgili olarak görüş bildirebileceği, karar süreçlerine katılabileceği, işbirliği yapabileceği ve alınan kararlara etki edebileceği bir ortam doğmuştur (Çarkçı, 2007). Bir başka ifade ile devlet artık klasik merkeziyetçi yapıdan vazgeçerek sivil toplum kuruluşlarını sürece dâhil etmek istemektedir (Güçlü, 2009). Yaşanan bu süreç ve sonrasında yapılacak doğru uygulamalarla demokrasi işler kılınacak ve katılımcı bir ortam oluşacaktır.

Yönetim sürecinden yönetim sürecine geçişlerde pek çok sorunun yaşanma ihtimali mevcut olmasına karşın bu adımlardan ve uygulamalardan vazgeçmemek gereklidir. Bu süreçte hem sivil toplum kuruluşlarının hem de merkezi ve yerel yönetimlerin sağduyuyu elden bırakmadan, iletişim bağlarını koparmadan, süreç içerisinde birbirlerini yok saymadan ve birbirlerine akıl vermeden uzlaşılı kültürü ile hareket etmelerinde fayda vardır. Aksi takdirde oluşabilecek yanlış anlaşılımlar ve uygulamalar sürecin ilerleyişini aksatabilir.

Kent konseyi ya da benzeri oluşumlar her kesimin görüşünü rahatlıkla ifade edebileceği ve kentle ilgili sorumluluk alabilecekleri oluşumlar olarak da var olabilmelidirler. Bu bağlamda yerel yönetimler, STK'ların geliştirdikleri projeleri desteklemeli, bilgi ve tecrübesini paylaşmalı, uygulanması için cesaretlendirmeli, gerekli kaynakları ayırmalı ve lojistik destek sağlamalıdır. Ancak bu durum STK'ları yerel yönetimin uydusu yapmamalı ve onlara bağımlı hareket eder hale getirmemelidir

(Çarkçı, 2007). Sivil toplumculuğun ruhuna aykırılık teşkil eden bu durumu önceki bölümlerde incelemiştik.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma tarama modelinde tasarlanmış olup bilinmek istenen olgunun, uygun bir şekilde araştırılarak belirlenmesi amacıyla kullanılmıştır. Tarama modelinin temel amacı, herhangi bir konu hakkında bireylerin duygu, düşünce ve görüşlerini olabildiğince geniş kesimlerden elde etmektir (Erözkan, 2007). Bu çalışma, tarama modeline uygun olarak, derneklerin eğitim faaliyetleri ile karşılaştıkları sorun alanlarının belirlenmesi amacıyla dernek yetkililerinin görüşleri ve düşünceleri temele alınarak hazırlanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma yapılacak derneklerin listelerine Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın internet sitesinden ulaşılmıştır. Derneklerin yerel olması hesaba katılarak çalışma İstanbul ili ile sınırlandırılmıştır. Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın internet sitesinden Derneklere İlişkin İstatistikler kısmına girilerek İllere ve Faaliyet Alanlarına Göre Dernekler listelenmiştir. Bu listeye göre, Türkiye'de Eğitim Araştırma Derneklerinin sayısı 6.077 olarak belirlenmiştir. İstanbul'da eğitim amaçlı kurulan derneklerin sayısı ise 549'dur. Eğitim Araştırma Dernekleri kendi içerisinde iki kategoride değerlendirilmiş ve Örgün ve Yaygın Eğitim Alanlarında Faaliyet Gösteren Dernekler ile Eğitim Alanında Araştırma Yapan Dernekler olmak üzere isimlendirilmiştir. Bu bağlamda İstanbul'da eğitim amaçlı derneklerden 253'ü örgün ve yaygın eğitim alanında faaliyet gösterirken, 296'sı Eğitim Alanında Araştırma Yapan Dernekler olarak faaliyet göstermektedirler. Çalışmada yerel derneklerin eğitim faaliyetleri ve sorun alanlarının tespitine öncelik verildiği ve amaca hizmet etmesi bakımından, her iki dernek türü de evrene dâhil edilmiştir.

Örgün ve yaygın eğitim alanında faaliyet gösteren derneklerin genel profili incelendiğinde; 18 derneğin kendisine ulaşılmasını sağlayabilecek herhangi bir bilgisinin olmadığı, 31 derneğin eğitimle alakalı hiçbir çalışma yapmadığı ya da

eğitimle ilgisi olmadığı, 6 tanesinin kapatıldığı, 37 tanesinin ise ya uluslararası anlamda çalıştığı ya da farklı illerde şubelerinin olduğu ortaya çıkmıştır. Geri kalanlarının 11 tanesi cami Kur'an kursu, 11 tanesi yurt, 6'sı mezunlar derneği, 5'i hemşehri derneği, 1'i spor kulübü ve 1'i de iktisadi işletme şeklinde örgütlenmiştir (Şekil 7).

Örgün ve yaygın eğitim alanında faaliyet gösteren derneklerin (253 dernek) iletişim bilgileri incelendiğinde ise, haklarında herhangi bir iletişim bilgisine ulaşılan dernek sayısı İstanbul'da toplamda 167'dir (%66). Bu 167 dernekten; 121 tanesinin telefon numarasına, 164 tanesinin adres bilgisine, 140 tanesinin e-posta adresine, 35 tanesinin ise web adresine ulaşılabilmektedir. Toplamda 253 derneğin, sadece 26'sının (%10); adres, telefon, e-posta adresi ve web sayfası bilgilerinin tamamına ulaşılabilmektedir. Bunlar yine de teyit edilmeye muhtaç bilgilerdir.

Anket online ortamda hazırlandığı ve uygulandığı için derneklerden ancak 140 tanesine gönderilebilmiştir. Anket gönderilen e-posta adreslerinden, 39 tanesinin e-posta adresleri yanlış ve hatalı olduğu için kendilerine ulaştırılamamıştır. Anket gönderilen 140 dernekten 75 tanesinin kurs ya da yurt olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda örnekleminiz 65 derneğe inmiştir. Bu derneklerden 39 tanesi pek çok defa aranmasına ve pek çok defa e-posta ile geri dönüş istenmesine rağmen geri dönüş yapmamışlardır. 2 dernek ise anketi cevaplayamayacağını açıkça söyleyerek anketi cevapsız bırakmışlardır. Bu şekilde anketi cevaplayan dernek sayısı 24 olmuştur.

Tablo 4: Örgün ve Yaygın Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Derneklerin Anketi Yanıtlama Durumları

Örgün ve Yaygın Eğitim Dernekleri	Anket Sayısı
İlgisi olmayan	146
Telefon ya da e-posta adresi bilgisi olmayan	42
Telefon ya da e-posta adresi olmasına rağmen ulaşılamayan	39
Anketi cevaplamayan	2
Anketi cevaplayan	24
Toplam	253

Örgün ve Yaygın Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler gibi Eğitim Alanında Araştırma Yapan Dernekler de benzer bir eleme süzgecinden geçirilmiş ve onlarda da Tablo 5'teki sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Tablo 5: Eğitim Alanında Araştırma Yapan Derneklerin Anketi Yanıtlama Durumları

Eğitim Araştırma Dernekleri	Anket Sayısı
İlgisi olmayan	113
Telefon ya da e-posta adresi bilgisi olmayan	99
Telefon ya da e-posta adresi olmasına rağmen ulaşılamayan	58
Anketi cevaplamayan	8
Anketi cevaplayan	18
Toplam	296

Bu bilgiler ışığında toplam dernek sayıları ve ayrıntılı cevaplama durumları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: Eğitim Derneklerinin Anketi Yanıtlama Durumları

Eğitim Dernekleri	Anket Sayısı
İlgisi olmayan	259
Telefon ya da e-posta adresi bilgisi olmayan	141
Telefon ya da e-posta adresi olmasına rağmen ulaşılamayan	97
Anketi cevaplamayan	10
Anketi cevaplayan	42
Toplam	549

Tablo 6'da görüldüğü gibi İstanbul'da faaliyet gösteren eğitim derneklerinin toplam sayısı 549'dur. Ancak Dernekler Dairesi Başkanlığı'ndan alınan veriler doğrultusunda eğitim derneği ile ilgisi olmayan toplamda 259 dernek bulunmaktadır. Bu bağlamda evren ($549-259=290$) 290 dernek olmaktadır. Bu 290 dernekten 141 tanesinin hiçbir iletişim bilgisi bulunmamaktadır.

Derneklerden 97'sinin çeşitli iletişim bilgisi olmasına karşın birçoğunun iletişim bilgilerinden kendilerine ulaşılammıştır. Telefonla ya da e-posta adresi ile kendilerine ulaşılan bazı dernekler ya geri dönüş yapmamışlar ya da süreci devamlı oyalayarak araştırmanın sonuçsuz kalmasına sebep olmuşlardır. İletişim bilgileri olan bu derneklerden telefon bilgileri olanlar en az 3 defa farklı zamanlarda aranmış, e-posta adresi olanlara e-posta atılarak tekrar tekrar hatırlatmalarda bulunulmuştur. Telefon bilgisi olmayıp sadece e-posta adresine ulaşılan derneklere ise yine en az 3 defa farklı zamanlarda e-posta atılmış ve geri dönüş yapılması istenmiştir. Tüm bunlara karşın anketlere yanıt vermemişlerdir.

İletişim bilgileri olup kendilerine anket yollanan 10 dernek ise, çeşitli nedenlerle anketi yanıtlamayacağını belirtmişlerdir. Anketi yanıtlamayacağını açıkça söylemeyip bu tür çalışmalarını dernek yönetim kurullarının incelemesi ve onların onayıyla yapabileceklerini söylemelerine karşın farklı zamanlarda çeşitli hatırlatmalarla tekrar denemeler yapılmış ancak bu derneklerden geri dönüş alınmamıştır. Bazı dernek görevlileri ise bu tür çalışmalarını benimsemediklerini söyleyerek anketleri yanıtlamaktan uzak durmuşlardır. Bazı dernek yöneticileri ise siyasi konularda anketlere cevap vermediklerini belirtmişlerdir. Ancak anketin içeriğinde siyasi ya da farklı düşünceye hizmet eden soruların olmadığı söylenmesine karşın ön yargılı tutumlarını sürdürerek ankete katılamayacaklarını belirtmişlerdir.

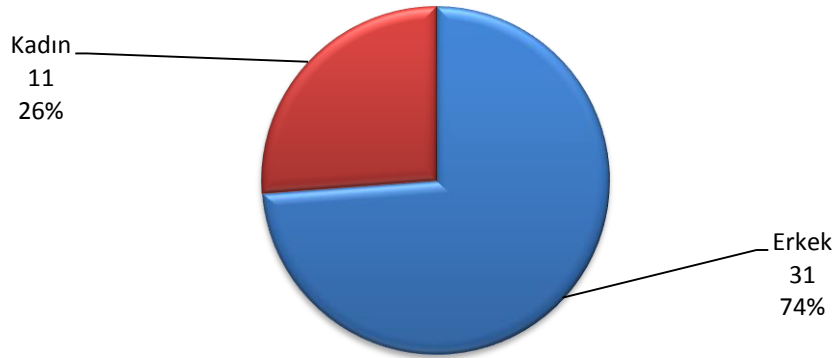
Ankete cevap veren toplamda 42 dernek olmuştur. Bu dernekler, İstanbul merkezli olup, İstanbul ili dışında şubesi/şubeleri olmayan ve faaliyetlerini öncelikle bulunduğu semt/mahalle, ilçe, il genelinde yürütürken sınırlı da olsa ülke çapında da faaliyet gösteren derneklerdir. Derneklerden 35 (%83) tanesinin şubesi bulunmamaktadır. Derneklerden 7 (%17) tanesinin İstanbul sınırları içinde şubesi bulunmaktadır.

Tablo 7: Çalışma Evrenine Göre Anketlerin Yanıtlanma Sayıları

Anket Durumu	Frekans	Yüzde
Telefon ya da e-posta adresi bilgisi olmayan	141	49%
Telefon ya da e-posta adresi olmasına rağmen ulaşılamayan	97	33%
Anketi cevaplamayan	10	3%
Anketi cevaplayan	42	14%
Toplam	290	100%

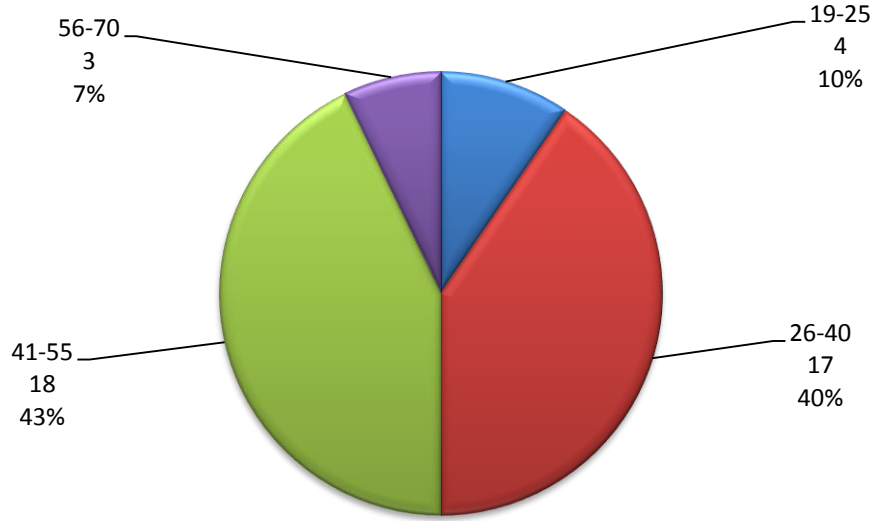
Tablo 7’de görüldüğü üzere çalışmanın evrenini 290 eğitim derneği, örneklemini ise yukarıda seçimi ayrıntılı olarak anlatılan 42 eğitim derneği oluşturmuştur.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda geliştirilen anketi cevaplayan dernek görevlilerine ilişkin bilgiler anketin 2. Bölüm’ünde anketi yanıtlayan dernek görevlilerinin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, mesleği ve kurumdaki pozisyonları şeklinde sorulmuştur. Buna göre, anketi yanıtlayan dernek görevlilerinin cinsiyet dağılımı aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 9: Dernek Görevlilerinin Cinsiyet Dağılımı

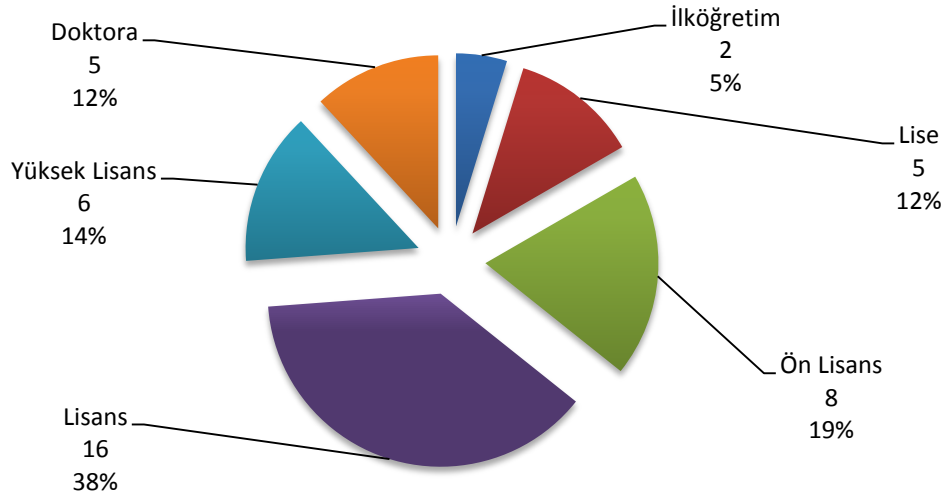
Şekil 9’da görüldüğü üzere dernek görevlilerinin 31’i (%74) erkek, 11’i (%26) ise kadındır.

Şekil 10: Dernek Görevlilerinin Yaş Dağılımı

Dernek görevlilerinin yaş dağılımı incelendiğinde (Şekil 10), 19-25 yaş aralığında 4 (%10), 26-40 yaş aralığında 17 (%40), 41-55 yaş aralığında 18 (%43), 56-70 yaş aralığında 3 (%7) dernek görevlisi bulunurken, 70 yaş üstünde ise hiçbir dernek görevlisi bulunmamaktadır.

Şekil 11 incelendiğinde ise dernek görevlilerinin eğitim durumlarına ulaşmak mümkün olacaktır. Buna göre; ilköğretim mezunu 2 (%5), lise mezunu 5 (%12), ön lisans mezunu 8 (%19), lisans mezunu 16 (%38), yüksek lisans mezunu 6 (%14) ve doktora mezunu 5 (%12) kişinin olduğu görülecektir.

Şekil 11: Dernek Görevlilerinin Eğitim Durumları

Bu bölümde dernek görevlilerinin cinsiyet, yaş ve eğitim durumlarının yanında meslekleri ve kurumlarında hangi pozisyonlarda görev yaptıkları da sorulmuştur. Dernek görevlilerinin kendi kurumlarındaki (derneklerindeki) pozisyonları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Dernek Görevlilerinin Kurumlarındaki Pozisyonları

Pozisyon	Sayı	Yüzde
Başkan	21	50%
Başkan yardımcısı	3	7%
Yönetim kurulu üyesi	7	17%
Eğitim koordinatörü	6	14%
Çalışan	2	5%
Gönüllü	3	7%
Toplam	42	100%

Tablo 8’de görüldüğü üzere dernek görevlilerinden 21’i (%50) başkan, 3’ü (%7) başkan yardımcısı, 7’si (%17) yönetim kurulu üyesi, 6’sı (%14) eğitim koordinatörü, 2’si (%5) çalışan ve 3’ü (%7) de gönüllüdür.

Anketi yanıtlayan dernek görevlilerinin meslek dağılımlarına bakıldığında (Tablo 9); akademisyen 2 (%5), avukat 1 (%2), işsiz 2 (%5), yönetici, girişimci veya esnaf 15 (%36), eğitimci 2 (%5), doktor veya psikolog 2 (%5), emekli veya ev hanımı 3 (%7), işçi 6 (%14), halkla ilişkiler görevlisi 1 (%2), memur 7 (%17), öğrenci 1 (%2) dir.

Tablo 9: Anketi Yanıtlayan Dernek Görevlilerinin Meslek Dağılımları

Meslek	Sayı	Yüzde
Yönetici, Girişimci, Esnaf	15	36%
Memur	7	17%
İşçi	6	14%
Emekli, Ev hanımı	3	7%
Akademisyen	2	5%
Doktor, Psikolog	2	5%
Eğitimci	2	5%
İşsiz	2	5%
Avukat	1	2%
Halkla ilişkiler görevlisi	1	2%
Öğrenci	1	2%
Toplam	42	100%

3.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada yerel derneklerin eğitim faaliyetleri ve sorun alanları anket yoluyla belirlenmeye çalışılmıştır. Anket, herhangi bir konuda kişilerin, grupların ve toplumların kişisel bilgilerini, görüşlerini ve tutumlarını belirleyerek, var olan durumun saptanması amacıyla hazırlanan veri toplama araçlarından biridir (Gelen, 2007). Balcı (1995) anketi; bir konuda sorunlara veya belirlenmiş durumlara bağlı olarak, evreni ya

da örnekleme oluşturan kişilere sorular sorarak sistemli veri toplama aracı olarak tanımlamıştır.

Anket hazırlanırken pek çok önemli hususa dikkat etmek gerekir. Anket hazırlanmadan önce çalışmanın amacı kesin olarak belirlenmelidir (Bachman ve Schutt, 2003). Amaç kesin olarak belirlendikten sonra çalışmanın ana problemi ile alt problemleri net olarak ortaya konulmalıdır (Sönmez ve Alacapınar, 2016). Problem ortaya konulduktan sonra uygun bilgileri almak için sorular hazırlanır. Sorular gruplandırılarak uygun başlıklar halinde sıralanır ve o bölümü tanıtıcı küçük bilgilendirmeler konulur. Anketin en başına ise yönerge konularak çalışmanın amacından ve soruların nasıl yanıtlanacağından bahsedilir.

Bu çalışmada araştırmanın amacına uygun olarak öncelikle problem durumu belirlenmiş ve bunlardan alt problemler oluşturulmuştur. Anketteki sorular literatür taraması yapılarak ve bundan önce yapılan çalışmalardaki anket soruları incelenerek oluşturulmuştur. Oluşturulan anketteki sorular 1 uzmanın da görüşüne sunulmuş onay alınmış sonrasında ise 1 dernek yöneticisi ile yüz yüze görüşülerek son haline ulaşmıştır.

Anket online ortamda hazırlanmış ve derneklerin kurumsal ya da şahsi e-posta adreslerine elektronik ortamda gönderilmiştir. Anketin yönerge bölümü e-posta adresinde ilk açılışta görülebilecek şekilde konumlandırılmıştır. Anket online ortamda derneklere gönderilmeden önce anketle ilgili çeşitli denemeler yapılarak ankete son hali verilmiş ve sonrasında e-posta ile derneklere gönderilmiştir. Anketin deneme modunda farklı kimselere yaptırılan denemelerde ortalama 10 dakika sürdüğü tespit edilmiş ve derneklere bu durum iletilmiştir.

Ankette toplam 45 soru sorulmuş olup bu sorular 4 bölüm halinde toplanmıştır. Bu bölümler ve soru dağılımları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10: Ankette Bulunan Soruların Dağılımı

Bölüm	Bölüm Adı	Soru Sayısı
1. Bölüm	Sivil Toplum Kuruluşunun Kimliği	12
2. Bölüm	Anketi Yanıtlayan Dernek Görevlisinin Bilgileri	5
3. Bölüm	Derneğin Üye Profili	4
4. Bölüm	Derneğin Eğitim Faaliyetleri	23
Diğer	Belirtilmek İstenen Diğer Hususlar	1
Toplam		45

Anketin 1. Bölüm'ünde derneklerin kurumsal kimlik bilgilerinin yer aldığı toplam 12 soru sorulmuştur. Bu bölümde, derneklerin genel olarak kendilerini tanıtabilecek alanlara yönelik sorular sorulmuş ve bu soruların bazılarının cevabı, açık uçlu istenmiştir. Anketin 2. Bölüm'ünde anketi yanıtlayan dernek görevlisinin bilgilerine ait 5 farklı soru sorulmuştur. Anketin 3. Bölüm'ünde dernek üyelerinin genel profillerinin yer aldığı sorular sorularak çeşitli bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Anketin 4. Bölüm'ünde ise derneklerin eğitim faaliyetlerini ve sorun alanlarını belirlemeye yönelik 23 tane soru sorulmuştur. Diğer kısmı ise anketi yanıtlayan dernek görevlilerin istek, beklenti ve görüşlerine ayrılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmadaki nitel verilerin analizinde, betimsel analiz yaklaşımı benimsenmiştir. Betimsel analiz yaklaşımı, görüşme, gözlem, doküman, test veya anket yoluyla elde edilen verilerin düzenlenip, yorumlanarak okuyucuya sunulmasını amaçlar (Yıldırım ve Şimşek, 2008, 224; Ekiz, 2007, 195). Betimsel analiz dört aşamadan oluşur: (1) Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, (2) çerçeveye göre verileri işleme, (3) bulguları tanımlama ve (4) bulguları yorumlamadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, 224). Bu çalışmada da benzer yollar takip edilmiş ve veriler anket yoluyla toplanmıştır. Anketlerden elde edilen veriler belli bir kategoriye göre düzenlenmiş, bunların çözümlenmesinde ve değerlendirilmesinde; doğrudan alıntı, frekans, yüzde analizleri yapılarak sayısallaştırılmış ve yorumlanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde derneklerin; kuruluş amaçları ve hedefleri, eğitimle ilgili hangi alanlarda ve ne tür hizmetler verdikleri, en önemli sorun alanları, başka STK'lar, resmi kurum ve kuruluşlar ile ilişkileri, dernekleri finanse eden temel ekonomik kaynaklar ve derneklerin devletten beklentilerine ait bulgular ortaya konulmuştur.

4.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Kurumsal Kimlikleri İle İlgili Bulgular

Bu bölümde sivil toplum kuruluşlarının kuruluş yılları, üye profilleri, yıllık faaliyet giderleri gibi konularda elde edilen bulgular ortaya konulmuştur.

4.1.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Kuruluş Yılları

Derneklerin kuruluş yıllarının dağılımı Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11: Derneklerin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımları

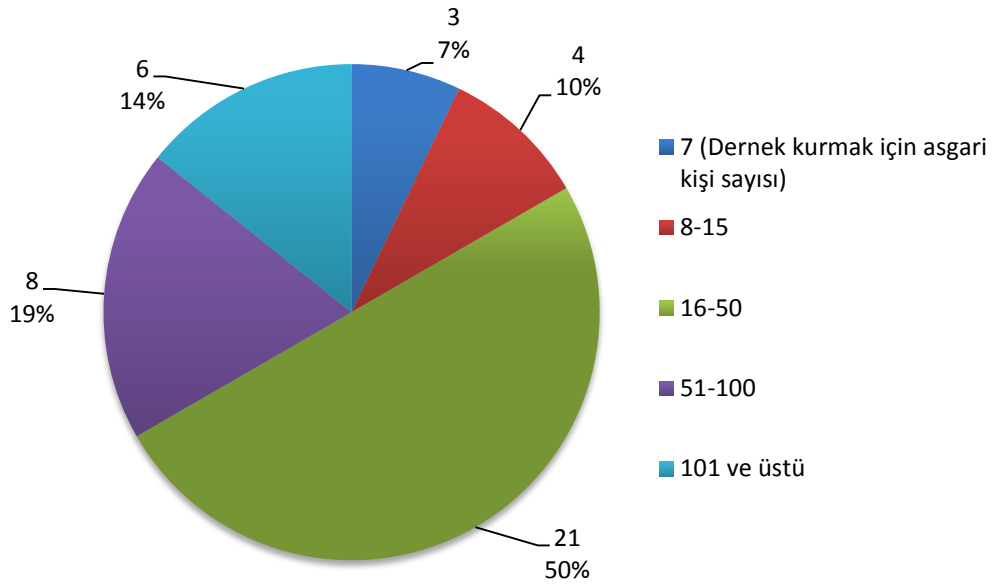
Kuruluş Yılı	Dernek Sayısı	Kuruluş Yılı	Dernek Sayısı	Kuruluş Yılı	Dernek Sayısı
1984	1	2007	3	2013	8
2001	1	2008	1	2014	3
2003	1	2009	4	2015	4
2005	4	2010	2	2016	4
2006	2	2011	4		

Tablo 11'de görüldüğü gibi derneklerin en eski kurulmuş olanı 1984 yılına aittir. 1984, 2001, 2003 ve 2008 yılında 1; 2006 ve 2010 yılında 2; 2007 ve 2014 yılında 3; 2005, 2009, 2011, 2015 ve 2016 yılında 4; 2013 yılında ise 8 derneğin kuruluşu gerçekleşmiştir. Kuruluşu 10 yılı geçmiş dernek sayısının 7 olduğu, son on yılda kurulan dernek sayısının ise 35 olduğu görülmüş ve bu durum derneklerin genel olarak genç oldukları kanaatini uyandırmıştır.

4.1.2. Derneklerin Üye Profili

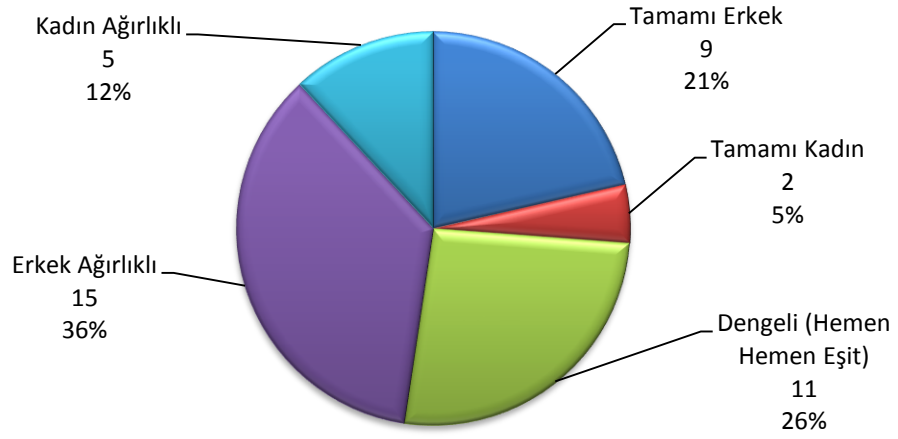
Bu bölümde dernek üyelerinin genel profili çıkartılmıştır. Ayrıca üyelerin sayıları, cinsiyet dağılımları, yaş ortalamaları ve mezuniyet durumları etraflıca ele alınacaktır.

Derneklerin üye sayıları aşağıdaki şekilde dağılım göstermektedir.

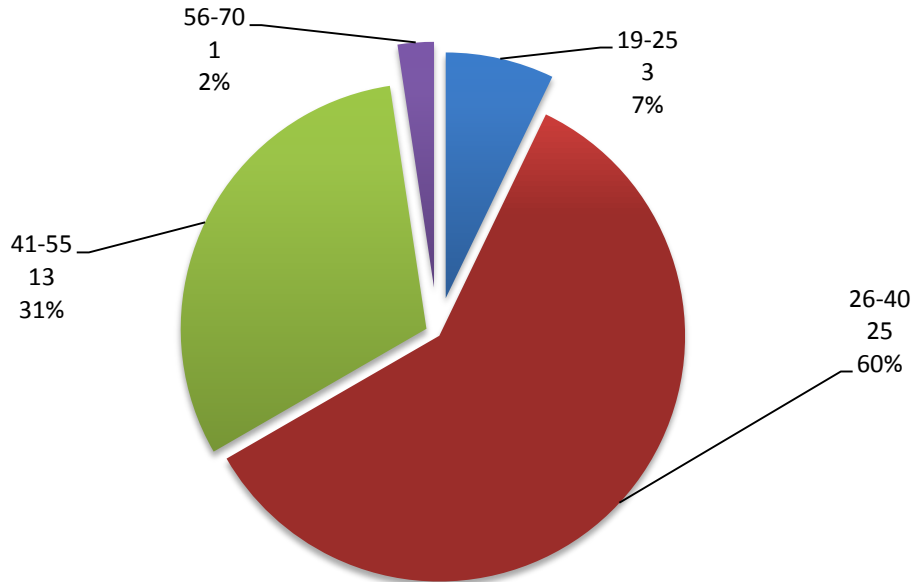
Şekil 12: Derneklerin Üye Sayıları

Şekil 12'ye bakıldığında derneklerin 21 (%50) tanesinin 16-50 arasında değişen üyeye sahip olduğunu, 8 (%19) tanesinin 51-100 arasında değişen üye sayısına sahip olduğunu, 6 (%14) tanesinin 101 ve üstü üyeye sahip olduğunu, 4 (%10) tanesinin 8-15 arasında değişen üyesi olduğunu ve dernek kurmak için asgari sayıya sahip olan dernek sayısının ise 3 (%7) olduğunu görmek mümkündür.

Şekil 13: Dernek Üyelerinin Cinsiyet Dağılımları

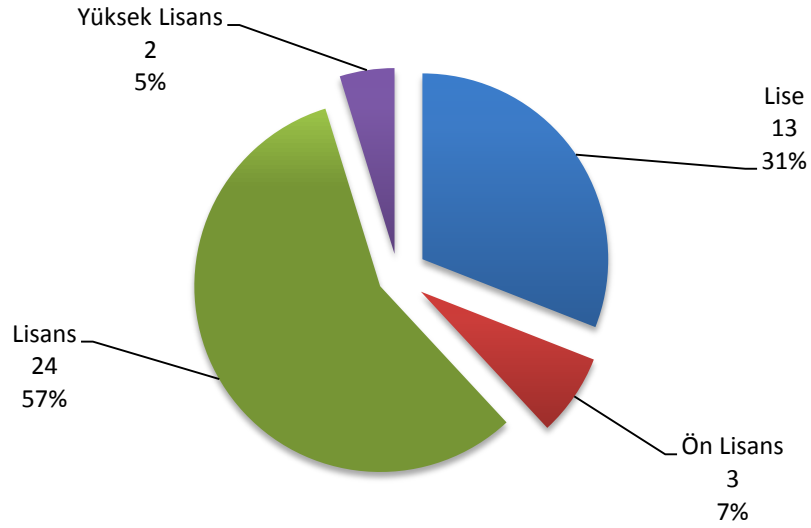
Derneklerin üyelerinin cinsiyet dağılımları Şekil 13'te gösterilmiştir. Buna göre, üyelerinin tamamı erkek olan dernek sayısı 9 (%21), tamamı kadın olan dernek sayısı ise 2'dir (%5). Üyelerinin erkek ağırlıklı olduğu dernek sayısı 15 (%36), kadın ağırlıklı olduğu dernek sayısı ise 5'dir (%12). Dernek üyelerinin cinsiyet olarak dengeli dağıldığı dernek sayısı 11'dir (%26).

Şekil 14: Dernek Üyelerinin Yaş Dağılımları

Dernek üyelerinin yaş ortalamalarına bakıldığında (Şekil 14), 25 (%60) tanesinin 26-40 yaş aralığında olduğu, 13 (%31) tanesinin 41-55 yaş aralığında olduğu, 3 (%7) tanesinin 19-25 yaş aralığında olduğu, 1 (%2) tanesinin ise 56-70 yaş aralığında üyelere sahip olduğu görülmektedir.

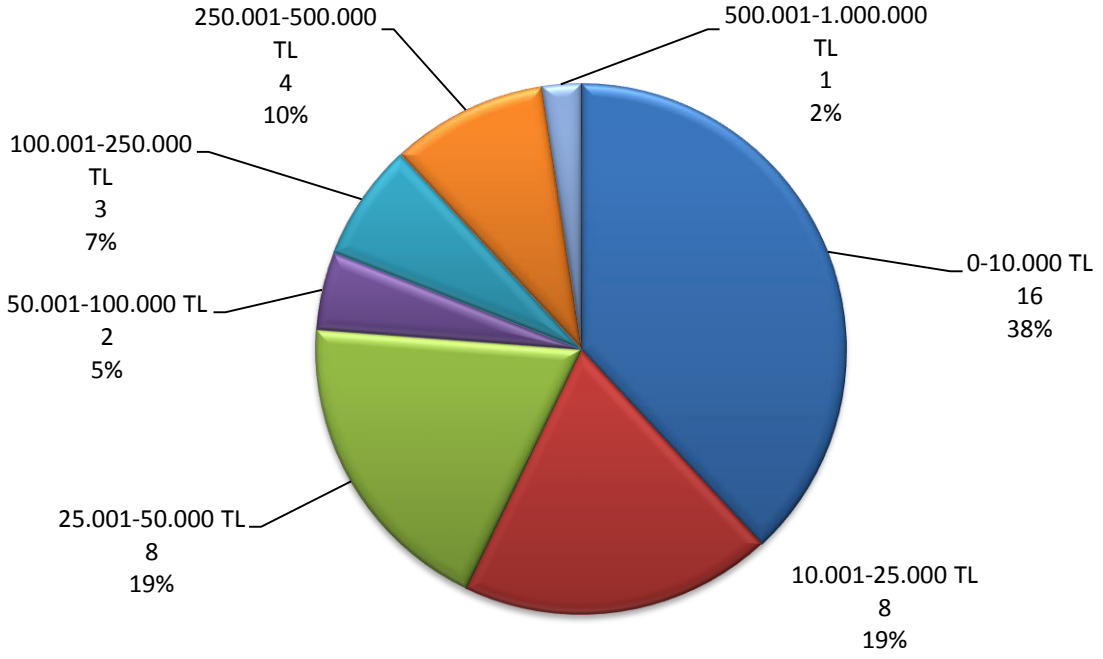
Dernek üyelerinin genel mezuniyet durumlarına bakıldığında (Şekil 15), ilköğretim (ilkokul ve ortaokul) mezunu kimselerin derneklerde üye olarak bulunmadığı görülmektedir. Derneklerde genel olarak lise mezunu olan 13 (%31), ön lisans mezunu olan 3 (%7), lisans mezunu olan 24 (%57), yüksek lisans mezunu olan 2 (%5) derneğin olduğu görülmektedir.

Şekil 15: Dernek Üyelerinin Mezuniyet Dağılımları

4.1.3. Derneklerin Ortalama Yıllık Faaliyet Giderleri

Derneklerin ortalama yıllık faaliyet giderleri Şekil 16'da gösterilmiştir.

Şekil 16: Derneklerin Yıllık Ortalama Faaliyet Giderleri

Şekil 16’da görüldüğü üzere faaliyet gideri 0-10.000 TL arası gideri olan dernek sayısı 16 (%38), 10.001-25.000 TL arası 8 (%19), 25.001-50.000 TL arası 8 (%19), 50.001-100.000 TL arası 2 (%5), 100.001-250.000 TL arası 3 (%7), 250.001-500.000 TL arası 4 (%10), 500.001-1.000.000 TL arası 1 (%2), 1.000.000 TL üstü ise hiçbir dernek bulunmamaktadır.

Bu verilere göre, derneklerin 24’ü (%57), 25.000 TL’nin altında ortalama yıllık faaliyet giderine sahiptir. Buna göre derneklerin çok sınırlı alanlarda faaliyet gerçekleştirdikleri söylenebilir.

4.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Kuruluş Amaçları ve Hedefleri

Bu bölümde, derneklerin oluşuma etki eden kuruluş hikâyelerine, derneklerin tüzüklerinde yazan ya da dernek yetkililerinin araştırmamıza verdikleri cevaplar neticesinde ortaya çıkan resmi kuruluş gerekçelerine ve kuruluş gerekçelerini oluşturan sorun alanlarına değinilmiştir.

4.2.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Kuruluş Hikâyeleri

Derneklerin kuruluş hikâyelerinin sorulduğu soruya verilen cevaplar incelendiğinde ön plana çıkan ilk durum, gönüllü yapılan faaliyetlerin olgunlaşması sonucunda bu faaliyetlerin resmi bir çatı altında yapılma ihtiyacının ortaya çıkmasıdır. Nitekim STK1 yetkilisi kuruluş hikâyesine: “Mahallede yaptığımız güzel işleri resmi olarak yapabilmek için” cevabını, STK30 yetkilisi: “Mahallemizde yaptığımız sosyal çalışmalarını daha iyi seviyelere taşıyabilmek için”, STK20 yetkilisi: “Gönüllü eğitim çalışmalarını bir yerde ve kurumsal çatı altında toplayıp daha yaygın ve etkili yapmak için”, STK5 yetkilisi: “Kur’an dersleri yapan yaklaşık 10 arkadaşın bunu daha büyük kitlelere yaymak, sosyal projelerle insanlara ulaşmak için”, STK4 yetkilisi: “Genç kardeşlerimize İslam’ı anlatmak ve yaşamalarını sağlamak maksadıyla bir araya gelen yedi güzel adamın çıkarmış olduğu dergi sonrası artan talebi karşılamak amacıyla” derneklerini kurmaya karar verdikleri cevabı alınmıştır.

Derneklerin kuruluş hikâyesini en iyi özetleyen görüşler STK23 ve STK29 da görülmektedir. STK23 yetkilisi hikâyesini şu şekilde özetlemektedir: “İlçemizde çocukların ve gençlerin toplumuna, milletine faydalı ve yararlı bireyler olmalarını sağlamak amacıyla tek başına bir yolculuğa çıktım. Herhangi bir kurum ve kuruluşla bağlı değildik. Beş sene bu halde çocuklarla ve gençlerle ilgilendim. Sonrasında çocukların ve gençlerin talebi ile altyapıyı da oluşturarak dernek kurduk. Oturduğumuz sitede derneğimize bir yer tahsis edildi. Burada çocukların ve gençlerin sportif yönlerini ön plana çıkartacak faaliyetlerle ilçede gündeme geldik ve sonrasında ilçe belediyesi bize bir tesis tahsis etti. Şu anda çocuklarla ve gençlerle profesyonel olarak sportif faaliyetler ve etkinlikler yapıyoruz.” STK29 yetkilisi ise kuruluş hikâyesinde şunlardan bahsetmektedir: “Koşullarının yetersizliği, yoksunluğu sebebi ile kendini unutulmuş hisseden çocuklara hiç tanımadığı ağabeyleri, ablaları ve kardeşleri tarafından yardımlar göndermeyi istedim. Onlara insanın kardeş olduğunu ve hiç tanımadığı insanların onu gördüğünü ve iyi olmasını istediğini göstermek istedim. Çocukların dünyaya umutsuz, şanssız bakmamalarını istedim. Yaşadıkları dünya için umut dolu ve sevgi dolu olsunlar. Karşılarındaki insanlar için, yaşadıkları çevre için. Hiç kimse unutulmuş veya

görünmez değil. En umutsuz olduğun anda bile tanımadığın insanların ona el uzatabileceğini onlara göstermek istedim.”

Derneklerin kuruluş hikâyelerinde ön plana çıkan bir başka husus ise, yetkililerin dini, ahlaki hassasiyete sahip olarak derneklerini kurmalarıdır. Bu duruma örnek olabilecek STK'ların görüşleri şu şekildedir. STK3 yetkilisi: “Örgün din eğitimine alternatif oluşturmak amacıyla kurulduklarını”, STK4 yetkilisi: “Genç kardeşlerimize İslam'ı anlatmak ve yaşamalarını sağlamak maksadıyla kurulduklarını”, STK5 yetkilisi: “Kur'an okumayı teşvik etmek amacıyla kurulduklarını”, STK8 yetkilisi: “Dinini yaşayan ve yaşatan İlahiyat öğrencisi yetiştirmek amacıyla kurulduklarını”, STK14 yetkilisi: “Başkanımız ve yakın arkadaşının kutsal kitabı daha çok insana ulaştırmak, anlaşılmasını ve yaşanılmasını sağlamak amacıyla kurulduklarını”, STK15 yetkilisi: “Öğrencilere maddi ve manevi yardımcı olmak amacıyla kurulduklarını”, STK24 yetkilisi: “İlahiyatta okuyan gençlerimizin daha iyi yetişmelerine katkıda bulunmak amacıyla kurulduklarını”, STK26 yetkilisi: “Hafızlık yapan ya da hafızlığını tamamlayan öğrencilere, açık öğretimden lise ve ilahiyat okumaları için destek vermek amacıyla kurulduklarını”, STK27 yetkilisi: “Dinî araştırma ve faaliyetler yapmak amacıyla kurulduklarını” belirtmişlerdir.

Derneklerin kuruluş hikâyelerinde ön plana çıkan bir diğer husus ise, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin yetkinliklerini arttıracak derneklerin sayılarının fazlalığıdır. STK6 yetkilisi: “Öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimine katkı sunmak amacıyla gönüllü öğretmenler tarafından kurulduklarını”, STK10 yetkilisi: “Okul yöneticilerini temsil eden ulusal bir STK ihtiyacı olduğu düşüncesiyle kurulduklarını”, STK11 yetkilisi: “Akademisyen, okul idarecileri ve öğretmenlerden oluşan bir grubun okul yöneticiliğinin gelişimine katkıda bulunmak amacıyla kurulduklarını”, STK12 yetkilisi: “Eğitimci olmanın şuur meselesi olduğu bilinci ile bir araya gelen insanların bu bilinci yaygınlaştırmak maksadı ile kurulduklarını”, STK16 yetkilisi: “Eğitim alanında nitelikli kişilere yardımcı olmak amacıyla kurulduklarını” belirtmişlerdir.

Derneklerin mahalle ve semt çalışması şeklinde örgütlendiği yerlerdeki kuruluş gerekçelerine bakıldığında şu hususlar göze çarpmaktadır. STK1 yetkilisi: “Mahallede yaptığımız güzel işleri resmi olarak yapabilmek amacıyla”, STK2 yetkilisi: “Semt

genelinde halkımızı eğitim konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapmak amacıyla”, STK17 yetkilisi: “İlçemizde eğitim ve sosyal faaliyetleri daha etkin yürütebilmek amacıyla”, STK19 yetkilisi: “Mahallemizde bulunan ve yeni yapılan okulu kalkındırmak ve geliştirmek maksadıyla”, STK25 yetkilisi: “İlçemizde dayanışma, yardımlaşma ve işbirliğini geliştirmek amacıyla”, STK30 yetkilisi: “Mahallemizde yaptığımız sosyal çalışmaları daha iyi seviyelere taşıyabilmek amacıyla” kurulduklarını belirtmişlerdir.

Derneklerin kuruluş hikâyelerine bakıldığında bazı derneklerin kuruluş amaçları kendilerine münhasır görünmektedir. Bu bağlamda örnek olarak gösterilebilecek dernekler ve kuruluş gerekçeleri şöyledir. STK7 yetkilisi: “Çocuk haklarını hayata geçiren, çocuk merkezli bir eğitim sistemi arayışındaki akademisyen, ebeveyn ve eğitim bilimcilerden oluşan bir grup insanın girişimiyle kurulduklarını”, STK9 yetkilisi: “Çalışma alanlarının özellikle açık (dışarıdan) öğretimden okuyan öğrencilere rehberlik etmek için kurulduklarını”, STK18 yetkilisi: “Alternatif eğitim metotları kullanarak eğitim çalışmalarını yaygınlaştırmak amacıyla kurulduklarını”, STK22 yetkilisi: “Dezavantajlı bireylerin eğitim, sağlık ve sosyal ihtiyaçlarını gidermeye yönelik olarak kurulduklarını”, STK28 yetkilisi: “İstanbul’un kimyası bozulmadan, hızla artan nüfusun, şehri sevmesi ve İstanbul’a yaraşır şekilde yaşamasını sağlamak amacıyla kurulduklarını”, STK8 yetkilisi: “Yönetici, personel, öğrenci ve velilerin elbirliğiyle, çevrede, bölgede ve ülkede “Model Yurt” olmak amacıyla kurulduklarını” belirtmişlerdir.

4.2.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Resmi Kuruluş Gerekçeleri

Derneklerin resmi kuruluş gerekçelerinin yazılması istendiği bu bölümde, dernek tüzüklerinde ne amaçla kurulduklarını belirten ifadelere ulaşmak asıl gayeydi. Bu bağlamda kuruluş hikâyeleri ile resmi kuruluş gerekçeleri arasındaki tutarlılığı görmek önem taşımakta idi. Derneklerin bu şekilde hem amaçlarına hizmet edecek şekilde kurulup-kurulmadıkları belirlenecek hem de resmi gerekçelerde hangi işlevlerini ön plana çıkarttıkları saptanacaktı.

Derneklerin genel olarak resmi kuruluş gerekçelerini, tüzüklerinden okuyarak veya dernek yetkililerinin verdikleri bilgilere dayanarak 6 ana başlık altında toplamak mümkün olacaktır. Bu 6 temel sınıflandırma Tablo 12’de verilmektedir.

Tablo 12: Derneklerin Resmi Kuruluş Gerekçelerine Göre Sınıflandırılması ve Sayıları

Kategori	Sayı	Yüzde
Eğitim, kültür, sosyal ve sportif amaçlı	15	36%
Dinî hizmetleri/faaliyetleri geliştirme	10	24%
Kendine özgü misyon oluşturma	7	17%
Eğitimcileri ve okul yöneticilerini geliştirme	5	12%
Dezavantajlı öğrencilerle ilgilenme	4	10%
Atatürk ilke ve inkılâplarına sahip çıkma	1	2%
Toplam	42	100%

Derneklerin resmi kuruluş gerekçelerinin incelendiği bu bölümde, derneklerin eğitim, kültür, sosyal ve sportif alanlarda yoğunlukla resmi bir hüviyet kazandıkları görülmektedir. Örneğin, STK1 yetkilisi: “Eğitim, kültür ve sosyal yardımlaşma alanlarını geliştirmek”, STK2 yetkilisi: “Toplumumuzun eğitim, kültür ve spor seviyesini yükseltmek”, STK15 yetkilisi: “İlim, kültür ve araştırma becerilerini arttırmak”, STK23 yetkilisi: “Kültür, eğitim ve çevre çalışmaları yapmak”, STK42 yetkilisi: “Eğitilmiş ve kültürlü bir toplumun oluşmasını sağlamak için toplumsal değerlerimizin öğretilmesi ve yaygınlaştırılması için faaliyetlerde bulunmak”, STK25 yetkilisi: “Eğitim, dayanışma ve yardımlaşma amacına dayalı olarak faaliyetler yapmak”, STK26 yetkilisi: “Klasik metin okumalarıyla kültürel faaliyetler yapmak”, STK40 yetkilisi: “Gençler için sosyal konularda, kültürel faaliyetlerde, eğitim alanlarında çalışmalar yürütmek” şeklinde özetlemişlerdir. Bu yanıtların yanında STK3, STK16, STK18, STK20, STK21, STK32 ve STK33 yetkilileri eğitim alanında görülen eksiklikleri tamamlamak amacıyla kurulduklarını ifade etmişlerdir.

Derneklerin önemli bir kısmında görülen ve resmi gerekçelerini oluşturan hususların başında, dini hizmetleri/faaliyetleri geliştirmek ve yaygınlaştırmak

gelmektedir. Bu bağlamda dernek yetkililerinden alınan cevaplar şu şekilde olmuştur. STK13 yetkilisi: “Din kültürü ve ahlak eğitimi alanında faaliyet gösterdiklerini”, STK14 yetkilisi: “Kur’an-ı Kerim’i çağın insanının dil ve anlayışını da dikkate alarak okumak, anlamak ve anlatmak amacıyla yola çıktıklarını”, STK27 yetkilisi: “İlmi, felsefi ve dinî araştırma ve faaliyetler yaptıklarını”, STK4 yetkilisi: “Gençlerin milli ve manevi değerlerine katkı sağladıklarını”, STK24 yetkilisi: “İslami alanda eğitim ve araştırma yapan gençlere destek olduklarını”, STK30 yetkilisi: “Mahallemizde ve çevremizde yetişen gençlerin topluma faydalı, ahlaklı, dinî değerlerini bilen ve sosyal yönden kendilerini geliştirebilen birer fert olmaları için kurulduklarını”, STK39 yetkilisi: “Kur’an kurslarında yatılı kalan öğrencilerin yemek ve giyecek ihtiyaçlarını karşıladıkları” şeklinde cevap vermişlerdir.

Derneklerin resmi kuruluş gerekçelerini oluşturan bir başka husus, Atatürk ilke ve devrimlerini yaşatmaya dönük faaliyetlerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıdır. Nitekim STK35 yetkilisi bu hususu şöyle dile getirmiştir: “Atatürk ilke ve devrimleri ile kazanılmış olan hakların korunması, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasını sağlamak; sosyal, demokratik ve laik bir toplum ve devlet düzeninin korunmasına hizmet etmek amacıyla kurulduk”.

Derneklerin resmi kuruluş gerekçelerinde eğitimcilerin ve okul yöneticilerinin mesleki gelişimlerine katkıda bulunmak ön planda yer almaktadır. Bu durumu STK11 yetkilisi: “Okul yöneticilerinin gelişimine katkı sağlamak”, STK6 yetkilisi: “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Türk milli eğitiminin temel amaçları doğrultusunda, eğitim gönüllüleri arasında sevgi ve saygıyı, birlik ve beraberliği, sosyal ve kültürel birlikteliği, maddi ve manevi yardımlaşmayı/dayanışmayı temin ve devam etmesini sağlamak, çağdaş eğitimin her kademesindeki eğitimcilerin haklarını korumak ve kollamak”, STK31 yetkilisi: “Öğretmenlerin gelişimine katkıda bulunan faaliyetler yapmak”, STK10 yetkilisi: “Okul ve eğitim yöneticiliği meslek bilincini güçlendirmek, okul ve eğitim yöneticileri arasında etkileşim sağlamak”, STK12 yetkilisi: “Eğitimciler arasında yardımlaşma ve dayanışma oluşturmak” şeklinde özetlemişlerdir.

Derneklerin resmi kuruluş gerekçelerinde çocukların ve gençlerin özel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan derneklere rastlamak da mümkündür.

Örneğin, STK38 yetkilisi: “Özel (Engelli, yoksul vb.) çocuklar ve aileleri için çalışmak”, STK34 yetkilisi: “0-21 yaş arası engelli, engeli olmayan, muhtaç, öksüz, yetim bireylere eğitim ve sağlık alanında destek vermek”, STK22 yetkilisi: “Türkiye’de okul öncesi ve özel eğitim alanında çağdaş ve yenilikçi eğitim konseptlerinin araştırılması ve uygulanmasını sağlamak”, STK29 yetkilisi: “Çocukların eğitimini, mutluluğunu ve sağlıklı gelişimlerini sağlamak amacıyla her türlü desteği vermek” şeklinde belirtmişlerdir.

Derneklerin kendilerine ait bir misyon oluşturup bu misyonu geliştirmek amacıyla kuruldukları, kuruluş gerekçelerinde şu şekilde ifade edilmiştir: STK18 yetkilisi: “Türkiye’de alternatif eğitim modellerini tanıtmak, sorgulamak, eğitimde özgür, demokratik, eleştirel bakış açısının yaygınlaşmasına katkıda bulunmak”, STK28 yetkilisi: “Büyük şehirlerde yaşayan insanların sorunlarına çözüm bulmak, şehirleri talan etmeden temiz ve sağlıklı yaşanabilir ortamlar haline getirmek ve bu konuda çeşitli eğitimler vermek”, STK7 yetkilisi: “Dernek Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde belirlenen hakları hayata geçiren, çocuk merkezli eğitim anlayışına sahip, kâr amacı gütmeyen, okul öncesi, ilkökul, ortaokul ve ortaöğretim okulları kurulmasını sağlamak”, STK19 yetkilisi: “Mahallemizde bulunan ve yeni yapılan okulu kalkındırmak ve geliştirmek”, STK36 yetkilisi: “Türkiye’nin karşılaştığı; eğitim, siyaset, sosyal, ekonomik ve diplomatik konularda, uygulanacak plan, program ve stratejilere yönelik kısa, orta ve uzun vadeli çalışmalar yapmak”, STK9 yetkilisi: “Eğitimini yarıda bırakmış vatandaşları Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki, açık ilköğretim ve açık lise programlarına yönlendirmek”, STK8 yetkilisi ise: “Yönetici, personel, öğrenci ve velilerin elbirliğiyle çevrede, bölgede ve ülkede “Model Yurt” olmak amacıyla kurulduklarını” ifade etmişlerdir.

4.2.3. Derneklerin Kuruluş Gerekçelerini Oluşturan Sorun Alanları

Derneklerin, eğitim sistemi ile ilgili olarak öncelikli hangi sorunlu alanı ya da eksikliği hedef alarak kurulduklarına ilişkin görüşler ankette sorulmuştur. Derneklerin Türkiye’de öncelikli sorun alanı olarak gördükleri ve kendi kuruluş gerekçelerini oluşturan alanlarla ilgili ankete verdikleri yanıtlar Tablo 13’te gösterilmiştir.

Tablo 13'e göre derneklerin 24'ü (%57), eğitim politikalarının, toplumsal ve kültürel ihtiyaçları karşılayamadığını belirterek en önemli sorun alanı olarak bu seçeneği işaretlemişlerdir. Derneklerin 20'si (%48), eğitim politikalarının, dini ve ahlaki ihtiyaçları ve müfredatların (Eğitim Programlarının) eğitim ihtiyacını karşılayamadığını belirterek kendilerine göre ikinci öncelikli sorun alanı olarak görmüşlerdir. Okullarda mesleki ve teknik eğitime yeterli önemin verilmemesi, okul, sınıf ve öğretmen sayılarının yeterli olmaması ve devletin yoksul durumda olan öğrencilere burs ve benzeri olanakları yeterince sağlayamaması dernekler açısından öncelik sıralamasında en az öneme sahip gerekçeler arasında yer almaktadır.

Tablo 13: Derneklerin Kuruluş Gerekçelerini Oluşturan Sorun Alanları

Sorun Alanı	Sayı	Yüzde
Eğitim politikalarının, toplumsal ve kültürel ihtiyaçları karşılayamaması	24	57%
Eğitim politikalarının, dinî ve ahlaki ihtiyaçları karşılayamaması	20	48%
Müfredatların (Eğitim Programlarının) eğitim ihtiyacını karşılayamaması	20	48%
Eğitim sisteminin, çocukların ve gençlerin bedensel, sosyal ve zihinsel gelişim alanlarını ihmal etmesi	17	40%
Yöneticilerin ve öğretmenlerin niteliğinin yeterli olmaması	14	33%
Devletin yoksul durumda olan öğrencilere burs ve benzeri olanakları yeterince sağlayamaması	8	19%
Okul, sınıf ve öğretmen sayılarının yeterli olmaması	7	17%
Okullarda mesleki ve teknik eğitime yeterli önemin verilmemesi	6	14%

4.3. Derneklerin Eğitim Faaliyetleri

Derneklere bu bölümde eğitimle ilgili hangi alanda hizmet verdikleri, kendi kurumlarında eğitim verip-vermedikleri, eğitim ihtiyaç analizi yapıp-yapmadıkları, eğitim programları (müfredatları) olup-olmadıkları, eğitim materyali geliştirip-geliştirmedikleri, eğitim ihtiyacı olan kişilere nasıl ulaştıkları, eğitimci ihtiyacını nasıl karşıladıkları, verdikleri eğitimlerle kimlere ve kaç kişiye ulaştıkları sorulmuştur.

4.3.1. Derneklerin Eğitimle İlgili Hizmet Verdikleri Alanlar

Derneklerin eğitimle ilgili hangi alanda yoğunlaştıkları ve ne tür hizmetler verdiklerine ilişkin soruya ait cevaplar Tablo 14'te görülmektedir. Bu tabloya göre derneklerin çok önemli bir kısmı (%81) eğitimle ilgili toplantı, konferans, seminer, panel vb. faaliyetler düzenleyerek hizmetlerini gerçekleştirmektedirler. Derneklerin en çok hizmet verdikleri alanlardan bir diğeri de (%48) sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler düzenleyerek gönüllülerine, üyelerine ve eğitimcilerine hizmet vermektir.

Tablo 14: Derneklerin Hizmet Verdiği Alanlar

Derneklerin Hizmetleri	Sayı	Yüzde
Toplantı, konferans, seminer, panel vb. düzenlemek	34	81%
Sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler düzenlemek	20	48%
Eğitim ile ilgili proje, kampanya ve yarışmalar düzenlemek	17	40%
Kitap, dergi, gazete, broşür, bilimsel yayın vb. yayınlar çıkarmak	11	26%
Kamuoyu oluşturmak ve siyasi karar süreçlerine katılmak /etki etmek	9	21%
Öğrenciye ve veliye ayni ve nakdi yardım yapmak	8	19%
Okula ayni ve nakdi yardım yapmak	8	19%
Okul, yurt, derslik, eğitim ve kültür merkezi vb. yapmak	7	17%
Mesleki, teknik ve okula takviye kurslar düzenlemek	6	14%

Derneklerin en az hizmet verdikleri alanlara bakıldığında ise; mesleki, teknik ve okula takviye kurslar düzenlemek (%14), okul, yurt, derslik, eğitim ve kültür merkezi vb. yapmak (%17), okula, öğrenciye ve veliye ayni ve nakdi yardım yapmak (%19) şeklinde sıralanmaktadır.

4.3.2. Derneklerin Kendi Bünyelerinde Eğitim Verme Durumları

Derneklerin kendi bünyelerinde eğitim verip-vermeme durumları Tablo 19'da gösterilmiştir.

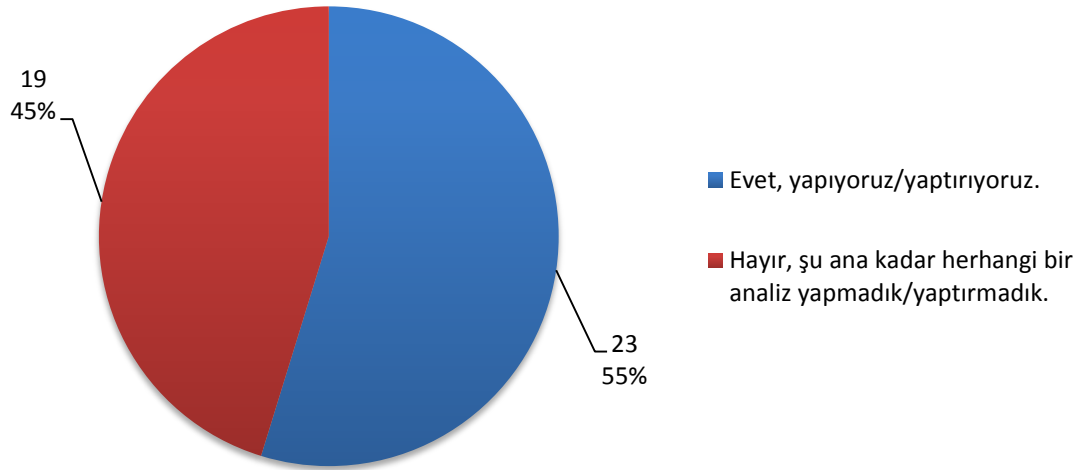
Tablo 15: Derneklerin Eğitim Verme Durumları

Eğitim Verme Durumu	Sayı	Yüzde
Eğitim veriyoruz.	27	64%
Eğitim vermiyoruz.	15	36%
Toplam	42	100%

Tablo 15'te görüldüğü üzere 42 dernekten 27'si (%64) eğitimle ilgili bir konuda eğitim vermektedir. Derneklerden 15'i (%36) ise eğitimle ilgili herhangi bir konuda eğitim vermemektedir.

4.3.3. Derneklerin İhtiyaç Analizi Yaptırma Durumları

Derneklere eğitimle ilgili sorunlu alanları belirlemek için ihtiyaç analizi yapıyor/yaptırıyor musunuz diye sorulduğunda alınan yanıtlar Şekil 17'de gösterilmiştir.

Şekil 17: Derneklerin Eğitim İhtiyaç Analizi Yap(tır)ma Durumları

Buna göre derneklerin 23'ü (%55) ihtiyaç analizi yaptırırken, 19'u (%45) eğitimle ilgili herhangi bir ihtiyaç analizi yap(tır)mamıştır.

4.3.4. Derneklerin Müfredat Durumları

Eğitim veren derneklere eğitim programları (müfredatları) olup-olmadığı sorulmuş ve cevaplar Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16: Derneklerin Eğitim Programı (Müfredat) Durumu

Eğitim Programı Durumu	Sayı	Yüzde
Eğitim programımız (müfredatımız) var.	23	85%
Eğitim programımız (müfredatımız) yok.	4	15%
Toplam	27	100%

Tablo 16’ya göre eğitim programı (müfredatı) olan dernek sayısı 23 (%85) iken, eğitim programı (müfredatı) olmayan 4 (%15) dernek vardır.

4.3.5. Derneklerin Eğitim Materyali Geliştirme Durumları

Derneklere eğitim materyali geliştirip-geliştirmedikleri sorulmuş alınan cevaplar Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17: Derneklerin Eğitim Materyali Üretme/Geliştirme Durumları

Eğitim Materyali Durumu	Sayı	Yüzde
Eğitim materyali üretiyoruz/geliştiriyoruz.	14	33%
Eğitim materyali üret(e)miyoruz/geliştir(e)miyoruz.	28	67%
Toplam	42	100%

Tablo 17’den anlaşıldığına göre derneklerin 14’ü (%33) eğitim materyali üret(e)mezken/geliştir(e)mezken, 28’i (%67) eğitim materyali üretip, geliştirmektedir.

4.3.6. Derneklerin Eğitim İhtiyacı Olan Kişilere Ulaşma Durumları

Derneklere gönüllülere ve eğitim ihtiyacı olan kimselere nasıl ulaştıkları sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18: Eğitim İhtiyacı Olan Kimselere Ulaşma Durumları

Ulaşım Araçları	Sayı	Yüzde
Sosyal medya aracılığıyla (Facebook, Twitter vb.)	29	69%
Telefon (Arama, Mesaj, Whatsapp vb.)	26	62%
Web sitesi aracılığıyla	23	55%
Duyuru, ilan, afiş, broşür dağıtımıyla	22	52%
Reklam vasıtasıyla (TV, radyo, gazete, dergi vb.)	4	10%
Arkadaş çevresi, tanıdıklar ve gönüllülerin girişimiyle	4	10%

Tablo 18’de de görüldüğü üzere derneklerin gönüllülerine ve eğitim ihtiyacı olan kişilere ulaşma durumları incelendiğinde sosyal medyayı etkin olarak kullandıkları görülmektedir. Derneklerden 29’u (%69) sosyal medya aracılığıyla (Facebook, Twitter vb.), 26’sı (%62) telefon (Arama, Mesaj, Whatsapp vb.) ile 23’ü (%55) web sitesi aracılığıyla, 22’si (%52) duyuru, ilan, afiş, broşür dağıtımıyla gönüllülerine ve eğitim ihtiyacı olan kimselere ulaşmaktadır. Derneklerin en az tercih ettiği iletişim aracı reklam olurken, bazı dernekler arkadaş çevresi, tanıdıklar ve gönüllülerin girişimiyle gönüllülerine ve eğitim ihtiyacı olan kimselere ulaştıklarını belirtmişlerdir.

4.3.7. Derneklerin Eğitimci İhtiyacını Karşılama Durumları

Dernekler eğitim verirken eğitimci ihtiyacını nasıl karşıladıkları da kendilerine sorulmuş ve aşağıdaki cevaplar alınmıştır.

Tablo 19: Eğitimci İhtiyacını Karşılama Durumu

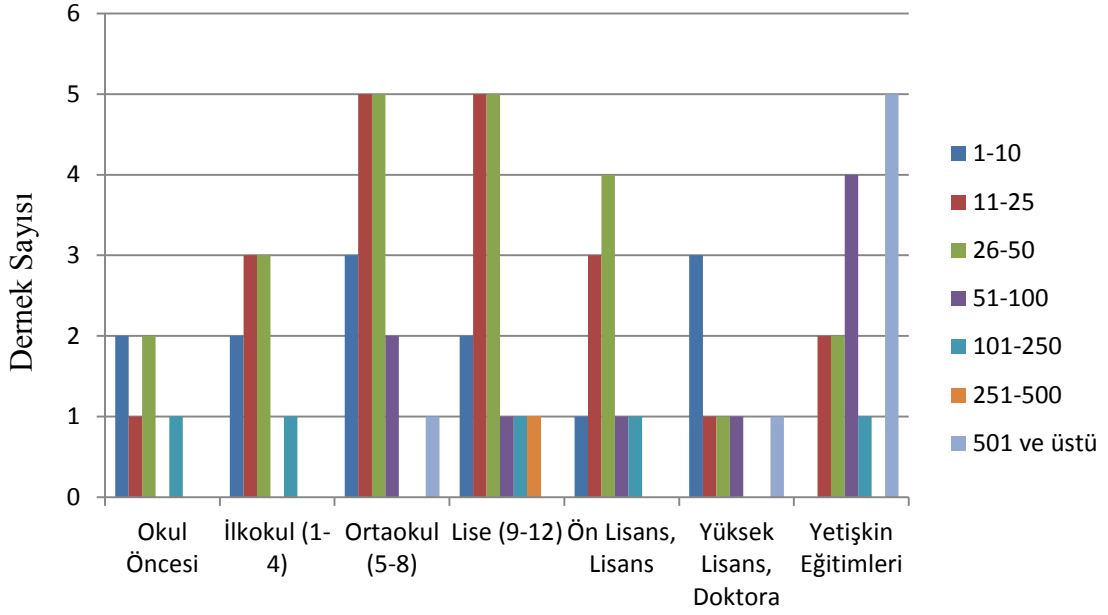
Eğitimcilere Ulaşma Kanalları	Sayı	Yüzde
Kendi gönüllü personellerimizden	22	81%
Kendi ücretli personellerimizden	7	26%
Dışarıdan ücretle öğretmen tedarik ederek	7	26%
Üniversitelerin yönlendirmesiyle	4	15%
Başka dernek ve vakıflardan personel tedarik ederek	4	15%
Dışarıdan hizmet alarak (Belediye, kaymakamlık, bakanlık vb.)	-	-

Tablo 19’da görüldüğü üzere derneklerin 22’si (%81) eğitimci ihtiyacını kendi gönüllü personellerinden karşılamaktadırlar. Eğitimci ihtiyacını kendi ücretli personellerinden veya dışarıdan ücretle tedarik eden dernek sayısı ise 7’dir (%26). Üniversitelerin veya diğer sivil toplum kuruluşlarının yönlendirmesiyle 4 (%15) dernek, eğitimci ihtiyacını karşılamaktadır. Resmi kurum ve kuruluşlardan eğitimci alan herhangi bir dernek bulunmamaktadır.

4.3.8. Derneklerin Verdikleri Eğitimlerde Ulaştıkları Kitleler ve Sayılar

Derneklerin yıllık olarak verdikleri eğitimlerde hangi seviyede ve kaç kişiye ulaştıkları sorulmuş alınan cevaplar Şekil 18’de gösterilmiştir.

Şekil 18’de görüldüğü üzere derneklerin 16’sı (%59) ortaokul (5-8) öğrencilerine, 15’i (%56) lise öğrencilerine, 14’ü (%52) yetişkinlere, 10’u (%37) ön lisans-lisans öğrencilerine, 9’u (%33) ilkokul öğrencilerine, 7’si (%26) yüksek lisans-doktora öğrencilerine, 6’sı (%22) okul öncesi öğrencilerine ulaşmışlardır.

Şekil 18: Eğitimlerde Ulaşılan Kitle ve Sayılar

Şekil 18’de 1-10 arasında kişiye seslenen dernek sayısı 13 (%48), 11-25 arasında kişiye seslenen dernek sayısı 20 (%74), 26-50 arasında kişiye seslenen dernek sayısı 22 (%81), 51-100 arasında kişiye seslenen dernek sayısı 9 (%33), 101-250 arasında kişiye seslenen dernek sayısı 5 (%19), 251-500 arasında kişiye seslenen dernek sayısı 1 (%4), 501 ve üstünde kişiye seslenen dernek sayısı ise 7’dir (%26).

4.4. Derneklerin Karşılaştıkları Sorun Alanları

Derneklerin karşılaştıkları en önemli sorunlara ilişkin verilen cevaplar Tablo 20’deki gibi dağılmaktadır.

Tablo 20: Derneklerin Sorunlarının Dağılımı

Derneklerin Sorunları	Sayı	Yüzde
Ekonomik sorunlar	29	69%
Gönüllü / Eğitimci bulamama sorunu	15	36%
Profesyonel destek alamama	11	26%
Yasal / Bürokratik sorunlar	11	26%
Tanıtım, reklam yapamama sorunu	9	21%
Organizasyon sorunları	6	14%
Gönüllü/Eğitimci/Üye yönetimi	5	12%
Üye bulamama sorunu	2	5%

Tablo 20’de görüldüğü üzere derneklerin en önemli sorunu, ekonomik problemlerdir. Derneklerden 29’u (%69) ekonomik problemleri olduğunu belirterek bu konuyu en önemli sorunların başına koymuşlardır. Dernekler ikinci olarak gönüllü ve eğitimci bulamama sorunu ile karşıya karşıya olduklarını belirtmektedirler. Profesyonel destek alamama ve yasal/bürokratik sorunların önlerini kapadığını ifade eden dernekler de üçüncü önemli sorun alanı olarak bunları görmüşlerdir. Üye bulamama noktasında dernekler fazla sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

4.5. Derneklerin Başka STK’lar İle Geliştirdikleri İşbirlikleri

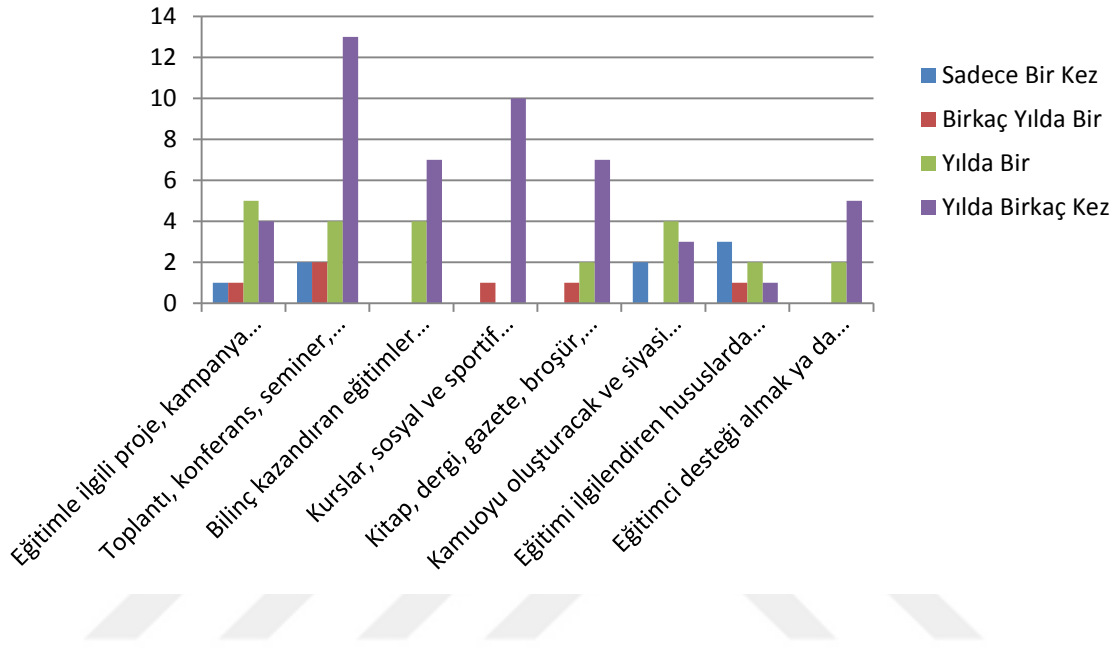
Derneklerin başka bir sivil toplum kuruluşu ile herhangi bir eğitim işbirliği yapıp-yapmadıklarına ilişkin cevaplar Tablo 21’deki gibidir.

Tablo 21: Derneklerin STK’lar ile İşbirliği Durumları

İşbirliği Durumu	Sayı	Yüzde
Başka bir STK ile işbirliği yaptık.	21	50%
Başka bir STK ile işbirliği yapmadık.	21	50%
Toplam	42	100%

Buna göre derneklerin ancak yarısı başka bir STK ile herhangi bir eğitim işbirliği yapmaktadır.

Eğitim işbirliği yapan derneklerin diğer sivil toplum kuruluşları ile ne tür bir eğitim çalışması yaptığı da ankette sorulmuş bununla ilgili verilen cevaplar Şekil 19’da gösterilmiştir.

Şekil 19: Eğitim İşbirliklerinin Türü ve Sıklığı

Şekil 19’da görüldüğü üzere STK’ların birbirleriyle en fazla yaptıkları işbirliği türü; toplantı, konferans, seminer, panel düzenlemektir. Eğitim işbirliği yapan tüm dernekler toplantı, konferans, seminer ve panel şeklinde birbirlerinden destek almakta ve işbirliği yaparak organize olmaktadır. Bununla beraber işbirliği yapan derneklerin 11 (%52) tanesi eğitimle ilgili proje, kampanya ve yarışmalar düzenleyerek, bilinç kazandıran eğitimler yaparak (İlk yardım, itfaiye vb.), kurslar, sosyal ve sportif faaliyetler düzenleyerek birbirlerine destek olmaktadır.

Eğitim işbirliğinin en az yapıldığı alanlar (%33); eğitimi ilgilendiren hususlarda bürokratik destek almak, eğitimci desteği almak ya da eğitimci yetiştirme programlarından yararlanmak şeklinde olmuştur.

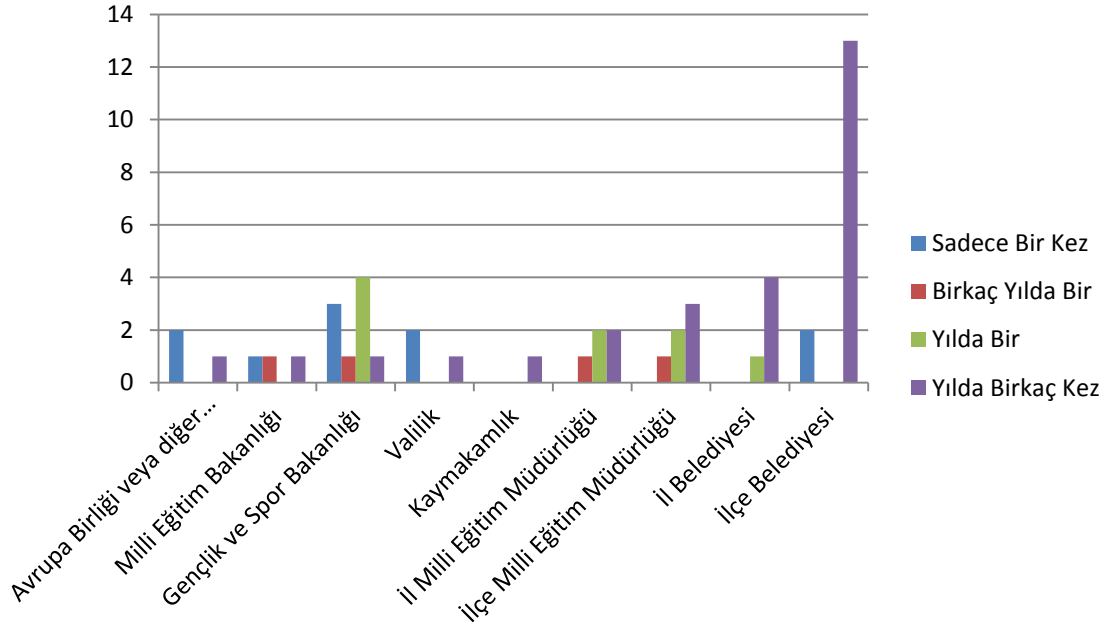
4.6. Derneklerin Resmi Kurum ve Kuruluşlar İle İlişkileri

Derneklerin resmi kurum ve kuruluşlarla ilişkilerini araştırdığımız anketin bu bölümündeki sorularda derneklere resmi kurum ve kuruluşlardan hizmet/destek alıp-almadıkları, aldılarsa hangi kurumlardan ve ne sıklıkla bu desteği aldıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna göre derneklerin resmi kurum ve kuruluşlardan hizmet/destek alıp-almama durumları Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22: Derneklerin Resmi Kurum ve Kuruluşlardan Destek Alma Durumları

Hizmet/Destek Alma Durumu	Sayı	Yüzde
Evet, aldık.	17	40%
Hayır, almadık.	25	60%
Toplam	42	100%

Tablo 22’de görüldüğü üzere resmi kurum ve kuruluşlardan hizmet/destek alan dernek sayısı 17 (%40), herhangi bir hizmet/destek almayan dernek sayısı ise 25’tir (%60). Bununla beraber hizmet/destek alan derneklerin hangi resmi kurum ve kuruluşlardan ve ne sıklıkla bu desteği aldığı da sorulmuş ve bu soruya verilen cevaplar Şekil 20’de ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Şekil 20: Derneklerin Resmi Kurum ve Kuruluşlardan Aldıkları Hizmetler

Şekil 20 incelendiğinde resmi kurum ve kuruluşlardan destek alan 17 derneğin 15 tanesi İlçe Belediyesi'nden hizmet/destek almaktadır. Yani destek alan derneklerin %88'i İlçe Belediyeleri tarafından güçlendirilmektedir. Derneklerin en çok hizmet/destek aldığı resmi kurumlardan bir diğeri ise Gençlik ve Spor Bakanlığı'dır. Hizmet/destek alan derneklerden 9'u (%53) Gençlik ve Spor Bakanlığı'ndan destek görmektedir. Bununla beraber derneklerin en az destek aldığı kamu kurumu ise kaymakamlıklar olmuştur. Sadece 1 dernek kaymakamlıktan destek alabilmiştir. En az destek alınan diğer kurumlar ise; Avrupa Birliği veya diğer uluslararası kuruluşlar, Milli Eğitim Bakanlığı ve Valilik'tir.

4.7. Derneklerin Okullarla İlişkileri

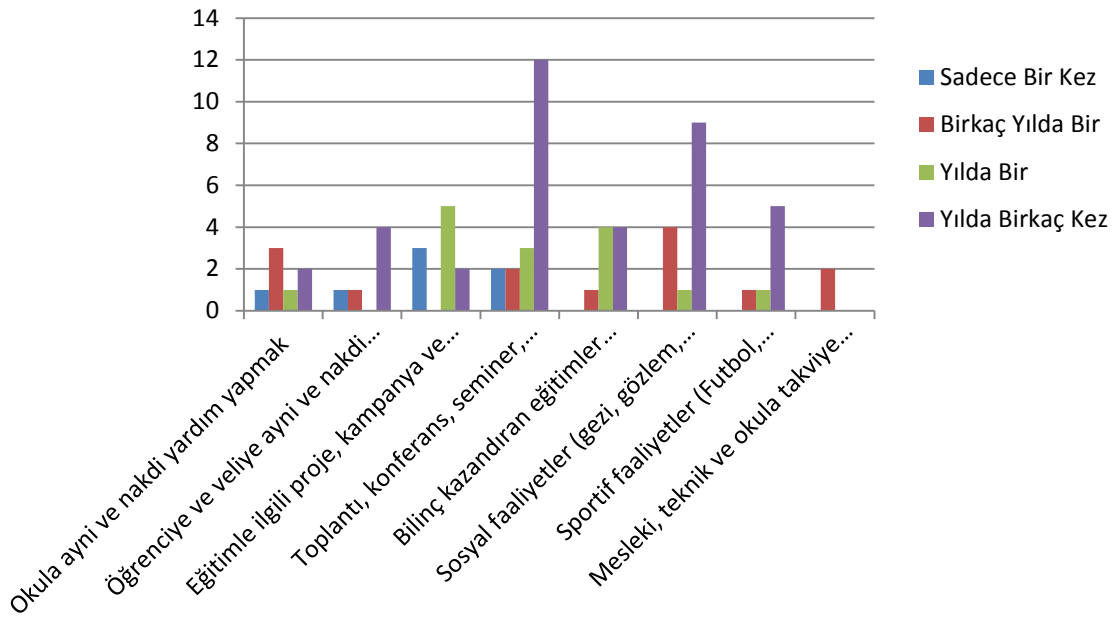
Derneklerin okullarla irtibatlarını, geliştirdikleri ilişki biçimlerini ve karşılaştıkları sorun alanlarının araştırıldığı bu kısımda dernek yetkililerine bu bağlamda üç soru sorulmuş ve yanıtları aşağıdaki tablolarda ayrıntılı verilmiştir.

Tablo 23: Derneklerin Okullarla İşbirliği Durumu

Okullarla Yapılan İşbirliği	Sayı	Yüzde
İşbirliği yaptık.	23	55%
İşbirliği yapmadık.	19	45%
Toplam	42	100%

Tablo 23’de görüldüğü üzere derneklerin 23’ü (%55) okullarla herhangi bir alanda eğitim işbirliği geliştirirken, 19’u (%45) okullarla herhangi bir ilişki geliştirmemiştir.

Okullarla işbirliği geliştiren derneklerin ne tür ilişki geliştirdikleri ve bu işbirliklerini ne sıklıkla yaptıkları sonraki sorularda yer bulmaktadır.

Şekil 21: Derneklerin Okullarda Geliştirdikleri İlişki Türleri ve Sıklığı

Derneklerin okullarla birlikte geliştirdikleri eğitim faaliyetlerinin ve sıklığının gösterildiği Şekil 21’de, eğitim işbirliği yapan 23 dernekten 19’u (%83), okullarda toplantı, konferans, seminer, panel vb. düzenleyerek eğitim işbirliği yapmışlardır.

Derneklerden 14'ü (%61), okullarda sosyal faaliyetler (gezi, gözlem, ziyaret vb.) düzenleyerek, 10'u (%43) eğitimle ilgili proje, kampanya ve yarışmalar düzenleyerek, 9'u (%39) bilinç kazandıran eğitimler yaparak (İlk yardım, itfaiye vb.), 7'si (%30) okula ayni ve nakdi yardım yaparak ya da sportif faaliyetler (Futbol, voleybol, izcilik, yüzme vb.) düzenleyerek çeşitli faaliyetler organize etmişlerdir. Okullarla en az geliştirilen işbirliği çeşidi 2 (%9) derneğin yaptığı mesleki, teknik ve okula takviye kurslar düzenlemek ile 6 (%26) derneğin yaptığı öğrenciye ve veliye ayni ve nakdi yardım yapmak şeklinde olmuştur.

Okullarla eğitim işbirliği yapan derneklerin bu faaliyetlerde karşılaştıkları sorun alanları ise Tablo 24'te gösterilmiştir. Bu soruya 2 dernek, okullarla eğitim işbirliği yaparken herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 24: Okullarla Yapılan Faaliyetlerde Karşılaşılan Sorunlar

Okullarla Karşılaşılan Sorun Alanları	Sayı	Yüzde
Okul yönetiminden kaynaklanan sorunlar	10	37%
Bürokratik / Yasal sorunlar	8	29%
Öğrencilerin ilgisizliği ve katılım göstermemesi	6	22%
Öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar	1	4%
Velilerden gelen tepkiler	1	4%
Dernekten kaynaklanan sorunlar	1	4%

Tablo 24'te görüldüğü üzere derneklerin okullarla faaliyet yaparken en çok sorun yaşadıkları alan okul yönetiminden kaynaklanmaktadır. Eğitim işbirliği yapan 23 dernekten 10'u (%43) bu durumdan yakınmaktadır. Sorun yaşanan ikinci alan ise bürokratik/yasal sorunların önlerine engel olarak sunulmasıdır. Derneklerden 8'i (%35) yasal/bürokratik sorunları dillendirmiştir. Bunun haricinde 6 (%26) dernek öğrencilerin ilgisizliği ve yetersizliğinden bahsederek sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Diğer sorunlara kısmi olarak değinilmiş, öğretmenlerden, velilerden ve derneklerden kaynaklanan sorunlar en az yer bulmuştur. İki (%9) dernek ise herhangi bir sorun yaşamadığını belirtmiştir.

4.8. Derneklerin Gelir Kaynakları ve Yeterlilik Durumları

Derneklere, faaliyetlerini finanse eden en temel ekonomik kaynakları sorulmuş ve aşağıdaki yanıtlar alınmıştır.

Tablo 25: Derneklerin Gelir Kaynakları

Ekonomik Kaynaklar	Sayı	Yüzde
Bağış	35	83%
Üye aidatı	29	69%
Özel şirket	5	12%
Proje destekleri	4	10%
Yerel idare (Belediye vb.)	3	7%
Yayın gelirleri	1	2%
Merkezi idare (Valilik, Kaymakamlık vb.)	-	-
Avrupa Birliği fonları	-	-
Bakanlık fonları	-	-

Tablo 25'te de görüldüğü üzere derneklerin en temel ekonomik kaynağı bağışlar (%83) ve üye aidatlarıdır (%69). Derneklerin az bir kısmı (%12) özel şirketlerden destek alabilirken, yine çok az bir kısmı yerel idarelerden (%7), proje desteklerinden (%10) ve sadece 1 (%2) tanesi yayın gelirlerinden yararlanabilmektedir. Derneklerin hiçbirisi merkezi idareden, Avrupa Birliği fonlarından ve ülkemizdeki bakanlık fonlarından yararlanmamaktadır.

Derneklere, gelir kaynaklarının yeterli olup-olmadıkları da sorulmuş alınan yanıtlar Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26: Derneklerin Gelir Kaynaklarının Yeterlilik Durumu

Gelirin Yeterlilik Durumu	Sayı	Yüzde
Gayet yeterli	0	0%
Yeterli	7	17%
Normal	10	24%
Yetersiz	19	45%
Çok yetersiz	6	14%
Toplam	42	100%

Derneklerin büyük bir kısmı (%59) gelirlerinin yetersiz ya da çok yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre çok yetersiz gelir kaynağına sahip dernek sayısı 6 (%14) iken, yetersiz olduğunu belirten dernek sayısı ise 19 (%45) olmuştur. Derneklerden 10 (%24) tanesi gelirlerinin normal olduğunu, 7 (%17) tanesi ise gelirlerinin yeterli olduğunu belirtmiştir. Derneklerden hiçbiri “Gayet Yeterli” seçeneğini işaretlememiştir.

4.9. Derneklerin Türk Eğitim Sistemi İle İlgili Görüşleri

Dernekler Türk eğitim sistemi ile ilgili görüşlerinin sorulduğu sorulara karşılık verdikleri cevaplar aşağıda belirtilmiştir.

Bu bölümde derneklere eğitim sistemine yeterli derecede katılım imkânı sağlanıp-sağlanmadığı sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 27’de gösterilmiştir.

Tablo 27: Derneklerin Eğitim Sistemine Katılım Durumları

Katılım Durumu	Sayı	Yüzde
Katılım imkânı sağlanıyor.	4	10%
Katılım imkânı sağlanmıyor.	32	76%
Fikrim yok.	6	14%
Toplam	42	100%

Tablo 27’de görüldüğü üzere derneklerin 32’si (%76) kendilerine eğitim sisteminde yeterli ölçüde katılım imkânı sağlanmadığını belirtmektedirler. Derneklerden 6 (%14) tanesi konu hakkında görüş belirtmezken, 4 tanesi eğitim sisteminde yeterli oranda kendilerini ifade ettiklerini belirtmişlerdir.

Derneklere eğitim sisteminde neden katılım imkânı sağlanmadığı hususu da sorulmuş, alınan yanıtlar Tablo 28’e kaydedilmiştir.

Tablo 28: Derneklerin Eğitim Sistemine Katıl(a)mama Nedenleri

Katılım İmkânı Sağlanmama Nedeni	Sayı	Yüzde
İdeolojik kaygıların olması	21	66%
Yasal, bürokratik engeller	16	50%
Sivil toplum kuruluşlarının yetersizliği	13	41%
Okulların ortak çalışmaya hazır olmaması	6	19%

Tablo 28’e göre, katılım imkânı sağlanmadığını düşünen 32 dernekten 21 (%66) tanesi ideolojik kaygılarla eğitim sistemine katılamadıklarını ifade etmişlerdir. Derneklerin 16’sı (%50) yasal/bürokratik engellemelerle karşılaştıklarını, 13 tanesi (%41) ise sivil toplum kuruluşlarının yetersizliğine vurgu yapmıştır.

4.10. Derneklerin Gelişimlerini Değerlendirmeleri ve Devletten Beklentileri

Derneklere anketin son bölümünde kuruluş hedeflerine ne ölçüde ulaştıkları ya da ulaşamadıkları sorulmuş alınan cevaplar Tablo 29’da gösterilmiştir.

Tablo 29: Derneklerin Kuruluş Hedeflerine Ulaşma Durumu

Hedeflere Ulaşma Durumu	Sayı	Yüzde
Hedeflerimize tamamen ulaştık.	0	0%
Hedeflerimizin çoğuna ulaştık.	5	12%
Hedeflerimizin bazılarına ulaştık.	24	57%
Hedeflerimizin çok azına ulaştık.	10	24%
Hedeflerimize ulaşamadık.	3	7%
Toplam	42	100%

Tablo 29'a göre derneklerin hiçbirisi kuruluş hedeflerinin tamamına ulaşamamışlardır. Derneklerden 24 (%57) tanesi hedeflerinin bazılarını ulaştırırken, 10 (%24) tanesi hedeflerinin çok azına ulaştıklarını, 5'i (%12) çoğuna ulaştığını ve 3'ü (%7) de hedeflerine ulaşamadıklarını belirtmişlerdir.

Ankette son soru olarak derneklerin gelişmesi için devletten ne tür katkılar bekledikleri sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 30'da gösterilmiştir.

Tablo 30: Derneklerin Devletten Beklentileri

Devletten Beklentiler	Sayı	Yüzde
Yerel birimlerin, eğitim çalışmalarını STK'ları dikkate alarak organize etmesini isteriz.	27	64%
STK'ların üzerindeki mali yükümlülüklerin (vergi, harç, vb.) kaldırılmasını isteriz.	26	62%
Milli Eğitim Bakanlığı'nın eğitim programlarını (müfredatı) hazırlarken görüşlerimizi almasını bekleriz.	26	62%
Bakanlıkların eğitim projelerimize fon desteği sunmasını bekleriz.	22	52%
Devletin STK'lara önyargı oluşturmadan güven duygusuyla hareket etmesini bekleriz.	22	52%
Resmi kurumlarla olan projelerde/işbirliklerinde bürokratik engellerin kaldırılmasını isteriz.	21	50%

Anketin son sorusuna verilen cevapların fazlalığı göze çarpmaktadır. Devletten beklentiler konusunda en çok işaretlenen seçenek; "Yerel birimlerin, eğitim çalışmalarını STK'ları dikkate alarak organize etmesini isteriz." seçeneğidir. Bu seçenek 27 (%64) defa işaretlenerek en fazla verilen cevap olmuştur. Derneklerden 26'sı (%62), STK'ların üzerindeki mali yükümlülüklerin kaldırılmasını istemekte ve yine 26'sı (%62), M.E.B.'in eğitim programlarında (müfredatlarında) STK'ların görüşlerini alması gerektiğini belirtmektedirler. Derneklerden 22 (%52) tanesi bakanlıkların fon desteğini beklemekte yine 22 (%52) tanesi devletin STK'lara önyargı oluşturmadan güven duygusuyla hareket etmesini beklemektedir. Derneklerin 21'i (%50) resmi kurumlarda uygulanan bürokratik engellerin kaldırılmasını talep etmektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Türkiye’de eğitim alanında faaliyet gösteren derneklerin çalışmalarının ve sorunlarının incelendiği çalışmanın son bölümünde araştırmadan elde edilen sonuçlar incelenecek ve öneriler paylaşılacaktır.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın bu kısmında çalışmanın veri toplama aşamasında ve anketlerden elde edilen veriler doğrultusunda çıkarımlarda bulunacak ve ulaşılan sonuçlar değerlendirilecektir.

Araştırmaların sonuç ve tartışma kısmında, araştırmaların sonucuna dair görüşler ve öneriler tartışılıp değerlendirilir. Bu durum, araştırmalarda beklenen ve alışlageldik bir yapıyı da oluşturmaktadır. Ancak araştırmaların sonucu kadar, araştırmaların sürecinde de pek çok veri elde edilmekte, zengin yaşantılar kazanılmakta, pek çok farklı durumla karşılaşılmaktadır. Araştırmamızda da yukarıda belirtilen tüm bu durumlarla karşılaşmış ve bu noktada süreç de değerli hale gelmiştir.

Araştırmamızın süreci; başta alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara yön göstererek onları aydınlatabilir, çalışmalarına destek olabilir diğer taraftan ise Dernekler Dairesi Başkanlığı’nın çalışmalarına katkı sunabilir. Bu bağlamda çalışmamızın sonucu kadar sürecinin de önemsenmesi, bizi, hem süreçle ilgili hem de sonuçla ilgili çıkarımlarda bulunmaya ittiği için bu bölümü; “Araştırma Sürecinde Ortaya Çıkan Sonuçlar” ile “Araştırmaya Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Sonuçlar” adı altında iki başlık halinde sunmamız gerektiği ortaya çıktı.

5.1.1. Araştırma Sürecinde Ortaya Çıkan Sonuçlar

Araştırmada derneklerin ve vakıfların genel özellikleri ve bilgileri toplanırken karşılaşılan bazı durumlara ilişkin genel değerlendirmeler bu bölümde paylaşılacaktır.

5.1.1.1. Resmi Kurum ve Kuruluşlar İle İlgili Ulaşılan Sonuçlar

Çalışmada dernekler ve vakıflarla ilgili veriler toplanırken bu verilerin alınacağı iki önemli resmi kaynağa başvurulmuştur. Bunlardan ilki Dernekler Dairesi Başkanlığı diğeri ise Vakıflar Genel Müdürlüğü'dür.

Dernekler Dairesi Başkanlığı internet sitesinden dernekler, sendikalar, siyasi partiler, yabancı STK'lar ve nitelikli teşekküllere ilişkin istatistiki verilere ulaşmak mümkündür. Bu bağlamda Dernekler Dairesi Başkanlığı derneklere ilişkin pek çok alanda istatistiksel verilerle kullanıcıları ve ilgilileri aydınlatmaktadır. Ayrıca yine bu sayfa üzerinden derneklerin nasıl kurulacağı, mevzuat işlemleri gibi farklı bilgilere de ulaşmak mümkün olmaktadır.

Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın internet sitesi üzerinden Türkiye'deki tüm derneklere ulaşmak mümkün olmaktadır. Hatta il, ilçe ve faaliyet alanlarına göre dernekler sıralanabilmektedir. Ancak bu sayfada sadece derneklerin isim listeleri bulunmakta, iletişim bilgilerinin hiçbirine yer verilmemektedir. Yani derneklerin ayrıntılı adres bilgileri, telefon veya e-posta adresleri, web siteleri, irtibat kurulacak dernek yetkilileri gibi hiçbir bilgi sitede yer almamaktadır. Bu bağlamda Dernekler Dairesi Başkanlığı derneklerin bilgilerini sitede paylaşmadığı için kafa karışıklığına neden olabilecek pek çok sonuç ortaya çıkmaktadır. Örneğin; bir derneğin isim listesi internet arama motorlarından sorgulanırken benzer ünvanlı derneklere rastlanılmakta ancak bu derneğin istenilen ve araştırılan o derneğe ait olup-olmadığı belirlenememektedir. Bunun için başkanlığın sitede bilgileri paylaşırken bu hususları dikkate alması ve kafa karışıklığına neden olabilecek hususlarda daha ayrıntılı bilgilerle araştırmacılara ve ilgililere bilgi akışını doğru ve eksiksiz sunması gerekmektedir.

Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın derneklerden veri toplarken ya da bunları kendi sistemine girerken ya da dernekler kendilerine bilgi verirken bazı problemlerin olduğu gözden kaçmamaktadır. Eğitim derneklerini 2 ana bölümde kategorize eden Başkanlık bu sınıflamada Örgün ve Yaygın Eğitim Dernekleri ile Eğitim Araştırma Dernekleri'ni kullanmaktadır. Kurgu olarak doğru olduğu varsayılsa bile araştırmamızda da ortaya çıkan duruma göre her iki sınıflamada da problemlerin olduğu

görülmektedir. Örneğin; Örgün ve Yaygın Eğitim Dernekleri'nin %50'sinin eğitim alanında bilfiil çalışmadıkları görülmektedir. Burada ya Dernekler Dairesi Başkanlığı'nda tutulan kayıtlarda problem vardır ya da bu dernekler eğitim alanında çalıştıklarını belirterek Başkanlığı yanıltmışlardır. 18 derneğin hiçbir bilgisinin olmaması Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın kayıtlarında problem olduğuna işaret edebilir. Derneklerden 31 tanesinin eğitimle ilgili bir çalışma yapmaması ya da eğitimi kapsayan bir dernek olmaması, dernek yöneticilerinin bu dernekleri Başkanlığa bildirirken hata yaptıklarını gösterebilir. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere kayıtlarda güncelleme yapılması önem arz etmektedir.

Başkanlığın bir diğer kurgusal problemi de eğitim derneklerini sınıflandırmadaki yetersizliğidir. Örneğin; İstanbul'da faaliyet gösteren Örgün ve Yaygın Eğitim Dernekleri'nin 35 tanesinin cami Kur'an kursu, yurt, mezun, hemşehri, spor kulübü ve iktisadi işletme olarak eğitim alanında örgütlenmeleri yelpazenin çok geniş olduğunu göstermesi bakımından ilginçtir. Aslında hemşehri ve mezun derneklerinin mesleki ve dayanışma derneklerinin içerisinde, cami Kur'an kurslarının ve yurtlarının dini hizmetlerin gelişmesine yönelik derneklerin içerisinde, spor kulüplerinin spor ve ilgili dernekte, iktisadi teşekküllerin ise farklı bir kategoride değerlendirilmesi gerekir. Aynı şekilde bu kurguya Eğitim Araştırma Dernekleri'nde de rastlanmaktadır. Eğitim Araştırma Derneklerinin birçoğu eğitim alanında herhangi bir çalışma yapmamakta hatta bazıları eğitim derneği olarak bile faaliyet göstermemektedir. Bu durumda da bu tür derneklere eğitim araştırma derneği demek doğru değildir. Burada yapılabilecek farklı bir sınıflandırma ile Eğitim Alanında Araştırma Yapan Dernekler ve Çeşitli Alanlarda Araştırma Yapan Dernekler adı altında farklı kategorilerde sınıflandırmak gereklidir. Eğitim Araştırma Dernekleri'nde de cami Kur'an kursu, yurt, mezun, hemşehri, spor kulübü ve iktisadi işletme gibi farklı yelpazelerden dernekler bulunmaktadır. Başkanlığın bu konuda kendi bilgilerini güncelleyerek belirttiğimiz sınıflamayı kullanması hem kendi kayıtlarındaki tutarlılık anlamında bir gelişme sağlayacak hem de ilgililerin ve araştırmacıların konu hakkında nitelikli bir sınıflama ile olayı kavramasına yardımcı olacaktır.

Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın internet sitesi devamlı güncellenerek, derneklerin aktif olma durumları ile kapatılan ve yeni açılan derneklerin bilgilerine kısa sürede ulaşmak mümkün olmaktadır. Bu noktada site etkili ve güncel olarak çalışmaktadır. Hatta araştırmacılar ve ilgililer için araştırma yaptığı gün siteden verileri çekerek işlemlerini yapması tavsiye edilebilir. Diğer taraftan her geçen gün site güncellendiği için araştırmacılar için sorun oluşturabilecek durumlar ortaya çıkabilir.

Çalışmamızı derneklerle sınırladığımız ve amacımıza hizmet etmediği gerekçesiyle vakıflar, çalışma evrenimize girmese de vakıflarla ilgili bilgi araştırması da yapılmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü sayfasından vakıf istatistiklerine ulaşmak mümkün olmaktadır. Burada vakıfları il il aramak mümkün olmakta ve türlerine göre tercih yapılabilir. Vakıflar Genel Müdürlüğü sayfasında vakıfları ilçe ilçe arama mümkün olmamakta ve vakıfların faaliyet alanlarına göre tercih yapılamamaktadır. Bu bağlamda Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün sayfasında bu iki seçeneği daha ekleyebileceği alanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırmacılar ve ilgililer için kolaylık sağlayacaktır. Vakıflar Genel Müdürlüğü sayfasının Dernekler Dairesi Başkanlığı'na göre adres ve telefon bilgilerini paylaşması çok büyük bir artıdır. Bu konuda Vakıflar Genel Müdürlüğü takdire şayan olacak bir ürün ortaya çıkarmıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü sayfasından vakıf kayıtlarının arşivlerine, taşınır-taşınmaz vakıf kültür varlıklarına, vakıfların kuruluş işlemlerine, beyanname ve bildirimlerin nasıl yapılacağına, vakıfların yayınlarına ve eserlerine ulaşmak mümkün olmaktadır.

5.1.1.2. Resmi Makamlardan Alınan Verilerle Ulaşılan Sonuçlar

Ülkemizde aktif olarak faaliyet gösteren dernek sayısı (22.12.2016 tarihi itibari ile) 109.497, vakıf sayısı (01.10.2016 tarihi itibariyle) 4.979, sendika sayısı (11.04.2017 tarihi itibariyle) 424, siyasi parti sayısı (11.04.2017 tarihi itibariyle) 92'dir. Siyasi parti haricinde toplamda sivil toplum kuruluşu sayısı ülkemizde 114.824'tür. Ülkemizde derneklere üye olan kişi sayısı ise 10.979.976'dır. Vakıflara üye olan kişi sayısı ise 1.138.319'dur. TÜİK'in en son verilerine göre toplam nüfusumuz 80 milyon civarındadır. Bu duruma göre STK'lara üye olma oranı %15 ile sınırlı kalmaktadır. Bir başka ifade

ile ülkemiz nüfusunun yaklaşık %85'i herhangi bir STK'ya üye değildir (Bu orana farklı dernek ya da vakıflarda üyeliği olan kişiler de dâhil edilmiştir). Bu tablonun ortaya çıkmasında, hem STK'ların hem devletin hem de toplumun payı olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Ülkemizde bu durumun değişmesinde devlete, STK'lara ve topluma çeşitli sorumluluklar düşmektedir. Buna ilişkin yorumlar ileriki aşamalarda ayrıntılı olarak sunulacaktır.

Türkiye'de toplam dernek sayısı (22.12.2016 tarihi itibari ile) 109.497 iken eğitim araştırma derneklerinin sayısı 6.077 olmaktadır. Buna göre derneklerin sadece %6'sı eğitim derneği olarak kurulmuştur. İstanbul'da ise toplam dernek sayısı 22.157 iken eğitim araştırma derneklerinin sayısı 549'dur. İstanbul'da ise bu oran %2'ye kadar düşmektedir. Bu durum bize pek çok noktada fikir sunabilir. Toplumda en çok tartışılan konuların başında gelen eğitim meselesinde, toplumun ve dolayısıyla toplumun örgütlenmiş hali olan STK'ların çok fazla sorumluluk almak istemediği sonucuna bizi ulaştırabilir. Eğitim konusunda pek çok sorunu olan ülkemizin daha nitelikli bir eğitim sistemine geçişi noktasında toplumun ciddi anlamda desteğine ihtiyaç duyulduğu apaçık bir gerçektir. Bu desteğin sağlanmasında topluma ve STK'lara çok büyük sorumluluklar düşmektedir. Ancak bu kadar kısıtlı bir örgütlü birlikle sağlıklı bir yönlendirme yapılması çok da mümkün görünmemektedir. Bu konuda eğitim araştırma derneklerinin desteklenmesine ve etki alanlarının genişletilmesine ihtiyaç duyulduğu muhakkaktır.

5.1.1.3. Derneklerin İletişim Bilgileri İle İlgili Sonuçlar

Örgün ve Yaygın Eğitim Dernekleri'nden (253 dernek) haklarında herhangi bir iletişim bilgisine ulaşılan dernek sayısı İstanbul'da toplamda 167'dir (%66). Bu 167 dernekten; 121 tanesinin telefon numarasına, 164 tanesinin adres bilgisine, 139 tanesinin e-posta adresine, 35 tanesinin ise web adresine ulaşılabilmektedir. Toplamda 253 derneğin, sadece 26'sının (%10); adres, telefon, e-posta ve web sayfası bilgilerinin tamamına ulaşılabilmesi son derece manidardır. Bunlar yine de teyit edilmeye muhtaç bilgilerdir.

Bu verilerden şunları çıkartmak mümkündür:

İnternet siteleri, dernekler hakkında pek çok veriye ve bilgiye toplu olarak ulaşılabilecek en kolay iletişim aracıdır. Eğitim alanında faaliyet gösteren derneklerin çok büyük bir kısmının ise (%86) internet sitesi yoktur. İnternet sitelerinin dernekler tarafından bu kadar az kullanılması özellikle sivil toplumu kendine dert edinmiş bireyler açısından bir dezavantajdır. İnternet sitesi kullanan 35 derneğin 10'unun, 2016 yılı içerisinde sitelerini hiç güncellemedikleri görülmüştür. İnternetle pek çok insana ulaşma imkânı sağlanması, yapılan faaliyetlerin derli toplu ve etkili olarak sunumunun yapılabilmesi, ulaşım bilgilerine yer verilebilmesi, derneklerin kendileri hakkında bilgileri oluşturabilecek alanların olması, dernekler için interneti çok önemli ve kolay bir iletişim aracı haline getirmektedir. İnternet sitesinin olmaması ya da var olan sitelerin güncellenmemesi derneklerin yaptıkları faaliyetler hakkında herhangi bir bilgiye ulaşma problemi doğurmaktadır. Bununla beraber yapılan faaliyetlerin niteliği ve niceliği açısından da veriye ulaşmak mümkün olmamaktadır. Derneklerin faaliyetlerini raporlaştırmadıkları da varsayılırsa, genel olarak derneklerin kendilerini değerlendirebilecekleri bir ortamın oluşması da mümkün olmayacaktır. Türkiye'deki derneklerin en büyük problemlerinden birisi olarak görülebilecek bu durumun sivil toplumculuğun gelişmesine de engel olduğunu söylemek gerekir. Derneklerin internet siteleri olmasa bile faaliyetlerini değerlendirdikleri, nitel ve nicel verileri toplayarak muhasebelerini yaptıkları haftalık, aylık, yıllık vb. raporların olması derneğin hem vizyonunu geliştirecek hem de yapılanlar hakkında geri bildirim sağlayacaktır.

Derneklerden sadece 26'sının (%10) adres, telefon, e-posta adresi ve web sayfası bilgilerine ulaşılması derneklerin kendilerini belirli alanlarla sınırladıkları anlamını da taşıyabilir. Derneklerin ulusal ya da uluslararası arenaya hitap etmemeleri ya da yerel kalmak istemeleri bunun nedeni olabilir. Diğer taraftan derneklerin yaptıkları faaliyetleri internet sitesi gibi çeşitli alanlarda yayınlamama düşüncesi, İçişleri Bakanlığı veya mülkî idare amirleri tarafından yapılan denetimlerden kaynaklanıyor olabilir. Dernekler her yıl gelir-gider tablolarını ve yaptıkları faaliyetleri mülkî idare amirliğe bildirmek durumundadırlar. Yapılan faaliyetlerde ya da gelir-gider tablolarında oluşabilecek sıkıntılı bir durum, dernekleri zor bir durumda bırakılabileceği düşüncesi dernekleri sınırlı bir bilgi akışına yöneltmiş olabilir.

5.1.2. Araştırmaya Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Sonuçlar

Bu bölümde, araştırma kapsamında uygulanan anket sonucunda ulaşılan bulgulara dayalı olarak ortaya çıkan sonuçlar tartışılacak ve çeşitli yorumlar yapılacaktır.

5.1.2.1. Derneklerin Kurumsal Kimlikleri İle İlgili Ortaya Çıkan Sonuçlar

Araştırmanın sonucunda derneklerden 1 tanesi hariç diğerlerinin hepsi 2001 yılından sonra kurulmuştur. Bu durum bize Türkiye’de STK mantığının yeni yeni gelişmeye başladığını göstermesi bakımından önemli bir veri sunmaktadır. Diğer taraftan ülkemizde özellikle 2000’li yılların başı, Avrupa Birliği ile ilişkilerin ciddi anlamda ilerlemeye başladığı bir dönem olarak görülmektedir. Avrupa Birliği ile sivil toplum kuruluşlarının adalet, özgürlük, insan hakları ve demokrasi alanında atılım yaptığını söylemek de yanlış olmayacaktır. Kaldı ki literatürde AB’ye uyum süreci sivil toplum kuruluşlarının gelişiminde en önemli etkenler arasında gösterilmektedir (Dikilitaş, 2008; Keyman, 2009). AB’ye uyum sürecinde STK düşüncesine hızlı bir giriş yapan ülkemiz, son zamanlarda 15 Temmuz darbe girişiminin de etkisiyle sıkıntılı bir dönemden geçmektedir. Doğal olarak genç olan bu yapılar da farklı durumlarla karşılaştığında tecrübesiz kalmakta ve tepkilerini ortaya koymakta istenilen sonucu verememektedirler. Bundan dolayı ülkemizde sivil toplum kuruluşlarının geçireceği daha pek çok merhalenin olduğu rahatlıkla ifade edilebilir. Bu sorunu aşmak ve hızlı bir gelişim için yerel derneklerin güncel meseleleri takip etmesi, olaylara karşı hızlı ve etkili tepki vermesi, faaliyetlerini her daim güncel tutması, sosyal medyayı etkili kullanması kendileri için ciddi avantajlar doğurabilir.

Araştırmamızda derneklerin kuruluş ve resmi gerekçelerinde ortaya çıkan en önemli etken, yerel olarak örgütlenen yapıların halk nezdinde yapacakları faaliyetlerde meşru bir zemin olarak dernekleri görmeleridir. Birçok dernek yetkilisi yerel olarak yaptıkları çalışmalarda etkinliklerini daha sistematik hale getirmek ve kendilerini halka duyurmak amacıyla kurumsal bir çatı olan dernek kurmayı planladıklarını ifade etmişlerdir. Genellikle yerel olan bu çalışmalarda bireysel gayretler ön plana çıkmakta bir ya da birkaç kişinin omuzlarında yükselen bu süreçler sonucunda halktan da destek

sağlanmakta ve böylelikle dernekler kurulabilmektedir. Burada şunu da ifade etmek gerekir ki, yerel çalışmalarda tek başına olmak bile birçok işi yapabilmek için yeterlidir. Burada birçok dernek yetkilisinin de belirttiği gibi yola birkaç kişiyle çıkmalarına karşın bireysel özverileriyle ve toplumsal kabulle çalışmalarını kurumsal hale getirdiklerini müşahede etmek mümkün olmaktadır. Sürecin böyle başlamasına karşın; sürdürülmesi, ilerletilmesi, geliştirilmesi de bir o kadar önem arz etmektedir. Bu bağlamda yerel derneklerde motivasyon düşüklüğü, üye kayıplarının oluşması, halkın dernek faaliyetlerine istenilen katılımı göstermemesi ve dernek faaliyetleri için ekonomik destek alınmaması gibi sorunlar, derneklerin etkinliklerini kısıtlayıp, etkisiz hale gelmelerine hatta kapanma durumu ile karşı karşıya gelmelerine neden olabilir. Bu durumun aşılmasında derneklerin yerel unsurlar olan muhtarlık, belediye, cami, okul, kahve, işyeri gibi direk temasa geçebileceği unsurlarla etkileşim halinde olmaları, kendilerini buldukları mahalde etkin bir unsur haline getirip, ayakta kalmalarına yardımcı olabilir. Güçlü'nün (2009), STK ve belediyenin eşgüdümü ile gerçekleştirdikleri uygulamaları içeren çalışması bu konuda güzel bir örneklik teşkil etmektedir.

Araştırmamızda toplum nezdinde yerel olarak örgütlenen derneklerin, kuruluş amaçlarının başında milli, dini ve ahlaki alanlarda görülen eksiklikler yer almaktadır. Bu durumun oluşmasında ülkemizde yaşanan başka bir darbe girişiminin etkili olduğu söylenebilir. 28 Şubat 1997 darbesinin dini hassasiyet taşıyan toplumun bir kesiminin üzerinde ciddi etkiler uyandırdığı bilinmektedir (Tunahan, 2015; Ünalı, 2016). Darbe sürecinde çok ciddi yara alan bu kesim, sonrasında örgütlü bir yapı şeklinde ortaya çıkarak kendini ifade edebileceği ortamlar oluşturmaya çalıştı. Bundan dolayı derneklerin büyük bir kısmının dini hassasiyet taşıyan insanlardan oluşması doğal olarak ortaya çıktı. Çalışmamızda birçok derneğin bu hassasiyetle ortaya çıktığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Bu kesimlerin sonrasında yaşanan siyasi süreçlerde daha rahat hareket etme imkânına sahip olduğu, etkinliklerini ve faaliyetlerini daha rahat topluma ifade edebildiklerini söylemek de mümkündür. Diğer taraftan bir darbenin ürünü olarak ortaya çıktığını varsaydığımız bu derneklerin 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında nasıl bir tavır takındığı, etkinliklerini ve faaliyetlerini ne derece etkili yapabildiği ayrı bir araştırmanın konusudur.

Derneklerin kuruluş amaçlarında ortaya çıkan bir başka önemli husus, öğretmenlerin kendi mesleki gelişimleri noktasında örgütlenebilmeleridir. Ülkemizin en önemli sorunlarının başında gelen ve toplumun her kesimini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen bu meselede öğretmenlerin sorumluluk alarak kendilerini çözümün parçası olarak görmeleri çok önemlidir. Yöneticilerimizin ve öğretmenlerimizin bu konularda söyleyecek sözlerinin olması, çözüme katkı sağlamaları, kendi mesleki gelişimlerine önem vermeleri ve bu konuda topluma örneklik teşkil etmeleri açısından önemlidir. Özellikle bu derneklerin toplumu aydınlatıcı raporlar sunması, öğretmenlik mesleğinin gelişimine yönelik etkinlikler ve organizasyonlar geliştirmesi, halka açık seminerler, toplantılar organize etmesi ciddi anlamda aydınlatıcı olacaktır. Karataş ve Şaşmaz (2013), çalışmalarında belirtilen hususlara dikkat çekerek okul yöneticilerinin kurdukları derneklerin meslek olarak duyarlılığın gelişmesine katkı sunduğunu ancak zayıf gündemleri ve çeşitlilikten yoksun faaliyet türleri ile henüz kurumsallaşamadıklarını ve beklenen düzeyde taban bulamadıklarını ortaya çıkartmışlardır. Bununla beraber ülkemizde bu bağlamda çalışmalar yapmak üzere örgütlenen öğretmenleri ve yöneticileri toplum olarak da takdir etmek ve destek olmak vatandaşlık görevidir. Sadece öğretmenler ve yöneticileri kapsayan dernekler için değil, toplumda herhangi bir sorunlu alanı iyileştirmek ya da en azından o alana dikkat çekmek için bir araya gelen, düşünen, dertlenen ve çözüm önerileri geliştiren derneklerin toplum olarak da devlet olarak da sahiplenilmesi gerekmektedir.

Çalışmamızda ortaya çıkan en önemli sonuçlardan biri de derneklere üye olan kişilerin profilleridir. Türkiye’de derneklere üye olanların %79’u erkek, %20’si kadın ve %1’i tüzel kişiliktir (Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2016). Araştırmamızda da anketi yanıtlayan dernek görevlilerinin %74’ü erkek ve %26’sı kadındır. Ayrıca derneklerin üyelerinin %56’sı ya tamamen erkek ya da erkek ağırlıklıdır. Bu verilerden de anlaşılacağı üzere, derneklerin erkek egemen olduğu görülmektedir. Son yıllarda ülkemizde kadınların da derneklere etkin oldukları ve sayılarının fazlalığı göze çarpmasına karşın bu oranın kısa zamanda dengelenmesi mümkün görünmemektedir.

Anketi yanıtlayan dernek yetkililerinin ve üyelerinin büyük bir kısmı genç-orta yaş (24-40) grubundadır. Bu durum bize, derneklerin genç olduğu kadar dernek

yönetimlerinin ve üyelerinin de genç-orta yaş grubunda olduğunu göstermektedir. Gençliğin derneklere çok büyük bir artı değer kazandırdığı yadsınamaz. Gençliğin enerjisi, pek çok işi yapabilecek heyecana sahip olması, hayata olan bakış açılarının olgun insanlara göre daha farklı olması gençleri hep ön planda tutan özelliklerdir. Ancak göz önünde bulunan ve yaptıklarıyla devamlı gündem olabilecek örgütlü yapıların her işini birkaç defa düşünerek yapmasında hem kendi çıkarları hem de toplum nezdindeki imajları açısından önemi vardır. Derneklerin gençlerin dinamizmi ve heyecanı, olgun insanların düşünce ve tecrübeleriyle hareket etmelerinde büyük fayda görülmektedir.

Anketi yanıtlayan dernek yetkililerinin mesleklerine bakıldığında önemli bir kısmının yönetici pozisyonunda olduğu görülmektedir. Yine bu STK'larda memurların ve işçilerin önemli bir yer edindiği görülebilir. Bu bağlamda toplumun pek çok kesiminin işin içerisinde olduğu sonucuna varmak da mümkündür. STK'ların belli meslekler etrafında toplanan insanlara münhasır olmadığı sonucuna varmak bu araştırma için de önemli bir sonuçtur. Kaldı ki sivil toplum denildiği zaman toplumun tüm kesimini içine alan bir yapıdan bahsedilir ve bu durum bize ülkemizdeki derneklere görev yapanların yahut üyelerin de toplumun farklı kesimlerini temsil ettiği sonucuna ulaştırabilir.

Anketi yanıtlayan dernek yetkililerinin ve üyelerinin öğrenim seviyesi ise oldukça yüksektir. Yetkililerin; %38'i lisans, %26'sı lisans üstü, üyelerin; %57'si lisans, %5'i lisans üstü mezuniyete sahiptir. Bu durum bize şunu göstermektedir. İnsanların eğitim seviyesi arttıkça, kendilerini ifade edebilecekleri ortam arayışı içerisine girmektedirler. Bu durumun sonucunda okuyan insanlar, en kısa ve etkili yöntem olarak dernek açmayı ya da derneklere üye olmayı görmektedirler. Eğitim seviyesini arttırmak, toplumda meydana gelen olumsuzluklar karşısında tepki ortaya koymak, yapılan işlerin kalitesini arttırmak ya da herhangi bir olaya veya duruma dikkat çekmek amacıyla insanları bir araya getirmek noktasında topluma bilinç kazandırmaktadır. Böylelikle eğitim seviyesinin artması, hem STK mantığının gelişimi konusunda önemlidir hem de toplumsal gelişim için fayda arz eder.

5.1.2.2. Derneklerin Kuruluş Gerekçeleri, Eğitim Faaliyetleri, Sorun Alanları, Diğer Kurumlar ve Kuruluşlarla İlişkileri İle İlgili Ulaşılan Sonuçlar

Derneklerin kuruluş amaçlarına bakıldığında temel olarak eğitim politikalarının yetersizliği göze çarpmaktadır. Pek çok dernek, eğitim politikalarının; toplumsal, kültürel, dini ve ahlaki ihtiyaçlara cevap veremediğini ifade ederek buna çözüm aramak için kurulduklarını belirtmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında etkili olan faktörün 28 Şubat süreci ile ilişkilendirildiği önceki bölümlerde ele alınmıştı. Diğer taraftan bu durumun oluşumunu sadece 28 Şubat süreci ile ilişkilendirmek de mümkün değildir. Çünkü eğitim alanında toplumun pek çok kesiminde rahatsızlık duyulduğu çalışmamızda da ortaya çıkan bir sonuçtur. Bu etkenlerin yanı sıra derneklerin eğitim programlarını yetersiz görmesi, çocukların ve gençlerin bedensel, sosyal ve zihinsel gelişim alanlarını ihmal etmesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Derneklerin bu etkenler haricinde okul-sınıf sayılarını yeterli görmemeleri ya da eğitimcileri-yöneticileri mesleki yönden zayıf olarak değerlendirmeleri de önemlidir. Ancak dernekler bu etkenleri politikalar kadar öncelikli olarak görmemektedirler. Bu da derneklerin eğitim politikalarında köklü değişiklikler istediği sonucuna bizleri ulaştırabilir.

Dernekler, eğitim politikalarında görülen eksikliklere dikkat çekmek, eğitim konusunda toplumu bilinçlendirmek ve kendi çaplarında bu değişime destek vermek amacıyla toplantı, konferans, seminer ve paneller düzenlemektedirler. Bu tür toplantılar derneklerin kendilerini topluma ifade etmeleri açısından önemlidir. Toplumda, teşkilatlı bir yapı olarak duran derneklere, halkın davet edilip farkındalığını arttırmak diğer taraftan da derneğin çevresine kendini kabul ettirmesini sağlamak önemlidir. Derneklerin çevreye açılmasında en etkili yöntem olarak gördükleri faaliyetler de bunlardır. Dernekler, eğitim politikalarında çok fazla önem verilmediğini düşündükleri alanlarda proje, kampanya ve yarışmalar düzenleyerek hem bu eksikliği gidermeye çalışmakta hem de bu alanlara dikkat çekmektedirler. Eğitim politikalarında eksiklik gördükleri bir başka alan olan çocukların ve gençlerin sosyal, kültürel ve sportif alanlarda oluşan ihtiyaçlarını gidermeye yönelik faaliyetler de düzenlemektedirler.

Çalışmada ortaya çıkan bir başka husus ise, derneklerin kamuoyu oluşturabilecek ve siyasi karar alma süreçlerine etki edecek çalışmalara çok fazla önem vermemeleridir. Eğitim politikalarında görülen eksiklikleri bu denli dile getiren derneklerin politika yapıcılara karşı söyleyecek sözleri ve önerebilecekleri fikirleri olmalıdır. Bu durum derneklerin eksiklikleri arasında sayılabilir. Derneklerin yerel olması, ulusal ya da uluslararası arenada temsil kabiliyetlerinin sınırlı olması bu durumun ortaya çıkmasında etkili olmuş olabilir. Ancak gayesi eğitim alanında bir şeyleri gündeme taşıyıp iyileştirmek olan derneklerin, bu konu hakkında en azından yerel kurumlarla iletişime geçip bilgi alışverişinde bulunmaları, amaçlarına bir nebze de olsa hizmet edebilir. Eraslan ve Bertlek (2011) de çalışmalarında derneklerin kamuoyunda yer almalarının kendileri için hem tanınma hem de imaj kazanma anlamında pozitif bir etki yaratacağı sonucuna ulaşmaktadır. Ancak ülkemizde derneklerin karşılaştıkları sorunların dağılımında ikinci sırada yer alan yasal/bürokratik sorunlar, derneklerin karşısına engel olarak çıkmış olabilir. Ülkemizde bürokratik engelleri aşmak için yerel idareler dâhi çözüm sunamazken bu durumun merkezi idareye ulaştırılması ve çözüm aranması zor görünmektedir.

Çalışmanın bu noktasında derneklerin diğer STK'larla, ilişkilerine değinmek yerinde olacaktır. Dernekler diğer STK'larla işbirliği yapma konusunda sınırlı alanlarda çalışmaktadırlar. Çalıştıkları alanların başında ortaklaşa planladıkları toplantı, konferans, seminer ve panel türü faaliyetler göze çarpmaktadır. Derneklerin diğer STK'lar ile en az paylaşımda buldukları alan ise yasal/bürokratik sorunlarda birbirlerinden yardım almaktır. Yukarıda da değinildiği üzere derneklerin en önemli sorunlarından birini oluşturan bu hususta derneklerin en az işbirliği yapmaları da ilginç bir sonuçtur. Sonuçta derneklerin diğer dernekler olmadan kendi başlarına toplantı, konferans, seminer düzenleyebildikleri bilinmekte (çalışmada da ortaya çıkmıştı) iken eksik olarak gördükleri alanlarda bir araya gelerek ortak platformlar oluşturmaları bu sorunun çözümünde etkili olabilir. Diğer taraftan bu durumla ilgili derneklerin siyaseti ilgilendiren konularda ortak bir payda etrafında buluşamadıkları gibi bir sonuç çıkarmak da mümkün olabilir. Siyaseti ilgilendiren konularda derneklerin beklenti, talep ve isteklerini bir araya gelerek ve bunu da herhangi bir siyasi partinin propagandası şekline dönüştürmeden hareket ederlerse pek çok sorunu çözmeleri muhtemeldir.

Derneklerin resmi kurum ve kuruluşlarla ilişkilerinin de değerlendirildiği çalışmamızda derneklerin %60'ının bu kurumlardan destek almadıkları görülmektedir. Destek alan derneklere bakıldığında ise pek çoğunun ilçe belediyeler tarafından destek gördüğü tespit edilmiştir. Bu duruma göre dernekler yerel idarelerle çalışmalarını kısmi de olsa yürütmektedirler. Diğer taraftan derneklerin en çok destek gördüğü kurumların başında Gençlik ve Spor Bakanlığı gelmektedir. Bu durumu şöyle izah etmek mümkündür. Dernekler yaptıkları faaliyetlerde öncelikle sosyal, kültürel ve sportif alanları güçlendirmekte bunun için de ilk olarak yerel idareler olan ilçe belediyelere başvurumaktadırlar. Burada dernekler; belediyelerin tesislerinden, ulaşım hizmetlerinden, etkinlik ve faaliyetlerinden, gençlik merkezlerinden, bilgi evlerinden ve belediyenin sağlayacağı maddi gelirlerden yararlanmaktadırlar. Diğer taraftan dernekler, ilçe belediyesinden destek göremediği veya destek görse bile faaliyetlerini ilgili belediyenin hizmet alanı içerisinde gerçekleştiremediği durumlarda Gençlik ve Spor Bakanlığı'na müracaat etmektedirler. Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde bulunan yurtlar, gençlik merkezleri, gençlik kampları, sosyal ve sportif tesisler, federasyonlar, dernekler için ilçe belediyelerinden daha fazla imkân sunmaktadırlar. Diğer taraftan bakanlığın dernekler için en önemli kozu projelere maddi katkılar sunmasıdır. Pek çok dernek sosyal ve sportif çalışmaları için bakanlığın proje desteklerinden istifade etmektedir. Bu bağlamda derneklerin ikinci işbirliği geliştirdiği kurum olmuştur.

Derneklerin resmi kurumlar olan okullarla ilişkileri daha detaylı incelenmiş ve %55'inin okullarla bir şekilde irtibatlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim dernekleri okullarla en çok toplantı, konferans ve seminer şeklinde bir işbirliği gerçekleştirmişlerdir. Bunun haricinde; sosyal faaliyetler organize ederek, projeler ve yarışmalar yaparak, bilinç kazandıran eğitimler vererek işbirliğini zenginleştirmişlerdir. Derneklerin bu faaliyetleri gerçekleştirirken en çok şikâyet ettikleri hususların başında okul yönetiminden kaynaklanan sorunlar gelmektedir. Derneklerin hemen hemen yarısı bu durumdan şikâyetçidir. Bu sorun ile irtibatlı verilen ikinci cevap ise yasal/bürokratik problemler olmuştur. Ortaya çıkan tabloya göre, STK'lar resmi kurumlarla işbirliği geliştirdiklerinde önlerine pek çok problem çıkmaktadır. Bu problemler ile mücadeleyi yasal sınırlar içerisinde kalarak çözmeye çalıştıklarında bu kez karşılına yasal/bürokratik engeller ortaya çıkmaktadır. Karşılına pek çok sorun çıkan STK'lar

da bu işbirliklerini ya sınırlı alanlarda kalarak yapmakta ya işbirliklerini azaltmakta ya da tamamen bu ilişkileri koparmaktadırlar. Bu hususu her iki taraflı olarak okumak istediğimizde ise resmi kurumların STK'larla ilişki geliştirmekte zorlandıkları ya da yasal sınırları abartıp kendilerini güvenceye almak için STK'lara her türlü zorluğu çıkardıkları ya da bu işbirliğini tamamen ortadan kaldırıp STK'lara ön yargı ile baktıkları gibi bir sonuca ulaşmak da mümkün olabilir. Bu durumların hepsi derneklerin yaşadıkları/yaşayabilecekleri doğal süreçlerdir. Bu sorunların çözümünde derneklerin üzerine düşen görev, destek alabilecekleri kurumlarla ve kuruluşlarla karşılıklı güven esasına dayanan ilişkiler geliştirmeleri ve sürecin her aşamasında bulunarak tıkanıklık yaşanan/yaşanabilecek durumlara müdahil olmalarıdır.

Araştırmamızın ortaya koyduğu sonuçlardan bir diğeri ise derneklerin kendi içerisinde gerçekleştirdiği eğitimlere ilişkin sonuçlardır. Derneklerin %64'ü herhangi bir alanda eğitim verirlerken birçoğunun kendilerine ait müfredatları (eğitim programları) vardır. Bununla beraber derneklerin büyük bir kısmı (%67) kendilerine ait eğitim materyali üretememektedirler. Bu çalışmada eğitim veren derneklerin %45'i de ihtiyaç analizi yapmadığını belirtmiştir. Derneklerin eğitim verirken, materyal üretemediklerini ve ihtiyaç analizini ihmal ettiklerini ancak kendilerine ait müfredatları olduğunu söylemeleri önemlidir. Dernekler belli konular işleseler bile bu konuların etkili anlatılması için kullanılan materyaller hususunda eksik kaldıklarını görmeleri anlamlıdır. Bu sonuçlara göre, dernekler eğitim verirlerken kendi bildikleri ya da yapabildikleri alanlarda veya kendi istedikleri yönlendirmeye bağlı olarak eğitim vermektedirler. Bu durum derneklerin kendilerini belli alanlarla sınırladıkları gibi bir algı oluşturarak toplumun gerçeklerinden uzaklaştırabilir. Bunun sonucunda dernekler marjinalleşme tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir.

Derneklerin en önemli ikinci sorun alanı eğitimci bulamamalarıdır. Dernekler eğitim verirlerken eğitimci ihtiyaçlarını kendi gönüllü personellerinden karşılamaktadırlar. Bu durumda derneklerin eğitimle ilgili hemen hemen tüm ihtiyaçlarını kendi içerisinde karşıladıkları görülmektedir. Bu durumda bazı sorunlar ortaya çıkabilir. Örneğin, derneklerdeki tüm eğitimciler formasyon sahibi olmayabilirler ve bu durumda eğitimciler etkili ve verimli bir eğitim faaliyeti gerçekleştiremeyebilirler.

Eğitim ihtiyaçı olan kişilerin böyle bir tablo ile karşılaşmaları, derneklerde olumsuz bir durumun ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu bağlamda derneklerin eğitimci olacak kişileri iyi tespit etmesi ve derneklerin fiziki koşullarını bu duruma göre düzenlemeleri gerekmektedir. Bu durum aynı zamanda derneklerin profesyonel olarak çalıştıklarının da bir göstergesi sayılabilir. Bazı derneklerin eğitimci ihtiyaçı karşılamak için ücretli personel tutması ya da kendi bünyesinde tam (yarı) zamanlı personel alıştırması bu eksikliğin hissedilip giderilmesi yönünde bir adım gibi algılanabilir. Diğer taraftan eğitimciler profesyonel olsalar bile STK kültürüyle uyumlu bir şekilde hareket etmelidirler. Derneklerde eğitimcilik yapacak kişilere bu konu hakkında bilgilendirmeler, toplantılar hatta çeşitli eğitimler aldırarak bu eksikliği giderebilir. Eğitimci eğitimleri veren bazı STK'ların eğitimlerinden yararlanmak veya eğitimcileri yararlandırmak karşılaşılabilecek sorunların çözümünde ciddi mesafeler aldırabilir.

Derneklerin eğitim verdiği kitlelere bakıldığında bunların en çok ortaokul ve lise öğrencileri olduğu görülmektedir. Derneklerin kuruluş amaçlarına hizmet etmesi bakımından bu kitle önemlidir. Kaldı ki bu dernekler eğitim dernekleridir ve eğitim ihtiyaçı olduğunu hissettikleri en önemli kesim olarak okuyan kitleyi görmektedirler. Diğer taraftan okul öncesi ve ilkokul öğrencilerine seslenmekte çok da yeterli olmadıkları çalışmamızda ortaya çıkmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasında birkaç faktörü göz önünde bulundurmak gerekir. Özellikle belli önyargılara sahip veliler, çocuklarının küçük yaşta bu tür ortamlarda bulunmasını istemeyebilirler. Bununla beraber derneklerin fiziksel yeterlilikleri bu tür çocukların derneklere ulaşımını engelleyebilir ya da çocukların dernekte istediğini bulamamasına sebep olabilir. Diğer taraftan ortaokullu ve liseli öğrenciler kendi sosyal, kültürel, sportif ihtiyaçlarını gidermek için ve arkadaşlarının da etkisiyle bu tür ortamlara dâhil olabilmektedirler. Dernek yetkililerinin, gönüllülerinin ve duyarlı kimselerin çocukları da bu derneklere gelerek ortamın değişimine etkide bulunmaktadırlar. Derneklerin yetişkin eğitimlerini ön planda tutması, çocuklarını derneklere göndermek istemeyen veliler için bir artı değer oluşturmaktadır. Derneklerin verdiği eğitimize çocuklar ve liseli gençer ile yetişkin eğitimlerinde gösterilen katılımın ön lisans ve üzerinde eğitim gören kitlede görülmemesi bazı noktalarda sorun olduğunu göstermektedir. Demek ki bu eğitim seviyelerinde olan gençlere dernekler seslenmekte yetersiz kalmakta ya da gençer daha

iyi imkân ve olanak sunan yerleri tercih ederek bu derneklere gitmemektedirler. Derneklerin bu eğitim seviyelerine seslenecek eğitim programlarına ihtiyaçları olduğu gibi yapılan eğitimlerin daha profesyonel ve etkili sunumlarının da yapılmasına ihtiyaç duydukları çalışmada ortaya çıkmaktadır.

Derneklerin kitlelere seslenmekte kullandıkları iletişim araçlarının başında sosyal medya (Facebook, Twitter vb.), telefon (Arama, Mesaj, Whatsapp vb.) ve web sitesi gelmektedir. Buradan anlaşıldığına göre anket yapılan dernekler online ortamı etkin olarak kullanmaktadırlar. Çünkü eğitim alanında faaliyet gösteren dernekler üzerinden yaptığımız çalışmada sadece %10'unun bu iletişim araçlarını kullandığı tespit edilmişti. Çalışmanın bu sorusuna diğer başlığı adı altında arkadaş çevresinin etkili olduğu ile ilgili yorumlar yapılmıştır. Buna göre yerel derneklerin çevrelerine ulaşmakta kullandıkları önemli yöntemlerden birisi de arkadaş, eş, dost vb. tavsiyesidir. Derneklerin genel olarak kendilerini topluma anlatamamalarının altında yatan ve dikkat çekilmesi gereken nokta, derneklerin kendilerini topluma tanıtamamasıdır. Derneklerin az bir kısmı (%20) bunu bir sorun olarak görürken yine çok az bir kısmı (%10) reklamı araç olarak kullanmaktadır. Derneklerin önemli problemlerinden biri, görünürlük-tanımlılık faaliyetlerinin yeteri kadar ve etkili olarak yap(a)mamalarıdır. Dursunoğlu (2012) da çalışmasında benzer ifadeler kullanarak; STK'ların medyayı yetersiz kullandıklarını, tanıtım faaliyetlerini eksik yaptıklarını, yöneticilerinin içinde buldukları yapıyı kamuoyunda yeterince iyi temsil edemediklerini ve hedefledikleri kesimde yeterince ilgi uyandıramadıklarını ortaya koymuştur.

Çalışmamızda derneklerin kendileri için gördükleri en önemli sorun alanı ekonomik sorunlardır. Derneklerin %59'u gelir kaynaklarının yetersiz ya da çok yetersiz olduğundan şikâyetçidirler. Derneklerin ekonomik gelir kaynakları incelendiğinde, bağışların ve üye aidatlarının önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bazı dernekler özel şirketlerden veya yerel idarelerden destek aldıklarını ifade etseler bile bunlar çok az bir kesim için geçerlidir. Bu durumu lehine çevirmek isteyen yerel dernekler, ulusal ya da uluslararası çalışma yapan ve kendilerini topluma mâl etmiş olan dernekleri incelemeleri, bu konuda onlarla birliktelikler oluşturmaları ve fikir alışverişinde bulunmaları gerekmektedir. Ancak çalışmamızda ortaya çıkan sonuçta

göre, dernekler genel olarak bu sorunu gidermek için devletin adım atmasını beklemekte, dernekler üzerindeki mali yükümlülüklerin kaldırılmasını istemekte ve bakanlıkların derneklere fon desteği sunmasını talep etmektedirler. Bu istekler dernekler için makul görülebilecek istekler olmasına karşın derneklerin ekonomik özgürlüğünü kazanmasına destek olmayacaktır. Çalışmamız göstermektedir ki, topluma mâl olmuş olan eğitim derneklerinin destekçileri arasında, ülkemizin önde gelen iş adamları ve özel şirketleri bulunmaktadır. Yerel derneklerin de çevrelerinde bulunan iş adamlarına ve özel şirketlere ulaşmaları gerekmektedir. Ancak bunun için başlangıçta fedakârca çalışmalarına ve ses getirecek projeler üretmelerine ihtiyaç vardır. Böylelikle çevredekilerin duyarlılıkları artacak ve ekonomik özgürlüğüne kavuşmaları noktasında yerel derneklerin desteklenmesinin önü açılacaktır. Bu duruma çalışmasında değinen Yürük-Silahtaroglu (2004), STK'ların maddi kaynaklarının yeterli olmadığını, proje üretmediklerini, diğer STK'larla ortaklaşa iş geliştiremediklerini hatta ilişki kurmada çok yetersiz kaldıklarını belirtmiştir.

Yerel derneklerin ekonomik olarak güçlenmesine katkı sağlayabilecek destekler arasında Avrupa Birliği (AB) fonları ile ilgili Bakanlıkların fonları bulunmaktadır. Ancak araştırmamızda hiçbir derneğin bu fonlardan yararlanmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Yerel derneklerin AB fonlarına başvuru ve işleyiş hakkında bilgi sahibi olmadıklarını düşünsek bile profesyonel olarak destek alınabilecek danışmanlık firmaları olduğu bilinmekte ve bu firmalardan yararlanmak mümkün olabilmektedir. Diğer taraftan AB fonlarından yararlanmak zor görünse bile, ülkemizde Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın, Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın, resmi veya özel kuruluşların proje ve hibe desteği verdiği bilinmekte ve bunlardan yararlanmak AB fonlarına göre daha kolay yapılabilmektedir. Derneklerin; ekonomik yetersizliklerine bu kadar dikkat çektikleri noktada gerek yerel, gerek ulusal gerekse de uluslararası destek, fon, hibe gibi çeşitli adlar altında sağlanan ekonomik desteklere başvurmaması ya da bunlardan yararlanmaması dikkate değerdir.

5.1.2.3. Derneklerin Eğitim Sistemi İle İlgili Görüşleri ve Devletten Beklentilerine Ait Sonuçlar

Çalışmamızın son bölümünde derneklerin Türk Milli Eğitim sistemi hakkındaki görüşleri ve devletten beklentileri sorgulanmıştır. Derneklerin çok büyük bir kısmı (%76), kendilerine eğitim sisteminde gerekli katılım imkânı sağlanmadığını belirtmişlerdir. Dernekler, devletten beklentilerinin ilk sırasında bu noktaya değinerek, politika yapıcıların eğitim politikalarını belirlerlerken STK'ların görüşlerini almalarını beklemektedirler. Dernekler Türk Milli Eğitim Sistemi'ne katılım imkânı sağlanmamasının ilk nedeni olarak ideolojik kaygıların olduğunu belirtmektedirler. Dernekler, kendilerine katılım imkânı sağlanmamasının en önemli ikinci nedeni olarak bürokratik/yasal engelleri görmektedirler. Yine bu nedene bağlı olarak dernekler devletten, resmi kurumlarla ilişki geliştirirken bürokratik engellerin kaldırılmasını talep etmektedirler. Derneklerin üçüncü önemli engel olarak gördükleri husus ise kendi yetersizlikleridir. Derneklerin %41'i özeleştiriyi yaparak politika yapım ya da etki sürecinde yeterli katkıyı sunamadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca derneklerin çoğu kendilerini değerlendirirken hedeflerinin çoğuna ulaşamadıklarını da belirterek başka bir özeleştiriyi de gündeme getirmektedirler.

Ülkemizde STK'lara hem devletin hem de toplumun çok sıcak bakmadığı araştırmamızda da ortaya çıkan bir sonuçtur. Derneklerin %52'si, devletin STK'lara ön yargıyla hareket ettiğini açıkça belirtmiştir. Acar'a (2010) göre, sivil toplumun gelişmesinin ve güçlenmesinin önündeki en önemli engel de güven problemidir. Devletin ve toplumun STK'lara olan güven duygusunu arttıracak, bu oluşumların doğal ve demokratik yapılar olduğunu gösterecek, devletle ve halkla ilişkileri arttıracak uygulamalara hem devletin dikkat çekmesi hem de STK'ların önem vermesi gerekmektedir. Son zamanlarda ülkemizde yaşanan darbe girişiminin halkta ve devlette tedirginlik oluşturduğu muhakkaktır. Yaşanan bu olayın toplumun pek çok kesiminde faaliyet gösteren STK'lara karşı bir önyargı oluşturma ihtimali de mevcuttur. Bu durumun aşılmasında STK'lar, darbe girişimine karşı durup tepkilerini ifade etseler dâhi bu mesajın devlet ve halk nezdinde ifadesini bulması uzun bir süreç olacaktır. Bu sürecin hızlandırılması, halk nezdinde zarar görme ihtimali mevcut görünen STK'lar

için elzemdir. STK'ların hem kendi buldukları muhitlerde yerel çalışmalarla hem de bir araya gelerek ve ortak platformlar oluşturarak ya da bu platformlara üye olarak olası zarar görebilecek kimliklerine karşı hamlelerde bulunmaları ve bu çalışmalarını hızlı organize etmeleri kendileri için önem arz etmektedir. Bu durumun STK'lar için gözden kaçırılabilir imkânı yoktur. Literatürde de pek çok araştırmacı tarafından ifade edilen STK'ların meşruiyet sorunu hâlâ hem devlet hem de halk nezdinde aşılammıştır (Çekin, 2013; Karakurt Tosun, 2007; Özdemir, 2009). Bu sorunu aşabilecek en önemli ayağın STK'lar olduğu unutulmadan, kendi varoluşsal kimliklerini topluma ispat etmekle yükümlü olduklarını bilerek hareket etmelerinde fayda görülmektedir.

Devletin farklı amaçlar kapsamında çalışan illegal yapılar ile topluma hizmet verme gayesi güden STK'ları birbirinden kesin çizgilerle ayıracak çalışmaları yapması bu durumun STK'lar aleyhine bir girişim oluşturma fikrini bertaraf edebilir. Böyle durumlarda karşılaşma ihtimalini göz önünde bulundurarak devletin de illegal oluşumları denetleyecek farklı mekanizmaları ve kurumları bulunmaktadır. Bu kurumların etkin çalışması ortaya çıkabilecek legal olmayan yapıları bertaraf edebilir. Ayrıca bu dönemde devlet, STK'lar ile ilgili sistematik bir politika belirleyerek hem STK'ların haklarını hem de devletin çıkarlarını koruyabilir. Ancak bu gibi hassas dönemlerde devlet refleks olarak bu yapılara ön yargı ile bakabilmektedir. Bu bağlamda devletin sağduyu ile hareket edip STK'ların demokratik haklarını ihlâl etmeden ve çoksesliliğe önem vererek bu süreci başarı ile atlatmalarını sağlayabilir.

5.2. Öneriler

Araştırmanın sonuçlarına dayanarak bu bölümde sorunlara yönelik çözüm önerileri sunulacaktır. Çözüm önerileri 3 ana başlıkta sınıflandırmak mümkündür.

1. Derneklere Yönelik Çözüm Önerileri:

- a. Derneklerin tüm etkinliklerini ve faaliyetlerini paylaşabilecekleri bir internet sitelerinin olması önerilmektedir. Bu siteler derneklerin, tanınırlığını ve bilinirliğini arttırırken, paydaşlarının da bütünlüklü bir bakış geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Bu sitelerde, derneklerin; tüzüklerini,

faaliyet raporlarını, mali durumlarını içeren belgelerini paylaşmaları önerilir. Bu sitelerin devamlı güncellenmesi de gerekmektedir.

- b. Derneklerin sosyal medyayı daha etkin ve verimli kullanmaları ve güncel tutmaları önerilir. Böylelikle dernekler hem anlık veri paylaşabilecek hem de paydaşlarının görüşlerini anlık takip edebileceklerdir. Sosyal medya kullanımı, derneklerin kendilerini topluma açan yüzünü de oluşturacak ve olumsuz imajların veya düşüncelerin de önüne geçilmesine imkân tanıyacaktır.
- c. Derneklerin yerelin kalbi olan, belediye, muhtarlık, cami, okul, kahve, işyeri gibi unsurlarla devamlı iletişim halinde olmaları önerilir.
- d. STK'ların siyasi karar alma süreçlerine etki edemediklerine ilişkin görüşlerine karşılık, derneklerin eğitim sistemi ile alakalı raporlar hazırlamaları, projeler geliştirmeleri, M.E.B.'in müfredat çalışmalarına ilişkin tüm STK'lardan görüş beklediği zamanlarda görüşlerini hem M.E.B. ile hem de kamuoyu ile paylaşmaları önerilir.
- e. STK'ların diğer sivil toplum kuruluşları ile daha etkin ve tutarlı bilgi paylaşımı ve işbirliği geliştirmeleri hem kendileri için hem de toplumdaki STK'ların birlikte iş yapabilme becerilerini geliştirmesi açısından önemlidir.
- f. Derneklerin yerel idareler başta olmak üzere, Dernekler Dairesi Başkanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı gibi farklı kurumların ve kuruluşların sunduğu tüm imkânlardan istifade etmesi önerilir.
- g. Derneklerin ekonomik sorunlarının çözümünde özel şirketlerden, iş adamlarından, AB, Bakanlıklar ve diğer özel sektördeki bağış, hibe programlarından yararlanmaları önerilir.
- h. Dernekler, eğitim programlarını hazırlarken ihtiyaç analizi yapmaları/yaptırmaları önerilir.

2. Resmi Kurum ve Kuruluşlara Yönelik Çözüm Önerileri:

- a. Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın derneklere ait iletişim bilgilerini internet sayfası üzerinden paylaşması önerilir.

- b. Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın dernekleri sınıflandırmak için bazı kıstasları hayata geçirmesi gereklidir. Başkanlığın geliştirmiş olduğu kategorik sınıflandırma yetersiz kalmaktadır. Bunun için, Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın Eğitim Araştırma Dernekleri başlığı adı altında yaptığı sınıflandırmayı, dernek eğitim alanında çalışıyorsa bu kategori altında sınıflandırmaya devam ettirmesini, eğitim alanında çalışmıyorsa Araştırma Dernekleri adı altında başka bir sınıflandırmayla kategorize etmesi gerekmektedir.
- c. Vakıflar Genel Müdürlüğü, internet sayfasında vakıfları belli kategoriler altında sınıflayarak bunları sistematik hale getirilebilir.
- d. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün sayfasından vakıflar ilçe ilçe sorgulanabilmelidir.

3. Devlete Yönelik Öneriler

- a. Devlet, STK'lara karşı oluşabilecek önyargıları gidermek ve karşılıklı güven ortamının tesis edilmesini sağlamak için çeşitli toplantılar ve organizasyonlar tertip etmelidir.
- b. Devlet kurumlarının ve kuruluşlarının, STK'lara yönelik bürokratik engeller öne sürmeden, süreci hızlandıran bir işleyiş geliştirmeleri gerekir.
- c. Milli Eğitim Bakanlığı, STK'lar ile yerel başta olmak üzere ulusal ve uluslar arası projeler ve işbirlikleri geliştirerek onları sürecin bir parçası haline getirmelidir.

4. Araştırmacılara Öneriler:

Bu alanda yapılabilecek bazı araştırma önerileri aşağıdaki gibidir:

- a. STK'ların resmi kurumlarda ve kuruluşlarda karşılaştıkları bürokratik engellerin nedenleri,
- b. Avrupa Birliği projelerinden yararlanan STK'ların görüşlerinin incelenmesi,
- c. STK'ların yerel unsurlarla (okul, cami, muhtarlık, ilçe belediyesi vb.) gerçekleştirdikleri işbirliklerinin çeşitlerinin veya karşılaşılan sorunlarının belirlenmesi,

- d. Toplumun STK'lara yönelik geliştirilen ön yargılarının/tutumlarının belirlenmesi,
- e. STK'ların başka STK'lar ile gerçekleştirdikleri işbirliklerinde karşılaşılan sorunların tespiti ve bu sorunların çözümüne yönelik uygulamalar,
- f. STK'larda verilen eğitimlerin etkililiği ve bu eğitimlerin toplumdaki yansımalarının incelenmesi,
- g. STK'ların tanınırlık/görünürlük bağlamında yaptıkları uygulamaların belirlenmesi.

KAYNAKÇA

- Acar, Ş. (2010). Sivil Toplum Kurumu Olarak Türkiye’de Derneklerin Profili. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi SBE.
- Acun, F. (2005). Osmanlı Şehirlerinde Devlet ve Sivil Toplum. *Sivil Toplum*. 3.10, 51-60.
- Akpınar-Gönenç, A. (2001). *Sivil Toplum Düşünsel Temelleri ve Türkiye Perspektifi*. İstanbul: Alt Kitap Yayınevi.
- Alkan, Ö. M. (1998). “1856-1945 İstanbul’da Sivil Toplum Kurumları”, *Tanzimat’tan Günümüze İstanbul’da STK’lar*. A. N. Yücekök, İ. Turan ve M. Ö. (drl.). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Arar, A. A. (2002). Yerel Gündem 21. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*. 2.6. <http://www.mfa.gov.tr/yerel-gundem-21.tr.mfa> (09.01.2017)
- Aslan, S. (2010). Sivil Toplum ve Demokrasi. *Süleyman Demirel İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 15.2, 357-374.
- Atauz, S. (1991). ILO Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Projesi için aksiyon araştırması.
- Azıklı, S. (1997). Devlet Sivil Toplum ve Türkiye. *Yeni Türkiye Dergisi*. 3.18, 224-234.
- Bachman, R. ve Schutt, R. K. (2003). *The Practice of Research in Criminology and Criminal Justice*. (İkinci Baskı). Kaliforniya: Sage Publications.
- Balcı, A. (1995). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Bilgisayar Yayıncılık.
- Başkaya, F. (2004). “Doğu-Batı Çatışması Değil, Kapitalist Emperyalist Saldırı”, *Doğu Batı Kıskaçında Türkiye*. S. Öngider (drl.). İstanbul: Aykırı Güncel Yayınevi.
- Bobbio, N. (1979). Gramsci and the Conception of Civil Society. C. Mouffe (Ed.). *Gramsci and Marxist Theory* içinde. London: Routledge and Kegan Paul, 1979, 21-47.
- Bora, T. ve Çağlar, S. (2002). Modernleşme ve Batılaşmanın Bir Taşıyıcısı Olarak Sivil Toplum Kuruluşları. *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Modernleşme ve Batıcılık* içinde. İstanbul: İletişim Yayınları, 2002, Cilt 3, 336-346.
- Çaha, Ö. (1996). Sivil Toplum ve Liberalizm. *Türk Demokrasi Vakfı Diyalog Dergisi*. 1.1, 188-213.
- Çaha, Ö. (1997). 1980 Sonrası Türkiye’inde Sivil Toplum Arayışları. *Yeni Türkiye Dergisi*. 18, 28-64.

- Çaha, Ö. (1999). *Sivil Toplum Aydınlar ve Demokrasi*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Çaha, Ö. (2005). Devlet ve Sivil Toplum Kuruluşları. *Sivil Toplum*. 3.10, 128-129.
- Çaha, Ö. (2007). *Askın Devletten Sivil Topluma*. 3.Baskı. İstanbul: Plato Film Yayınları.
- Çaha, Ö., Çaylak, A. ve Tutar, H. (2013). *TRA2 Bölgesi Sivil Toplum Kuruluşları Profili*. Kars: SERKA Kalkınma Ajansı.
- Çakır, M. (2006). Sivil Toplum Kuruluşları ile Eğitim Kurumları İlişkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi SBE.
- Çankaya, İ. (2005). Sivil Toplum Örgütlerinin Eğitim Amaçlı Faaliyetleri (Elazığ İli Sendika Örneği). *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Elazığ: Fırat Üniversitesi SBE.
- Çarkçı, A. (2007). Üç Açıdan Kentsel/Yerel Politika Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları. *Sivil Toplum*. 4.17-18.
- Çekin, A. (2013). Batıda ve Türkiye’de Sivil Toplum ve Din. *Marife*. 13.2, 23-43.
- Çelik, A. ve Aykanat, Ş. (2006). Sivil Toplum Örgütlerinin Siyasal İktidarı Etkileme Yöntemleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 16.2, 215-226.
- Çın, S. (2015). Yönetişim Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*. 50.1, 16-30.
- Çiçek, C. (2004). *Demokratikleşme Sürecinde Sivil Toplum Örgütleri*. İstanbul: Tohav Yayınları.
- Dalay, İ. ve Çebi, S. S. (23-25 Ekim 2009). The NGOs in Turkey, A Historical and Alternative Perspective. *VI. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı*. Çanakkale: Pozitif Matbaacılık, 263-275.
- Demirel, N. (2009). Kuramsal ve Tarihsel Aşamaları İle Sivil Toplum ve Türkiye. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.
- Demirel, Ö. (2014). *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*. 21. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Dernekler Dairesi Başkanlığı. (2016). Dernek İstatistikleri. 22.12.2016 tarihinde www.dernekler.gov.tr adlı siteden alınmıştır.
- Dernekler Kanunu. (2004). 5253 Sayılı Dernekler Kanunu. Kabul Tarihi: 4/11/2004. <https://www.dernekler.gov.tr/tr/mevzuat/kanun/5253-dernekler-kanunu.aspx> (Erişim Tarihi: 22.12.2016)

- Diamond, L. (1994). Toward Democratic Consolidation. *Journal of Democracy*. 5.3, 4-17 Aktaran: Sarıbay, A. Y. (1997). Türkiye’de Demokrasi ve Sivil Toplum. *Liberal Düşünce*. 6, 32-43.
- Dikilitaş, Ö. B. (2008). Demokratikleşme Sürecinde Bir Aktör Olarak Sivil Toplum Örgütlerinin Oluşumu ve Gelişimi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi SBE.
- Doğan, İ. (2002). *Özgürlükçü ve Totaliter Düşünce Geleneğinde Sivil Toplum*. 1. Baskı. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Dursunoğlu, İ. (2012). Demokrasilerde Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri ve Önemi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi SBE.
- Ekiz, D. (2007). Bilimsel Araştırmalarda Nitel Veri Analizi ve Yorum. D. Ekiz (Ed.). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* içinde. İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2007, 190-217.
- Emrealp, S. (2005). *Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı*. 2. Baskı. İstanbul: Iula-Emme Yayınları.
- Engiz, S. (2013). Türkiye’de Sivil Toplum Örgütlerinin Yeni Faaliyet Alanı Olarak Sosyal Medya. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.
- Eraslan, B. ve Bertlek, S. B. (2011). Türkiye’de Eğitim Derneklerinin Sorun Alanlarının Değerlendirilmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10.3, 1161-1181.
- Erdoğan, M. (1998). Sivil Toplum: Bir Kavramın Anatomisi. *Liberal Düşünce*. 10-11, 5-21.
- Erdoğan-Tosun, G. (2001). *Demokratikleşme Perspektifinden Devlet Sivil Toplum İlişkisi*. 1. Baskı. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Erözden, O. (1998). “Sivil Toplum Kuruluşları ve Hukuki Çerçeve Talepleri Üzerine Notlar”, *Merhaba Sivil Toplum*. Taciser Ulaş Belge (drl.). İstanbul: Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayınları.
- Erözkan, A. (2007). Eğitim Psikolojisinde Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri. K. Eranlı ve E. Uzman (Ed.). *Eğitim Psikolojisi* içinde. İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2007, 13-36.
- Ertugay, F. (2005). Sivil Toplum Örgütlerinin Siyasal İktidar Üzerine Etkileri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi SBE.
- Ertürk, S. (1977). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.

- Funda, İ. (2011). Sivil Toplum Kuruluşlarının Finansal Kaynaklara Ulaşmasında Bilişimin Etkisi: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı'nın Analizi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi SBE.
- Gelen, İ. (2007). Bilimsel Araştırmalarda Veri Toplama Araçları. D. Ekiz (Ed.). *Bilimsel Araştırma Yöntemler* içinde. İstanbul: Lisans Yayıncılık, 2007, 125-159.
- Göle, N. (1998). Yurt Dışı İlişkilere Kuramsal Bir Bakış. *Üç Sempozyum: Sivil Toplum Kuruluşları* içinde. 1. Baskı. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 114-120.
- Güçlü, M. (2009). Sivil Toplum-Yerel Yönetim İlişkisi Bağlamında Sivas Hayat Ağacı Derneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi SBE.
- Gümüş, K. (2002). *Sivil Toplum Kuruluşları, Yerelleşme ve Yerel Yönetimler*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Güneş, M. ve Güneş, H. (2003). *Türkiye'de Eğitim Politikaları ve Sivil Toplum*. 1. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- İnsel, A. (10.03.2002). Sivil Toplum Kuruluşlarının Meşruiyeti. *Radikal Gazetesi*. <http://www.radikal.com.tr/radikal2/sivil-toplum-kuruluslarinin-mesruiyeti-868935/> (Erişim Tarihi: 01.12.2016)
- Kalaycıoğlu, E. (1998). "Sivil Toplum ve Neopatrimonyal Siyaset", *Küresellesme-Sivil Toplum ve İslâm*. E. F. Keyman, A. Y. Sarıbay (drl.). Ankara: Vadi Yayınları.
- Kapucu, H., Aydın, M. ve Şiriner, İ. (15-16 Ekim 2005). Sivil Toplum Kuruluşlarının Vergisel Kararlara Etkisi. *II. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı Küresel Eşitlik*. Çanakkale: 249-264.
- Karakurt Tosun, E. (2007). Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşları. *Paradosk, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*. 3.2, 1-16.
- Karakuş, O. (2006). Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi SBE.
- Karataş, İ.H. (2008). Türk Eğitim Sisteminde Sivil Toplum Kuruluşları: Konumları ve İşlevleri. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi EBE.
- Karataş, İ.H. ve Şaşmaz, Z. (2013). Okul ve Eğitim Yöneticilerinin Kurmuş Olduğu Sivil Toplum Kuruluşlarının Mesleki Etkililiklerinin Araştırılması: Nitel Bir Analiz. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 16.30, 23-53.

- Keane, J. (2004). *Sivil Toplum ve Devlet Avrupa'da Yeni Yaklaşımlar*. L. Köker, A. Çiğdem, M. Küçük, E. Akın, A. Bora, A. Nur (çev.), Ankara: Yedi Kıta Yayınları (orijinal baskı tarihi 1988).
- Keyman, E. F. (2009). Avrupa'da ve Türkiye'de Sivil Toplum. www.stgm.org.tr/egitim/docs/Avrupadaveturkiyedesiviltoplum%20%20f%20k%20eyman.doc. (Erişim Tarihi: 24.11.2016)
- Kuçuradi, İ. (1998). Sivil Toplum Kuruluşları: Kavramlar. *Üç Sempozyum: Sivil Toplum Kuruluşları* içinde. 1. Baskı. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998, 24-31.
- Mahçupyan, E. (1997). *İdeolojiler ve Modernite*. 2. Baskı. İstanbul: Yol Yayınları.
- Mardin, Ş. (2004). "Sivil Toplum Kavramı", *Türkiye'de Toplum ve Siyaset*. 12. Baskı. M. Türköne ve T. Önder (drl.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- M.E.B., Milli Eğitim Şurası Yönetmeliği, Resmî Gazete, 08 Temmuz 2014, Sayı: 29054.
- M.E.B., 17. Milli Eğitim Şurası Kararları, (2006). Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Şura Genel Sekreterliği), Ankara 2006.
- Minc, A. (2000). Türkiye'de Sivil Toplum Örgütleri ve Marmara Depreminden Sosyal Hizmet Düşüncesine Bir Bakış. <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/deprem2.htm> (erişim tarihi 01.11.2016).
- Orhan, S. (2007). Türkiye'de Eğitim Sisteminin Yeniden Yapılandırılması ve Sivil Toplum Kuruluşlarıyla İlişkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.
- Özalp, A. (2007). Sivil Toplum Düşüncesinde Kırılma Noktası. *Sosyoloji Dergisi*. 18, 41-63.
- Özbek, N. Savaş ve Toplumsal Mobilizasyon: II. Meşrutiyet Döneminde Sivil Toplum ve Kamusal Alan. Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi'nde Yapılan Konuşma Metni. (15 Aralık 2007). http://www.obarsiv.com/pdf/NadirOzbek_NB.pdf (erişim tarihi 15.11.2016).
- Özdalga, E. (1999). *Sivil Toplum Demokrasi ve İslam Dünyası*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Özdemir, E. (2009). Bir Sivil Toplum Kuruluşu (STK) Örgütlenme Modeli: Amargi Kadın Kooperatifi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi SBE.
- Özdemir, P. ve Ymanoğlu, M. (2010). Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşları Web Sitelerinin Diyalojik İletişim Kapasiteleri Üzerine Bir İnceleme. *Ankara Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 1.2, 3-36.

- Özden, K. (2008). Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşları. A. Coşkun (Ed.). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Yönetim* içinde. İstanbul: Seçkin Yayınları, 2008, 11-26.
- Özgören, Ö. (2014). Sosyal Sermaye, Eğitim ve Sivil Toplum İlişkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi EBE.
- Özmelek, N. (2006). 1980 Sonrası Türkiye’de Gelişen Sivil Toplum: Arnavutköy Semt Girişimi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi SBE.
- Popper, K. R. (1994). *Açık Toplum ve Düşmanları*. M. Tunçay ve H. Rızatepe (çev.), İstanbul: Remzi Kitabevi (orijinal baskı tarihi 1945).
- Ryfman, P. (2006). *Sivil Toplum Kuruluşları*. İ. Yerguz (çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Salamon, L. M., Anheier, H. K. ve Arkadaşları. (1999). Civil Society in Comparative Perspective. Salamon, L. M., Anheier, H. K., List, R., Toepler, S., Sokolowski, S. W. ve Arkadaşları. (Ed.). *Global Civil Society Dimensions of the Nonprofit Sector* içinde. Baltimore: The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, 1999, 3-39.
- Sarıbay, A. Y. (1995). *Postmodernite Sivil Toplum ve İslam*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sarıbay, A. Y. (1997). Türkiye’de Demokrasi ve Sivil Toplum. *Liberal Düşünce*. 6, 32-43.
- Silier, O. (2001). Avrupa Birliği Yolunda Türkiye’de Devlet-STK İlişkileri. A. Anadol (Ed.). *Avrupa Birliği Devlet ve STK’lar* içinde. İstanbul: Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 2001, 45-68.
- Sohbet, R. (1999). Sivil Toplum Örgütlerinin Son Beş Yılda Yaptığı Sağlık Eğitim Çalışmalarının Değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.
- Sosyal Bilimler Sözlüğü. (2005). “Sivil Toplum”. İstanbul: Adres Yayınları.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2016). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 4. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sunar, L. (2005). *Sivil Toplumunu Konuşmak*. 1. Baskı. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Şirin, H. (2008). Eğitimin Siyasal İşlevleri ve Türkiye’deki Sivil Toplum Örgütlerinin Bu İşlevlere İlişkin Görüşlerinin Analizi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi EBE.

- Tekeli, İ. (1996). Yönetim Kavramı Yanı Sıra Yönetişim Kavramının Gelişmesinin Nedenleri Üzerine. *Sosyal Demokrat Değişim*. 3, 45-54.
- Toksöz, F. (1983). Dernekler. *Cumhuriyet Dönemi Türk Ansiklopedisi*. İstanbul: İletişim Yayınları. C.2.
- Toku, N. (1997). Türkiye İçin Alternatif Bir Model: Sivil Eğitim. *Liberal Düşünce*. 5, 79-84.
- Toku, N. (2005). Eğitime Felsefi Açından Bakmak. *Sivil Toplum*. 3.12, 7-15.
- Tosun, G. (1998). Demokratikleşme Sürecinde Devlet Sivil Toplum İlişkisi ve Türkiye Örneği. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi SBE.
- Tosun, G. (2001). *Sivil Toplum İş Başında*. Ankara: Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği.
- Tunahan, Ö. (2015). 28 Şubat Süreci: 'Post-Modern Darbe'nin Sosyo-Politik Dinamikleri ve Toplum Desteği. *Bilgi*. 17.1, 23-41.
- Tunç, H. ve Aktaş, H. (1998). Batıda ve Türkiye'de Sivil Toplum Gelişim Süreci. *Liberal Düşünce*. 12, 72-89.
- Tura, M. A. (2004). Çağdaş Demokrasilerde Sivil Toplum Örgütlerinin Siyasal Sisteme Etkileri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.
- Uyar, H. (2006). Atatürk Dönemi İç Politikası (1920-1938). S. İnan ve E. Haytoğlu (Ed.). *Yakın Dönem Türk Politik Tarihi* içinde. 2. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık, 2007, 12-26.
- Ünalnı, A. N. (2016). Osmanlıdan Günümüze Siyasal Alandaki Gelişmelerin STK'lara Etkisi. *Karadeniz Araştırmaları*. 50, 139-152.
- Vakıflar Kanunu. (2008). 5737 Vakıflar Kanunu. Kabul Tarihi: 27/02/2008. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/02/20080227.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/02/20080227.htm> (Erişim Tarihi: 22.12.2016)
- Vakil, A. C. (1997). Confronting the Classification Problem. Toward a Taxonomy of NGO. *World Politics*. 25.12, 2057-2070.
- Yavuzyiğit, H. (1998). Derneklerin Demokratik Toplumsal Yapıya Katkısı. *Mülkiyeler Birliği Dergisi*. 22.210, 62-69.
- Yerasimos, S. (2001). Sivil Toplum, Avrupa ve Türkiye. S. Yerasimos (Ed.). *Türkiye'de Sivil Toplum ve Milliyetçilik* içinde. İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, 13-23.

- Yetiş, M. Tocqueville, Demokratik Devrim ve Sivil Toplum. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Gelişme ve Toplum Araştırmaları Merkezi Tartışma Metinleri. (Ekim, 2005). <http://politics.ankara.edu.tr/dergi/tartisma/2005/tocqueville.pdf> (erişim tarihi 10.11.2016).
- Yıldırım, İ. (2004). *Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim*. 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 6. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, Ö. (2004). Sivil Toplum, Demokrasi ve Çoğulculuk. *Sivil Toplum*. 2.5, 85-92.
- Yılmaz, A. (1997). Sivil Toplum, Demokrasi ve Türkiye. *Yeni Türkiye Dergisi*. 3.18, 86-101.
- Yorgun, S. (2007). Sivil Toplum Düzeninde Sendikaların Geleceği. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 53, 314-330.
- Yürük-Silahtaroglu, Z. (2004). Avrupa Birliği ve Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları ve Lobicilik Faaliyetleri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.
- Zihnioğlu, Ö. (2013). Avrupa Birliği’ne Katılım ve Türkiye’de Demokratikleşme: Sivil Toplum Kuruluşları’nın Rolü. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 23.1, 169-180.

EKLER

EK 1: Anket Soruları

Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının Çalışmalarının ve Sorunlarının İncelenmesi

Değerli katılımcı,

Bu anket; “Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) Çalışmalarının ve Sorunlarının İncelenmesi” konulu Marmara Üniversitesi'nde yürütülen yüksek lisans tezinin bir bölümüdür. Bu anket ile yerel STK'ların kuruluş amaçları, eğitim faaliyetleri ve karşılaştıkları sorun alanlarının tespiti amaçlanmaktadır. Anketteki maddeleri samimi ve eksiksiz doldurmanız çalışmanın güvenilirliği açısından önemlidir. Elde edilen veriler gizli tutulacak ve bilimsel çalışma dışında bir amaçla kullanılmayacaktır. Araştırmanın raporlaştırılması sırasında STK'ların ismi sadece eklerde görüşme yapılan STK'lar olarak geçecek olup bunun dışında kullanılacak veriler kurumsal kimlik ortaya konmadan (STK1, STK2 gibi) kodlanarak sunulacaktır.

Anket yaklaşık 10 dakika sürmekte olup detaylı bilgi almak isterseniz bu e-posta adresi üzerinden iletişime geçebilirsiniz.

İlginiz ve desteğiniz için teşekkür ederim.

M. Fatih GÜVENDİ

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı

1. Bölüm: Sivil Toplum Kuruluşunun Kimliği

1. Sivil Toplum Kuruluşunuzun adını yazınız. *

.....

2. Anketi yanıtlayan görevlinin adı soyadı *

.....

3. Kurumunuzun telefon numarasını yazınız. *

.....

4. Varsa internet adresinizi (web adresinizi) yazınız.

.....

5. Kurumsal e-posta adresinizi yazınız. (Yoksa kurumunuza ulaşabileceğimiz bir e-posta adresi yazınız.) *

.....

6. Derneğinizi kuruluş yılını yazınız. *

.....

7. Derneğinizi kuruluş hikâyesini kısaca yazınız. *

.....

8. Derneğinizi tüzüğünde yazan resmi kuruluş gerekçeniz nedir? *

.....

9. Derneğinizi ortalama yıllık faaliyet gideri ne kadardır? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- 0 - 10.000 TL
- 10.001 - 25.000 TL
- 25.001 - 50.000 TL
- 50.001 - 100.000 TL
- 100.001 - 250.000 TL
- 250.001 - 500.000 TL
- 500.001 - 1.000.000 TL
- 1.000.001 TL ve üstü

10. Derneğinizi şubesi var mıdır? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Hayır, yok. (Bu cevabı işaretlediyseniz lütfen 12. sorudan devam ediniz.)
- Evet, var. (Bu cevabı işaretlediyseniz lütfen 11. soruyu da cevaplayınız.)

11. Derneğinizi şubesi varsa, nerededir? Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- İstanbul sınırları içinde
- İstanbul dışında
- İstanbul içinde ve dışında şubelerimiz vardır.

12. Derneğinizi hizmetlerini/faaliyetlerini hangi düzeyde gerçekleştirmektedir? Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	Evet	Hayır
Semt (Mahalle, cadde, sokak vb. genelinde)		
İlçe genelinde		
İl genelinde		
Ülke genelinde		
Uluslararası alanda		

2. Bölüm: Anketi Yanıtlayan Dernek Görevlisinin Bilgileri

13. Anketi yanıtlayan dernek görevlisinin cinsiyeti nedir? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Erkek
- Kadın

14. Anketi yanıtlayan dernek görevlisinin yaşı kaçtır? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- 12-18
- 19-25
- 26-40
- * 41-55
- * 56-70
- * 71 ve üstü

15. Anketi yanıtlayan dernek görevlisinin eğitim durumu nedir? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- İlkokul
- Ortaokul
- Lise
- Ön Lisans
- Lisans
- Yüksek Lisans
- Doktora

16. Anketi yanıtlayan dernek görevlisinin mesleği nedir? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Memur
- İşçi
- Esnaf
- Emekli
- Yönetici
- İşsiz
- Diğer:

17. Anketi yanıtlayan dernek görevlisinin kurumdaki pozisyonu nedir? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Başkan
- Başkan Yardımcısı
- Yönetim Kurulu Üyesi
- Eğitim Koordinatörü (Eğitim Birimi Başkanı, Yöneticisi, Yetkilisi vb.)
- Çalışan
- Gönüllü
- Diğer:

3. Bölüm: Derneğin Üye Profili

18. Derneğinizin üye sayısı kaçtır? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- 7 (Dernek kurmak için asgari kişi sayısı)
- 8-15
- 16-50
- 51-100
- 101 ve üstü

19. Derneğinizin üyelerinin cinsiyet dağılımı nasıldır? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Tamamı Erkek
- Erkek Ağırlıklı
- Tamamı Kadın
- Kadın Ağırlıklı
- Dengeli (Hemen Hemen Eşit)

20. Derneğinizin üyelerinin yaş ortalaması kaçtır? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- 12-18
- 19-25
- 26-40
- 41-55
- 56-70
- 71 ve üstü

21. Derneğinizin üyelerinin genel olarak mezuniyet durumu nedir? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- İlkokul
- Ortaokul
- Lise
- Ön Lisans
- Lisans
- Yüksek Lisans
- Doktora

4. Bölüm: Derneğin Eğitim Faaliyetleri

22. Derneğiniz, eğitim sistemi ile ilgili olarak öncelikli hangi sorunlu alanı (ya da eksikliği) hedef olarak kurulumuştur? * (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz.) Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- Eğitim politikalarının, dini ve ahlaki ihtiyaçları karşılayamaması
- Eğitim politikalarının, toplumsal ve kültürel ihtiyaçları karşılayamaması
- Eğitim sisteminin, çocukların ve gençlerin bedensel, sosyal ve zihinsel gelişim alanlarını ihmal etmesi
- Müfredatların (Eğitim Programlarının) eğitim ihtiyacını karşılayamaması
- Okul, sınıf ve öğretmen sayılarının yeterli olmaması
- Yöneticilerin ve öğretmenlerin niteliğinin yeterli olmaması
- Devletin yoksul durumda olan öğrencilere burs ve benzeri olanakları yeterince sağlayamaması
- Okullarda mesleki ve teknik eğitime yeterli önemin verilmemesi
- Diğer:

23. Derneğiniz eğitimle ilgili sorunlu alanları belirlemek için ihtiyaç analizi yapıyor/yaptırıyor mu? Yalnızca bir şık işaretleyin.

- Evet, yapıyoruz/yaptırıyoruz.
- Hayır, şu ana kadar herhangi bir analiz yapmadık/yaptırmadık.

24. Sivil Toplum Kuruluşu olarak sizin karşılaştığınız en önemli sorunlar nelerdir? * (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz.) Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- Ekonomik sorunlar
- Profesyonel destek alamama
- Organizasyon sorunları
- Yasal / Bürokratik sorunlar
- Üye bulamama sorunu
- Gönüllü / Eğitimci bulamama sorunu
- Tanıtım, reklam yapamama sorunu
- Gönüllü/Eğitimci/Üye yönetimi
- Diğer:

25. İçinde bulunduğunuz STK eğitimle ilgili hangi alanda hizmet vermektedir? * (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz.) Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- Okula ayni ve nakdi yardım yapmak
- Öğrenciye ve veliye ayni ve nakdi yardım yapmak
- Okul, yurt, derslik, eğitim ve kültür merkezi vb. yapmak
- Toplantı, konferans, seminer, panel vb. düzenlemek
- Kitap, dergi, gazete, broşür, bilimsel yayın vb. yayınlar çıkarmak
- Eğitim ile ilgili proje, kampanya ve yarışmalar düzenlemek
- Mesleki, teknik ve okula takviye kurslar düzenlemek

- Sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler düzenlemek
- Kamuoyu oluşturmak ve siyasi karar süreçlerine katılmak / etki etmek
- Diğer:

26. Sivil Toplum Kuruluşu olarak başka bir STK ile eğitim işbirliğiniz oldu mu? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Hayır, olmadı. (Bu cevabı işaretlediyseniz lütfen 28. sorudan devam ediniz.)
- Evet, oldu. (Bu cevabı işaretlediyseniz lütfen 27. soruyu da cevaplayınız.)

27. Eğitim işbirliği yaptıysanız, ne tür bir eğitim çalışması yaptınız ve ne sıklıkla bu işbirliğini tekrarladınız? Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	Hiç	Sadece Bir Kez	Birkaç Yılda Bir	Yılda Bir	Yılda Birkaç Kez
Eğitimle ilgili proje, kampanya ve yarışmalar düzenlemek					
Toplantı, konferans, seminer, panel vb. düzenlemek					
Bilinç kazandıran eğitimler yapmak (İlk yardım, itfaiye vb.)					
Kurslar, sosyal ve sportif faaliyetler düzenlemek					
Kitap, dergi, gazete, broşür, bilimsel yayın vb. yayınlar çıkarmak					
Kamuoyu oluşturacak ve siyasi karar süreçlerine etki edecek çalışmalar yapmak					
Eğitimi ilgilendiren hususlarda bürokratik destek almak					
Eğitimci desteği almak ya da eğitimci yetiştirme programlarından yararlanmak					

28. Kurulduğunuzdan bu güne eğitim çalışmalarınızda resmi kurum ve kuruluşlardan (bakanlık, belediye, valilik, kaymakamlık, vb...) hizmet/destek aldınız mı? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Hayır, almadık. (Bu cevabı işaretlediyseniz lütfen 30. sorudan devam ediniz.)
- Evet, aldık. (Bu cevabı işaretlediyseniz lütfen 29. soruyu da cevaplayınız.)

29. Hizmet/Destek aldıysanız, kurulduğunuzdan bu güne hangi Resmi Kurum ve Kuruluşlardan ne sıklıkla hizmet/destek aldınız? Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	Hiç	Sadece Bir Kez	Birkaç Yılda Bir	Yılda Bir	Yılda Birkaç Kez
Avrupa Birliği veya diğer uluslararası kuruluşlar					
Milli Eğitim Bakanlığı					
Gençlik ve Spor Bakanlığı					
Valilik					
Kaymakamlık					
İl Milli Eğitim Müdürlüğü					
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü					
İl Belediyesi					
İlçe Belediyesi					

30. Kurulduğunuzdan bu güne Sivil Toplum Kuruluşu olarak herhangi bir okul ile birlikte yaptığınız eğitim çalışması oldu mu? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Hayır, olmadı. (Bu cevabı işaretlediyseniz lütfen 33. sorudan devam ediniz.)
- Evet, oldu. (Bu cevabı işaretlediyseniz lütfen 31. ve 32. soruyu da cevaplayınız.)

31. Eğitim çalışmanız olduysa, ne tür bir eğitim çalışması yaptınız ve ne sıklıkla bu işbirliğini tekrarladınız? Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	Hiç	Sadece Bir Kez	Birkaç Yılda Bir	Yılda Bir	Yılda Birkaç Kez
Okula ayni ve nakdi yardım yapmak					
Öğrenciye ve veliye ayni ve nakdi yardım yapmak					
Eğitimle ilgili proje, kampanya ve yarışmalar düzenlemek					
Toplantı, konferans, seminer, panel vb. düzenlemek					
Bilinç kazandıran eğitimler yapmak (İlk yardım, itfaiye vb.)					
Sosyal faaliyetler (gezi, gözlem, ziyaret vb.) düzenlemek					
Sportif faaliyetler (Futbol, voleybol, izcilik, yüzme vb.) düzenlemek					
Mesleki, teknik ve okula takviye kurslar düzenlemek					

32. Okullar ile birlikte yaptığınız eğitim çalışmaları varsa bu çalışmalarda karşılaştığınız sorunlar nelerdir? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz.) Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- Bürokratik / Yasal sorunlar
- Okul yönetiminden kaynaklanan sorunlar
- Öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar
- Velilerden gelen tepkiler
- Öğrencilerin ilgisizliği ve katılım göstermemesi
- Dernekten kaynaklanan sorunlar
- Diğer:

33. Kuruluşunuz herhangi bir eğitim veriyor mu? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Hayır, vermiyor.
- Evet, veriyor.

34. Derneğinize ait müfredatlarınız (eğitim programlarınız) var mı? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Evet, var.
- Hayır, yok.

35. Derneğiniz eğitim materyali üretiyor/geliştiriyor mu? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin

- Evet, üretiyoruz/geliştiriyoruz.
- Hayır, üretmiyoruz/geliştirmiyoruz.

36. Kuruluşunuz eğitim veriyorsa, eğitimci ihtiyacını nasıl karşılamaktadır? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz.) Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- Kendi gönüllü personellerimizden
- Kendi ücretli personellerimizden
- Dışarıdan ücretle öğretmen tedarik ederek
- Dışarıdan hizmet alarak (Belediye, kaymakamlık, bakanlık vb.)
- Üniversitelerin yönlendirmesiyle
- Başka dernek ve vakıflardan personel tedarik ederek
- Diğer:

37. Kuruluşunuz eğitim veriyorsa, hangi eğitim seviyesine ve yıllık ortalama kaç kişiye ulaşmaktadır? Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	Hiç	1-10	11-25	26-50	51-100	101-250	251-500	501 ve üstü
Okul Öncesi								
İlkokul (1-4)								
Ortaokul (5-8)								
Lise (9-12)								
Ön Lisans, Lisans								
Yüksek Lisans, Doktora								
Yetişkin Eğitimleri								

38. Kuruluşunuz gönüllülere ve eğitim ihtiyacı olan kimselere nasıl ulaşmaktadır? * (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz.) Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- Web sitesi aracılığıyla
- Sosyal medya aracılığıyla (Facebook, Twitter vb.)
- Telefon (Arama, Mesaj, Whatsapp vb.)
- Duyuru, ilan, afiş, broşür dağıtımıyla
- Reklam vasıtasıyla (TV, radyo, gazete, dergi vb.)
- Diğer:

39. Sizce STK'lara Türk eğitim sisteminde gerekli ölçüde katılım imkânı sağlanıyor mu? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Evet. (Bu cevabı işaretlediyseniz lütfen 41. soruya geçiniz.)
- Hayır. (Bu cevabı işaretlediyseniz lütfen 40. soruyu da cevaplayınız.)
- Fikrim yok

40. Katılım imkânı sağlanmıyorsa, nedeni nedir? Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- Yasal, bürokratik engeller
- Sivil toplum kuruluşlarının yetersizliği
- İdeolojik kaygıların olması
- Okulların ortak çalışmaya hazır olmaması
- Diğer:

41. STK olarak eğitimle ilgili kuruluş hedeflerinize ne ölçüde ulaştığınızı düşünüyorsunuz? * Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Hedeflerimize tamamen ulaştık.
- Hedeflerimizin çoğuna ulaştık.
- Hedeflerimizin bazılarına ulaştık.
- Hedeflerimizin çok azına ulaştık.
- Hedeflerimize ulaşamadık.

42. Kuruluşunuz faaliyetlerini finanse eden en temel ekonomik kaynaklarınız nelerdir? * (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz.) Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- Bağış
- Üye aidatı
- Merkezi İdare (Valilik, Kaymakamlık vb.)
- Yerel İdare (Belediye vb.)
- Özel Şirket
- Avrupa Birliği Fonları
- Bakanlık Fonları
- Proje Destekleri
- Yayın gelirleri
- Diğer:

43. Gelir kaynağınız/kaynaklarınız eğitim faaliyetlerinizi karşılamakta yeterli oluyor mu? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- Gayet yeterli
- Yeterli
- Normal
- Yetersiz
- Çok yetersiz

44. STK'nızın gelişmesi için devletin ne tür katkılarının olmasını isterdiniz? * (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz.)

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- STK'ların üzerindeki mali yükümlülüklerin (vergi, harç, vb.) kaldırılmasını isteriz.
- Yerel birimlerin, eğitim çalışmalarını STK'ları dikkate alarak organize etmesini isteriz.
- Resmi kurumlarla olan projelerde/işbirliklerinde bürokratik engellerin kaldırılmasını isteriz.

- Milli Eğitim Bakanlığı'nın eğitim programlarını (müfredatı) hazırlarken görüşlerimizi almasını bekleriz.
- Bakanlıkların eğitim projelerimize fon desteği sunmasını bekleriz.
- Devletin STK'lara önyargı oluşturmadaan güven duygusuyla hareket etmesini bekleriz.
- Diğer:

45. Çalışma ile ilgili belirtmek istediğiniz diğer hususlar varsa lütfen yazınız.

EK 2: Anket Yapılan Derneklerin İsim Listesi

ANKET YAPILAN DERNEKLERİN İSİMLERİ

5 MEVSİM GENÇLİK VE SPOR KULÜBÜ DERNEĞİ

AKTİF BİLGİ İLİM VE DÜŞÜNCE DERNEĞİ

ALTERNATİF EĞİTİM DERNEĞİ

AY IŞIĞI EĞİTİM VE SOSYAL YARDIMLAŞMA DERNEĞİ

BAĞCILAR EĞİTİM VE KÜLTÜR DERNEĞİ

BASINKÖY KÜLTÜR VE GENÇLİK DERNEĞİ

BAŞKA BİR OKUL MÜMKÜN DERNEĞİ

BİLGE YOLU EĞİTİM KÜLTÜR VE SOSYAL YARDIMLAŞMA DERNEĞİ

BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR VE STRATEJİK ANALİZLER MERKEZİ DERNEĞİ

ÇOCUK EĞİTİM DERNEĞİ

DARÜL HİKME İLİM ARAŞTIRMA VE KÜLTÜR DERNEĞİ

DENİZ YILDIZI EĞİTİM KÜLTÜR VE DAYANIŞMA DERNEĞİ

EĞİTİM ÜRETİM VE SANAT DERNEĞİ

ENDERUN ÖZGÜN EĞİTİMCİLER DERNEĞİ

ERDEMLİ NESİLLER YETİŞTİRME EĞİTİM KÜLTÜR VE DAYANIŞMA DERNEĞİ

GELECEK EĞİTİMDE DERNEĞİ

GÜNEŞ YOLU BİLİMSEL VE KELAMİ ARAŞTIRMALAR DERNEĞİ

İHSAN EĞİTİM KÜLTÜR VE SOSYAL YARDIMLAŞMA DERNEĞİ

İLİM KÜLTÜR VE ARAŞTIRMA DERNEĞİ

İSLAMİ İLİMLER EĞİTİM ARAŞTIRMA DERNEĞİ

İSTANBUL EĞİTİM VE SOSYAL YARDIM DERNEĞİ

İSTANBUL FİKİR VE EĞİTİM DERNEĞİ

İSTANBUL GÖNÜLLÜ EĞİTİMCİLER DERNEĞİ

KURAN OKULLARI DERNEĞİ

KÜRESEL GENÇ VİZYON DERNEĞİ

NİKSARLILAR EĞİTİM GELİŞTİRME VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ

OKUMA ALIŞKANLIĞINI KAZANDIRMA EĞİTİM KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ

ORHAN SİNAN HAMZAOĞLU EĞİTİMİ GELİŞTİRME KORUMA VE YAŞATMA DERNEĞİ

ÖNCÜ OKUL YÖNETİCİLERİ DERNEĞİ

ÖZEL ÇOCUKLAR EĞİTİM VE DAYANIŞMA DERNEĞİ

PUSULA KÜLTÜR EĞİTİM VE GENÇLİK MERKEZİ DERNEĞİ

SAYENDE DERNEĞİ

SEVGİ ÇINARI EĞİTİM KÜLTÜR VE SOSYAL DAYANIŞMA DERNEĞİ

SEVGİ EĞİTİM VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ

SÜREYYA EĞİTİM KÜLTÜR VE DAYANIŞMA DERNEĞİ

ŞİLE İLÇESİNİ GELİŞTİRME VE EĞİTİM DERNEĞİ

TALATPAŐA EĞİTİM KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ

TENEFFÜS EĞİTİM VE KÜLTÜR DERNEĞİ

ULUSLARARASI ÖNCÜ EĞİTİMCİLER DERNEĞİ

ÜLFET İLİM YAYMA KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ

VATAN İLMİ ARAŞTIRMALAR DERNEĞİ

YAYGIN EĞİTİM VE KÜLTÜR DERNEĞİ

